T. C.
FATİH SULTAN MEHMET VAKIF ÜNİVERSİTESİ
GÜZEL SANATLAR ENSTİTÜSÜ
GELENEKSEL TÜRK SANATLARI ANASANAT DALI

BAŞBAKANLIK OSMANLI ARŞİVİ'NDEKİ BAZI EVKĀF DEFTERLERİNDE KULLANILAN EBRÛLAR

YÜKSEK LİSANS TEZİ

AYŞE SÖZDEMİR AŞLAMACI

İSTANBUL 2018

T. C.
FATİH SULTAN MEHMET VAKIF ÜNİVERSİTESİ
GÜZEL SANATLAR ENSTİTÜSÜ
GELENEKSEL TÜRK SANATLARI ANASANAT DALI

BAŞBAKANLIK OSMANLI ARŞİVİ'NDEKİ BAZI EVKĀF DEFTERLERİNDE KULLANILAN EBRÛLAR

YÜKSEK LİSANS TEZİ

AYŞE SÖZDEMİR AŞLAMACI

DANIŞMAN

Prof. Dr. M. HÜSREV SUBAŞI

İSTANBUL 2018

T. C.
FATİH SULTAN MEHMET VAKIF ÜNİVERSİTESİ
GÜZEL SANATLAR ENSTİTÜSÜ
GELENEKSEL TÜRK SANATLARI ANASANAT DALI

BAŞBAKANLIK OSMANLI ARŞİVİ'NDEKİ BAZI EVKĀF DEFTERLERİNDE KULLANILAN EBRÛLAR

YÜKSEK LİSANS TEZİ

AYŞE SÖZDEMİR AŞLAMACI

110301036

Anasanat Dalı: Geleneksel Türk Sanatları

Bu tez 07/06/2018 tarihinde aşağıdaki jüri üyeleri tarafından oybirliği ile kabul edilmiştir.

Prof. Dr. M. Hüsrev SUBAŞI	Doç. Dr. Sacit AÇIKGÖZOĞLU	Dr. Ögr. Üyesi Mustafa N. ÇELEBİ
(Jüri Başkanı)	(Jüri Üyesi)	(Jüri Üyesi)

BEYAN

Bu tezin yazılmasında bilimsel ahlâk kurallarına uygunluğunu, başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunulduğunu, kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapılmadığını, tezin herhangi bir kısmının bu üniversite veya başka bir üniversitede başka bir tez çalışması olarak sunulmadığını beyan ederim.

Ayşe SÖZDEMİR AŞLAMACI

7 Haziran 2018

ÖNSÖZ

Osmanlı Devleti'nin sanat ve estetik anlayışını asırların birikimini günümüze taşıyan arşivlerde, müzelerde ve çeşitli kütüphanelerde görmemiz mümkündür. Bunların içerisinde arşivlerin ayrı bir yeri vardır. Arşivler, ülkenin sosyal, siyasal, ekonomik açılarından olduğu kadar kültürümüzün, sanatımızın, estetik anlayışımızın da bir anlamda hafızası sayılırlar.

Bu çalışma, Başbakanlık Osmanlı Arşivi Evkāf defterlerindeki ebrûları kapsamaktadır. Çalışmaya konu olan eserler toplamda 92 adet ebrûlu defter olup, bu defterlerin bir kısmı defter kabı, bir kısmı ise yan kâğıdı olarak karşımıza çıkmaktadır. Sözkonusu defterlerin tamamı gözden geçirilmiş olmakla birlikte, karşımıza çıkan ebrûların farklılık arz edenleri teze konu olmuştur. Ebrû örneklerinin bulunduğu defterlerin tarih aralığı 17. yy.'dan 19. yy. ortalarına kadar uzanmaktadır. Örnekleri sunulan ebrûların yapılış tarihlerini ve sanatkârlarını tespit etmek mümkün olamamıştır. Çalışma, üretildikleri asrın renk ve biçim anlayışını temsil eden bu eserleri çeşitli açılardan etüd etmeyi ve yeniden üreterek günümüze uygulama olarak da taşımayı hedeflemiş bulunmaktadır.

Konunun belirlenmesinden çalışmanın bitimine dek desteklerini esirgemeyen danışman hocam Prof. Dr. M. Hüsrev SUBAŞI'na müteşekkirim. Ayrıca değerli tavsiyelerinden yararlandığım T. Alparslan BABAOĞLU Hocam'a, Başbakanlık Osmanlı Devlet Arşivleri Araştırma Hizmetleri Müdürüğü'nden emekli İlhan Ovalıoğlu Bey'e, Arşivde araştırma kadrosunda görev yapan değerli Dilek AHMETBEYOĞLU'na, yardımlarından dolayı araştırma görevlisi sevgili Nihal ARACI'ya, maddi manevi desteklerini esirgemeyen annem Havva SÖZDEMİR ve eşim Mehmet AŞLAMACI'ya içten teşekkürlerimi sunuyorum.

Kandilli, 2018 Ayşe SÖZDEMİR AŞLAMACI

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ iii
KISALTMALAR vi
RESİM LİSTESİ vii
UYGULAMALAR RESİM LİSTESİ viii
ÖZET ix
ABSTRACT x

GİRİŞ 1

BİRİNCİ BÖLÜM
TÜRK EBRÛ SANATINA GENEL BAKIŞ

A) EBRÛ NEDİR? 3
B) EBRÛ'NUN TARİHÇESİ 4
C) GEÇMİŞTE ÜNLÜ EBRÛ USTALARI 6
1. Şebek Mehmed Efendi 6
2. Hatîb Mehmed Efendi 6
3. Şeyh Sâdık Efendi 7
4. Hezârfen Edhem Efendi 7
5. Hezârfen Necmeddin Okyay 7
6. Mustafa Düzgünman 8
D) ÂLET VE MALZEMELER 9
1. Âletler 9
2. Malzemeler 10
E) EBRÛ ÇEŞİTLERİ 11
F) EBRÛ'DA KULLANILAN RENKLER 14
G) KULLANIM ALANLARI 15

İKİNCİ BÖLÜM

BAŞBAKANLIK OSMANLI ARŞİVİ'NDE EBRÛ

A) OSMANLI ARŞİV DEFTERLERNE EBRÛNUN KULANIMI....17
1. Üst ve Alt Kablar....17
2. Yan Kâğıdı....18
B) BAŞBAKANLIK ARŞİVİ'NDEKİ BAZI EVKĀF DEFTERLERİNDE EBRÛ...19
1. ÇİÇEKLİ EBRÛLAR....19
a) Katalog Listesi....19
b) Katalog....21
2. BATTAL VE BATTAL ZEMİNLİ EBRÛLAR....63
a) Katalog Listesi....63
b) Katalog....65
3. HATÎB EBRÛLARI....94
a) Katalog Listesi....94
b) Katalog....95

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BAŞBAKANLIK OSMANLI ARŞİVİ'NDEN SEÇİLEN EBRÛLARIN GÜNÜMÜZ İMKÂNLARIYLA YENİDEN UYGULANMASI

A) UYGULAMA İÇİN ÜRETİLEN ÂLET VE EDEVÂT....119
1. Bizler....119
a) Yaprak bizleri....119
b) Çiçek bizleri....120
c) Hatîb bizleri....121
2. Taraklar....122
B) TEKNİK....122
1. Battal....122
2. Gelgit....122
3. Taraklı ve şal....123
4. Bülbül yuvası....123
5. Çiçekli....123
6. Hatîb....123
C) UYGULAMALAR....124

SONUÇ....156
DİZİN....159
KAYNAKÇA....161

KISALTMALAR

a.g.e.	: Adı geçen eser
B.B.A.	: (Türkiye Cumhuriyeti) Başbakanlık Arşivi
bkz.	: Bakınız
c.	: Cilt
DİA.	: Diyanet Ansiklopedisi
EV.d.	: Evkāf Defterleri
EV.HMH.d.	: Evkāf Haremeyn Muhasebeciliği Defteri
EV.HMK.SR.d.	: Evkāf Haremeyn Mukātaâsı Surre Defterleri
h.	: Hicrî
m.	: Milâdî
madd.	: Madde
No.	: Numara
R.	: Resim
s.	: Sayfa
sy.	: Sayı
yy.	: Yüzyıl

RESİM LİSTESİ

Resim 1. 1554 tarihli Malik-i Deylemî'ye ait kıt'a 5
Resim 2. Hadîkatü's-Süedâ 1608.....6
Resim 3. Destiseng 9
Resim 4. Ebrû tarağı 10
Resim 5. Biz çeşitleri.....10
Resim 6. Alt kab 17
Resim 7. Üst kab.....17
Resim 8. Yan kâğıtları 18
Resim 9. Yan kâğıtları 18
Resim 10. İnce ikili yaprak bizi.....119
Resim 11. Orta boy ikili yaprak bizi.....119
Resim 12. Dokuzlu sümbül bizi.....120
Resim 13. Dörtlü papatya bizi 120
Resim 14. Altılı papatya bizi 120
Resim 15. Beşli ve ortası noktalı papatya bizi.....120
Resim 16. Üçlü çiçek bizi.....121
Resim 17. Üçlü Hatîb bizi.....121
Resim 18. Dörtlü Hatîb bizi.....121
Resim 19. Yedili tarak 122
Resim 20. Sekizli tarak.....122

Katalog Resimleri (Çiçekli Ebrûlar).....22-62
Katalog Resimleri (Battal ve Battal Zeminli Ebrûlar).....66-93
Katalog Resimleri (Hatîb Ebrûları).....96-118

UYGULAMALAR RESİM LİSTESİ

Resim 1. EV.HMH.d / 1737 (R. 1a, 1b, 1c, 1d).....125
R. 1e. Papatyalar, A. S. Aşlamacı, Şubat 2018 126
Resim 2. EV.HMH.d / 1738 (R. 2a, 2b, 2c, 2d, 2e, 2f) 127
R. 2g. Hatîb formu içinde buket papatyalar, A. S. Aşlamacı, Şubat 2018 129
Resim 3. EV.HMK.SR.d / 648 (R. 3a, 3b, 3c, 3d, 3e).....130
R.3f. Papatyalar, A. S. Aşlamacı, Şubat 2018 132
Resim 4. EV.HMH.d / 542 (R. 4a, 4b, 4c,4d, 4e).....133
R. 4f. Hatîb formu içinde buket papatyalar, A. S. Aşlamacı, Şubat 2018 135
Resim 5. EV.HMK.SR.d / 674 (R. 5a, 5b, 5c, 5d).....136
R. 5e. Lâleler, A. S. Aşlamacı, Şubat 2018 137
Resim 6. EV.HMH.d / 629 (R. 6a, 6b, 6c, 6d).....138
R. 6e. Buket papatyalar, A. S. Aşlamacı, Şubat 2018 139
Resim 7. EV.HMH.d / 3617 (R. 7a, 7b) 140
R. 7c. Yürek Hatîbleri, A. S. Aşlamacı, Şubat 2018 141
Resim 8. EV.HMH.d / 697 (R. 8a, 8b, 8c, 8d).....142
R. 8e. Taraklı uygulama, A. S. Aşlamacı, Şubat 2018 143
Resim 9. EV.HMK.d / 725 (R. 9a, 9b, 9c, 9d).....144
R. 9e. Buket papatyalar ve lâleler, A. S. Aşlamacı, Şubat 2018 145
Resim 10. EV.HMK.SR.d / 1415 (R. 10a, 10b, 10c).....146
R. 10d. Sümbüller, A. S. Aşlamacı, Şubat 2018.....147
Resim 11. EV.HMK.SR.d / 656 (R. 11a,11b, 11c, 11d).....148
R. 11f. Papatya buketleri, A. S. Aşlamacı, Şubat 2018 149
Resim 12. EV.HMH.d / 791 (R. 12a, 12b, 12c).....150
R. 12d. Battal üzerine serbest uygulama, A. S. Aşlamacı, Şubat 2018 151
Resim 13. EV.HMH.d / 723 (R. 13a, 13b, 13c).....152
R. 13d. Zerbahar ebrû, A. S. Aşlamacı, Şubat 2018.....153
Resim 14. EV.HMK.SR.d / 654 (R. 14a, 14b, 14c, 14d).....154
R. 14e. Hatîb uygulama, A. S. Aşlamacı, Şubat 2018.....155

ÖZET

Başbakanlık Arşivi, Osmanlı Devleti'nin sahip olduğu kültür ve medeniyet zenginliğinin farklı yansımalarına ev sahipliği yapan önemli bir kurumdur. Ebrû sanatının gelişimini ve geçmiş asırlarda ne denli iyi icra edildiğini bu arşivdeki ebrûlu defterleri inceleyerek müşâhede etmekteyiz. Çalışmaya konu olan eserler devrin güzellik anlayışını ve bunun ifade tarzını günümüze taşımıştır.

Çalışmada, Başbakanlık Osmanlı Arşivi Evkāf defterlerinde bulunan ebrûların kapsamlı şekilde incelenmesi amaçlanmıştır. İnceleme altına alınan defterler 92 adet olarak tespit edilmiştir. Eserlerin, bir kısmı defter kabı, bir kısmı ise yan kâğıdı olarak karşımıza çıkmaktadır. Ebrû örneklerinin bulunduğu defterlerin tarih aralığı, 17. yy.'dan 19. yy. ortalarına kadar uzanmaktadır.

Tezin birinci bölümünde, ebrû sanatının tarihi, kullanılan malzemeler ve teknikleri hakkında genel bilgi verilmiştir. İkinci bölümde, Başbakanlık Osmanlı Arşivinde bulunan bazı Evkāf defterlerinin üst ve alt kabları ile yan kâğıdı olarak kullanılan ebrûlar incelenmiş, renk ve kompozisyon özelliklerinden bahsedilmiştir. Üçüncü bölümde ise arşivde yer alan ebrûların bir kısmının günümüz imkân ve şartlarıyla uygulanmış hali ve hazırlanan âlet edevâtın kullanım aşamaları yer almaktadır.

ABSTRACT

The Prime Ministry Archives is an important institution hosting different reflections of the richness of Ottoman Empire culture and civilization. We have been observing the development of the marbling art and how well it was performed by examining the marbled papers used in the books in the archives. The works that are subject to this study have brought that era's sense of beauty and its expression style to the present.

This study includes marbled papers used in the charity books of various foundations of the Prime Ministry Ottoman Archives. It is aimed to thoroughly examine the marbling papers in the book samples. A total of 92 books have been examined under this thesis. Some of the works examined are in the form of bookcase and some of them are side paper. The date range of the books, in which the marbling samples have been examined is between 17th century and the middle of 19th century.

In the first part of the thesis, general information about the history of marbling art, its materials and techniques are given. In the second part, marbled papers used in the front and back covers and side papers of the books in the Prime Ministry Ottoman Archives are examined and their color and composition features are investigated. Finally, the third part includes reproductions of some of the marbled papers found in the archives with today's materials.

GİRİŞ

Geleneksel sanatlarımızın önemli kollarından birini "Türk Süsleme Sanatları" oluşturmaktadır. Çok çeşitli dalları bulunan Türk Süsleme Sanatlarının büyükçe bir bölümünü de kitap sanatları teşkil etmektedir. Türkiye'de ve yurtdışındaki kütüphane ve müzeler hat, tezhip, cilt ve ebrû gibi kitap sanatlarımızın nadide örnekleriyle doludur.

Osmanlı Devleti'nin sahip olduğu kültür ve medeniyet zenginliğinin yansıması olan Başbakanlık Arşivi, Osmanlı Devleti'nin diplomatiği kadar sanat dünyası bakımından da önemli örneklerini içinde bulundurmaktadır. Padişahlara ait el yazıları (hattı hümayun), tuğralar ve mühürlerin yanı sıra, kitap sanatlarımızın çeşitli dönemlere ait önemli eserlerini burada görmek mümkündür.

Tarihimizde ebrû kâğıdı, kıt'a ve levha yazıları ile minyatürlerin etrafı da iç ve dış pervaz olarak kullanılmış, kenarlarına da altın cetveller çekilmiştir. Son dönemlerde yazı yerine çiçekli ebrû konularak cazip kompozisyonlar da vücuda getirilmiştir. Yine yazı kıt'alarının koltuk kısımlarına, büyük masraf ve uzun zaman isteyen tezhip yerine ebrû konulduğu da görülmüştür. Ebrû kâğıdı ayrıca eski defter kaplarının, yani ciltlerin kaplanmasında da deri yerine kullanılmıştır. Bu ciltlere de "Çarkûşe Cilt" denilmiştir. Yine kitap kaplarının ciltlenmesinde yan kâğıdı olarak ebrûdan faydalanılmış, eski resmî defterlerin üstüne de çok kere cilt yapılmayıp ebrû kâğıdı geçirildiği görülmüştür[1].

Arşivlerimizde bulunan çok sayıda yazma eserin kabında kullanılmış olan ebrûlarla ilgili bugüne kadar çok az sayıda çalışma yapılmış olup ebrû tarihimizle ilgili bilinenler de yetersizdir. Bu çalışma ile arşiv raflarında âdetâ gizli kalmış ebrû örneklerinin gün yüzüne çıkartılması, günümüzdeki ebrû örneklerinden hayli farklılık arzeden bu ebrûların nasıl yapıldıklarının araştırılması tezin temel amacını oluşturmuştur.

Tezin birinci bölümünde, ebrû sanatının tarihi, kullanılan malzemeler ve teknikleri hakkında genel bilgi sunulmuş, ikinci bölümde Başbakanlık Osmanlı Arşivleri Evkāf defterlerinde bulunan toplam 92 adet ebrûlu defter örneği, ait oldukları dönemler, defter ölçüleri, sayfa sayıları, defterin adı ve kodu, uygulanan ebrû çeşitleri, kullanılan renkler ve kompozisyon özellikleri bakımından incelenmiş, fotoğrafları ile katalog düzeninde detaylı bilgiler verilmiştir. Üçüncü bölüm ise arşivde yer alan ebrûların bir kısmının

[1] Uğur Derman, *Türk Sanatında Ebrû*, Ak Yayınları, İstanbul 1977, s. 54.

günümüz imkân ve şartlarıyla uygulanmış halleri, hazırlanan âlet ve edevâtın kullanım aşamaları yer almıştır.

Arşivde bulunan evkāf defterlerindeki ebrûların tümü özgün çalışmalardır ve yapılış tekniği itibarı ile bire bir aynı ebrûnun hangi metod uygulanırsa uygulansın, aynısı elde edilemez ancak benzeri yapılabilir. Bizde tezin bir bölümünde bunu yapmaya, 2-3 asırlık ebrûları tüm renk ve tasarım zevkiyle günümüze taşımaya çalıştık. Bu bağlamda arşivde gördüğümüz hiçbir ebrûnun tekrar nüshası yoktur. Devrin ebrû sanatındaki gelişimini ve ne denli iyi icra edildiğini bu defterlerde müşâhede etmek mümkündür.

Geçmiş asırlardaki ebrû örneklerini inceleyen, ebrû tarihi, çeşitleri ve tekniklerini konu edinen araştırmalar ve yayınlar maalesef gereken sayı ve düzeyi yakalayabilmiş değildir.

Yükseköğretim kurumundaki tezler incelendiğinde, ilk olarak 1994 yılında "Geleneksel Türk Ebrû Sanatı" adlı ebrû sanatını konu alan çalışma ve bunu takip eden yıllarda buna benzer yüksek lisans tezlerine rastlamaktayız. 2000 yılında ise "Ebrû Sanatının Fiziksel Olarak İncelenmesi" adı altında yüksek lisans tezi, 2005 yılında "Gravürden Ebrû ve Kolaj Sentezi" adlı sanatta yeterlilik tezi, 2016 yılında "Çağdaş Ebrû Sanatında Resimsel Figüratif Çalışmalar Yapan Sanatçılar ve Eserleri" konulu yüksek lisans tezi bunlar arasındadır. Bunlara ilave olarak geçmişteki ebrû ustalarının ebrû sanatına katkılarının anlatıldığı, ebrûnun tekstile uyarlanması, seramik ve farklı materyaller üzerinde ebrûnun kullanımının ele alındığı birçok çalışma da bulunmaktadır.

2016 yılında, Gazi Üniversitesinde Prof. Dr. Mediha GÜLER'in danışmanlığında Ebrû KORKMAZ tarafından hazırlanan "Dr. Rıfkı Kamil Urga Çankırı Araştırmaları Merkezi'nde Bulunan Ebrû Ciltli Defter - Kitapların Envanterlerinin Oluşturulması ve Ebrûların İncelenmesi" adlı yüksek lisans tezinin, kabında ebrû bulunan defter ve kitapların envanterlerinin oluşturulması ve kayıt altına alınmış olması açısından önem arz ettiği düşünülmektedir.

Günümüze kadar üniversitelerde yapılmış olan yüksek lisans ve sanatta yeterlilik tezleri incelendiğinde bir kısmının birbirinin tekrarı niteliğini taşıdığı düşünülmekte ve arşivlerimizdeki ebrûlarla ilgili tatmin edici bir çalışma bulunmadığı görülerek bu alandaki eksikliği gidermeye yönelik bir adım atma anlamında bu tez önemli bir misyon üstlenmiş ve bu maksatla Başbakanlık Osmanlı Arşivleri Evkāf defterlerinin ciltlerindeki ebrûların incelenmesi hedeflenmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

EBRÛ SANATINA GENEL BAKIŞ

A) EBRÛ NEDİR?

Ebrû, yoğunluğu arttırılmış su üzerine, ezilerek hazırlanan, suda erimeyen mâdenî esaslı toprak boyaların öd ve su ile kıvamı ayarlandıktan sonra bir fırça ile serpilmesi veya *biz* yardımıyla su üzerine damlatılmasıyla çeşitli kompozisyonlar oluşturularak elde edilen desenlerin kâğıda aktarılma işlemidir.

> *"İslâm bezeme sanatlarının hazırlanış tekniği itibariyle en cazibi ve süratli netice alınanı olan ebrûculuğun menşei hakkında kesin bir hükme varmak mümkün değildir. VIII. asırdan itibaren Çin'de* ***liu sha shien****, XII. asırdan itibaren Japonya'da* ***suminagashi*** *adıyla benzer teknikler kullanılarak yapılan birtakım çalışmaların mevcudiyeti, daha sonraki asırlarda Çağatay Türkçesi'nde* ***ebre*** *ismiyle Türkistan'da ortaya çıkan bu sanatın tarihî gelişimi hakkında müphem de olsa bir fikir vermektedir. Türkistan'dan en geç XVI. asır başlarında İpek yolunu takiben İran'a geçişinde* ***ebrî*** *olarak adlandırılan bu sanatın gerçekten bulut kümelerine benzer şekiller taşıması, buluta nisbet ifade eden bu Farsça ismi doğrulamaktadır. Osmanlı ülkesinde de revaç bulan aynı isim, son yüzyılda Türkçe'de ebrû'ya dönüşmüştür"*[2].

> *"Ayrıca XVI. asır ortalarında Mîr Muhammed Tâhir tarafından Hindistan'da yapılmaya başlandığı rivayet olunan ebrûculuğun, buradan İran'a ve daha sonra İstanbul'a kadar yayıldığı da kabul edilir. Aynı yüzyılın sonlarında, İstanbul'dan Avrupalı seyyahlar tarafından kendi memleketlerine götürülen ebrû kâğıtları önce Almanya'da, sonra da Fransa ve İtalya'da "mermer kâğıdı" veya "Türk mermer kâğıdı" adıyla tanınıp benimsenmiş ve oralarda da yapılmaya başlanmıştır. Zaman içinde İngiltere ve Amerika'ya da yayılan ebrû kâğıdı, her ülkenin sanat anlayışına göre bir farklılık kazanmıştır. Bunda kullanılan değişik malzemenin de rolü olmalıdır"*[3].

Kelimenin; geçmişte gerek yazma gerekse basılı eski kaynak eserlerde "ebrî" şekliyle kullanılması ve ebrû ustalarından Necmeddin Okyay'ın (1883-1976) da kelimeyi "ebrî" olarak söyleyip zikretmesi, kelimenin "bulutumsu" manasına gelmesine ağırlık kazandırmaktadır[4].

---

[2] Uğur Derman, "Ebrû" madd. , *DİA,* c.10, 1994, s. 80.
[3] Derman, aynı madde, *DİA*, c.10, s. 80.
[4] Uğur Derman, *Türk Sanatında Ebrû*, Ak Yayınları, İstanbul 1977, s. 8.

B) TARİHÇESİ

Kâğıt süsleme sanatlarından biri olan ebrû, başlangıçta üzerine yazı yazmak amacıyla yapılmış olup daha sonra çok eski tarihli kitap ciltlerinde yan kâğıt olarak görsek de hangi tarihten beri bilindiği konusunda bir kesinlik yoktur. Ciltte yan kâğıdı olarak kullanılmasının yanı sıra Necmeddin Okyay'la birlikte levha pervazlarında kullanılmaya da başlanmıştır. Yazılan eserlerin tarihi bilinse de, ebrû için tarih koyma geleneği olmadığından bir ebrûnun ne zaman yapıldığını bilmek imkansızdır. Çünkü zaman içerisinde yazma eserlerin tamir görüp yenilenmiş olma ihtimali de vardır[5].

> *"İsviçre'de yayınlanan 'Palette' dergisine Türk ebrûsunu tanıtan bir makale yazan Mehmet Ali Kâğıtçı, bu makâlede üzerinde 1447 (h.850-851) tarihi bulunan bir ebrûnun Topkapı Sarayı Müzesi'nde bulunduğundan bahsetmektedir, ancak kayıt numarası verilmediği için bu ebrûyu bulmak mümkün olmamıştır"*[6].

> Kronos koleksiyonuna ait *"1496 tarihli bilinen en eski ebrûlu kâğıdın bir yüzünde; bir sıra aşı boyası, bir sıra yeşil, bir sıra aşı boyası, bir sıra yeşil olacak şekilde kâğıdın uzun kenarı boyunca dört sıra halinde ard arda damlatılan boyalar bir iğne ile boyuna çekilerek tüy benzeri bir desen oluşturulmuş, elde edilen desenin kenarlarına tahrir çekilmiştir. Kâğıdın arka yüzeyinde ise divani hatla*: "***Yâd-dâşt. În ebrîhâ-yı nâdire, tuhfe-câd-ı Îrân bâ-hıdmet-i Hazret-i Hilâfet-penâh zıllullâh Sultân Gıyâseddîn Halcî halledallâhu mülkehû, der mându âmâde bud. Yekom-ı Zi'l-Hicce sene 901 Hicrî dâhil-i Kütübhâne-i Şâhî şod."*** *Yâni "Allah hükümdarlığını daim etsin, Allâh'ın gölgesi Halîfe Sultan Gıyâseddin Halcî hazretleri için İran'dan getirilen bu eşsiz ve nâdir ebrûlu kâğıtlar, saltanat kütüphânesine alınmıştır, 01 Zilhicce 901. (11 Ağustos 1496)" yazmaktadır"* [7].

Bu ebrûlu kâğıtlar, arkasında yazılı olan bilgiler ışığında uygulama şekli ve tarih bilgisi açısından önemlidir. Ebrûyu yapan usta fırça kullanmadan bir iğne yardımıyla boyaları damlatıp yine bir iğne yardımıyla boyalara şekil vermiştir. Bu durum fırçanın bu tarihten sonra kullanıldığını akla getirmektedir[8].

> *"Nestâlîk hattın önemli hattatlarından Heratlı Mir 'Ali (ölm. 1544-1545), ilk defâ soluk renklerle ve girdap biçiminde (bülbül yuvası, mutaf ebrûsu) yapılmış ebrûların üzerine yazmış ve bu usûl, onu takip eden hattatlar tarafından taklîd edilmiştir. Hindistan'dan*

[5] Derman, a.g.e. , s. 6.
[6] Derman, aynı eser, s. 7.
[7] Bkz. T. Alparslan Babaoğlu, *Türk Ebrûsu*, Klasik Türk Sanatları Vakfı, İstanbul 2017, s. 30.
[8] Babaoğlu, aynı eser, s. 31.

İstanbul'a kadar bu işten anlayanlarca böyle yazılara îtibar edilmesi, İslam âleminde ebrûnun yaygınlaşmasına sebep olmuştur" [9].

Kronos koleksiyonuna ait olan ebrûdan sonra, üzerinde tarih atılmış olan en eski ebrû, Gürcistan'da 1554 (h. 961-962) yılında Mâlik-i Deylemî'nin üzerine ta'lik bir kıt'a yazmış olduğu ebrûdur[10] *(Bkz. Resim 1).*

Resim 1. 1554 tarihli Malik-i Deylemi'ye ait kıt'a. (Prof. Uğur Derman koleksiyonu)

Ebrû hakkında yazılmış olan en eski eserlerden biri de *Tertîb-i Risâle-i Ebrî*'dir. Risalede ebrû yapımında kullanılan boyalar, kitrenin ve ödün nasıl hazırlandığı, neftli ebrûnun yapılışı ile ilgili birçok tarif verilmektedir[11].

Yazıldığı târihi kesin olarak bilemediğimiz bir diğer eser ise, ameliyenin karışık renkli olarak vasıflandırdığı ve bir bölümü ebrûnun tekniğine ayrılan *Risâle-i Hoşnüvîsan* (Hattatlar Risalesi)'dir. Risâlede, suyun üzerinde yapılan için *âbrî-i âbi* ve kaynatılmış çemen tohumuyla kıvâmı artırılan bir sıvı üzeine, içine sabun ağacı özü (sabun yerine kullanılan bir bitkinin özsuyu) ilâve edilmiş boyaların serpilmesiyle yapılan *âbrî-i ahârî* olmak üzere iki farklı teknikten söz edilmektedir[12].

Osmanlılarda ebrû sanatının 1600-1700 yılları arasında en parlak dönemini yaşadığı söylenebilir. Bunda en büyük etkenlerden biri, ebrûyu Türkler aracılığı ile tanıyan ve ona "Türk Kâğıdı" (Turkish Paper), "Türk Mermer Kâğıdı" (Turkish Marbled Paper) adlarını

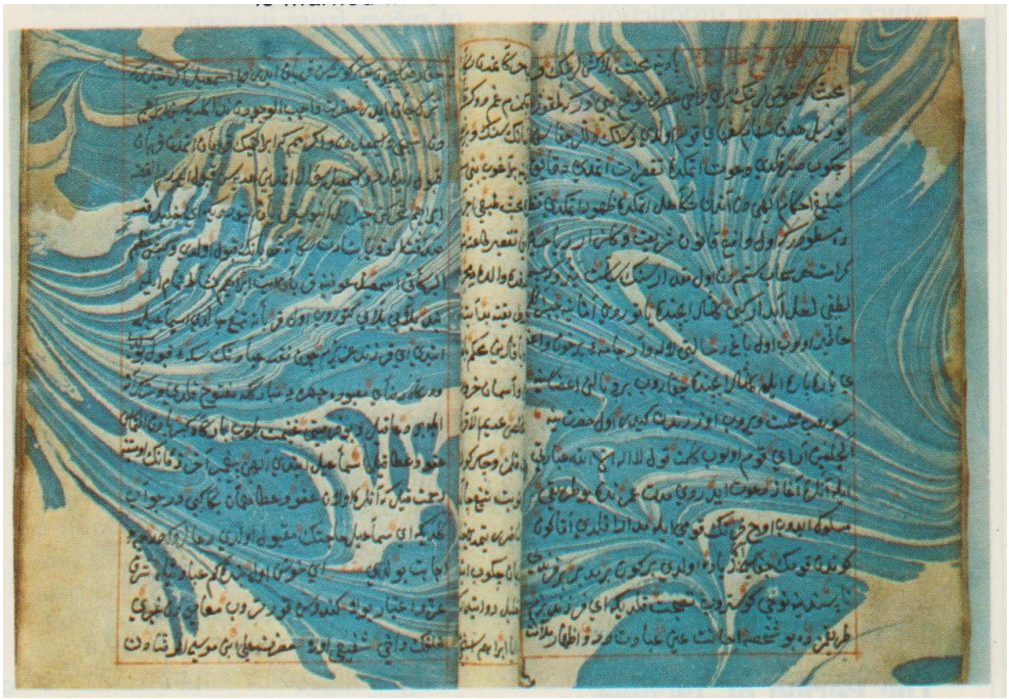
[9] Navina Najat Haidar and Marika Sardar (with contributions of Jake Benson), Sultan's of Deccan İndia, 1500-1700, Opulance and Fantasy, New York 2015, s. 157-161.
[10] Derman, a.g.e. , s. 7.
[11] Bkz. Uğur Derman, (Tertîb-i Risâle-i Ebrî), *Prof. Dr. Nihat Çetin'e Armağan,* İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Matbaası, İstanbul 1999, s. 371-405.
[12] Haidar and Sardar, a.g.e. , s. 157-161.

veren Avrupalıların istekleri olmuştur. O dönemde Batı'ya pek çok ebrû örneklerinin gönderildiği bilinmektedir. Aynı zamanda o yıllarda, ciltçiliğin ve süslemenin rağbet görmesi bir cilt sanatı öğesi olan ebrûnun da gelişmesine destek olmuştur.

C) GEÇMİŞTE ÜNLÜ EBRÛ USTALARI

1. Şebek Mehmed Efendi (?-?)

Mâlik-i Deylemî (1518-1562)'den sonra bilinen en eski ebrûlar hicri 1017 (m. 1608) 'de yazılan Fuzûlî'nin *Hadîkatü's-Süedâ* isimli eserinde yer almaktadır. Eserin ilk sayfasında yazılı olan bilgiye göre, bu ebrûların "Şebek" lâkaplı Mehmed Efendi tarafından yapıldığı anlaşılmaktadır[13].

Resim 2. Hadîkatü's-Süedâ / 1608 (Antika Dergisi, sy. 14, s. 40)

2. Hatîb Mehmed Efendi (?-1773)

Büyük Ayasofya Camii'nde Hatîblik yapan Mehmed Efendi'nin doğum tarihi bilinmemektedir. Tuhfe-i Hattâtîn'de kendisinden "pîr-i mübârek" diye

[13] Işık Yazan, "Ebrû Sanatı", *Antika* Dergisi, Mayıs 1986, sy. 11, s. 40-43.

bahsedilmesinden Tuhfe-i Hattâtin'nin yazıldığı tarihte oldukça ileri bir yaşta olduğu anlaşılmaktadır. İstanbullu olan Mehmed Efendi devrin en iyi ebrûcularından olup yaptığı ebrûları birçok işte kullanılmıştır. Kullanmış olduğu renkler ve üslûbundan dolayı ebrûsunu görenler onun yaptığını anlarmış. 1773 yılında evinde çıkan yangında, ebrûlarını kurtarmak isterken yanarak vefat etmiştir.[14]

3. Şeyh Sâdık Efendi (?-1846)

Ebrû tarihimiz açısından önemli bir yere sahip olan Özbekler Tekkesi'nin şeyhlerinden Sâdık Efendi, Buhara'nın Vabkent şehrinde doğmuştur. Buhara'da iken öğrendiği ebrû yapımını iki oğluna (Edhem ve Nâfiz Efendiler) öğretmiştir[15].

4. Hezârfen Edhem Efendi (1829–1904)

1829 yılında Özbekler Tekkesi'nde doğmuştur. İlk tahsilini bitirdikten sonra babası, amcası ve Buharalı âlimlerden ders alarak yetişmiştir. Tükçe, Arapça, Farsça, Çağatayca dillerini bilen Edhem Efendi Çarşambalı Ârif Bey (1825-1892)'den Ta'lik hattını öğrenmiş ve icâzet almıştır. Doğramacılık, marangozluk, oymacılık, mühürcülük, dökmecilik, tornacılık, demircilik, tesviyecilik, makinecilik, matbaacılık, dokumacılık ve mimarlık gibi fen ve sanatlarda ihtisas sahibi olmuştur. 1869'da Mithat Paşa tarafından kurulan Sultanahmet Sanat Enstitüsü Müdürlüğü'ne getirilmiş ve ülkedeki kurşun boruyu ilk defa burada döktürmüştür. Ebrûculuk, onun pek çok meziyetinden bir tanesidir. Bu yüzden Hezârfen (bin sanat sahibi) lakabıyla anılmaktaydı[16].

Hezârfen Edhem Efendi'nin arkadaşı olan hattat Sâmi Efendi (1838–1912) ebrûyu Edhem Efendi'den öğrenmiştir. Yine hattatlığıyla bilinen Aziz Efendi (1871–1934) ise zamanın meşhur hattatı Bakkal Ârif Efendi'den hat dersleri almış, Özbek Dergâhı'na devamı sırasında da Edhem Efendi'den ebrû öğrenmiştir[17].

5. Hezârfen Necmeddin Okyay (1883-1976)

29 Ocak 1883'de İstanbul Üsküdar'da doğmuştur. Mürekkepçilik, âharcılık, okçuluk, gülcülük, eski tarz mücellitlik, hattatlık gibi pek çok meziyetinin yanı sıra ebrûculuğu da

[14] Uğur Derman, *Türk Sanatından Ebrû*, s. 31-32
[15] Derman, aynı eser, s. 32.
[16] Derman, aynı eser, s. 32.
[17] Derman, aynı eser, s. 40

meslek edinen Hafız Necmeddin Okyay da üstadı Ethem Efendi gibi Hezârfen lakabıyla anılmıştır. Ebrûyu Ethem Efendi'den öğrenmiştir. Medresetü'l-Hattâtîn'de ve Güzel Sanatlar Akademisi'nde tarz-ı kadîm cilt ve ebrû hocalığı yapmıştır. Ravza-i Terakkî Rüşdiyesi'ndeki hüsn-i hat hocası Hasan Tal'at Bey'den rik'a, dîvânî ve celî dîvânî icâzetleri almıştır. Hacı Ârif Efendi'den sülüs-nesih yazıyı, Sami Efendi'den ta'lik ve celî ta'lik yazıyı öğrenmiştir. Ebrûyu oğulları Sami (1910-1933) ve Sacid Okyay (1915-1999) ile yeğeninin oğlu olan Mustafa Düzgünman'a, (1929-1990) öğretmiştir[18].

Necmeddin Okyay'ın ortanca oğlu olan Sami Okyay 1910 yılında Üsküdar'da doğmuştur. Ebrûculuğu babasından öğrenmiş ve kısacık ömründe çığır açacak eserler vermiştir. Aynı zamanda ince bir tezhip, hâk (oyma), lâke ve şemse tarzı cilt sanatçısı idi. Şark Tezyînî Sanatları Okulu'nda hocalık yapmıştır. Küçük oğlu Sâcid Okyay ise 1915'de Üsküdar'da doğmuştur. 1936 yılından emekliye ayrıldığı 1973 yılına kadar Devlet Güzel Sanatlar Akademisi'nde eski tarz cilt ve ebrû hocalığı yapmıştır[19].

6. Mustafa Düzgünman (1920-1990)

Klasik Türk ebrû sanatının günümüze ulaşmasında büyük emeği geçen Mustafa Düzgünman 9 Şubat 1920'de Üsküdar Sultantepe'de doğmuştur. Babası, aynı semtteki Abdülbaki Efendi ve Aziz Mahmud Hüdayi Camilerinin imamlığını yapan Saim Efendi'dir. Annesi ise Necmeddin Okyay'ın yeğeni Şükriye Düzgünman'dır. İlk tahsilini tamamladıktan sonra babasının Üsküdar çarşısındaki aktar dükkanında çalışmaya başlamıştır. Bu arada evde kendi kendine cilt yapmaya başlayan Düzgünman'ı 1938 yılında, annesinin dayısı Hattat Necmeddin Okyay hocalık yaptığı Devlet Güzel Sanatlar Akademisi'nin Türk Tezyînî Sanatları Bölümü'ne kaydettirmiştir. Burada Necmeddin Okyay'dan klasik cilt ve ebrû öğrenerek kısa zamanda kabiliyetiyle dikkati çekmiş, ancak hayat şartları sebebiyle bir müddet sonra okuldan ayrılarak tekrar baba mesleği olan aktarlığa dönmüştür. Vefâtına kadar titizlikle sürdürdüğü bu meslekte işinin ehli güvenilir bir esnaf olarak tanınmıştır[20].

Devlet Güzel Sanatlar Akademisi'ndeki talebeliği yıllarında "şemse" denilen klasik cildin güzel örneklerini îmal eden Düzgünman, bir müddet sonra o sırada tâliplisi çok az

[18] Derman, aynı eser, s. 40.
[19] Derman, aynı eser, s. 48.
[20] Uğur Derman, "Düzgünman Mustafa" madd. , *DİA*, c.10, 1994, s. 62-63.

bulunan bu sanatı da terk etmek zorunda kalmıştır. Özellikle 1957'den itibaren daha fazla zaman ayırdığı ebrûculukla meşguliyetini ise ölümüne kadar sürdürmüştür[21].

Çeşitli konularda yeniliğe açık olduğu halde ebrû sanatında klasik anlayışa sımsıkı bağlı kalan ve bu hususta modern uygulamalara iltifat etmeyen Düzgünman, ebrûculukta kendisini geçtiğini söyleyen hocası Necmeddin Okyay'ın bu sanata kazandırdığı çiçekli ebrû çeşitlerine papatyayı eklemiş, ayrıca diğer çiçek şekillerini de ıslah etmiştir. 1940'ta başlayıp ölümüne kadar elli yıl süren ebrûculuğu sırasında, 1967'den itibaren çeşitli sergiler açan ve bazı sergilere katılan Düzgünman, hem eserleriyle hem de yetiştirdiği öğrencileriyle, cumhuriyet döneminde bu sanatın tanınmasına ve yayılmasına hizmet etmiştir[22].

D) ÂLET VE MALZEMELER

1. Âletler

Tekne: İçinde ebrû çalışmalarının yapılabileceği kaba verilen addır. Ahşap, cam, galvaniz veya çinko gibi malzemelerden yapılabilir. Eğer ahşap malzeme kullanılarak yapılmışsa su kaçırmaması için ziftle sıvanması gerekir. Dikdörtgen şeklinde olan teknenin ideal ölçüleri 35x50 veya katları derinliği ise 5-6 cm olmalıdır. Ebrû kâğıdının tekneden sıyrılarak alınacağı kenarına kâğıdın çizilmemesi için bir mil kaynatılmalıdır.

Fırça: Boyaları, tekneye serpmek için kullanılmaktadır. Yapımında at kılı, gül dalı ve misina kullanılır. Esnek bir yapıya sahip 25-30 cm uzunluğundaki gül dalı ile sert olmasıyla bilinen yaşlı atın kuyruk kılının misina ile bağlanmasıyla oluşturulur. İçinde bulunan kimyasalların boyaya karışması ihtimali nedeniyle fırça bağlanırken yapıştırıcı kullanılmaz.

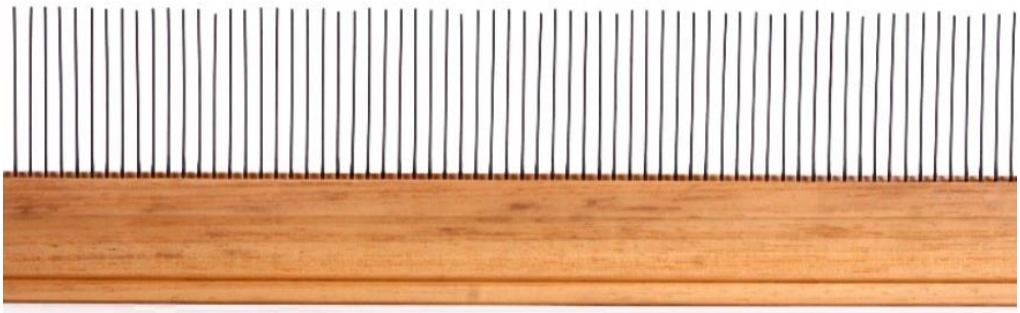
Destiseng: Boyaları ezmeye yarayan *el taşı* anlamına gelen mermerden yapılmış bir âlettir.

Tarak: Bir tahta çubuk üzerinde sık veya geniş aralıklarla dizilmiş iğneleri bulunan tarak biçiminde yapılmış bir alettir. Ölçüleri ebrû yapılacak teknenin boyutuna göre çeşitlilik arz etmektedir. *(Bkz. R. 4)*

Resim 3. Destiseng

[21] Derman, a.g.madd. , s. 62-63.
[22] Derman, aynı madde, s. 62-63.

Resim 4. Ebrû tarağı

Resim 5. Biz çeşitleri

Biz: Tekneye boya damlatmak, yüzeyindeki boyaya şekil vermek için çeşitli kalınlıklarda *biz*ler kullanılmaktadır. *Biz*ler, farklı kalınlıklarda tellerden ya da çivilerden imal edilebilir fakat paslanmaz malzemeden yapılmasına dikkat edilir. Çiçek yapımı için birden fazla telin bir araya getirilerek kullanılması da biz çeşitleri arasında sayılabilir. *Sümbül bizi* geçmişten günümüze buna en iyi örnektir.

2. Malzemeler

Kitre: Suyun kıvamını artırmak ve bu sayede boyaların dibe çökmeden su yüzeyinde kalmasını sağlamak amacıyla kullanılır. Krem rengindedir, suda bekletilerek eritilir ve süzülüp çalışmaya başlanır[23]. Kitreye alternatif olarak salep, denizkadayıfı, hülbe (boy tohumu), keten tohumu gibi kıvâm artırıcılar kullanılabilir.

Su: Kitre ile ebrû yapımında kullanılan suyun saf, arıtılmış, kaynatılmış veya asitsiz yağmur suyu olması gerekmektedir. Kireçli veya kimyasal madde katkısı olan sular kitre yüzeyinde kaymaklanmaya sebep olduğundan kullanılmamaktadır. Fakat denizkadayıfı için musluk suyu da kullanılabilmektedir.

Kâğıt: Ebrû yapımı için kullanılacak kâğıdın emici, mat ve asitsiz olmasına dikkat edilmelidir.

Öd: Kitrenin üzerine atılan boyaların birbirine karışmasını önlemek ve kitre üzerinde yayılmalarını sağlamak için kullanılır. Genellikle sığır ödü kulanılmasına karşılık koyun ödü ve kılçıklı ebrû yapmak amacıyla kalkan balığı ödü de kullanılabilir. Öd ayarı

[23] Uğur Derman, "Ebrû" madd. , *DİA*, c. 10, s. 80-82.

teknenin kıvamına ve boyanın cinsine göre değişebilir. Tam bir ölçü vermek doğru değildir. Deneme yoluyla ölçü alınır.

Boyalar: Ebrû yapımında suda erimeyen kimyasal madde içermeyen ve güneşten etkilenmeyen doğal boyalar kullanılır. Boyanın hazırlanması çok zahmetli ve önemli bir iştir.

Toz halindeki boyalar bir mermer zemin üzerine dökülür. *Destiseng* adı verilen taşla boyalar kıvamını alana kadar suyla karıştırılarak ezilir. Boyaların hazırlanmasında da saf su kullanılmaktadır. Ispatula yardımıyla toplanan boyalar kavanoza konulur. Su ve öd ayarı yapılıp bekletilir. Boyanın kıvamını anlamak için kitre üzerinde denenmesi gerekir.

Geleneksel Türk ebrûsunda kullanılan renkler; beyaz, siyah, sarı, zırnık, aşı boyası, Çamlıca toprağı, kahverengi, lahor çividi ve çamaşır çivididir. Ayrıca bu renklerin karıştırılmasıyla yeni renkler de elde edilebilir.

E) EBRÛ ÇEŞİTLERİ

Tarz-ı Kadîm Battal Ebrû

Birinci boya kitreli suya fırça yardımıyla homojen şekilde serpilir. İlk boyadan sonra tekneye atılan her boya öbekler halinde, dengeli ve rastgele olacak şekilde atılmalıdır.

Edhem Efendi Battalı (Neftli Battal)

Battal ebrûsu yapar gibi birkaç renk boya tekneye atılır, son boyaya neft ilave edilir ve öbekler halinde atmaya özen gösterilir. Öbekler belirgin olup, kâğıdın %70-80'ini kaplamalıdır[24].

Zemin Ebrûsu (Zemin Battalı)

Hatîb ve çiçekli ebrûlarda arka plan olarak yapılan ebrûya denir. İlk renk ile ikinci renk arasında belli belirsiz bir ton farkı olmalıdır. Neftli olarak hazırlanan üçüncü renkte son olarak dengeli bir biçimde serpilmelidir.

[24] T. Alparslan Babaoğlu, *Türk Ebrûsu*, s. 205.

Gelgit, Taraklı ve Şal Ebrûları

Dengeli olarak atılan birkaç renk boyayı *biz* yardımıyla yukarı aşağı, sonra da sağa ve sola çekerek oluşturulan desene *gelgit ebrûsu*, tarak şekline getirilmiş bir tahta yardımıyla gelgit yapılan desene enine ya da boyuna müdahale edilmesiyle de *taraklı ebrû* oluşur. Gelgit ve taraklı ebrûlardan sonra desenin yine *biz* yardımıyla çaprazlama şekillendirilmesine de *şal ebrûsu* denir.

Bülbül Yuvası

Bülbül yuvası ebrûsunda önemli olan tekne üzerindeki renk dağılımıdır. Helezon büyüklüklerine göre tekneye atılan boyanın büyüklükleri de değişkenlik gösterir. Dıştan içe doğru helezon formlar verilerek elde edilir. Şekiller ister *biz* ister eşit aralıklarla hazırlanmış bir *tarak* yardımıyla verilebilir. *Gelgit* ebrû veya *taraklı* ebrû üzerinde de *bülbül yuvası* çalışılabilir.

Hatîb Ebrûsu

18 yy. da Ayasofya Camii Hatîbi Mehmet Efendi tarafından bulunduğu için bu ismi almıştır. Hafif zeminli battal üzerine belli aralıklarla birer damla boya bırakılır. Daha sonra her damlanın oluşturduğu dairenin içine ikinci, üçüncü ve isteğe göre daha fazla sayıda damla bırakılır ve iç içe değişik renklerden oluşturulmuş daireler elde edilir. Daha sonra bu dairelere biz yardımıyla belirli formlar verilerek Hatîb desenleri elde edilir.

Çiçekli Ebrû

Çiçekler ciltte yan kâğıt olarak kullanılmaktadır. Birçok çiçek denemelerini arşiv defterlerinde görmekteyiz. Bunlar arasında ilk akla gelenler lâle ve papatyadır. Bunların dışında karanfil, menekşe, sümbül, gelincik de klasik çiçekli ebrûlar arasında yer almaktadır. Çiçeklerin şekillerini tek seferde, ya da daha kolay verebilmek için geçmişte ve günümüzde çeşitli *biz*ler hazırlanmıştır. Buna en iyi örnek sümbül ve papatya *biz*leridir.

Koltuk Ebrûsu

Koltuklu kıt'aların koltuk kısımlarında kullanıldığı için bu ismi almıştır. Çiçeklerin kıt'alara sığabilmesi için küçük boyutlarda çalışılması gerekir.

Akkâse

Kâğıdın bir kısmının arap zamkı sürülerek ya da kâğıttan kesilen kalıplarla kapatılması ve sonrasında ebrû teknesine yatırılması suretiyle elde edilir. Zamklı yada kapatılan kısmında bazen bir hat, bazen bir desen olur.

"Eski kitap sanatları içinde, bir kâğıdın yazı yazılacak kısmının ayrı, etrafının ayrı renge boyanmasına akkâse, böyle kâğıtlara da akkâseli kâğıt denir. Kelime Türkçemizde 'akis' şeklinde kullanılan aks'dan gelmektedir. Bu sanat ebrûya da tatbik edilmiştir. Kâğıdın yazı yazılacak kısmının tabii rengiyle kalması istenirse, oraya arap zamkı mahlülü sürülür. Kuruduktan sonra ebrû teknesine batırılınca, zamklı kısımların dışındaki yerler ebrûlanmış olur. Buna akkâseli ebrû deniliyor"[25].

Hafif Ebrû

Hafif ebrûlu kâğıtlar genellikle hattatlar tarafından tercih edilir. Battal, gel-git, şal gibi ebrû çalışmalarının açık tonlarda yapılmasıyla oluşturulur.

Kumlu-Kılçıklı Ebrû

Kitre çalışma yaptıkça eskir ve en son durumda sulanır ve kullanılmaz hale gelir. *Kitre* bu durumdayken üzerine fırça yerine damlalıkla bol miktarda boya damlatılmasıyla oluşturulan bir tekniktir. Boya damlatıldıktan sonra beklenir. Sonuçta boyanın çatlayıp dağılması gerekir. Oluşan şekiller kumu andırıyorsa *kumlu*, "V" harfini andırıyorsa *kılçıklı ebrû* diye adlandırılır.

Serpmeli Ebrû

Battal, *gelgit* gibi *kitre* üzerine yapılmış herhangi bir ebrû üzerine bir fırça yardımıyla açık renkli veya neftli bir boya atılmasıyla oluşturulan ebrû çeşidine *serpmeli ebrû* denir.

İspanyol Ebrûsu

Kitre üzerine boyalar serpilir. Daha sonra kâğıdın tamamı *kitre* üzerine yatırılmaz bir ucu *kitre* üzerine bırakılır. Kâğıt ebrûlandıktan sonra geri çekilir ve bir kısım daha bırakılır sonra çekilir ve tekrar bırakılır. Birkaç tekrardan sonra kâğıt kaldırılır. Oluşan çalışmaya *İspanyol ebrûsu* denilir.

[25] Derman, *Türk Sanatında Ebrû,* s. 24.

Zeminsiz Ebrû

Kitre üzerine herhangi bir zemin atılmadan *biz* yardımıyla *Hatîb* veya *çiçekli* ebrûlar yapılıp kâğıda alınmasıyla oluşturulan bir ebrû çeşididir.

F) EBRÛ'DA KULLANILAN RENKLER

Ebrû yapabilmek için suda erimeyen boya kullanılması gerekmektedir. Pigment boyalar suda erimedikleri için ebrûcular tarafından tercih edilmektedir. Pigment boyalar organik ve inorganik olmak üzere iki gruba ayrılır. Organik olanlarının suda erimeleri güçtür ve birtakım kimyasallar eklenmesi gerekmektedir. Türk ebrûsunda genellikle inorganik pigment boyalar tercih edilmektedir. Toprak, oksit ve mineraller inorganik boyalardır. Yeryüzünde bulunan ve elle toplanabilen tüm renkli topraklar, toprak boyadır. Oksit boyalar ise yeryüzünün derinliklerinde bulunur ve madenciler tarafından çıkarılıp fabrikalarda işlenir ve kullanıma hazır hale getirilir. Mineraller ise taş halinde olan boyalardır. Onlar da fabrikalarda ezilerek kullanıma hazır hale getirilir.[26]

Geçmişte ebrûcular boyalarını topraktan elde etmişlerdir. Bu boyalara ilaveten bitkisel bir boya olan ve suda erimeyen lahor çividi boya da geçmişten bu yana kullanılmaktadır.

Ebrûda kullanılan renkler ve elde edildikleri maddeler şöyledir;

Beyaz Üstübeç: Boyacılıkta kullanılan zehirli, bazik kurşun karbonat. Kurşun, çinko, benzeri metallerin oksitlerinden hazırlanan beyaz toz. Yağlıboya ve macunlarda dolgu gereci olarak kullanılır.

Kırmızı: Gülbahar toprağından elde edilir (demir oksit ihtiva eden toprak).

Lahor çividi (Lâcivert): Lahor çividi ya da bebe çividi adıyla bilinen ve bebeklerin ağızlarında oluşan aft hastalığının tedavisinde kullanılan ilacın hammaddesidir. Gevrek taş gibi, bitkisel ve çok güçlü bir boyadır. Dövülerek toz haline getirilir.

Siyah: İs mürekkebinden elde edilir.

Sarı: Zırnıktan elde edilir.

Mavi (Çamaşır Çividi): Beyaz çamaşırlar için ağartıcı olarak kullanılan mavi bir tozdur.

[26] Babaoğlu, a.g.e. , s.173 – 174.

Tütün rengi: İstanbul'un Çamlıca tepesinde bulunan kırmızıya çalan kahve renkli topraktır. Ezildiğinde tütün rengine yakın bir renk verir. İsten elde edilen siyah boyaya katılır. Islah etmek üzere akan boyalara katılabildiği gibi, serpmeli ebrûların serpme boyası olarak yalnız başına da kullanılabilir.

Diğer tüm renkler bu renklerin karışımından elde edilmektedir.

G) KULLANIM ALANLARI

Ebrû kâğıdı, tarihimizde yazma kitapların *çârkûşe kab, ebrûlu kab* şeklinde ciltlenmesinde yan kâğıdı olarak kullanılmasının yanında kıta ve levhaların iç ve dış pervazlarıyla koltuk denilen kısımlarında da çokça kullanılmıştır. Bunların en güzel örneklerine müze, kütüphane ve koleksiyonlarda rastlanır. Ayrıca Necmeddin Okyay'dan bu yana, çiçekli ebrûların dört tarafına da iç ve dış pervaz olarak ebrûlar yapıştırılarak câzip resim tabloları hazırlandığı görülmektedir[27].

Üzerine yazı yazmak için yapılan ebrûlar soluk renkler kullanılarak üretilmiştir. Kullanılan ebrû kağıdının kalınlığının hattatların yazdığı kâğıt kalınlığına yakın olması doğru olur. Levha pervazlarında ise tarihimizde özellikle murakka albümlerinde, zeminli ya da zeminsiz Hatîb ebrûları kullanılmıştır.

> *"Levha pervazlarında, birisi iç pervaz ya da ara pervaz diğeri dış pervaz olarak isimlendirilen iki bezeme unsuru vardır. Dış pervazda battal, Hatîb, şal, gelgit ebrûları sıklıkla kullanılmakta ise de ara pervazlarda, yazıyı dış pervazdan ayıracak, desen ve renk îtibârıyla dış pervazla kontrast teşkil edecek özellikte, tek renkli neftli battal, kumlu, taraklı, gelgit veyâ şal ebrûlarından birisinin kullanılması, hem dış pervazda kullanılan ebrûdan farkı nedeniyle yazıyı daha kuvvetli vurgulaması, hem de gözü yormaması nedeniyle tercih edilmelidir"*[28].

Ciltte kullanılan ebrûlar ise seçilen kâğıdın kalınlığı açısından önemlidir. Cilt bezi ya da derinin kalınlığına yakın olması gerekir. Bir cilt için çiçekli ebrû yapılacaksa, çiçeklerin büyüklüğü cilt ebadına uygun olmalıdır ya da mevcutlar arasından uygun büyüklükte çiçekli ebrûlar seçilmelidir. Ebrûlu bir cildin onarımı yapılırken dönemin ebrûlarına benzer ebrûlar kullanılmalıdır[29].

---

[27] Uğur Derman, "Ebrû" madd. , *DİA*, c.10, s. 82.
[28] Babaoğlu, a.g.e. , s. 238.
[29] Babaoğlu, aynı eser, s. 246.

İKİNCİ BÖLÜM

BAŞBAKANLIK OSMANLI ARŞİVİ'NDE EBRÛ

Osmanlı Devleti'nden günümüze miras kalan en zengin arşiv malzemesinin, Başbakanlık Osmanlı Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı'nda olduğu bilinmektedir.

Osmanlı Devleti'nde evrakların muhafaza edildiği ilk yer Yedikule idi. Oradan Atmeydanı'na nakledilen evraklar daha sonra Topkapı Sarayı'nda Hazine-i Âmire ve Enderûn-ı Hümâyûn'a yerleştirilmiştir. Sultan Abdülmecit tarafından 1846 yılında başlatılan ilk modern Hazine-i Evrak binası 1849 yılında tamamlanmıştır[30].

Osmanlı kültür ve medeniyet zenginliğinin yansıması olan Başbakanlık Arşivi, Osmanlı Devleti'nin diplomatiği ve sanatı bakımından önemli örneklerini içinde bulundurmaktadır. Padişahlara ait el yazıları, tuğralar ve mühürlerin yanı sıra, kitap sanatlarımızdan hat, tezhip, ebrû, katı', cilt gibi dallarda da yapıldığı dönemleri yansıtan önemli eserleri görmek mümkündür.

Arşivde bulunan defterlerdeki ebrûların tümü özgün çalışmalardır ve yapılış tekniği itibarı ile bire bir aynı ebrû elde edilemez. Bu bağlamda arşivde gördüğümüz hiçbir ebrûnun tekrar nüshası yoktur; ancak benzerlerini görmek mümkündür. Devrin ebrû sanatının gelişimini ve ne denli iyi icra edildiğini bu defterlerde müşâhede etmekteyiz.

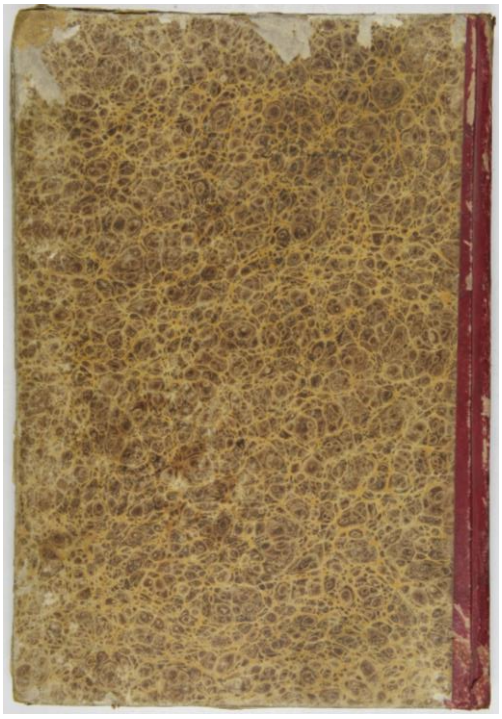
[30] https://www.devletarsivleri.gov.tr/icerik/236/devlet-arsivleri-genel-mudurlugu-tarihcesi (Mayıs 2018)

A) OSMANLI ARŞİV DEFTERLERNE EBRÛNUN KULANIMI

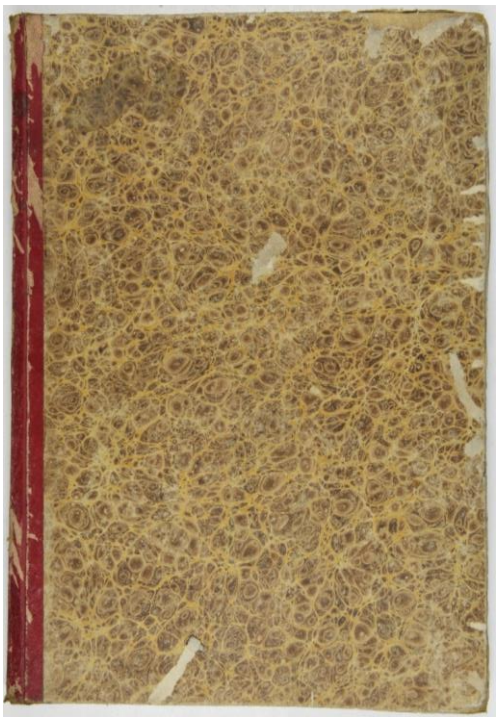
Geleneksel Türk Ebrû Sanatımızın, geçmiş dönemlerde en fazla kullanıldığı alanlar cilt ve hat sanatıdır. Kütüphane koleksiyonlarındaki kitap muhafazalarının büyük bir bölümünün ebrûdan yapıldığı görülmektedir[31]. Çârkûşe adı verilen eski tarz ciltlerde ebrû, alt ve üst kab ile mıklep üzerinde ya da yan kâğıdı olarak cildin ön ve arka iç kabları ile karşılarına gelen sayfalarda kullanılmıştır.

Ayrıca eski resmî defterlerin üzerine çok kere cilt yapılmayıp ebrû kâğıdı geçirilmiş olduğu da görülür[32].

Arşivde görmüş olduğumuz ebrûlu defterlerden biri metni muhafaza eden cildin üst ve alt kablarıdır *(Bkz. R. 6, 7).*

Resim 6. Üst Kab

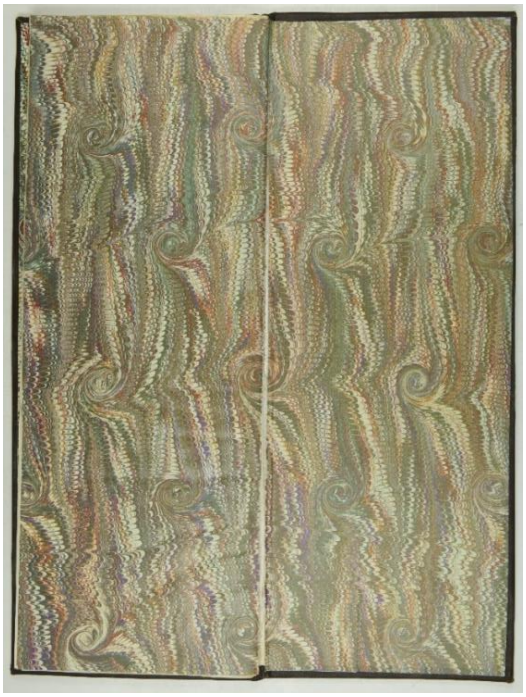

Resim 7. Alt Kab

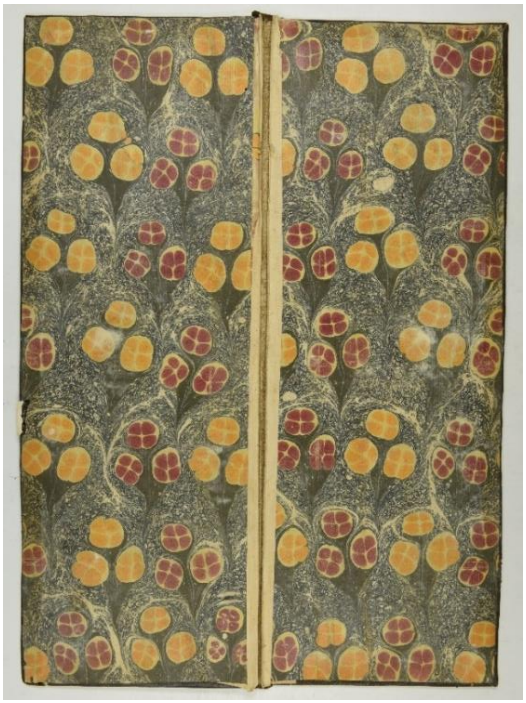
B.B.A.'ndeki defterdelerden ebrûlu alt ve üst kab örnekleri.

[31] M. Esiner Özen, *Türk Cilt Sanatı*, Türkiye İş Bankası, Ankara 1998, s. 30.
[32] Derman, *Türk Sanatında Ebrû*, s. 54.

Arşivde görmüş olduğumuz bazı defterlerde ise, cildin ön ve arka iç kabları ile karşılarına gelen sayfaları süslemek amacıyla yan kâğıdı olarak ebrûlar kullanıldığı da görülmektedir. *(Bkz. R. 8, 9).*

Resim 8. Yan kâğıtlar

Resim 9. Yan kâğıtlar

B.B.A.'ndeki defterdelerden ebrûlu yan kâğıt örnekleri.

B) BAŞBAKANLIK ARŞİVİ'NDEKİ BAZI EVKAF DEFTERLERİNDE EBRÛ

1. ÇİÇEKLİ EBRÛLAR

a) KATALOG LİSTESİ

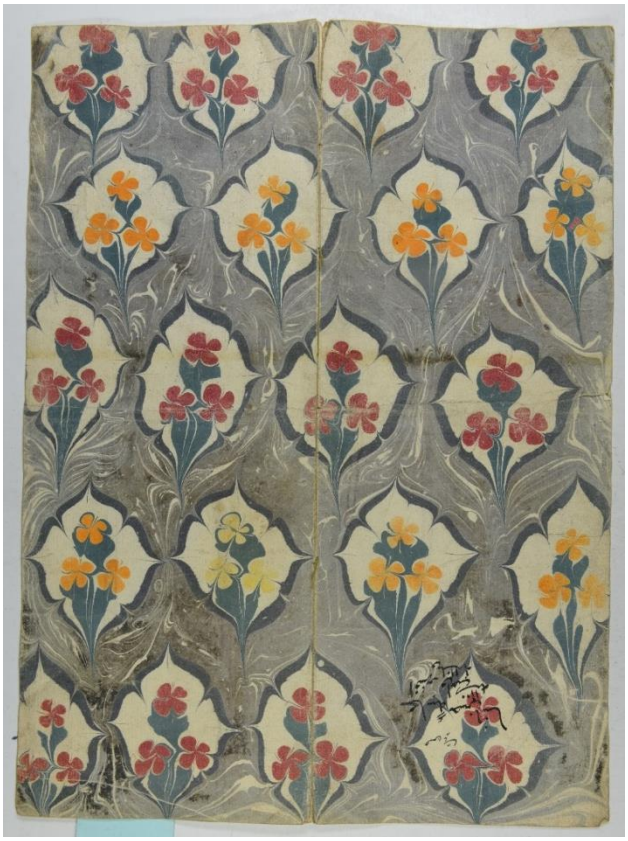
Katalog No.	Kodu ve Sıra No.	Defterin Adı	Tarih	Uygulama
1	EV.HMH. d / 542	Akşehir'deki Hasan Paşa Camii Vakfının Mahsûlât ve İhracat Muhasebesi	h.1100 / m.1688-1689	Bkz. Sayfa 129
2	EV.HMK. SR.d / 574	İstanbul'da Hüseyin Efendi Odalar, Dükkanlar ve Nükud Evkāfının Mahsûlât ve İhracat Muhasebesi	h.1101 / m.1689-1690	-
3	EV.HMH. d / 601	İstanbul'da Mihrivefâ Dadı Hatun Evkāfının Mahsûlât ve İhracat Muhasebesi	h.1101 / m.1689-1690	-
4	EV.HMH. d / 645	Gebze'de Gazi Mustafa Paşa İmaret, Medrese ve Camii Evkāfı Huddam ve Vazife Kayıtları	h.1102 / m.1690-1691	-
5	EV.HMH. d / 629	Çorlu'daki Sultan Selim Han Camii, Medresesi ve İmareti Vakfının Mahsûlât ve İhracat Muhasebesi	h.1102 / m.1690-1691	Bkz. Sayfa 134
6	EV.HMH. d / 624	İstanbul'da Gedikpaşa'daki Nişancı Hamza Paşa Mescidi Vakfının Mahsûlât ve İhracat Muhasebesi	h.1102 / m.1690-1691	-
7	EV.HMH. d / 680	Kıbrıs'taki Sultan Selim Han Vakfının Mahsûlât ve İhracat Muhasebesi	h.1103 / m.1691-1692	-
8	EV.HMH. d / 660	İstanbul'da Ağa Hasan Paşa Vakfının Mahsûlât ve İhracatı	h.1103 / m.1691-1692	-
9	EV.HMH. d / 723	Gebze'de Gazi Mustafa Paşa Camii, Medresesi ve İmareti Evkāfının Mahsûlât ve İhracat Muhasebesi	h.1104 / m.1692-1693	Bkz. Sayfa 148
10	EV.HMH. d / 725	Edirne ve Civarındaki Haremeyn-i Şerifeyn Evkāfının Mahsûlât ve İhracat Muhasebesi	h.1104 / m.1692-1693	Bkz. Sayfa 140
11	EV.HMH. d / 720	Hamide Hatun Evkāfının Mahsûlât Muhasebesi	h.1104 / m.1692-1693	-
12	EV.HMH. d / 724	Hasan Ağa Zamanı Evkāf Muamele Defteri	h.1104 / m.1692-1693	-
13	EV.HMH. d / 727	Edirne'de Şarapdar Hamza Bey Vakfının Mahsûlât ve İhracatı	h.1104 / m.1692-1693	-
14	EV.HMK. SR.d / 476	Voynuk Ahmed Ağa ve Küçük Hüseyin Efendi Vakıflarından Medine'ye Gönderilen Surre	h.1105 / m.1693-1694	-
15	EV.HMH. d / 763	İstanbul'da Nişancı Hamza Paşa Mescidi Evkāfının Mahsûlât ve İhracat Muhasebesi	h.1105 / m.1693-1694	-

16	EV.HMH. d / 785	Çorlu'da Sultan Selim Han Camii, Medrese ve İmaret Evkāfının Mahsûlât ve İhracat Muhasebesi	h.1105 / m.1693-1694	-
17	EV.HMH. d / 786	Vâlide Handan Sultan'ın İstanbul'da Bulunan Vakfının Mahsûlât ve İhracat Muhasebesi	h.1105 / m.1693-1694	-
18	EV.HMH. d / 760	İstanbul'daki Dergâh-ı Âli Kapıcılar Kâtibi Hüseyin Efendi Odalar, Dükkanlar ve Nükûd Evkāfı Mahsûlât ve İhracat Muhasebesi	h.1105 / m.1693-1694	-
19	EV.HMH.d / 850	Gebze'de Gazi Mustafa Paşa Camii, Medresesi ve İmareti Evkāfının Mahsûlât ve İhracat Muhasebesi	h.1106 / m.1694-1695	-
20	EV.HMH. d / 854	Çorlu'da Sultan Süleyman Han Camii, Medresesi ve İmaret Evkāfı Muhasebesi	h.1106 / m.1694-1695	-
21	EV.HMK. SR.d / 508	Voynuk Ahmed Ağa ve Küçük Hüseyin Efendi Vakfından Medine'ye Gönderilen Surre	h.1107 / m.1695-1696	-
22	EV.HMH. d / 601	İstanbul'da Mihrivefa Dadı Hatun Evkāfının Mahsûlât ve İhracat Muhasebesi	h.1101 / m.1689-1690	-
23	EV.HMH. d / 923	İstanbul'da Vâlide Handan Sultan Vakfının Mahsûlât ve İhracat Muhasebesi	h.1112 / m.1700-1701	-
24	EV.HMK. SR_d / 557	Haremeyn-i Şerifeyn ve Şam Hayrat Sahipleri ile Defterlerde İsimleri Yazılı Vakıflardan Medine'ye Gönderilen Surre	h.1113 / m.1701-1702	-
25	EV.HMK. SR.d / 569	Hâkâniyye-i Rûmiyye-i Cedîde, İstanbul Ermeni Cizyesi ile Defterde İsimleri Yazılı Vakıflardan Mekke'ye Gönderilen Surre	h.1114 / m.1702-1703	-
26	EV.HMK. SR.d / 629	Voynuk Ahmed Ağa ve Küçük Hüseyin Efendi Vakfından Medine'ye Gönderilen Surre	h.1118 / m.1706-1707	-
27	EV.HMK. SR.d / 628	Valide Sultan (Sultan Mehmed Han Validesi) Vakfından Medine'ye Gönderilen Surre	h.1118 / m.1706-1707	-
28	EV.HMK. SR.d / 656	Sultan Murad Han Türbesi Vakfı'ndan Medine'ye Gönderilen Surre	h.1120 / m.1708	Bkz. Sayfa 144
29	EV.HMK. SR.d / 674	Hâkâniye-i Rûmiye-i Cedîde, İstanbul Ermeni Cizyesi ile Defterde İsimleri Yazılı Vakıflardan Mekke'ye Gönderilen Surre	h.1120 / m.1708-1709	Bkz. Sayfa 132
30	EV.HMK. SR.d / 648	Hâkâniye-i Rûmiye-i Cedîde ile Defterde İsimleri Yazılı Vakıflardan Kudüs'e Gönderilen Surre	h.1120 / m.1708-1709	Bkz. Sayfa 126
31	EV.HMK. SR.d / 652	Valide Sultan (Sultan Murad Han Validesi) Vakfından Medine'ye Gönderilen Surre	h.1120 / m.1708-1709	-
32	EV.HMK. SR.d / 665	Girid Serdarı Vezir Hüseyin Paşa Vakfından Mekke'ye Gönderilen Surre	h.1121 / m.1709-1710	-
33	EV.HMH. d / 1738	İstanbul'da Valide Handan Sultan Türbesi Evkāfının Mahsûlât ve İhracat Muhasebesi	h.1123 / m.1711-1712	Bkz. Sayfa 123
34	EV.HMH. d / 1737	İstanbul'da Valide Handan Sultan Evkāfının Mahsûlât ve İhracat Muhasebesi	h.1123 / m.1711-1712	Bkz. Sayfa 121
35	EV.HMK. SR.d / 733	Hâkâniye-i Rûmiyye-i Cedîde ve Defterde İsimleri Yazılı Vakıflardan Kudüs'e Gönderilen Surre	h.1126 / m.1714-1715	-
36	EV.HMK. SR.d / 758	Valide Sultan (Sultan III. Ahmed Han Validesi) Vakfından Mekke'ye Gönderilen Surre	h.1127 / m.1715	-
37	EV.HMK. SR.d / 749	Haremeyn-i Şerifeyn ve Şam Hayrat Sahipleri ile Defterde İsimleri Yazılı Vakıflardan Medine'ye Gönderilen Surre	h.1127 / m.1715	-
38	EV.HMK. SR.d / 806	Sultan II. Ahmed Han Vakfından Medine'ye Gönderilen Surre	h.1130 / m.1717-1718	-
39	EV.HMK. SR.d / 1181	Hâkâniyye-i Rûmiyye-i Cedîde, İstanbul Ermeni Cizyesi, Bazı Vakıf Ziyadeleri ile Defterde İsimleri Yazılı Vakıflardan Medine'ye Gönderilen Surre	h.1148 / m.1735-1736	-
40	EV.HMK. SR.d / 1415	Valide Sultan (Sultan III. Ahmed Han Validesi) Camii Vakfı ile Emetullah Baş Kadın Vakfından Mekke'ye Gönderilen Surre	h.1156 / m.1743-1744	Bkz. Sayfa 142
41	EV.HMK. SR.d / 2580	Halebiye ve Hoca Ömer Efendi (Sabun Hanı İcaresi) Vakıfları ile Defterde İsmi Yazılı Vakıflardan Medine'ye Gönderilen Surre	h.1198 / m.1783-1784	-

b) K A T A L O G*

*Katalog sayfalarında yer alan resimlere ayrıca numara verilmemiştir.

Katalog No.	**001**
Bulunduğu Yer	Başbakanlık Osmanlı Devlet Arşivleri / İstanbul
Kodu ve Sıra No.	EV.HMH.d / 542
Defterin Adı	Akşehir'deki Hasan Paşa Camii Vakfının Mahsûlât ve İhracat Muhasebesi
Tarihi	h.1100 / m.1688-1689
Sayfa Sayısı	2
Ölçüleri	15 x 42

Üst ve alt kab

Detay

Renk ve Kompozisyon Özellikleri

Hatîb ebrûsu formu içerisindeki bu çiçekli ebrû örneği, defterin üst ve alt kabında yer almaktadır. Defterin köşe kısımlarında yıpranma ve renklerinde hafif solmalar mevcuttur. Açık füme zemin rengi tekneye atıldıktan sonra gelgit yapılarak boşluklar dengelenmiştir. Zemin rengi üzerine koyu füme boya ve çiçeklerin uygulanacağı alanı oluşturmak için rengin üzerine orta boy biz ile öd damlatılmış olmalıdır. Oluşan alanın içine orta boy ikili biz yardımıyla yaprak yeşili boya damlatılmış ve tekli orta boy biz ile üstteki yeşil boyadan aşağıya doğru iki kez inilerek dallar oluşturulmuştur. Bu dalların üzerine gelecek şekilde üçlü biz ile bir sıra sarı bir sıra kırmızı olmak üzere boyalar damlatılmış, söz konusu damlalara ince biz ile dört kenardan içeriye doğru girilerek papatya formu verilmiştir. Soldan sağa dört, yukarıdan aşağıya beş olmak üzere toplam yirmi adet hatîb ebrûsu formu içerisinde papatya buketleri yapılmıştır. Kâğıdın rengi zemin boyanın altından damarlar halinde görülmektedir.

Katalog No.	**002**
Bulunduğu Yer	Başbakanlık Osmanlı Devlet Arşivleri / İstanbul
Kodu ve Sıra No.	EV.HMK.SR.d / 574
Defterin Adı	İstanbul'da Hüseyin Efendi Odalar, Dükkanlar ve Nükud Evkāfının Mahsûlât ve İhracat Muhasebesi
Tarihi	h.1101 / m.1689-1690
Sayfa Sayısı	2
Ölçüleri	15 x 40

Üst ve alt kab

Detay

Renk ve Kompozisyon Özellikleri

Çiçekli ebrû örneği defterin üst ve alt kabında yer almaktadır. Defterin kenar ve köşelerinde hafif yıpranmalar ve ebrûnun renklerinde solmalar mevcuttur. Lahor çividi boya atılarak oluşturulan zemin rengi üzerine çiçekler yapılmıştır. İkili biz ile yaprak yeşili boyalar dörderli sıralar halinde damlatılmış, orta boy biz yardımıyla üstteki yeşil boyadan aşağıya doğru inilerek dallar ve yapraklar oluşturulmuştur. Dalların alt kısımları "V" harfi gibi uzatılmış, dalların üzerine gelecek şekilde ince biz ile sırasıyla kırmızı, beyaz, kırmızı, beyaz ve sarı boyalar her bir çiçeğe tek tek damlatılmıştır. Damlatılan renklere ince bir biz yardımıyla sekiz yerden içe doğru çekilerek papatya şekli verilmiştir. Çiçekler birbirlerinin aralarına gelecek şekilde konumlandırılmış, toplamda otuz iki adet çiçek yapılmıştır. Kâğıdın rengi zemin renginin altından ince damarlar halinde görülmektedir.

Katalog No.	**003**
Bulunduğu Yer	Başbakanlık Osmanlı Devlet Arşivleri / İstanbul
Kodu ve Sıra No.	EV.HMH.d / 601
Defterin Adı	İstanbul'da Mihrivefâ Dadı Hatun Evkāfının Mahsûlât ve İhracat Muhasebesi
Tarihi	h.1101 / m.1689-1690
Sayfa Sayısı	13
Ölçüleri	16 x 45

Üst ve alt kab

Detay

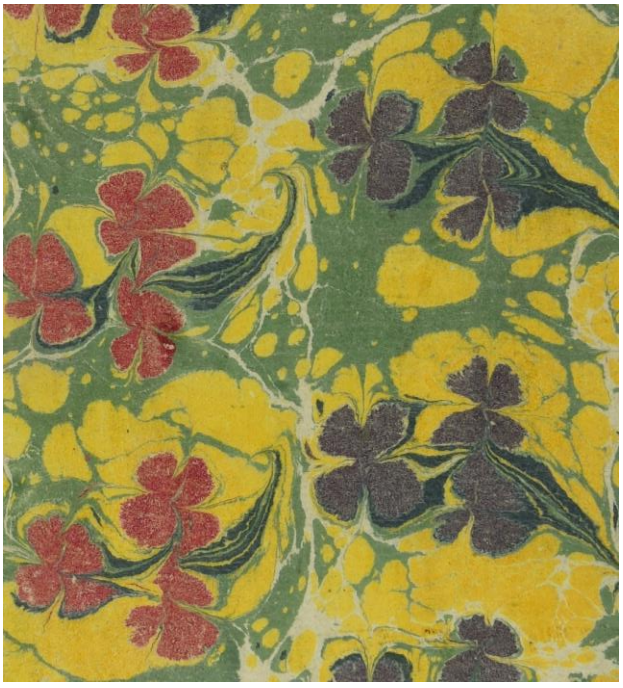
Renk ve Kompozisyon Özellikleri

Hatîb ebrûsu formu içerisinde çiçekli ebrû örneği, defterin üst ve alt kabında kullanılmıştır. Defterin kenar kısımlarında solmalar ve yıpranmalar mevcuttur. Açık yeşil boya atılarak oluşturulan zemin rengi üzerine vişne rengi boya dörderli sıralar halinde damlatılmıştır. Vişne rengi boyaların içine orta boy biz ile hâkî yeşil boya damlatılarak çiçek yapılabilecek alan oluşturmuştur. Damlatılan bu yeşil boyada kına, safran gibi anilin türü suda eriyen organik boyaların kullanılmış olma ihtimalinden dolayı boyaların zaman içerisinde yer yer yok olduğu görülmektedir. Oluşan yuvarlak formlara ortadan ve üstten ince biz ile önce içeri doğru sonra içeriden dışarı doğru çekilerek şekil verilmiştir. İçlerine ikili biz yardımıyla yaprak yeşili boya damlatılmış ve tekli biz ile dal ve yapraklar yapılmıştır. Dalların üzerine gelecek şekilde üçlü biz yardımıyla bir sarı bir kırmızı olmak üzere boyalar damlatılmıştır. Tekli biz ile damlatılan boyalar dört kenardan içe doğru çekilerek papatya yapılmıştır. Kâğıdın rengi zemin boyanın arkasından damarlar halinde görülmektedir.

Katalog No.	**004**
Bulunduğu Yer	Başbakanlık Osmanlı Devlet Arşivleri / İstanbul
Kodu ve Sıra No.	EV.HMH.d / 645
Defterin Adı	Gebze'de Gazi Mustafa Paşa İmaret, Medrese ve Camii Evkāfı Huddam ve Vazife Kayıtları
Tarihi	h.1102 / m.1690-1691
Sayfa Sayısı	6
Ölçüleri	16 x 45

Üst ve alt kab

Detay

Renk ve Kompozisyon Özellikleri

Çiçekli ebrû örneği defterin üst ve alt kabında yer almaktadır. Yeşil zemin rengi üzerine sarı boyalar öbekler halinde atılmıştır. Zemin rengin üzerine dalları yapmak için orta boy ikili biz ile yeşil boyalar damlatılmış, dallar orta boy tekli biz ile yukarıdan aşağıya doğru çekilerek oluşturulmuştur. Dalların uçlarının bir sırası sağa bir sırası sola kıvrılmıştır. Dalların üzerine üçlü çiçek bizi ile bir sıra kırmızı bir sıra koyu gri boyalar damlatılmış, damlatılan çiçek renklerine ince bir biz yardımıyla dört kenardan içe doğru çekilerek papatya şekli verilmiştir. Kâğıdın rengi zemin boyalarının arkasından damarlar halinde görülmektedir.

Katalog No.	**005**
Bulunduğu Yer	Başbakanlık Osmanlı Devlet Arşivleri / İstanbul
Kodu ve Sıra No.	EV.HMH.d / 629
Defterin Adı	Çorlu'daki Sultan Selim Han Camii, Medresesi ve İmareti Vakfının Mahsûlât ve İhracat Muhasebesi
Tarihi	h.1102 / m.1690-1691
Sayfa Sayısı	4
Ölçüleri	15 x 42

Üst ve alt kab

Detay

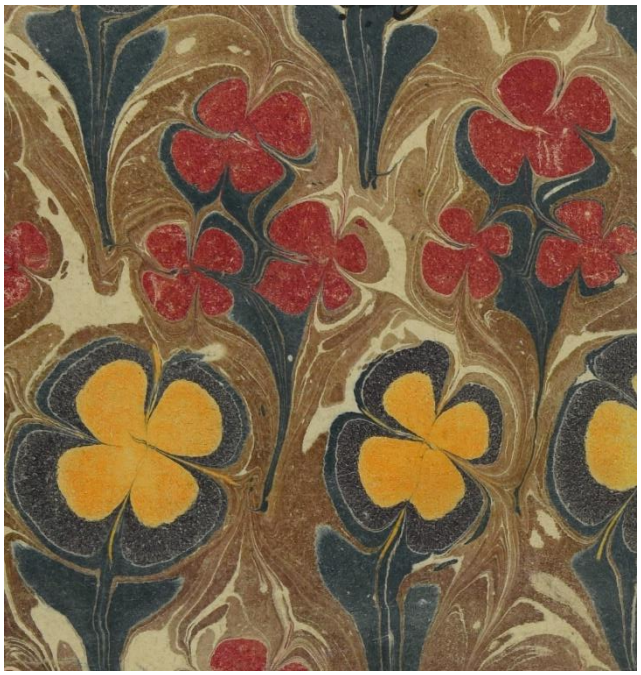
Renk ve Kompozisyon Özellikleri

Çiçekli ebrû örneği defterin üst ve alt kabında yer almaktadır. Defterin kenar kısımlarında yıpranmalar mevcuttur. Lahor çividi renk atılarak oluşturulan hafif zemin rengi üzerine ikili biz ile damlatılan yaprak yeşili boya orta boy biz yardımıyla üstteki boyadan aşağıya doğru inilerek dalı ve yaprakları oluşturmuştur. Dalın üzerine gelecek şekilde üçlü biz ile biri kırmızı diğeri füme rengi boyalar sırasıyla damlatılmıştır. Damlatılan bu renklere ince bir biz ile dört bir kenardan içeri doğru çekilerek papatya şekli verilmiştir. Bir sıra beş, bir sıra dört olacak şekilde yedi sıra çalışılmış, toplamda otuz iki adet çiçek buketi yapılmıştır. Kâğıdın rengi zemin boyanın altından belirgin damarlar halinde görülmektedir.

Katalog No.	**006**
Bulunduğu Yer	Başbakanlık Osmanlı Devlet Arşivleri / İstanbul
Kodu ve Sıra No.	EV.HMH.d / 624
Defterin Adı	İstanbul'da Gedikpaşa'daki Nişancı Hamza Paşa Mescidi Vakfının Mahsûlât ve İhracat Muhasebesi
Tarihi	h.1102 / m.1690-1691
Sayfa Sayısı	2
Ölçüleri	15 x 43

Üst ve alt kab

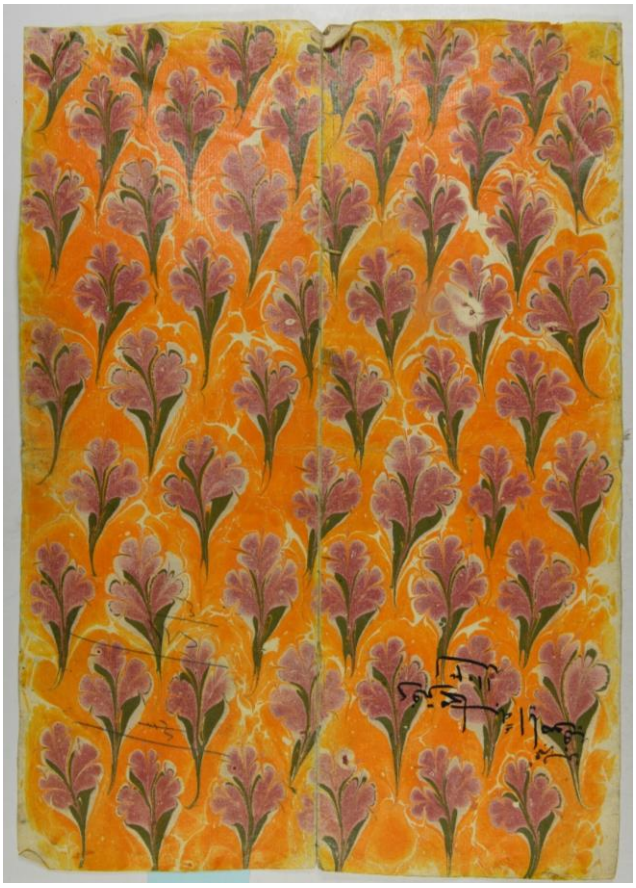

Detay

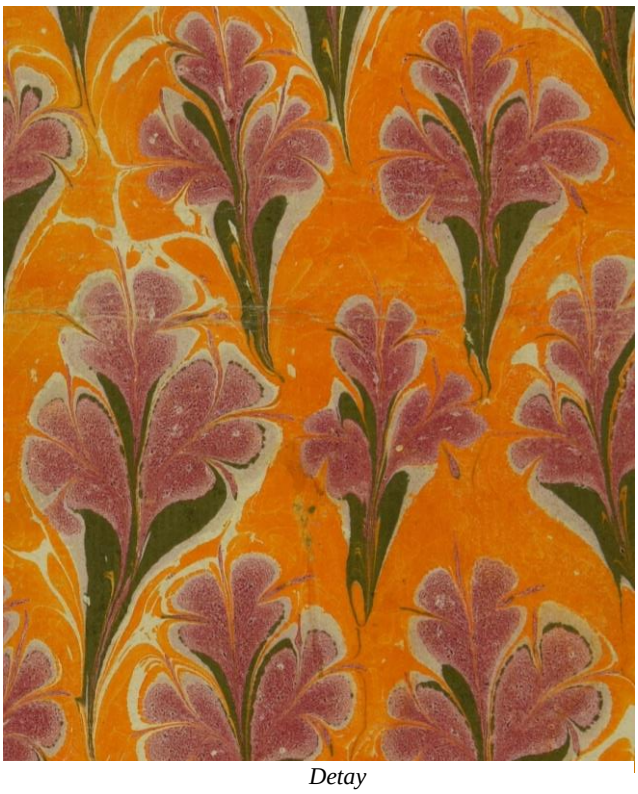
Renk ve Kompozisyon Özellikleri

Çiçekli ebrû örneği defterin üst ve alt kabında yer almaktadır. Defterin kenar kısımlarında hafif yıpranmalar mevcuttur. Toprak rengi boya atılarak oluşturulan zemin rengi üzerine bir sıra üçlü, bir sıra tekli papatyalar çalışılmıştır. Üçlü papatyalar soldan sağa altı olacak şekilde dört sıra, tekli papatyalar ise soldan sağa beş olacak şekilde dört sıra olarak uygulanmıştır. Tekli papatyalar üçlü papatyaların aralarına gelecek şekilde konumlandırılmıştır. Çiçekler için önce ikili biz ile yaprak yeşili boya damlatılmıştır. Tekli biz ile üstteki yeşil boya aşağıya doğru çekilerek dal ve yapraklar oluşturulmuştur. Üzerine bir sıra üçlü biz ile toprak kırmızı boyalar, bir sıra küçük boy tekli biz ile sarı boyalar damlatılmıştır. Her biri ince biz yardımıyla dıştan içeriye doğru dörde bölünerek papatya yapılmıştır. Kâğıdın rengi serpilen boyaların arkasından damarlar halinde görülmektedir.

Katalog No.	**007**
Bulunduğu Yer	Başbakanlık Osmanlı Devlet Arşivleri / İstanbul
Kodu ve Sıra No.	EV.HMH.d / 680
Defterin Adı	Kıbrıs'taki Sultan Selim Han Vakfının Mahsûlât ve İhracat Muhasebesi
Tarihi	h.1103 / m.1691-1692
Sayfa Sayısı	2
Ölçüleri	15 x 43

Üst ve alt kab

Detay

Renk ve Kompozisyon Özellikleri

Çiçekli ebrû örneği defterin üst ve alt kabında yer almaktadır. Defterin kenar ve köşe kısımlarında aşınmalar mevcuttur. Turuncu boya atılarak oluşturulan zemin rengi üzerine kır çiçekleri yapılmıştır. İkili biz ile yaprak yeşili boyalar her sırada altı olacak şekilde damlatılmıştır. Dalların üzerine üçlü biz ile toprak kırmızı boyalar sırasıyla damlatılmıştır. Damlatılan boyaların her biri ince bir biz ile yanlardan ve ortadan aşağıya doğru inilerek hem çiçekleri hem de yaprak ve dalların oluşumunu sağlamıştır. Buketler her sırada birbirlerinin aralarına gelecek şekilde konumlandırılmış, toplamda elli dört adet çiçek buketi yapılmıştır. Kâğıdın rengi zemin renginin altından ince damarlar halinde yer yer görülmektedir.

Katalog No.	**008**
Bulunduğu Yer	Başbakanlık Osmanlı Devlet Arşivleri / İstanbul
Kodu ve Sıra No.	EV.HMH.d / 660
Defterin Adı	İstanbul'da Ağa Hasan Paşa Vakfının Mahsûlât ve İhracatı
Tarihi	h.1103 / m.1691-1692
Sayfa Sayısı	15
Ölçüleri	11 x 32

Renk ve Kompozisyon Özellikleri

Çiçekli ebrû örneği defterin üst ve alt kabında yer almaktadır. Zırnık sarı zemin rengi üzerine dörtlü biz yardımıyla yaprak yeşili boyalar enine yedi boyuna üçerli sıralar halinde damlatılmıştır. İnce bir biz ile damlatılan boyalar yukarıdan aşağıya doğru çekilerek yaprak görünümü elde edilmiştir. Yaprakların üstüne, sağına ve soluna birer adet orta boy tekli biz ile toprak kırmızı boya damlatılmıştır. Kırmızı boyaya tekli ince biz ile yaprak kısmından dışa doğru çekilerek çiçek formu verilmiştir. Kâğıdın rengi serpiştirilen sarı boyanın arkasından geniş damarlar halinde görülmektedir.

Üst ve alt kab

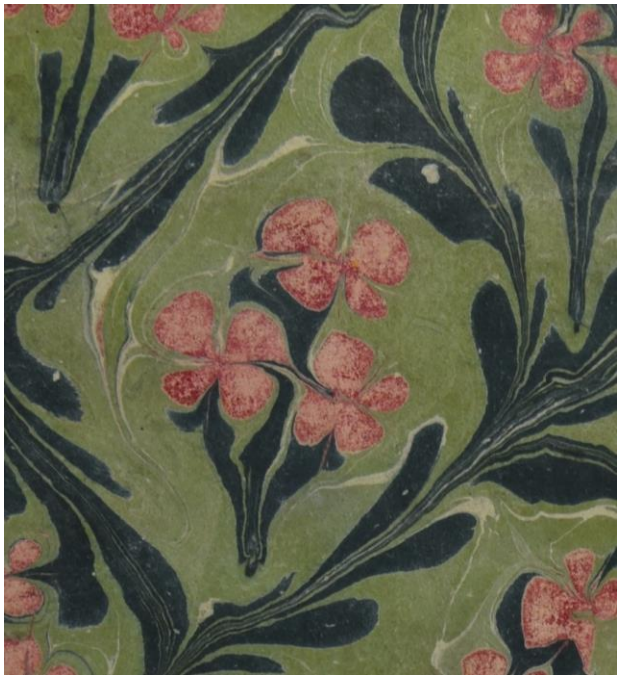

Detay

Katalog No.	**009**
Bulunduğu Yer	Başbakanlık Osmanlı Devlet Arşivleri / İstanbul
Kodu ve Sıra No.	EV.HMH.d / 723
Defterin Adı	Gebze'de Gazi Mustafa Paşa Camii, Medresesi ve İmareti Evkāfının Mahsûlât ve İhracat Muhasebesi
Tarihi	h.1104 / m.1692-1693
Sayfa Sayısı	26
Ölçüleri	15x43

Üst ve alt kab

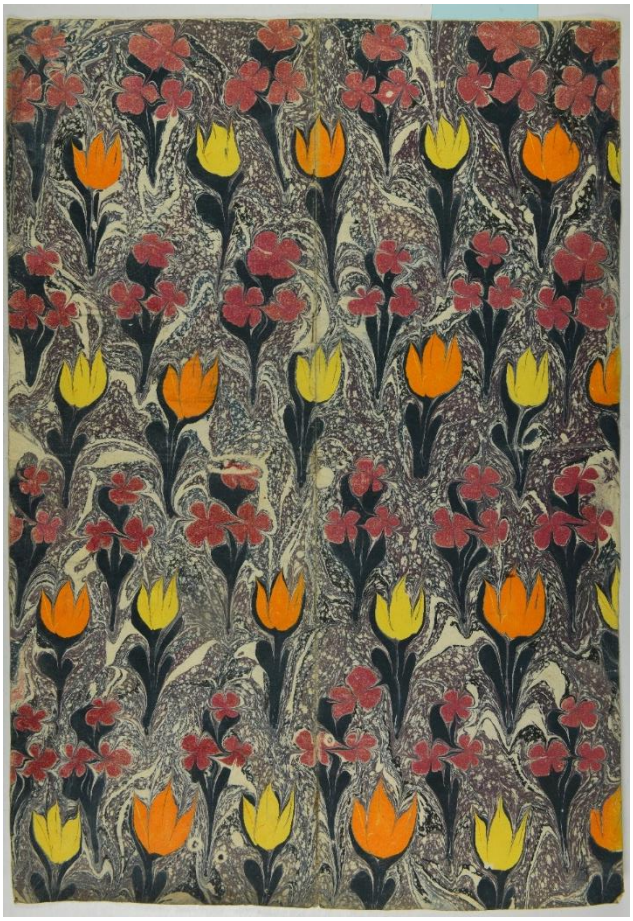

Detay

Renk ve Kompozisyon Özellikleri

Baklava dilimi bir yapı içerisinde gördüğümüz çiçekli ebrû örneği, defterin üst ve alt kabında yer almaktadır. Çalışma bu görünümüyle zerbahar ciltlerine benzemektedir. Defterin kenar ve köşe kısımlarında yıpranmalar, çiçek renklerinde ise solmalar mevcuttur. Açık yeşil zemin rengi üzerine sarmaşık gibi birbirinin içine geçmeli yapraklarla boşluklar oluşturulmuştur. Bu boşlukların tarak şeklinde hazırlanmış çoklu biz yardımıyla yaprak yeşili boyaların damlatılmasıyla oluşturulduğu düşünülmektedir. Damlatılan yaprak yeşili boyalar ince uçlu biz ile şekillendirilmiştir. Ortaya çıkan boşluklara ikili biz ile yaprak yeşili boya damlatılmış ve orta boy biz ile üstteki yeşil boyadan aşağıya doğru çekilerek dallar yapılmış, dalların üzerine üçlü çiçek bizi ile toprak kırmızı boya damlatılmış ve ince biz ile dört kenardan içeriye doğru çekilip papatya şekli verilmiştir. Kâğıdın rengi, serpilen boyaların arkasından ince damarlar halinde görülmektedir.

Katalog No.	**010**
Bulunduğu Yer	Başbakanlık Osmanlı Devlet Arşivleri / İstanbul
Kodu ve Sıra No.	EV.HMH.d / 725
Defterin Adı	Edirne ve Civarındaki Haremeyn-i Şerifeyn Evkāfının Mahsûlât ve İhracat Muhasebesi
Tarihi	h.1104 / m.1692-1693
Sayfa Sayısı	2
Ölçüleri	15x43

Üst ve alt kab

Detay

Renk ve Kompozisyon Özellikleri

Çiçekli ebrû örneği defterin üst ve alt kabında yer almaktadır. Neftli lahor çividi boya atılarak oluşturulan zemin rengi üzerine ikili biz ile yeşil boyalar damlatılmıştır. Tekli orta boy biz ile üstteki yeşil boyadan aşağıya doğru inilerek dal ve yapraklar oluşturulmuştur. İlk sırada yeşil boyanın üzerine üçlü çiçek bizi ile kırmızı boya damlatılarak üçlü daireler, ikinci sırada ise sarı ve turuncu boyalar sırasıyla yaprakların üzerine damlatılarak tekli daireler oluşturulmuştur. Kırmızı renkler ince tekli biz ile dört bir kenardan dıştan içe doğru çekilerek papatyaları, sarı ve turuncu renkler yine tekli ince biz ile rengin içinden dışarı doğru çekilerek üç parçaya bölünmüş çekilen kısımların aralarından içeri doğru girilerek lâlenin yaprakları oluşturulmuştur. Altı sıra papatya buketi altı sıra lâle olmak üzere toplam kırk sekiz adet çiçek yapılmıştır. Her sırada çiçekler birbirlerinin aralarına gelecek şekilde dizilmiştir. Kâğıdın rengi neftli lahor çividi zemin boyanın arkasından damarlar ve neftli boyanın oluşturduğu delikler halinde görülmektedir.

Katalog No.	**011**
Bulunduğu Yer	Başbakanlık Osmanlı Devlet Arşivleri / İstanbul
Kodu ve Sıra No.	EV.HMH.d / 720
Defterin Adı	Hamide Hatun Evkāfının Mahsûlât Muhasebesi
Tarihi	h.1104 / m.1692-1693
Sayfa Sayısı	2
Ölçüleri	16 x 44

Üst ve alt kab

Renk ve Kompozisyon Özellikleri

Çiçekli ebrû örneği defterin üst ve alt kabında yer almaktadır. Turuncu boya atılarak oluşturulan zemin rengi üzerine kır çiçekleri yapılmıştır. İkili biz ile yaprak yeşili boyalar bir sıra yedi, bir sıra altı olacak şekilde damlatılmıştır. Orta boy biz yardımıyla üstteki boyadan aşağıya doğru inilerek dallar oluşturulmuştur. Dalların üzerine gelecek şekilde üçlü biz bir sıra toprak kırmızı, bir sıra füme rengi boyalar sırasıyla damlatılmış, bu damlalara bu renklere ince bir biz ile dört bir kenardan içeri doğru girilerek papatya şekilleri verilmiştir. Toplamda elli dokuz adet çiçek buketi yapılmış, son sırada ise füme rengi papatyalar tekli olarak uygulanmıştır. Kâğıdın rengi zemin renginin altından incecik damarlar halinde yer yer görülmektedir.

Detay

Katalog No.	**012**
Bulunduğu Yer	Başbakanlık Osmanlı Devlet Arşivleri / İstanbul
Kodu ve Sıra No.	EV.HMH.d / 724
Defterin Adı	Hasan Ağa Zamanı Evkāf Muamele Defteri
Tarihi	h.1104 / m.1692-1693
Sayfa Sayısı	6
Ölçüleri	15 x 44

Renk ve Kompozisyon Özellikleri

Çiçekli ebrû örneği defterin üst ve alt kabında yer almaktadır. Defterin kenar ve köşelerinde hafif yıpranmalar, renklerinde ise solmalar mevcuttur. Neftli toprak kırmızı zemin rengi üzerine çiçekler yapılmış, ikili biz ile yaprak yeşili boyalar her sıraya altı kez damlatılmış, orta boy biz yardımıyla üstteki boyadan aşağıya doğru inilerek dallar ve yapraklar oluşturulmuştur. Dalların üzerine gelecek şekilde tekli ince biz ile turuncu boyalar damlatılmış, ince bir biz ile turuncu renkler eşit aralıklarla üç parçaya bölünerek lâleler oluşturulmuştur. Toplamda kırk sekiz adet lâle yapılmıştır. Kâğıdın rengi zemin renginin altından damarlar halinde görünmektedir. Defterin arka kapağındaki çiçeklerin ve yaprakların renginde farklılık görülmekte, ışığa maruz kalmasından dolayı renklerinde solmalar olduğu düşünülmektedir.

Üst ve alt kab

Detay

Katalog No.	**013**
Bulunduğu Yer	Başbakanlık Osmanlı Devlet Arşivleri / İstanbul
Kodu ve Sıra No.	EV.HMH.d / 727
Defterin Adı	Edirne'de Şarapdar Hamza Bey Vakfının Mahsûlât ve İhracatı
Tarihi	h.1104 / m.1692-1693
Sayfa Sayısı	2
Ölçüleri	15 x 42

Üst ve alt kab

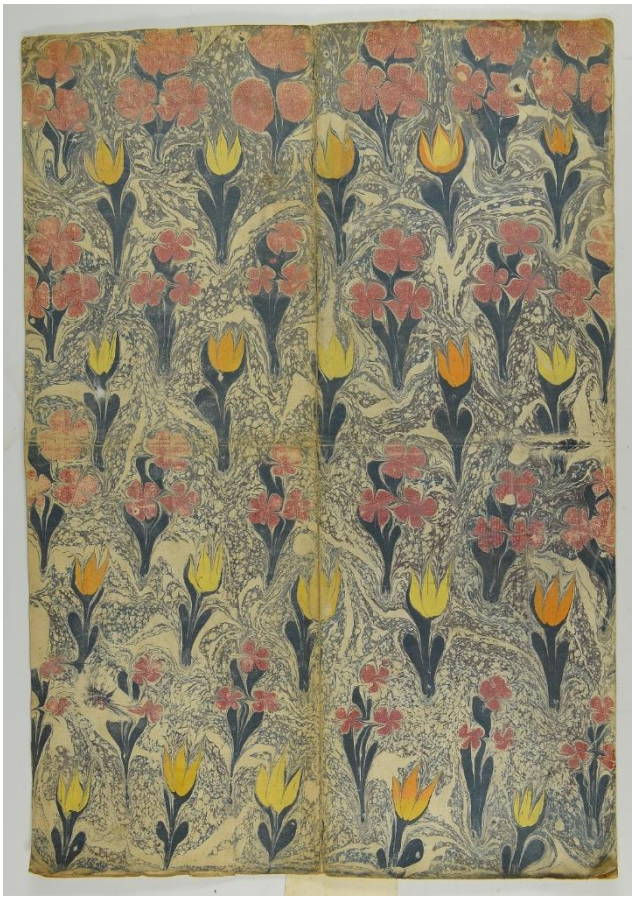

Detay

Renk ve Kompozisyon Özellikleri

Çiçekli ebrû örneği defterin üst ve alt kabında yer almaktadır. Gri boya atılarak oluşturulan zemin rengi üzerine çiçekler yapılmıştır. Gri boya atıldıktan sonra zemin rengine gelgit yapılarak boşluklar dengelenmeye çalışılmıştır. İkili biz ile yaprak yeşili boyalar damlatılarak orta boy biz yardımıyla üstteki yeşil boyadan aşağıya doğru inilerek dallar ve yapraklar oluşturulmuştur. Üç sıra üçlü buket papatya, iki sıra ikili buket iri papatyalar ve son sırada tekli iri papatyalar yapılmıştır. İkili papatyaların uç kısımları sağa, teklilerin uçları ise sola doğru kıvrılmıştır. Üçlü buket papatyalar için, üçlü çiçek bizi ile toprak kırmızı ve siyah boyalar sıralı olarak dalların üzerine damlatılmış ve dört kenardan içeri doğru ince bir biz ile çekilerek papatyalar oluşturulmuştur. İri papatyalar içinse, tekli ince biz ile kırmızı, beyaz, kırmızı ve sarı boyalar sırasıyla damlatılıp, ince bir biz ile sekiz kenardan içe doğru çekilerek papatya şekli verilmiş, çiçekler birbirlerinin aralarına gelecek şekilde konumlandırılmıştır. Toplamda yirmi altı adet papatya buketi ve beş adet tekli papatya yapılmıştır. Kâğıdın rengi zemin renginin altından ince damarlar halinde fark edilmektedir.

Katalog No.	**014**
Bulunduğu Yer	Başbakanlık Osmanlı Devlet Arşivleri / İstanbul
Kodu ve Sıra No.	EV.HMK.SR.d / 476
Defterin Adı	Voynuk Ahmed Ağa ve Küçük Hüseyin Efendi Vakıflarından Medine'ye Gönderilen Surre
Tarihi	h.1105 / m.1693-1694
Sayfa Sayısı	6
Ölçüleri	11 x 44

Üst ve alt kab

Detay

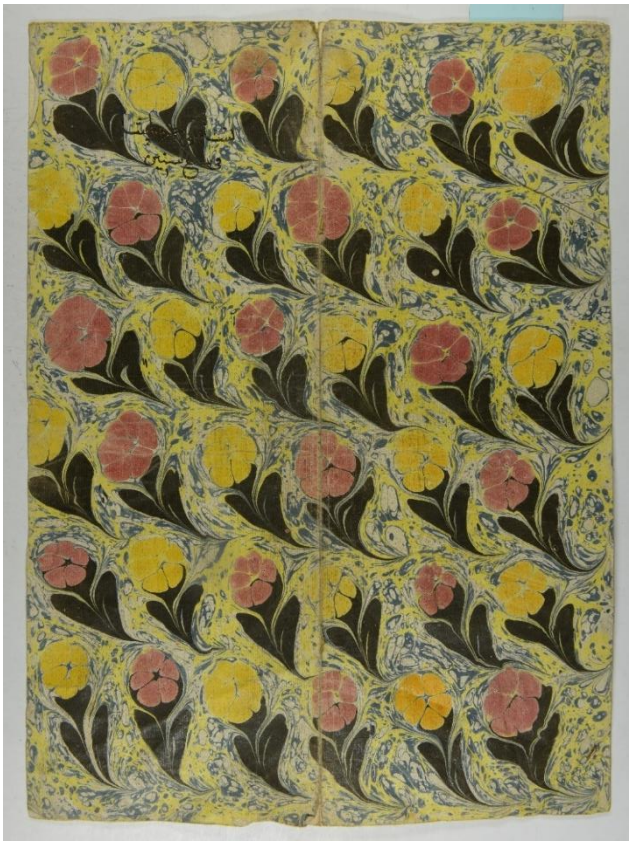
Renk ve Kompozisyon Özellikleri

Çiçekli ebrû örneği defterin üst ve alt kabında yer almaktadır. Neftli lahor çividi boya atılarak oluşturulan zemin rengi üzerine ikili biz ile yeşil boyalar damlatılmıştır. Tekli biz ile yukarıdan aşağıya doğru çekilerek dal ve yapraklar oluşturulmuştur. İlk sırada yeşil boyanın üzerine üçlü çiçek bizi ile toprak kırmızı boya damlatılarak papatyalar, ikinci sırada ise zırnık sarı ve turuncu boyalar sırasıyla yaprakların üzerine damlatılarak lâleler oluşturulmuştur. Papatyalar ince tekli biz ile dört bir kenardan dıştan içe doğru çekilmiş, lâleler ise yine tekli ince biz ile önce dışardan içeri doğru üç parçaya bölünmüş, bölünen kısımları ortalarından yukarıya doğru çekerek lâlenin yaprakları oluşturulmuştur. Altı sıra papatya altı sıra lâle olmak üzere toplam kırk sekiz adet çiçek yapılmıştır. Her sırada çiçekler birbirlerinin aralarına gelecek şekilde dizilmiştir. Kâğıdın rengi neftli lahor çividi zemin boyanın arkasından damarlar ve neftli boyanın oluşturduğu delikler halinde görülmektedir.

Katalog No.	**015**
Bulunduğu Yer	Başbakanlık Osmanlı Devlet Arşivleri / İstanbul
Kodu ve Sıra No.	EV.HMH.d / 763
Defterin Adı	İstanbul'da Nişancı Hamza Paşa Mescidi Evkāfının Mahsûlât ve İhracat Muhasebesi
Tarihi	h.1105 / m.1693-1694
Sayfa Sayısı	4
Ölçüleri	15 x 42

Renk ve Kompozisyon Özellikleri

Çiçekli ebrû örneği defterin üst ve alt kabında yer almaktadır. Zırnık sarı ve neftli lahor çividi boya atılarak oluşturulan zemin rengi üzerine kır çiçekleri yapılmıştır. İkili biz ile yaprak yeşili boyalar her sıraya altı kez damlatılmıştır. Damlatılan yeşil boyaların üsttekinin daha ince alttakinin daha kalın olduğu fark edilmektedir. Buda hazırlanmış olan ikili bizin kalınlıklarının birbirinden farklı olduğunu akla getirmektedir. Orta boy biz yardımıyla üstteki yeşil boyadan aşağıya doğru inilerek dallar ve yapraklar oluşturulmuş ve yaprakların uçları sağa doğru kıvrılmıştır. Dalların üzerine gelecek şekilde altılı çiçek bizi ile toprak kırmızı ve zırnık sarısı boyalar sırasıyla damlatılmış, toplamda otuz altı adet çiçek yapılmıştır. Kâğıdın rengi zemin renginin altından damarlar ve neftli boyanın oluşturduğu küçük delikler halinde görünmektedir.

Üst ve alt kab

Detay

Katalog No.	**016**
Bulunduğu Yer	Başbakanlık Osmanlı Devlet Arşivleri / İstanbul
Kodu ve Sıra No.	EV.HMH.d / 785
Defterin Adı	Çorlu'da Sultan Selim Han Camii, Medrese ve İmaret Evkāfının Mahsûlât ve İhracat Muhasebesi
Tarihi	h.1105 / m.1693-1694
Sayfa Sayısı	4
Ölçüleri	15 x 43

Üst ve alt kab

Detay

Renk ve Kompozisyon Özellikleri

Çiçekli ebrû örneği defterin üst ve alt kabında yer almaktadır. Defterin kenar kısımlarında hafif solmalar mevcuttur. Yeşil boya atılarak oluşturulan zemin rengi üzerine bir sıra üçlü bir sıra tekli papatyalar çalışılmıştır. Üçlü papatyalar soldan sağa yedi olacak şekilde beş sıra, tekli papatyalar ise soldan sağa altı olacak şekilde beş sıra olarak uygulanmıştır. Tekli papatyalar üçlü papatyaların aralarına gelecek şekilde konumlandırılmıştır. Çiçekler için önce ikili biz ile yaprak yeşili boya damlatılmış, tekli biz ile üstteki yeşil boya aşağıya doğru çekilerek dal ve yapraklar oluşturulmuştur. Üzerine bir sıra üçlü biz ile lahor çividi boyalar, bir sıra küçük boy tekli biz ile turuncu boyalar damlatılmıştır. Her biri ince biz yardımıyla dıştan içeriye doğru dörde bölünerek papatya yapılmıştır. Kâğıdın rengi boyaların arkasından ince damarlar halinde görülmektedir.

Katalog No.	**017**
Bulunduğu Yer	Başbakanlık Osmanlı Devlet Arşivleri / İstanbul
Kodu ve Sıra No.	EV.HMH.d / 786
Defterin Adı	Vâlide Handan Sultan'ın İstanbul'da Bulunan Vakfının Mahsûlât ve İhracat Muhasebesi
Tarihi	h.1105 / m.1693-1694
Sayfa Sayısı	2
Ölçüleri	15 x 42

Renk ve Kompozisyon Özellikleri

Hatîb ebrûsu formu içerisinde kır çiçekleri örneğini gördüğümüz ebrû, defterin üst ve alt kabında kullanılmıştır. Defterin kenar kısımlarında solmalar ve yıpranmalar mevcuttur. Açık pembe boya atılarak oluşturulan zemin rengi üzerine siyah boyalar dörderli sıralar halinde damlatılmıştır. Siyah boyaların içine orta boy biz ile öd damlatılarak çiçek yapılabilecek alan oluşturmuştur. Oluşan yuvarlak formlara hatîb ebrûsu yapar gibi şekiller verilmiştir. Ortadan ve üstten ince biz ile önce içeri, sonra içeriden dışarı doğru çekilerek şekil verilmiştir. İçlerine ikili biz yardımıyla siyah boya damlatılmış ve tekli biz ile üstteki siyah boyadan aşağıya doğru çekilerek dallar yapılmıştır. Dalların üzerine gelecek şekilde üçlü biz yardımıyla bir sıra kırmızı bir sıra sarı olmak üzere boyalar damlatılmıştır. Tekli biz ile damlatılan boyalar dört kenardan içe doğru çekilerek papatya yapılmıştır. Soldan sağa dört yukarıdan aşağıya beş olmak üzere toplam yirmi adet uygulama yapılmıştır. Kâğıdın rengi boyaların arkasından damarlar halinde görülmektedir.

Üst ve alt kab

Detay

Katalog No.	**018**
Bulunduğu Yer	Başbakanlık Osmanlı Devlet Arşivleri / İstanbul
Kodu ve Sıra No.	EV.HMH.d / 760
Defterin Adı	İstanbul'daki Dergâh-ı Âli Kapıcılar Kâtibi Hüseyin Efendi Odalar, Dükkanlar ve Nükûd Evkāfı Mahsûlât ve İhracat Muhasebesi
Tarihi	h.1105 / m.1693-1694
Sayfa Sayısı	2
Ölçüleri	15 x 41

Üst ve alt kab

Detay

Renk ve Kompozisyon Özellikleri

Çiçekli ebrû örneği defterin üst ve alt kabında yer almaktadır. Defterin kenar kısımlarında hafif solmalar mevcuttur. Açık yeşil boya atılarak oluşturulan zemin rengi üzerine bir sıra üçlü bir sıra tekli papatyalar çalışılmıştır. Üçlü papatyalar soldan sağa altı olacak şekilde dört sıra, tekli papatyalar ise soldan sağa beş olacak şekilde dört sıra olarak uygulanmıştır. Tekli papatyalar üçlü papatyaların aralarına gelecek şekilde konumlandırılmıştır. Çiçekler için önce ikili biz ile yaprak yeşili boya damlatılmıştır. Tekli biz ile üstteki yeşil boya aşağıya doğru çekilerek dal ve yapraklar oluşturulmuştur. Üzerine bir sıra üçlü biz ile toprak kırmızı boyalar, bir sıra küçük boy tekli biz ile sarı boyalar damlatılmıştır. Her biri ince biz yardımıyla dıştan içeriye doğru dörde bölünerek papatya yapılmıştır. Kâğıdın rengi serpilen boyaların arkasından ince damarlar halinde görülmektedir.

Katalog No.	**019**
Bulunduğu Yer	Başbakanlık Osmanlı Devlet Arşivleri / İstanbul
Kodu ve Sıra No.	EV.HMH.d / 850
Defterin Adı	Gebze'de Gazi Mustafa Paşa Camii, Medresesi ve İmareti Evkāfının Mahsûlât ve İhracat Muhasebesi
Tarihi	h.1106 / m.1694-1695
Sayfa Sayısı	4
Ölçüleri	15 x 41

Renk ve Kompozisyon Özellikleri

Çiçekli ebrû örneği defterin üst ve alt kabında kullanılmıştır. Kırık beyaz zemin üzerine açık ve koyu renk lahor çividi ve çok az miktarda zırnık sarı ve beyaz boyalar yüzeye serpiştirilmiştir. Üzerine tekli orta boy biz ile koyu renk lahor çividi boya damlatılmıştır. Tekli biz ile yukarıdan aşağıya doğru çekilerek yapraklar ve dallar oluşturulmuştur. Yaprakların üzerine gelecek şekilde tekli ince biz yardımıyla kırmızı renk iki kez üst üste damlatılmış, damlatılan renkler ince biz ile altı parçaya bölünmüştür. Soldan sağa dört, yukarıdan aşağıya beş olmak üzere toplamda yirmi adet papatya yapılmıştır. Son olarak zemine serpiştirilen boyalar ince biz ile serbest olarak şekillendirilmiştir.

Üst ve alt kab

Detay

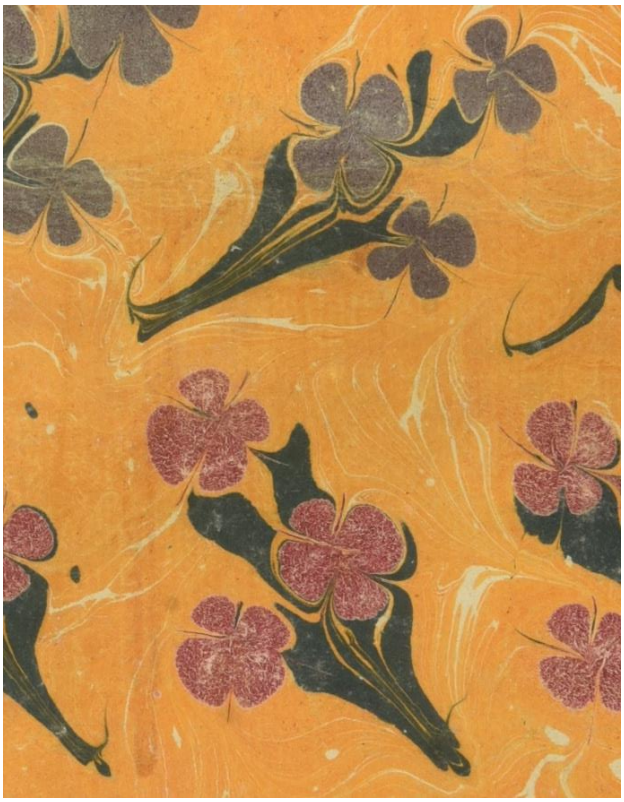
Katalog No.	**020**
Bulunduğu Yer	Başbakanlık Osmanlı Devlet Arşivleri / İstanbul
Kodu ve Sıra No.	EV.HMH.d / 854
Defterin Adı	Çorlu'da Sultan Süleyman Han Camii, Medresesi ve İmaret Evkāfı Muhasebesi
Tarihi	h.1106 / m.1694-1695
Sayfa Sayısı	2
Ölçüleri	15 x 42

Renk ve Kompozisyon Özellikleri

Çiçekli ebrû örneği, defterin üst ve alt kabında yer almaktadır. Turuncu boya atılarak oluşturulan zemin rengi üzerine papatyalar yapılmıştır. İkili biz ile yaprak yeşili boyalar bir sıra yedi bir sıra altı olacak şekilde damlatılmış, orta boy biz yardımıyla üstteki boyadan aşağıya doğru yatay şekilde inilerek dallar oluşturulmuştur. Dalların üzerine gelecek şekilde üçlü biz ile bir sıra kırmızı bir sıra füme rengi boyalar sırasıyla damlatılmış ve her birine ince biz ile dört kenardan içeri doğru çekilerek papatya şekilleri verilmiştir. Toplamda kırk dokuz adet çiçek buketi yapılmıştır. Kâğıdın rengi zemin renginin altından incecik damarlar halinde yer yer görülmektedir.

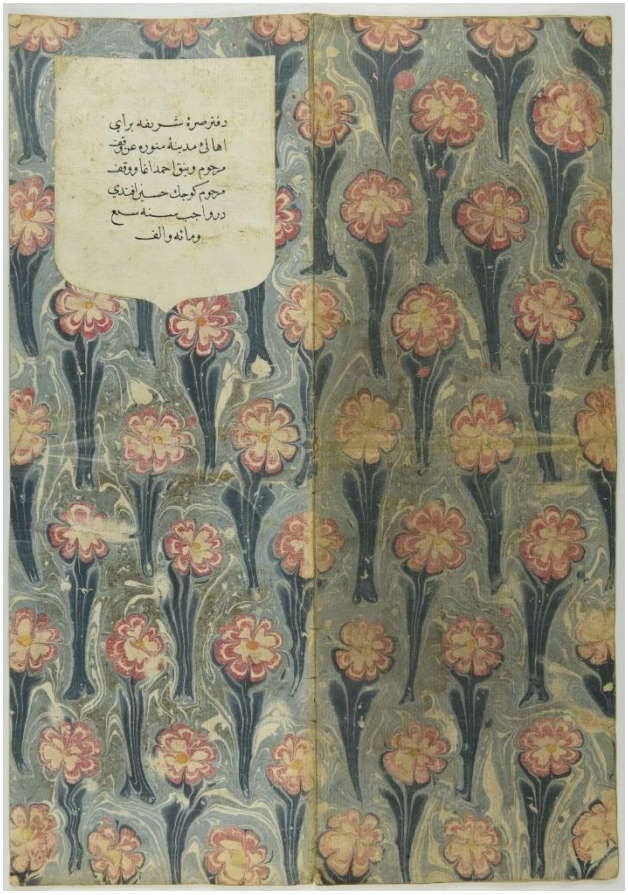

Üst ve alt kab

Detay

Katalog No.	021
Bulunduğu Yer	Başbakanlık Osmanlı Devlet Arşivleri / İstanbul
Kodu ve Sıra No.	EV.HMK.SR.d / 508
Defterin Adı	Voynuk Ahmed Ağa ve Küçük Hüseyin Efendi Vakfından Medine'ye Gönderilen Surre
Tarihi	h.1107 / m.1695-1696
Sayfa Sayısı	6
Ölçüleri	15 x 41

Üst ve alt kab

Detay

Renk ve Kompozisyon Özellikleri

Çiçekli ebrû örneği defterin üst ve alt kabında yer almaktadır. Lahor çividi boya atılarak oluşturulan zemin rengi üzerine çiçekler yapılmıştır. Orta boy ikili biz ile yaprak yeşili boyalar bir sıra altı bir sıra beş olacak şekilde damlatılmıştır. Orta boy biz yardımıyla üstteki yeşil boyadan aşağıya doğru iki veya üç kez inilerek dallar ve yapraklar oluşturulmuştur. Dalların üzerine gelecek şekilde sırasıyla kırmızı, beyaz, kırmızı, beyaz boyalar damlatılıp ince bir biz ile sekiz parçaya bölünmüştür. Oluşan papatya şekillerinin ortasına tekli ince biz ile sarı boya damlatılarak çalışma tamamlanmıştır. Toplamda otuz üç adet çiçek yapılmıştır. Kâğıdın rengi zemin renginin altından ince damarlar halinde görülmektedir. Sol üst köşeye yapıştırılmış olan etikette defterin ismi ve defter tarihi yer almaktadır.

Katalog No.	**022**
Bulunduğu Yer	Başbakanlık Osmanlı Devlet Arşivleri / İstanbul
Kodu ve Sıra No.	EV.HMH.d / 601
Defterin Adı	İstanbul'da Mihrivefa Dadı Hatun Evkāfının Mahsûlât ve İhracat Muhasebesi
Tarihi	h.1101 / m.1689-1690
Sayfa Sayısı	13
Ölçüleri	16 x 45

Üst ve alt kab

Renk ve Kompozisyon Özellikleri

Çiçekli ebrû örneği defterin üst ve alt kabında yer almaktadır. Defterin köşe kısımlarında yıpranmalar mevcuttur. Neftli lahor çividi boya atılarak oluşturulan zemin rengi üzerine kır çiçekleri yapılmıştır. İkili biz ile açık yeşil boyalar bir sıra beş bir sıra altı olacak şekilde damlatılmıştır. Orta boy biz yardımıyla üstteki boyadan aşağıya doğru inilerek dal ve yapraklar oluşturulmuştur. Dalların üzerine gelecek şekilde üçlü biz ile sarı boyalar sırasıyla damlatılmıştır. Damlatılan bu renklere ince bir biz ile dört bir kenardan içeri doğru çekilerek papatya şekli verilmiştir. Toplamda otuz üç adet çiçek buketi yapılmıştır. Kâğıdın rengi zemin renginin altından damarlar ve neftin oluşturduğu delikler halinde görülmektedir.

Detay

Katalog No.	**023**
Bulunduğu Yer	Başbakanlık Osmanlı Devlet Arşivleri / İstanbul
Kodu ve Sıra No.	EV.HMH.d / 923
Defterin Adı	İstanbul'da Vâlide Handan Sultan Vakfının Mahsûlât ve İhracat Muhasebesi
Tarihi	h.1112 / m.1700-1701
Sayfa Sayısı	2
Ölçüleri	15 x 41

Üst ve alt kab

Detay

Renk ve Kompozisyon Özellikleri

Hatîb ebrûsu formu içerisinde çiçekli ebrû örneği, defterin üst ve alt kabında yer almaktadır. Defterin kenar ve köşe kısımlarında solmalar ve yıpranmalar mevcuttur. Zemin rengi kullanılmadan çalışmaya başlanmıştır. Dörderli sıralar halinde sarı boyalar damlatılmıştır. Soldan sağa dört yukarıdan aşağıya beş olmak üzere toplam yirmi adet uygulama yapılmıştır. Sarı boyaların içine orta boy biz ile öd veya su miktarı fazla olan beyaz boya damlatılarak içine çiçek yapılabilecek alan oluşturulmuştur. İçlerine ikili biz yardımıyla yaprak yeşili boya damlatılmış ve tekli biz ile dal ve yapraklar yapılmıştır. Dalların üzerine gelecek şekilde üçlü biz yardımıyla bir sıra kırmızı bir sıra is siyahı olmak üzere boyalar damlatılmıştır. Tekli biz ile damlatılan boyalar dört kenardan içe doğru çekilerek papatya yapılmıştır. Son olarak ilk damlatılan sarı boyalara hatîb ebrûsu yapar gibi şekiller verilmiştir. Önce ince biz ile papatya yapar gibi dört kenardan içeri doğru sonra oluşan yaprakları içeriden dışa doğru çıkarak form verilmiştir.

Katalog No.	**024**
Bulunduğu Yer	Başbakanlık Osmanlı Devlet Arşivleri / İstanbul
Kodu ve Sıra No.	EV.HMK.SR_d / 557
Defterin Adı	Haremeyn-i Şerifeyn ve Şam Hayrat Sahipleri ile Defterlerde İsimleri Yazılı Vakıflardan Medine'ye Gönderilen Surre
Tarihi	h.1113 / m.1701-1702
Sayfa Sayısı	54
Ölçüleri	15 x 41

Renk ve Kompozisyon Özellikleri

Çiçekli ebrû örneği, defterin yan kâğıtlarında yer almaktadır. Lahor çividi renk atılarak oluşturulan zemin üzerine üçlü biz ile önce sarı ve yeşil boyalar üst üste damlatılmıştır. Üstteki yeşil boyadan aşağıya doğru inilerek dallar oluşturulmuştur. Dalın üzerine gelecek şekilde üçlü biz ile vişne rengi boya damlatılmıştır. Damlatılan vişne rengi dairesel formlara herhangi bir müdahale edilmeden çalışma sonlandırılmıştır. Kâğıdın rengi zemin renginin altından ince damarlar halinde görülmektedir**.**

Ön yan kâğıdı

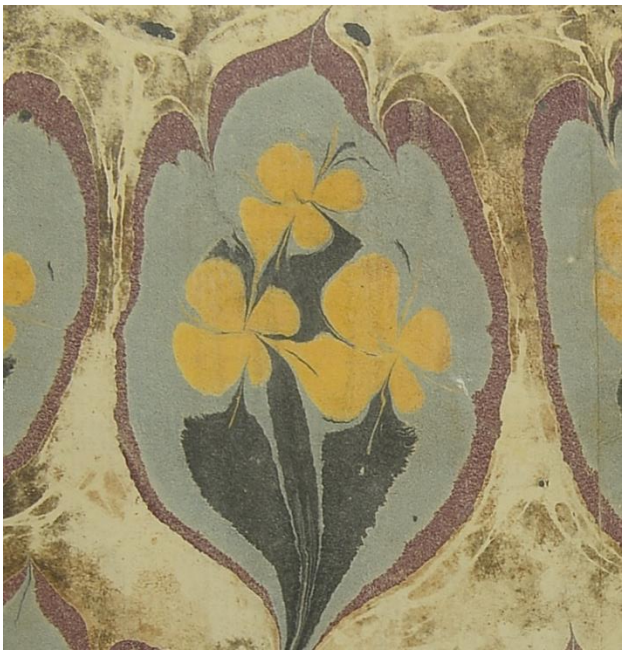

Arka yan kâğıdı

Katalog No.	**025**
Bulunduğu Yer	Başbakanlık Osmanlı Devlet Arşivleri / İstanbul
Kodu ve Sıra No.	EV.HMK.SR.d / 569
Defterin Adı	Hâkâniyye-i Rûmiyye-i Cedîde, İstanbul Ermeni Cizyesi ile Defterde İsimleri Yazılı Vakıflardan Mekke'ye Gönderilen Surre
Tarihi	h.1114 / m.1702-1703
Sayfa Sayısı	53
Ölçüleri	15x42

Arka yan kâğıdı

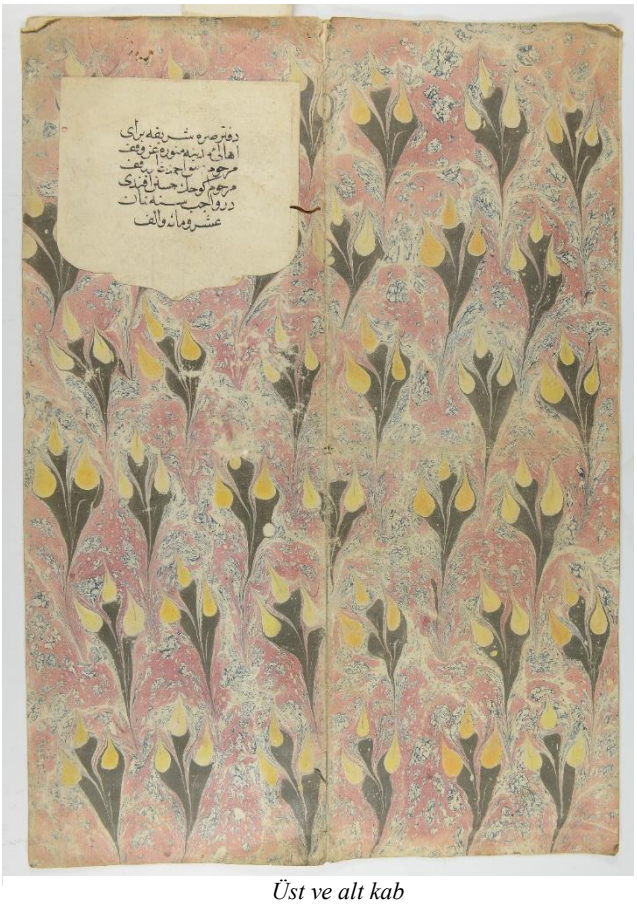

Detay

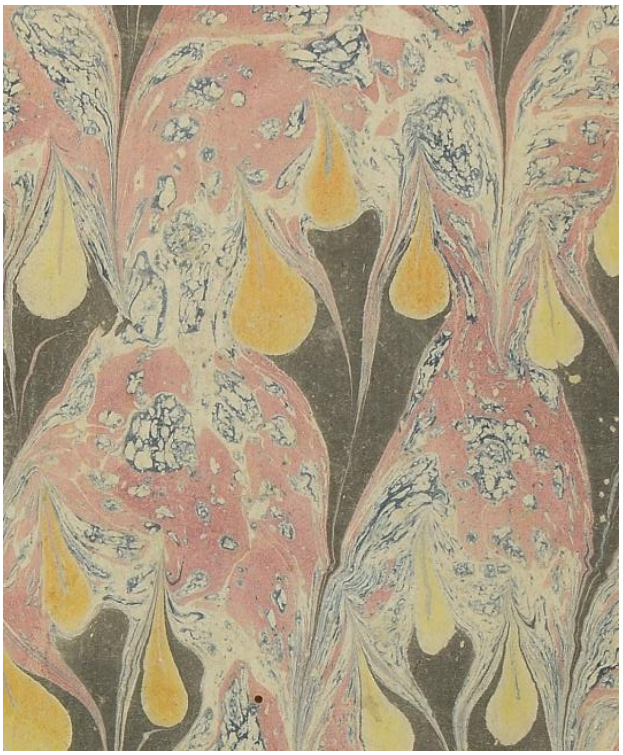
Renk ve kompozisyon özellikleri

Hatîb ebrûsu formundaki çiçekli ebrû örneği, defterin yan kâğıtlarında kullanılmıştır. Koyu kahve boya atılarak oluşturulan zemin rengi üzerine vişne rengi ve mavi boya üst üste damlatılmıştır. Mavi boya öd miktarından dolayı daha fazla büyüyerek içine çiçek yapılabilecek alanı oluşturmuştur. Damlatılan bu iki renge hatîb ebrû yapar gibi şekil verilmiştir. İçine üçlü biz yardımıyla yaprak yeşili boya damlatılmış ve tekli biz ile dal formu verilmiştir. Dalların üzerine gelecek şekilde yine üçlü biz yardımıyla bir sıra sarı bir sıra kırmızı olmak üzere boyalar damlatılmıştır. Tekli biz ile damlatılan boyaları dört kenardan içe doğru çekerek papatya formu verilmiştir. Zeminde kına, safran gibi anilin türü suda eriyen organik boyaların kullanılmış olma ihtimalinden kaynaklı boyaların zaman içerisinde yer yer yok olduğu görülmektedir. Bu nedenle kâğıdın rengini damarlar dışında zeminin büyük bir kısmında görmekteyiz.

Katalog No.	026
Bulunduğu Yer	Başbakanlık Osmanlı Devlet Arşivleri / İstanbul
Kodu ve Sıra No.	EV.HMK.SR.d / 629
Defterin Adı	Voynuk Ahmed Ağa ve Küçük Hüseyin Efendi Vakfından Medine'ye Gönderilen Surre
Tarihi	h.1118 / m.1706-1707
Sayfa Sayısı	4
Ölçüleri	15 x 41

Üst ve alt kab

Detay

Renk ve Kompozisyon Özellikleri

Çiçekli ebrû örneği defterin üst ve alt kabında yer almaktadır. Toprak kırmızı zemin rengi üzerine neftli lahor çividi boya serpme şeklinde atılmıştır. Çiçekleri yapmak için ikili biz ile önce yaprak yeşili boyalar damlatılmış ve tekli biz yardımıyla üstteki boyadan aşağıya doğru inilerek dallar oluşturulmuştur. Dalların üzerine gelecek şekilde üçlü biz ile sarı boyalar damlatılmıştır. İnce tekli biz ile sarı boyaların her birine orta kısımlarından yukarı doğru çıkılarak açmamış lâle formu verilmiştir. Soldan sağa altı, yukarıdan aşağıya altı olmak üzere toplam otuz altı adet lâle buketi yapılmıştır. Kâğıdın rengi serpilen boyaların altından ince damarlar ve neftli boyanın oluşturduğu küçük delikler halinde görünmektedir.

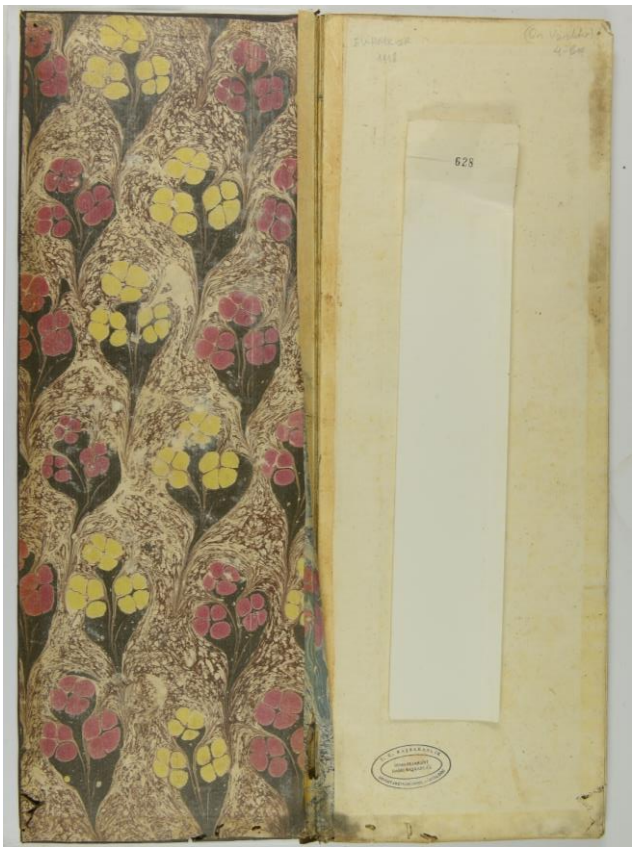
Katalog No.	**027**
Bulunduğu Yer	Başbakanlık Osmanlı Devlet Arşivleri / İstanbul
Kodu ve Sıra No.	EV.HMK.SR.d / 628
Defterin Adı	Valide Sultan (Sultan Mehmed Han Validesi) Vakfından Medine'ye Gönderilen Surre
Tarihi	h.1118 / m.1706-1707
Sayfa Sayısı	10
Ölçüleri	15 x 41

Renk ve Kompozisyon Özellikleri

Çiçekli ebrû örneği defterin yan kâğıtlarında yer almaktadır. Defterin köşe kısımlarında yıpranmalar mevcuttur. Neftli kahve rengi boya atılarak oluşturulan zemin rengi üzerine çiçekler yapılmıştır. İkili biz ile yaprak yeşili boyalar her sırada altı olacak şekilde damlatılmıştır. Orta boy biz yardımıyla üstteki boyadan aşağıya doğru inilerek dallar oluşturulmuştur. Her bir dalın üzerine gelecek şekilde dörtlü çiçek bizi ile bir buket sarı bir buket kırmızı papatyalar üretilmiş olup toplamda otuz altı adet çiçek buketi yapılmıştır. Kâğıdın rengi zemin renginin altından damarlar ve neftin oluşturduğu delikler halinde görülmektedir.

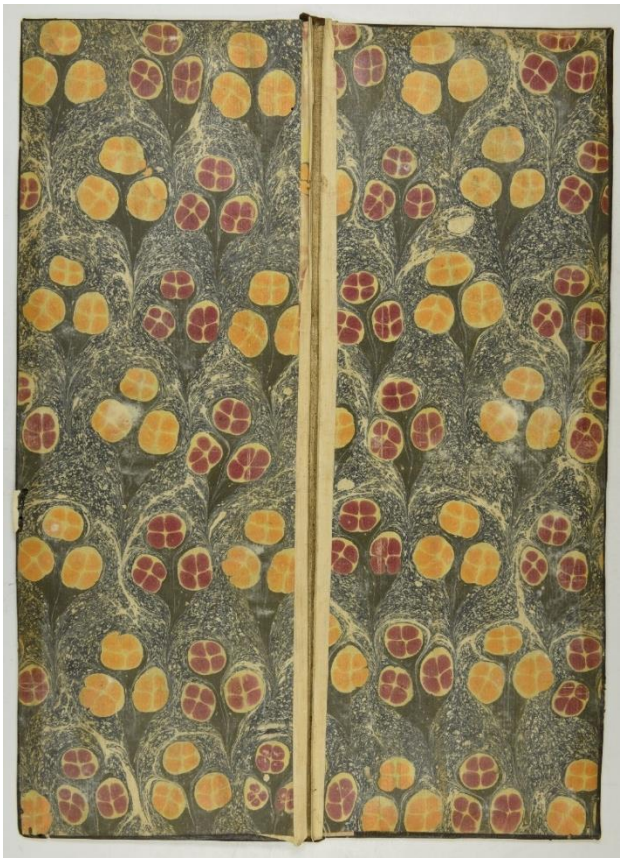

Ön yan kâğıdı

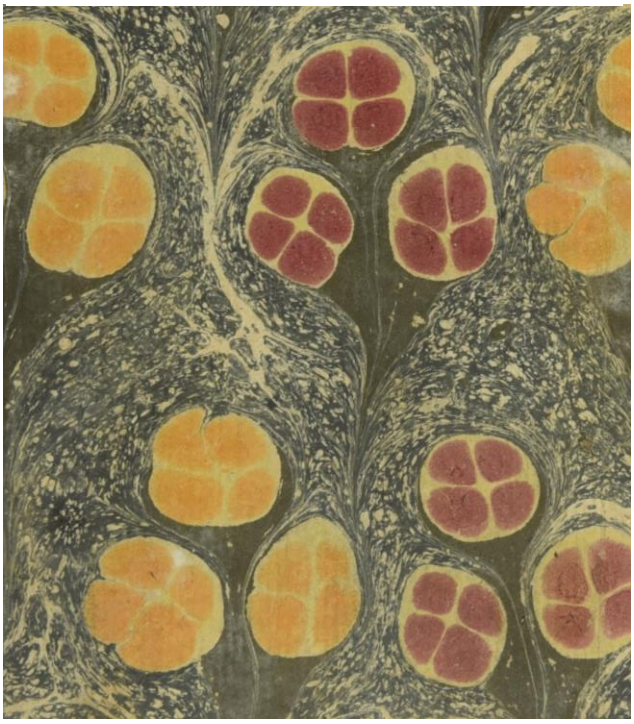

Arka yan kâğıdı

Katalog No.	**028**
Bulunduğu Yer	Başbakanlık Osmanlı Devlet Arşivleri / İstanbul
Kodu ve Sıra No.	EV.HMK.SR.d / 656
Defterin Adı	Sultan Murad Han Türbesi Vakfı'ndan Medine'ye Gönderilen Surre
Tarihi	h.1120 / m.1708
Sayfa Sayısı	12
Ölçüleri	15 x 41

Ön ve arka yan kâğıtlar

Detay

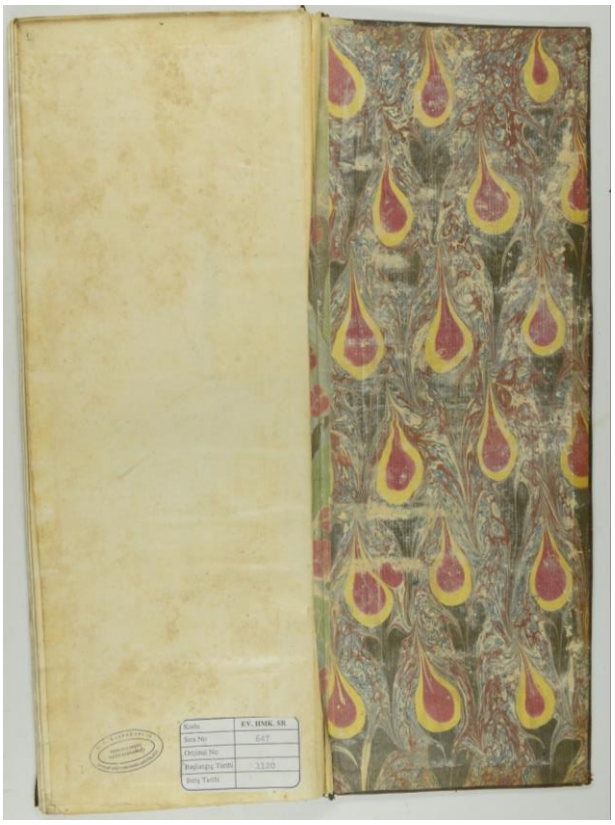
Renk ve Kompozisyon Özellikleri

Çiçekli ebrû örneği defterin yan kağıtlarında yer almaktadır. Neftli lahor çividi zemin rengi üzerine orta boy ikili biz ile yaprak yeşili boya sırayla damlatılmıştır. Tekli orta boy biz ile üstteki yeşil boyadan aşağıya doğru iki kez inilerek dallar oluşturulmuştur. Dalların üzerine üçlü biz yardımıyla beyaz boyalar damlatılmıştır. Beyaz boyaların her birinin üzerine dörtlü çiçek bizi yardımıyla boyalar bir kerede damlatılmış ve herhangi bir müdahaleye gerek kalmadan papatyalar kendiliğinden oluşmuştur. Çiçek buketlerinin biri sarı diğeri kırmızı olacak şekilde sıralanmıştır. Soldan sağa altı yukarıdan aşağıya yedi sıra olacak şekilde toplamda kırk beş adet çiçek buketi meydana getirilmiştir. Çiçekler her sırada birbirlerinin aralarına gelecek şekilde dizilmiştir. Kâğıdın rengi lahor çividi zemin arkasından ince damarlar ve neftli boyanın oluşturduğu delikler halinde görülmektedir.

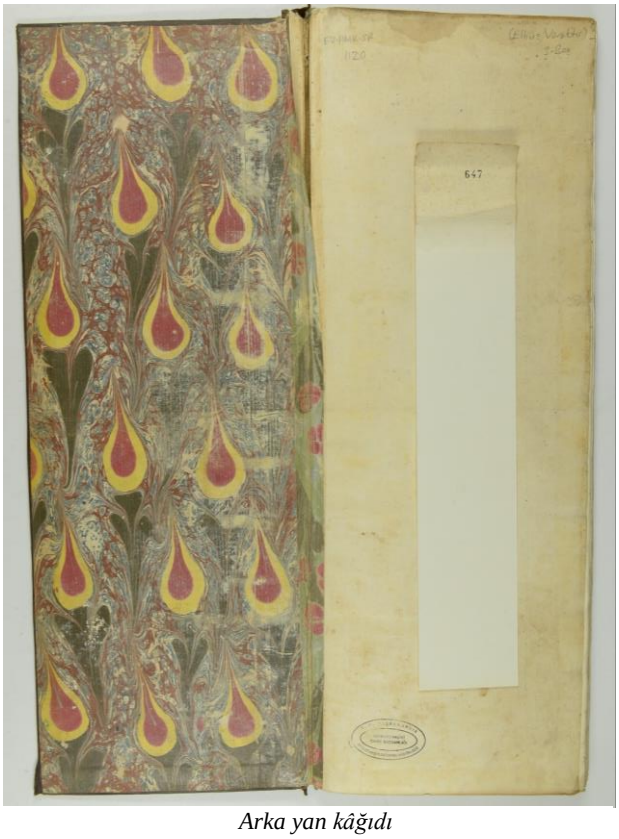
Katalog No.	**029**
Bulunduğu Yer	Başbakanlık Osmanlı Devlet Arşivleri / İstanbul
Kodu ve Sıra No.	EV.HMK.SR.d / 674
Defterin Adı	Hâkâniye-i Rûmiye-i Cedîde, İstanbul Ermeni Cizyesi ile Defterde İsimleri Yazılı Vakıflardan Mekke'ye Gönderilen Surre
Tarihi	h.1120 / m.1708-1709
Sayfa Sayısı	53
Ölçüleri	15 x 41

Renk ve Kompozisyon Özellikleri

Çiçekli ebrû örneği defterin yan kâğıtlarında yer almaktadır. Toprak kırmızı ve neftli lahor çividi boyalar atılarak oluşturulan zemin rengi üzerine orta boy ikili biz ile yaprak yeşili boyalar bir sıra altı bir sıra yedi olacak şekilde damlatılmıştır. Orta boy biz yardımıyla üstteki yeşil boyanın ortasından aşağıya doğru inilerek dal ve yapraklar oluşturulmuştur. Her dalın üzerine orta boy biz ile oksit sarı ve toprak kırmızı boya damlatılmıştır. Tekli ince biz ile kırmızı boyanın ortasından yukarı doğru çekince lâleler oluşmuştur. Lâleler her sırada birbirlerinin aralarına gelecek şekilde dizilmiştir. Toplamda otuz dokuz adet lâle yapılmıştır. Kâğıdın rengi zemin renginin altından ince damarlar halinde görülmektedir.

Ön yan kâğıdı

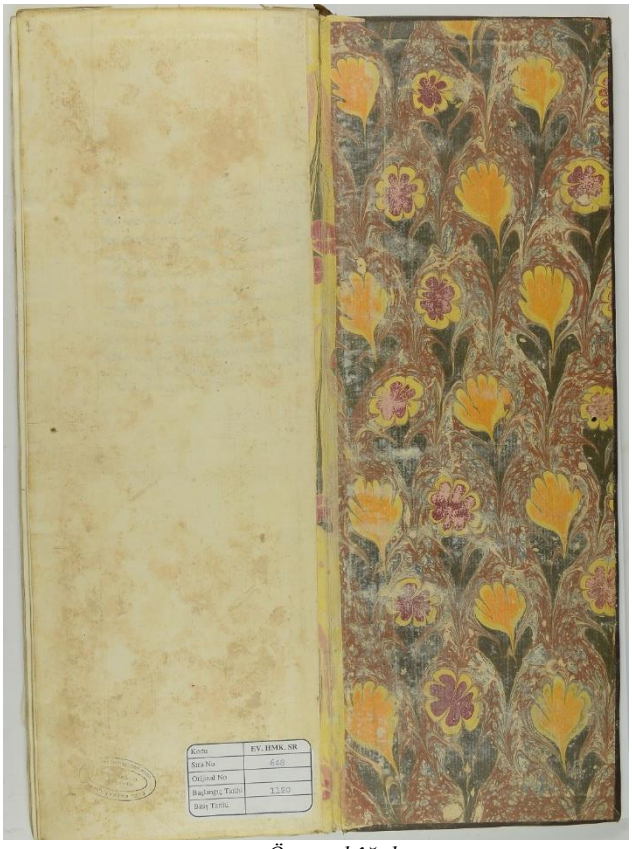

Arka yan kâğıdı

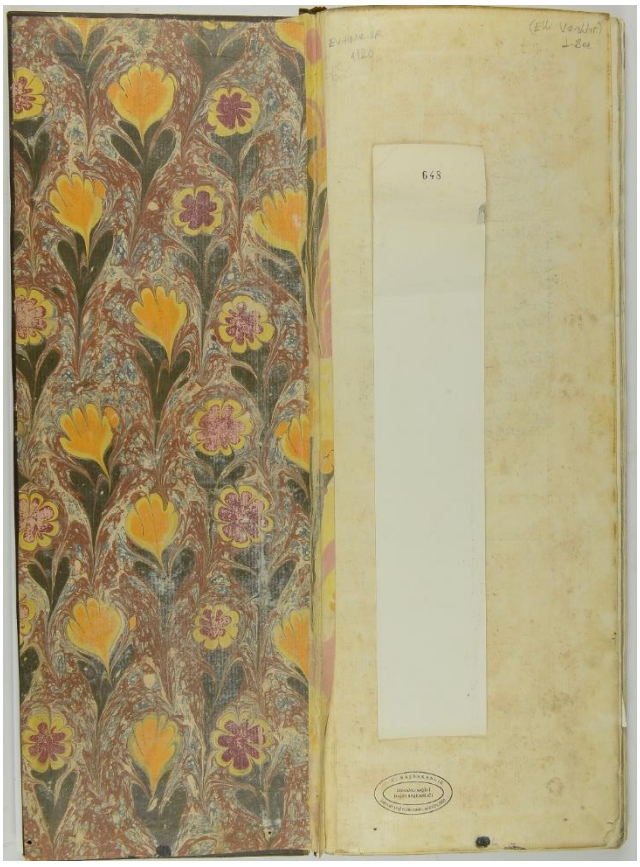
Katalog No.	**030**
Bulunduğu Yer	Başbakanlık Osmanlı Devlet Arşivleri / İstanbul
Kodu ve Sıra No.	EV.HMK.SR.d / 648
Defterin Adı	Hâkâniye-i Rûmiye-i Cedîde ile Defterde İsimleri Yazılı Vakıflardan Kudüs'e Gönderilen Surre
Tarihi	h.1120 / m.1708-1709
Sayfa Sayısı	50
Ölçüleri	15 x 41

Renk ve Kompozisyon Özellikleri

Çiçekli ebrû örneği defterin yan kâğıtlarında yer almaktadır. Kırmızı ve neftli lahor çividi boyalar atılarak oluşturulan zemin rengi üzerine orta boy ikili biz ile yaprak yeşili boyalar bir sıra altı bir sıra yedi olacak şekilde damlatılmıştır. Orta boy biz yardımıyla üstteki yeşil boyanın ortasından aşağıya doğru inilerek dal ve yapraklar oluşturulmuştur. Her dalın üzerine orta boy biz ile zırnık sarısı boya damlatılmış, bunun üzerine sırasıyla biri kırmızı diğeri oksit sarı olacak şekilde damlalar bırakılmıştır. Tekli ince biz ile kırmızı renkli olanlar sekiz kenardan içe doğru çekilerek papatyalar oluşturulmuştur. Sarı renkli olanlar ise ince biz ile orta kısımlarından yaprağa doğru inilmiş ve üst kısımları dilimlenerek yan görünümlü papatya şeklini almıştır. Kâğıdın rengi zemin renginin altından ince damarlar halinde görülmektedir.

Ön yan kâğıdı

Arka yan kâğıdı

Katalog No.	**031**
Bulunduğu Yer	Başbakanlık Osmanlı Devlet Arşivleri / İstanbul
Kodu ve Sıra No.	EV.HMK.SR.d / 652
Defterin Adı	Valide Sultan (Sultan Murad Han Validesi) Vakfından Medine'ye Gönderilen Surre
Tarihi	h.1120 / m.1708-1709
Sayfa Sayısı	10
Ölçüleri	15 x 41

Renk ve Kompozisyon Özellikleri

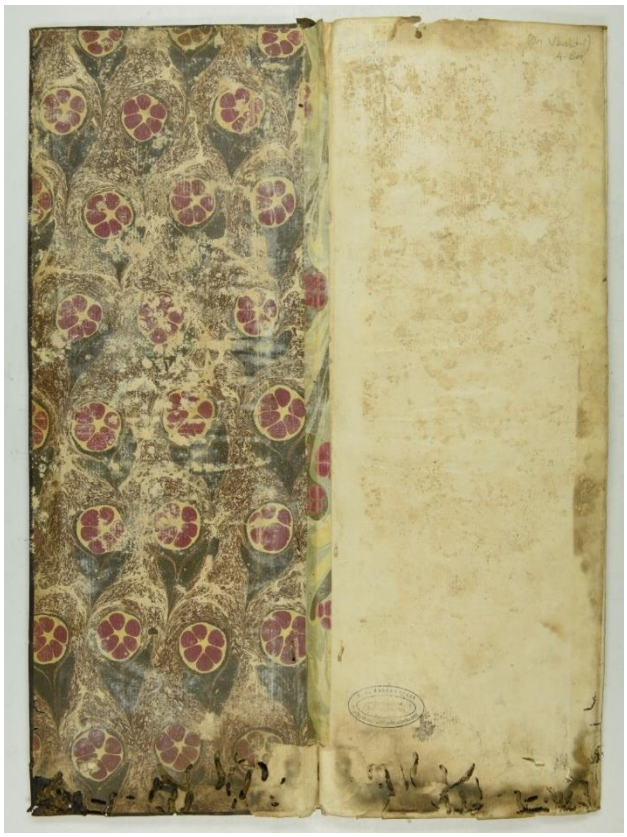
Çiçekli ebrû örneği defterin yan kâğıtlarında kullanılmıştır. Defterin köşe kısımları yıpranmış durumdadır. Yan kağıtlarında bulunan ebrûlarda ise yırtılmalar, çizikler ve renklerinde solmalar mevcuttur. Neftli toprak rengi zemin üzerine üçlü biz ile yeşil boyalar damlatılmıştır. Damlatılan boyalar tekli ince biz ile yukarıdan aşağıya doğru çekilerek yapraklar oluşturulmuştur. Üstte kalan yeşil boyanın ortasına sarı boya ve sarı boyanın içine de altılı biz ile toprak kırmızı boya damlatılmıştır. Kâğıdın rengi serpilen boyaların altından ince damarlar halinde görülmektedir.

Detay

Ön yan kâğıt

Arka yan kâğıdı

Katalog No.	**032**
Bulunduğu Yer	Başbakanlık Osmanlı Devlet Arşivleri / İstanbul
Kodu ve Sıra No.	EV.HMK.SR.d / 665
Defterin Adı	Girid Serdarı Vezir Hüseyin Paşa Vakfından Mekke'ye Gönderilen Surre
Tarihi	h.1121 / m.1709-1710
Sayfa Sayısı	10
Ölçüleri	15 x 41

Renk ve Kompozisyon Özellikleri

Çiçekli ebrû örneği defterin yan kâğıtlarında yer almaktadır. Oksit sarı zemin rengi üzerine çiçekler yapılmış, ikili biz ile damlatılan yaprak yeşili boyalar orta boy biz yardımıyla üstteki boyadan aşağıya doğru inilerek dallar ve yapraklar oluşturulmuştur. Dalların üzerine gelecek şekilde tekli orta boy biz ile bir kırmızı bir siyah boyalar sırayla damlatılmış, sonra bunlar tekli ince biz ile önce dışardan içeri doğru üç parçaya bölünmüş ve bölünen kısımlar ortalarından yukarıya doğru çekilerek lâlenin yaprakları oluşturulmuştur. Bir sıra yedi bir sıra altı olacak şekilde toplamda otuz dokuz adet lâle yapılmıştır. Kâğıdın rengi zemin renginin altından damarlar halinde görünmektedir.

Ön yan kâğıdı

Arka yan kâğıdı

Katalog No.	033
Bulunduğu Yer	Başbakanlık Osmanlı Devlet Arşivleri / İstanbul
Kodu ve Sıra No.	EV.HMH.d / 1738
Defterin Adı	İstanbul'da Valide Handan Sultan Türbesi Evkāfının Mahsûlât ve İhracat Muhasebesi
Tarihi	h.1123 / m.1711-1712
Sayfa Sayısı	2
Ölçüleri	16 x 43

Üst ve alt kab

Detay

Renk ve Kompozisyon Özellikleri

Hatîb ebrûsu formunda çiçekli ebrû örneği, defterin üst ve alt kabında dış yüzey elemanı oarak kullanılmıştır. Defterin kenar kısımlarında solmalar ve yıpranmalar mevcuttur. Yeşil boya ve neftli toprak kırmızısı zemin rengi olarak kullanılmış, üzerine dörderli sıralar halinde siyah boya damlatılmıştır. Soldan sağa dört yukarıdan aşağıya beş olmak üzere toplam yirmi adet uygulama yapılmıştır. Siyah boyaların içine orta boy biz ile öd damlatılarak içine çiçek yapılabilecek alan oluşturulmuştur. Oluşan yuvarlak formlara hatîb ebrûsu yapar gibi şekiller verilmiştir. Ortadan ve üstten ince biz ile önce içeri doğru sonra içeriden dışarı doğru çekilerek şekiller verilmiştir. İçlerine ikili biz yardımıyla yaprak yeşili boya damlatılmış ve tekli biz ile dal ve yapraklar yapılmıştır. Dalların üzerine gelecek şekilde üçlü biz yardımıyla bir sarı bir kırmızı olmak üzere boyalar damlatılmış, tekli biz yardımıyla bunlar dört kenardan içe doğru çekilerek papatya haline getirilmiştir. Kâğıdın rengi boyaların arkasından ince damarlar halinde görülmektedir.

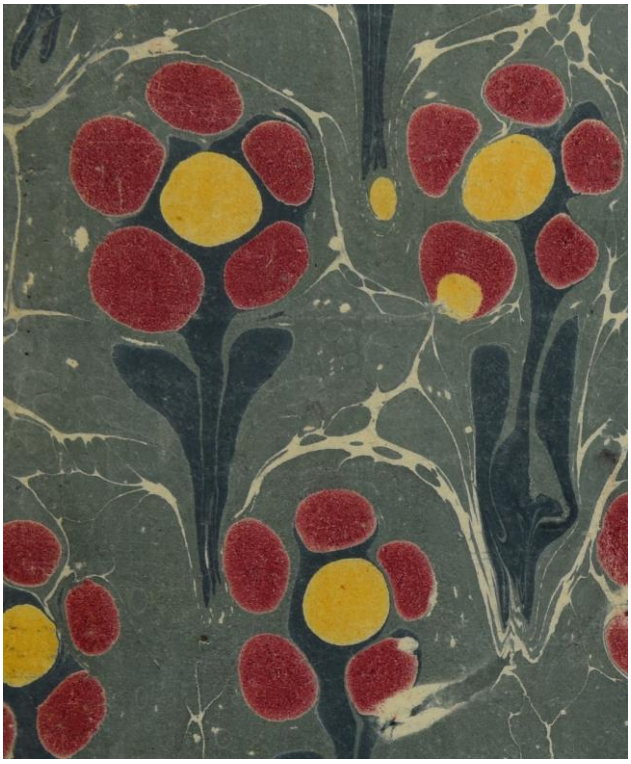
Katalog No.	**034**
Bulunduğu Yer	Başbakanlık Osmanlı Devlet Arşivleri / İstanbul
Kodu ve Sıra No.	EV.HMH.d / 1737
Defterin Adı	İstanbul'da Valide Handan Sultan Evkāfının Mahsûlât ve İhracat Muhasebesi
Tarihi	h.1123 / m.1711-1712
Sayfa Sayısı	4
Ölçüleri	15 x 41

Renk ve Kompozisyon Özellikleri

Çiçekli ebrû örneği defterin yan kâğıtlarında yer almaktadır. Lahor çividi boya atılarak oluşturulan zemin rengi üzerine çiçekler yapılmıştır. İkili biz ile yaprak yeşili boyalar bir sıra altı bir sıra beş olacak şekilde damlatılmıştır. Orta boy biz yardımıyla üstteki boyadan aşağıya doğru inilerek dallar ve yapraklar oluşturulmuş, dalların üzerine gelecek şekilde beşli çiçek bizi ile toprak kırmızı boyalar sırasıyla damlatılmış, oluşan papatya şekillerinin ortasına tekli ince biz ile sarı boya damlatılarak çalışma tamamlanmıştır. Toplamda otuz üç adet çiçek yapılmıştır. Kâğıdın rengi zemin renginin altından ince damarlar halinde görülmektedir.

Üst ve alt kab

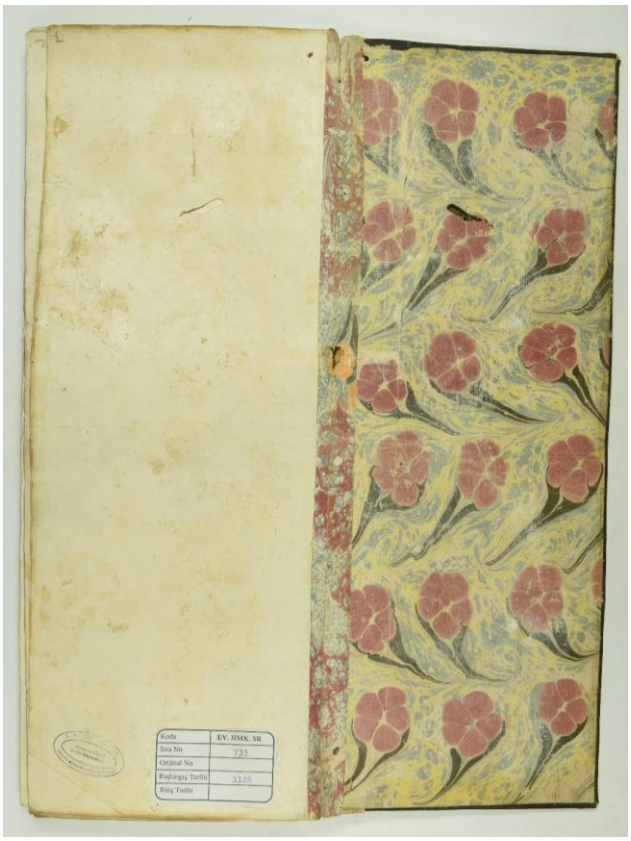

Detay

Katalog No.	**035**
Bulunduğu Yer	Başbakanlık Osmanlı Devlet Arşivleri / İstanbul
Kodu ve Sıra No.	EV.HMK.SR.d / 733
Defterin Adı	Hâkâniye-i Rûmiyye-i Cedîde ve Defterde İsimleri Yazılı Vakıflardan Kudüs'e Gönderilen Surre
Tarihi	h.1126 / m.1714-1715
Sayfa Sayısı	51
Ölçüleri	16 x 43

Renk ve Kompozisyon Özellikleri

Çiçekli ebrû örneği defterin yan kâğıtlarında yer almaktadır. Zırnık sarı ve neftli lahor çividi boya atılarak oluşturulan zemin rengi üzerine çiçekler yapılmıştır. Tekli biz ile yaprak yeşili boyalar her sıraya yedi kez damlatılmış, orta boy biz yardımıyla yeşil boya üstten aşağıya doğru inilerek yapraklar yapılmıştır. Yaprakların uçları bir sırası sağa bir sırası sola doğru kıvrılmıştır. Yaprakların üzerine gelecek şekilde altılı çiçek bizi ile toprak kırmızı ve zırnık sarısı boyalar sırasıyla damlatılmış, toplamda otuz altı adet çiçek yapılmıştır. Kâğıdın rengi zemin renginin altından damarlar ve neftli boyanın oluşturduğu küçük delikler halinde görünmektedir.

Ön yan kâğıdı

Arka yan kâğıdı

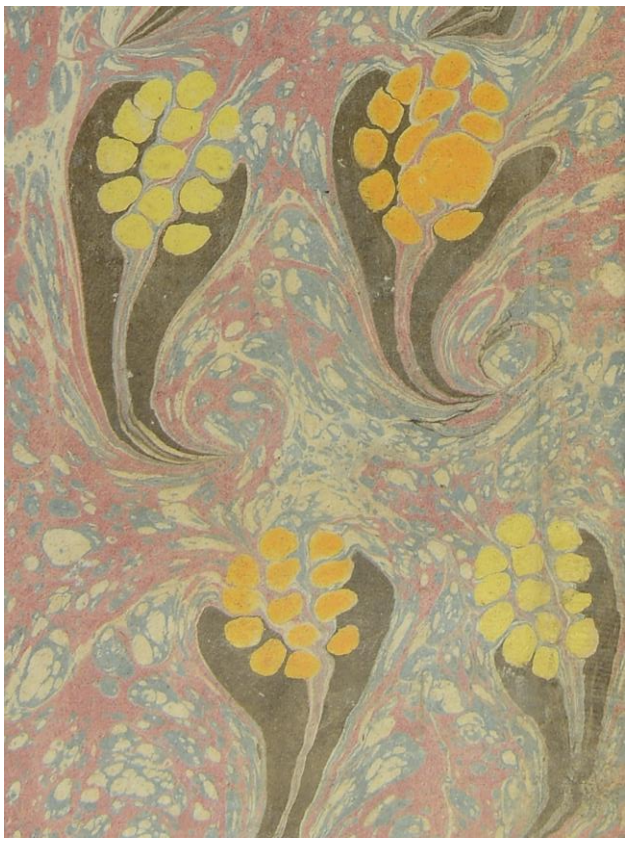
Katalog No.	**036**
Bulunduğu Yer	Başbakanlık Osmanlı Devlet Arşivleri / İstanbul
Kodu ve Sıra No.	EV.HMK.SR.d / 758
Defterin Adı	Valide Sultan (Sultan III. Ahmed Han Validesi) Vakfından Mekke'ye Gönderilen Surre
Tarihi	h.1127 / m.1715
Sayfa Sayısı	6
Ölçüleri	15 x 42

Renk ve Kompozisyon Özellikleri

Çiçekli ebrû örneği, defterin yan kâğıtlarında yer almaktadır. Toprak kırmızı zemin rengi üzerine neftli lahor çividi boya irili ufaklı atılmıştır. Çiçekleri yapmak için önce yaprak yeşili boyalar tek tek damlatılmış ve tekli biz ile boyayı yukarıdan aşağıya bölerek yapraklar oluşturulmuştur. Yaprakların uçlarının bir sırası sağa bir sırası sola kıvrılmıştır. Dalların üzerine on üç telli sümbül bizi ile sarı ve turuncu boyalar damlatılmıştır. Bir sıra altı bir sıra yedi olmak üzere toplam otuz dokuz adet sümbül yapılmıştır. Kâğıdın rengi serpilen boyaların altından ince damarlar ve neftli boyanın oluşturduğu küçük delikler halinde görünmektedir.

Ön ve arka yan kağıtlar

Detay

Katalog No.	**037**
Bulunduğu Yer	Başbakanlık Osmanlı Devlet Arşivleri / İstanbul
Kodu ve Sıra No.	EV.HMK.SR.d / 749
Defterin Adı	Haremeyn-i Şerifeyn ve Şam Hayrat Sahipleri ile Defterde İsimleri Yazılı Vakıflardan Medine'ye Gönderilen Surre
Tarihi	h.1127 / m.1715
Sayfa Sayısı	53
Ölçüleri	16 x 42

Renk ve Kompozisyon Özellikleri

Çiçekli ebrû örneği defterin yan kâğıtlarında yer almaktadır. Açık mavi boya atılarak oluşturulan zemin rengi üzerine çiçekler yapılmıştır. İkili biz ile yaprak yeşili boyalar damlatılmış, orta boy biz yardımıyla yeşil boya üstten aşağıya doğru inilerek yapraklar yapılmıştır. Yaprakların uçları bir sırası sağa bir sırası sola doğru kıvrılmıştır. Yaprakların üzerine gelecek şekilde bir sıra dörtlü çiçek bizi ile toprak kırmızı boyalar, bir sıra on üçlü çiçek bizi ile zırnık sarısı boyalar damlatılmıştır. Bir sıra yedi, bir sıra altı olmak üzere toplamda otuz dokuz adet çiçek yapılmıştır. Kâğıdın rengi zemin renginin altından damarlar halinde görünmektedir.

Ön yan kâğıdı

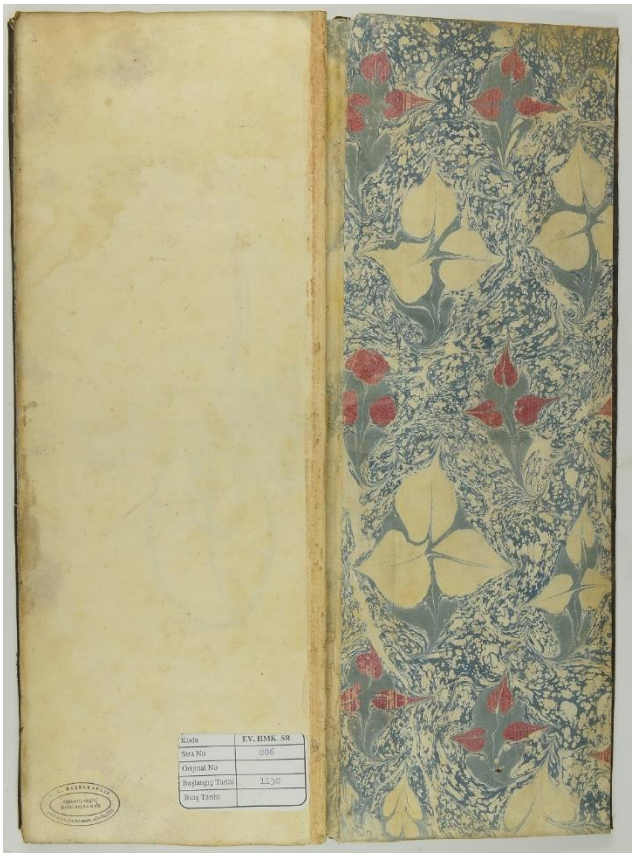

Arka yan kâğıdı

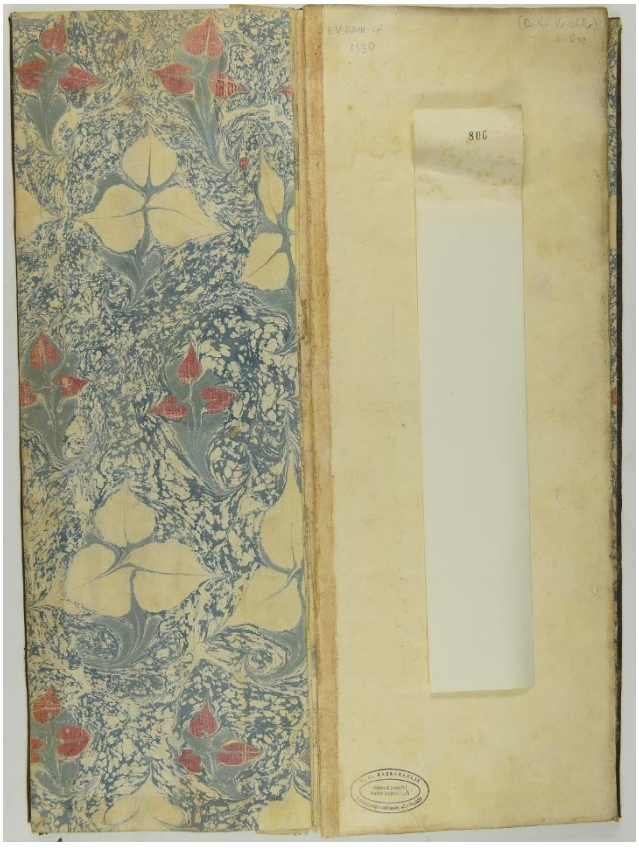
Katalog No.	**038**
Bulunduğu Yer	Başbakanlık Osmanlı Devlet Arşivleri / İstanbul
Kodu ve Sıra No.	EV.HMK.SR.d / 806
Defterin Adı	Sultan II. Ahmed Han Vakfından Medine'ye Gönderilen Surre
Tarihi	h.1130 / m.1717-1718
Sayfa Sayısı	12
Ölçüleri	15 x 42

Renk ve Kompozisyon Özellikleri

Çiçekli ebrû örneği defterin yan kâğıtlarında yer almaktadır. Neftli lahor çividi zemin rengi üzerine ikili biz ile yaprak yeşili boyalar damlatılmıştır. Üstteki yeşil boyadan aşağıya doğru inilerek dallar oluşturulmuştur. Dalların üzerine gelecek şekilde üçlü biz ile bir sıra kırmızı bir sıra beyaz boyalar damlatılmıştır. Damlatılan renklerin her biri ince bizle iç kısımlarından dışarı doğru çekilerek farklı bir çiçek çeşidi yapılmıştır. Kâğıdın rengi serpilen neftli boyaların arkasından ince damarlar ve küçük delikler halinde görülmektedir.

Ön yan kâğıdı

Arka yan kâğıdı

Katalog No.	**039**
Bulunduğu Yer	Başbakanlık Osmanlı Devlet Arşivleri / İstanbul
Kodu ve Sıra No.	EV.HMK.SR.d / 1181
Defterin Adı	Hâkâniyye-i Rûmiyye-i Cedîde, İstanbul Ermeni Cizyesi, Bazı Vakıf Ziyadeleri ile Defterde İsimleri Yazılı Vakıflardan Medine'ye Gönderilen Surre
Tarihi	h.1148 / m.1735-1736
Sayfa Sayısı	98
Ölçüleri	18 x 45

Renk ve Kompozisyon Özellikleri

Çiçekli ebrû örneği defterin yan kâğıtlarında yer almaktadır. Neftli mavi ve az miktarda siyah boya atılarak oluşan renklere gelgit yapılmıştır. Oluşan zemin rengi üzerine ikili biz ile yaprak yeşili boyalar damlatılmış ve orta boy biz ile üstteki boyadan aşağıya doğru inilerek yapraklar yapılmıştır. Dalların üzerine gelecek şekilde yedili çiçek bizi ile zırnık sarısı boyalar sırasıyla damlatılmıştır. Bir sırada altı, bir sırada beş olmak üzere toplam yirmi sekiz adet çiçek yapılmıştır. Zemin boyaları dengeli olarak atılmadığından kâğıdın rengi gelgit hareketine paralel olacak şekilde irili ufaklı görülmektedir.

Ön yan kâğıdı

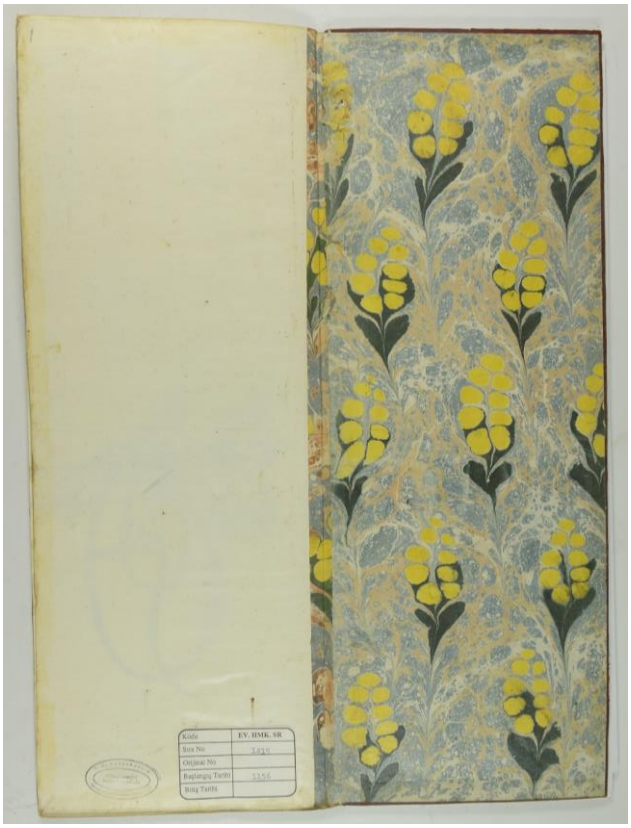

Arka yan kâğıdı

Katalog No.	**040**
Bulunduğu Yer	Başbakanlık Osmanlı Devlet Arşivleri / İstanbul
Kodu ve Sıra No.	EV.HMK.SR.d / 1415
Defterin Adı	Valide Sultan (Sultan III. Ahmed Han Validesi) Camii Vakfı ile Emetullah Baş Kadın Vakfından Mekke'ye Gönderilen Surre
Tarihi	h.1156 / m.1743-1744
Sayfa Sayısı	6
Ölçüleri	16 x 43

Renk ve Kompozisyon Özellikleri

Çiçekli ebrû örneği defterin yan kâğıtlarında kullanılmıştır. Zemin rengi için açık sarı renk üzerine neftli lahor çividi boya atılmış, çiçeklerde ise yaprak yeşili ile zırnık sarısı boya kullanılmıştır. İkili biz yardımıyla yeşil renkler damlatılmış, damlalara yaprak formunu vermek için biz ile yukarıdan aşağıya doğru tek seferde inilmiştir. Oluşan üstteki yaprakların üzerine gelecek şekilde dokuz telli sümbül bizi yardımıyla zırnık sarısı boyalar damlatılmıştır. Bir sıra altı bir sıra beş olmak üzere çiçekler birbirlerinin aralarına gelecek şekilde dizilmiştir. Kâğıdın rengi serpilen boyaların altından ince damarlar halinde görülmektedir.

Ön yan kâğıdı

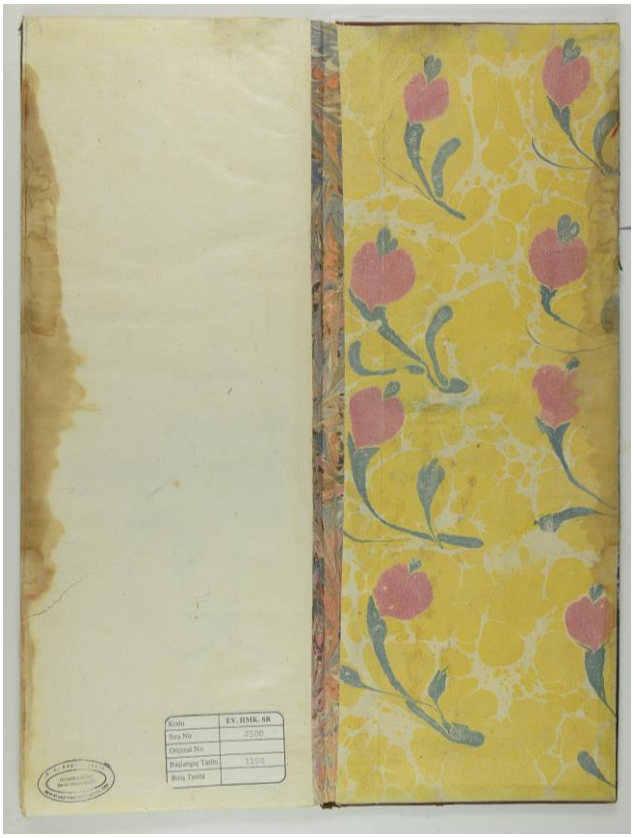

Arka yan kâğıdı

Katalog No.	**041**
Bulunduğu Yer	Başbakanlık Osmanlı Devlet Arşivleri / İstanbul
Kodu ve Sıra No.	EV.HMK.SR.d / 2580
Defterin Adı	Halebiye ve Hoca Ömer Efendi (Sabun Hanı İcaresi) Vakıfları ile Defterde İsmi Yazılı Vakıflardan Medine'ye Gönderilen Surre
Tarihi	h.1198 / m.1783-1784
Sayfa Sayısı	20
Ölçüleri	16 x 43

Renk ve Kompozisyon Özellikleri

Çiçekli ebrû örneği defterin yan kâğıtlarında yer almaktadır. Oksit sarı zemin rengi üzerine yaprak yeşili boyalar ince bir biz yardımıyla yukarıdan aşağıya doğru çekilerek dallar oluşturulmuş, dalların uç kısımları sağa doğru kıvrılmıştır. Yeşil boya ince biz ile her dalın iki kenarına dışardan dala doğru çekilerek yapraklar yapılmıştır. Dalın üzerine ince biz ile kırmızı ve kırmızının üst kısmına yeşil boya damlatılmıştır. İnce biz ile üstteki yeşil boyadan dala doğru inilmiştir. Kâğıdın rengi zemin renginin arkasından geniş damarlar halinde görülmektedir.

Ön yan kâğıdı

Arka yan kâğıdı

2. BATTAL VE BATTAL ZEMİNLİ EBRÛLAR

a) KATALOG LİSTESİ

Katalog No.	Kodu ve Sıra No.	Defterin Adı	Tarih	Uygulama
42	EV.HMK.SR.d / 28	Hâkâniyye-i Rûmiyye-i Cedîde ve Defterde Adı Geçen Vakıflardan Medine'ye Gönderilen Surre	h.1066 / m.1655-1656	-
43	EV.HMK.SR.d / 62	Girid Serdarı Vezir Hüseyin Paşa Vakfından Mekke'ye gönderilen surre	h.1071 / m.1660-1661	-
44	EV.HMH.d / 251	İstanbul, Bursa, Edirne, Rumeli, Anadolu ve Karaman'daki Harameyn-i Şerifeyn Evkāfının Vaîdâtı	h.1083 / m.1672-1673	-
45	EV.HMH.d / 434	Kayseri'deki Hüseyin Bey Camii Vakfının Mahsûlât ve İhracat Muhasebesi	h.1097 / m.1685-1686	-
46	EV.HMH.d / 445	İstanbul'da Atik Valide Sultan Darülhadis, Türbe ve Camii Evkāfının İhracat ve Mahsûlât Muhasebesi	h.1097 / m.1685-1686	-
47	EV.HMH.d / 501	İstanbul'daki Hanım Sultan Camii, Medresesi ve Türbesi Vakfının İhracat ve Mahsûlât Muhasebesi	h.1099 / m.1687-1688	-
48	EV.HMH.d / 537	Eyüp'de Ebu Eyüb el-Ensârî Camii, Türbe ve İmareti Vakfının Mahsûlât ve İhracat Muhasebesi	h.1100 / m.1688-1699	-
49	EV.HMH.d / 527	İstanbul'da Kurşunlu Türbe Nezdindeki Yakub Ağa Mescidinde Hasan Paşa Ecza-i Şerifi Evkāfının Mahsûlât ve İhracat Muhasebesi	h.1100 / m.1688-1699	-
50	EV.HMH.d / 538	Gebze'de Mustafa Paşa Camii, Medrese ve İmareti Evkāfı İhracat ve Mahsûlât Muhasebesi	h.1100 / m.1688-1689	-
51	EV.HMH.d / 530	Adana ve Kazalarındaki Ramazanoğulları Camii, Cafer Paşa, Hüseyin Ağa Vakfı ve Sair Vakıfların Vezâif Muhasebesi	h.1100 / m.1688-1699	-
52	EV.HMH.d / 524	İstanbul'da Çakır Ağa Zaviyesi ve Mescidi Evkāfının İhracat ve Mahsûlât Muhasebesi	h.1100 / m.1688-1699	-
53	EV.HMH.d / 593	İstanbul, Galata, Tophane, Beşiktaş, Kasımpaşa, Eyüp, Üsküdar ve Defterde Adı Geçen Diğer Yerlerde Haremeyn-i Şerifeyn Vakfı Han ve Dükkanlarının Mahsûlât ve İhracat Muhasebesi.	h.1101 / m.1689-1690	-
54	EV.HMH.d / 581	İstanbul'da Hüseyin Ağa Camii Evkāfının Mahsûlât ve İhracat Muhasebesi	h.1101 / m.1689-1690	-

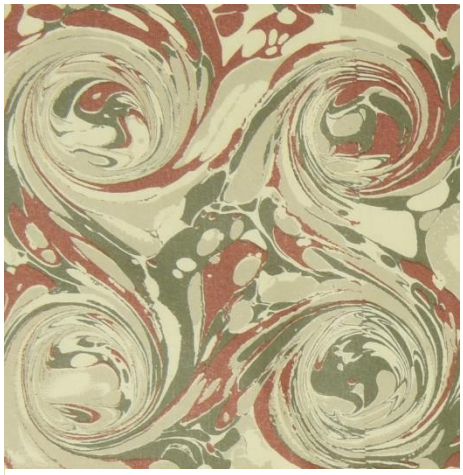
55	EV.HMH.d / 601	İstanbul'da Mihrivefa Dadı Hatun Evkāfının Mahsûlât ve İhracat Muhasebesi	h.1101 / m.1689-1690	-
56	EV.HMH.d / 585	Edirne'de Sultan Selim Han Camii, Medresesi ve Dârülkurrâsı Evkāfının Mahsûlât ve İhracat Muhasebesi	h.1101 / m.1689-1690	-
57	EV.HMH.d / 704	Mütekaidin, Duagüyân ve Hudemanına Mukataâ-İ İhtisab Malından Maaş ve Esamisi	h.1103 / m.1691-1692	-
58	EV.HMH.d / 697	İstanbul'da Vezir Yemişçi Hasan Paşa Vakfının Vâridat ve Mahsûlât Muhasebesi	h.1103 / m.1691-1692	Bkz. Sayfa 138
59	EV.HMH.d / 729	İstanbul'da Ayasofya-i Kebir Nezdindeki Sultan ve Şehzadeler Türbeleri Evkāfının Mahsûlât ve İhracat Muhasebesi	h.1104 / m.1692-1693	-
60	EV.HMH.d / 728	Sultan Selim Han Camii ve İmareti Evkāfının Mahsûlât ve İhracat Muhasebesi	h.1104 / m.1692-1693	-
61	EV.HMH.d / 710	İstanbul'da Hüseyin Ağa Camii Evkāfının Mahsûlât ve İhracat Muhasebesi	h.1104 / m.1692-1693	-
62	EV.HMH.d / 791	İstanbul'da Valide Handan Sultan Evkāfının Mahsûlât ve İhracat Muhasebesi	h.1105 / m.1693-1694	Bkz. Sayfa 146
63	EV.HMK.SR.d / 485	Halebiye ve Hoca Ömer Efendi (Sabun Hanı İcâresi) Vakıfları ile İsmi Yazılı Vakıflardan Medine'ye Gönderilen Surre	h.1106 / m.1694-1695	-
64	EV.HMH.d / 879	Şam'da Sâdât-ı Mısriyyûn Evkāfının Muhasebe Kaydı	h.1107 / m.1695-1696	-
65	EV.HMK.SR.d / 576	Valide Sultan (Sultan Mehmed Han Validesi) Vakfından Mekkeye Gönderilen Surre	h.1114 / m.1702-1703	-
66	EV.HMH.SR.d/ 729	Sultan Murad Han Türbesi Vakfından Mekke'ye Gönderilen Surre	h.1125 /m.1713-1714	-
67	EV.d / 16500	Karahisar-ı Sahib'de Bulunan Bazı Vakıfların Tevliyet, Zaviyedarlık Hisselerinin Kimin Ölümüyle Mahlûle Kaldığının Bilinmeyişi Sebebiyle Varidatlarının Evkāf-I Hümâyûn Hazinesi'ne Gönderileceği	h.1274 / m.1857-1858	-
68	EV.d / 16784	Evkāf-ı Hümâyun Nezareti'ne Bağlı Vakıfların Muhtelif Muhasebelerinin Ruznamçe Kayıtları	h.1275 / m.1858-1859	-
69	EV.d / 22729	Trabzon'da bulunan Hatûniye Gülbahar Hatun Evkāfı ve Defterde İsimleri Olan Diğer Vakıfların Arazi Mevkuteleri Müstegallatının Ferağ Ve İntikatıyla Kâğıt Bedeli ve Kalemiye Miktarı	h.1290 / m.1873-1874	-

b) K A T A L O G

Katalog No.	**042**
Bulunduğu Yer	Başbakanlık Osmanlı Devlet Arşivleri / İstanbul
Kodu ve Sıra No.	EV.HMK.SR.d / 28
Defterin Adı	Hâkâniyye-i Rûmiyye-i Cedîde ve Defterde Adı Geçen Vakıflardan Medine'ye Gönderilen Surre
Tarihi	h.1066 / m.1655-1656
Sayfa Sayısı	82
Ölçüleri	16 x 43

Renk ve Kompozisyon Özellikleri

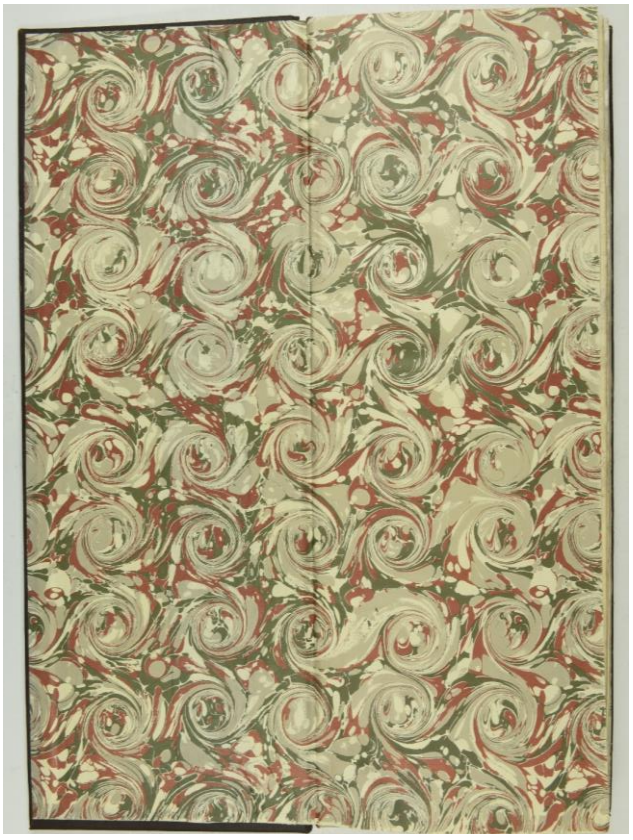
Bülbül yuvası formunda üretilen ebrû defterin cildinde yan kâğıtları olarak yer almaktadır. Yeşil, kırmızı, beyaz ve gri boyalar üst üste atılmıştır. Atılan renklere enine yedi boyuna on olacak şekilde ince bir biz yardımıyla helezonik şekiller verilmiştir. Boyalar dengeli bir biçimde atılmış ve renklerin dağılımında homojenlik sağlanmıştır. Kâğıdın rengi serpilen boyaların altından yer yer damarlar halinde görülmektedir.

Detay

Ön yan kâğıtlar

Arka yan kâğıtlar

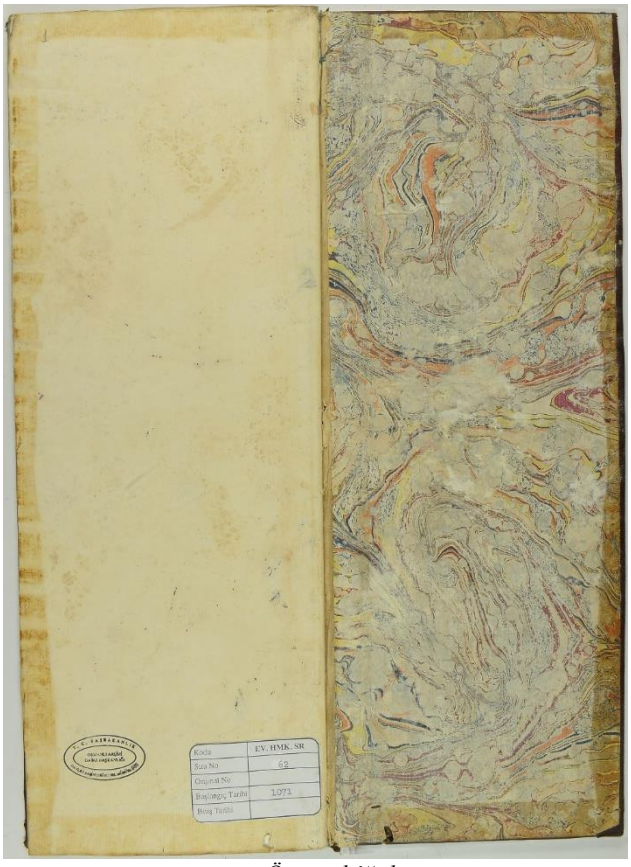
Katalog No.	**043**
Bulunduğu Yer	Başbakanlık Osmanlı Devlet Arşivleri / İstanbul
Kodu ve Sıra No.	EV.HMK.SR.d / 62
Defterin Adı	Girid Serdarı Vezir Hüseyin Paşa Vakfından Mekke'ye gönderilen surre
Tarihi	h.1071 / m.1660-1661
Sayfa Sayısı	14
Ölçüleri	15 x 41

Renk ve Kompozisyon Özellikleri

Battal ebrû defterin kab içlerinde yan kâğıdı olarak kullanılmıştır. Lahor çividi, turuncu, zırnık sarı, açık pembe, kırmızı ve neftli lahor çividi boyalar atılarak oluşturulan zemin renkleri tekli biz yardımıyla şekillendirilmiştir. Verilen şekillerin akışkan görünümü kitre kıvamının sulu olduğunu göstermektedir. Atılan renklerin üzerine neftli açık mavi boya serpiştirilmiştir. Kâğıdın rengi verilen şekillere paralel olarak ince çizgiler halinde görülmektedir.

Detay

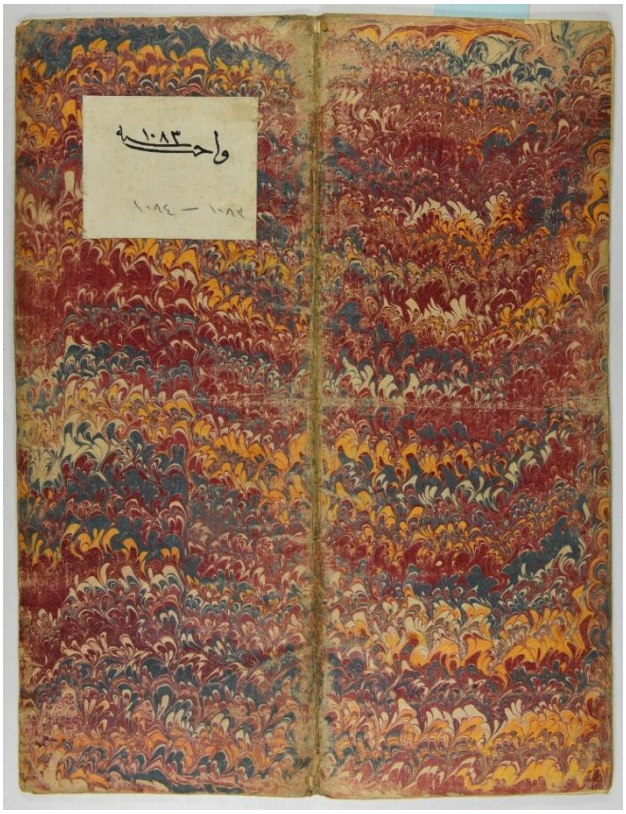

Ön yan kâğıdı

Arka yan kâğıdı

Katalog No.	**044**
Bulunduğu Yer	Başbakanlık Osmanlı Devlet Arşivleri / İstanbul
Kodu ve Sıra No.	EV.HMH.d / 251
Defterin Adı	İstanbul, Bursa, Edirne, Rumeli, Anadolu ve Karaman'daki Harameyn-i Şerifeyn Evkāfının Vaîdâtı
Tarihi	h.1083 / m.1672-1673
Sayfa Sayısı	18
Ölçüleri	15 x 41

Üst ve alt kab

Detay

Renk ve Kompozisyon Özellikleri

Taraklı ebrû örneği defterin üst ve alt kabında yer almaktadır. Defterin kenarlarında ve köşe kısımlarında aşınmalar mevcuttur. Toprak kırmızı zemin rengi üzerine lahor çividi mavi ve sarı boyalar sistemli bir şekilde atılmıştır. Atılan boyalar önce boyuna sonra enine gelgit yapılmıştır. Yaklaşık olarak 35 cm. boyunda ve 4 mm. diş aralığı olan bir tarakla yukarıdan aşağıya doğru zikzak hareketleri yaparak taranmıştır. Sol üst köşeye yapıştırılmış olan etikette defterin ismi ve tarihi yer almaktadır. Kâğıdın rengi atılan boyaların arkasından tarağın şekline paralel olarak görülmektedir.

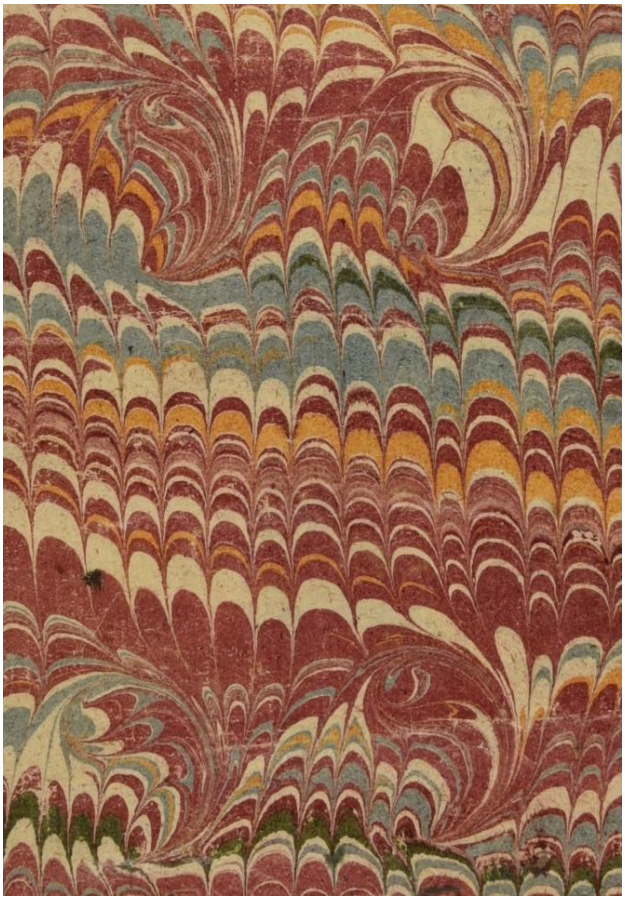
Katalog No.	**045**
Bulunduğu Yer	Başbakanlık Osmanlı Devlet Arşivleri / İstanbul
Kodu ve Sıra No.	EV.HMH.d / 434
Defterin Adı	Kayseri'deki Hüseyin Bey Camii Vakfının Mahsûlât ve İhracat Muhasebesi
Tarihi	h.1097 / m.1685-1686
Sayfa Sayısı	2
Ölçüleri	16 x 41

Üst ve alt kab

Renk ve Kompozisyon Özellikleri

Taraklı ebrû örneği defterin üst ve alt kabında yer almaktadır. Kırmızı, sarı, yeşil ve mavi boyalar sırasıyla tekneye atılmış ve orta boy tekli biz ile renklere gelgit yapılıp üzerine tarak çekilmiştir. Son olarak her sıraya tekli ince biz ile "C" harfine benzer şekiller yapılmıştır. Yapılan bu şekil Rumî motifini andırmaktadır. Soldan sağa sekiz yukarıdan aşağıya beş olacak şekilde toplamda kırk adet bu motif uygulanmıştır. Kâğıdın rengi tarak yönüne paralel olarak aralardan görülmektedir.

Detay

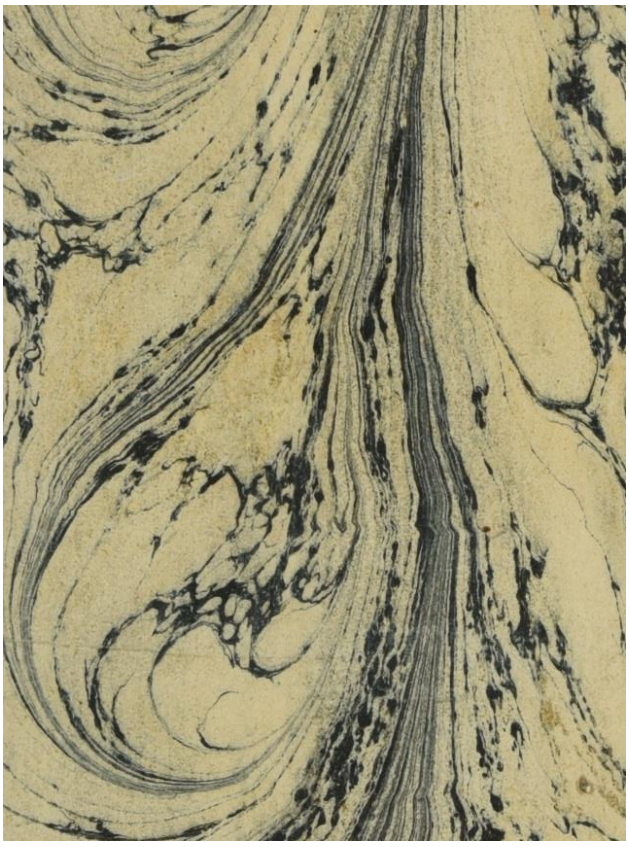
Katalog No.	**046**
Bulunduğu Yer	Başbakanlık Osmanlı Devlet Arşivleri / İstanbul
Kodu ve Sıra No.	EV.HMH.d / 445
Defterin Adı	İstanbul'da Atik Valide Sultan Darülhadis, Türbe ve Camii Evkāfının İhracat ve Mahsûlât Muhasebesi
Tarihi	h.1097 / m.1685-1686
Sayfa Sayısı	6
Ölçüleri	15 x 41

Renk ve Kompozisyon Özellikleri

Neftli battal ebrû örneği defterin üst ve alt kabında yer almaktadır. Defterin köşe kısımlarında aşınmalar mevcuttur. Neftli lahor çividi renk atılarak oluşturulan zemin üzerine ince biz ile dairesel hareketler verilip uç kısımları yukarı doğru çekilmiştir. Her bir hareket su damlasına benzemiştir. Soldan sağa dört yukarıdan aşağıya beş olmak üzere toplam yirmi kez hareket tekrarlanmıştır. Kâğıdın rengi serpilen neftli boyanın altından küçük delikler halinde görünmektedir.

Üst ve alt kab

Detay

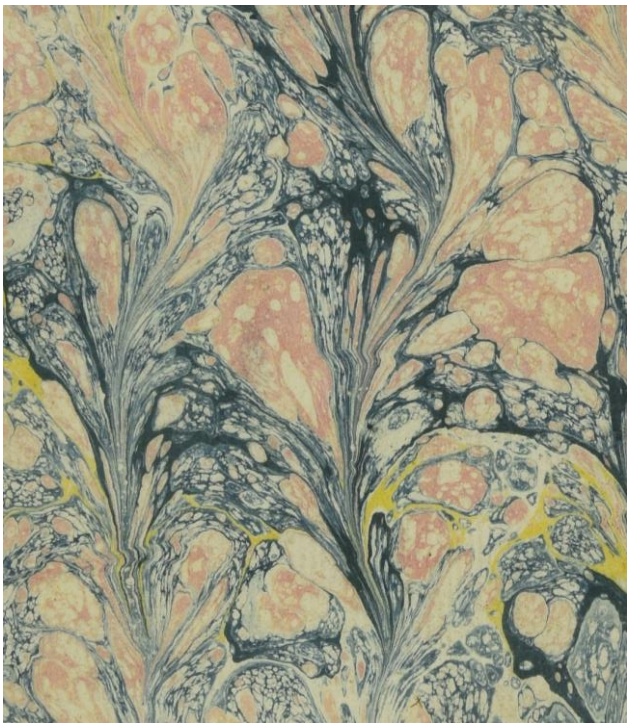
Katalog No.	**047**
Bulunduğu Yer	Başbakanlık Osmanlı Devlet Arşivleri / İstanbul
Kodu ve Sıra No.	EV.HMH.d / 501
Defterin Adı	İstanbul'daki Hanım Sultan Camii, Medresesi ve Türbesi Vakfının İhracat ve Mahsûlât Muhasebesi
Tarihi	h.1099 / m.1687-1688
Sayfa Sayısı	4
Ölçüleri	16 x 42

Renk ve Kompozisyon Özellikleri

Neftli battal ebrû örneği defterin üst ve alt kabında yer almaktadır. Zırnık sarı zemin rengi üzerine lahor çividi boya belirli bölgelere dengeli bir biçimde atılmıştır. Üzerine neftli lahor çividi ve neftli kırmızı boya irili ufaklı serpiştirilmiştir. Atılan renklere ince bir biz yardımıyla yukarıdan aşağıya olacak şekilde "S" hareketleri verilmiştir. Kâğıdın rengi serpilen boyaların altından damarlar ve neftli boyanın oluşturduğu küçük delikler halinde görülmektedir.

Üst ve alt kab

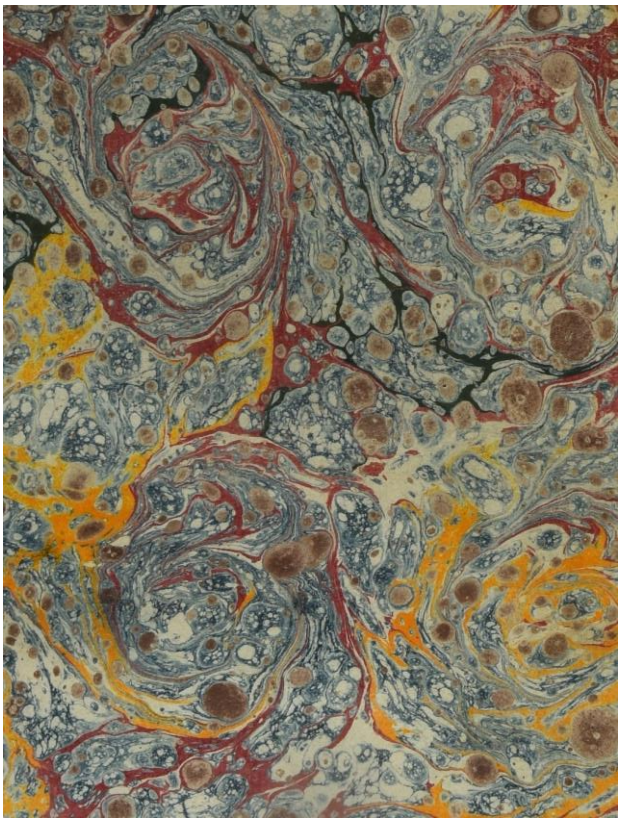

Detay

Katalog No.	**048**
Bulunduğu Yer	Başbakanlık Osmanlı Devlet Arşivleri / İstanbul
Kodu ve Sıra No.	EV.HMH.d / 537
Defterin Adı	Eyüp'de Ebu Eyüb el-Ensârî Camii, Türbe ve İmareti Vakfının Mahsûlât ve İhracat Muhasebesi
Tarihi	h.1100 / m.1688-1699
Sayfa Sayısı	4
Ölçüleri	16 x 43

Üst ve alt kab

Detay

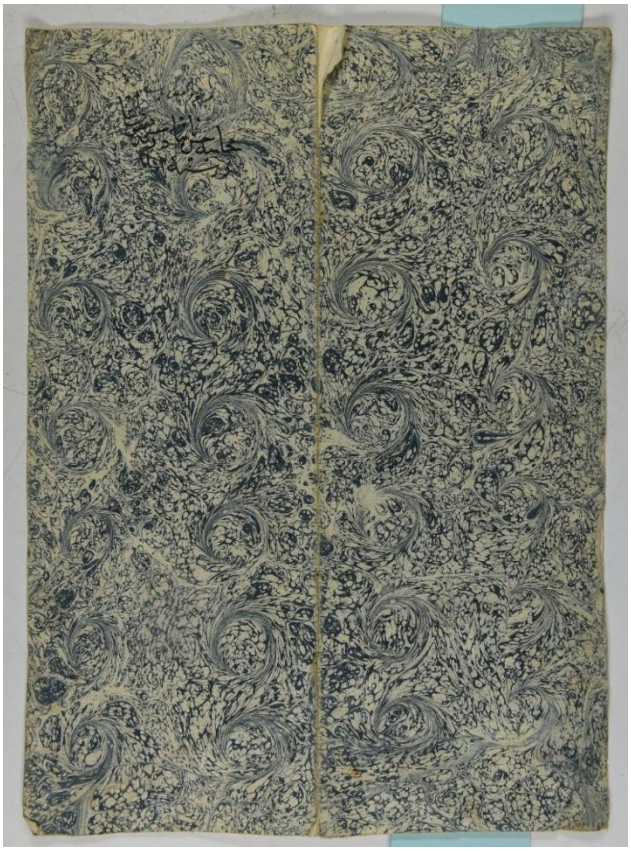
Renk ve Kompozisyon Özellikleri

Bülbül yuvası formunda üretilen ebrû defterin üst ve alt kabında yer almaktadır. Toprak kırmızısı zemin rengi üzerine sarı, yeşil ve neftli lahor çividi boyalar üst üste atılmıştır. Atılan renklere enine altı boyuna altı olacak şekilde ince bir biz yardımıyla helezonik şekiller verilmiştir. Son olarak en üste neftli kahverengi boya küçük boyutlarda dengeli bir biçimde serpilmiştir. Kâğıdın rengi serpilen boyaların altından yer yer görülmektedir.

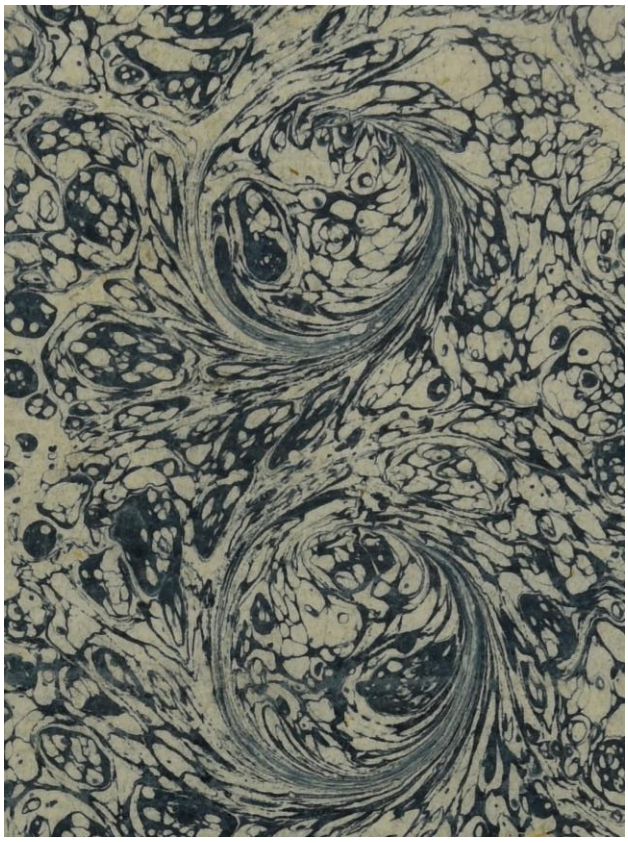
Katalog No.	**049**
Bulunduğu Yer	Başbakanlık Osmanlı Devlet Arşivleri / İstanbul
Kodu ve Sıra No.	EV.HMH.d / 527
Defterin Adı	İstanbul'da Kurşunlu Türbe Nezdindeki Yakub Ağa Mescidinde Hasan Paşa Ecza-i Şerifi Evkāfının Mahsûlât ve İhracat Muhasebesi
Tarihi	h.1100 / m.1688-1699
Sayfa Sayısı	2
Ölçüleri	11 x 29

Renk ve Kompozisyon Özellikleri

Neftli bülbül yuvası örneği defterin üst ve alt kabında yer almaktadır. Defterin kenarlarında ve köşe kısımlarında aşınmalar mevcuttur. Neftli lahor çividi atılarak oluşturulan zemin üzerine ince biz ile dairesel hareketler verilmiştir. Soldan sağa dört yukarıdan aşağıya yedi olmak üzere toplam yirmi sekiz adet helezon yapılmıştır. Kâğıdın rengi serpilen neftli boyanın altından damarlar ve küçük delikler halinde görünmektedir.

Üst ve alt kab

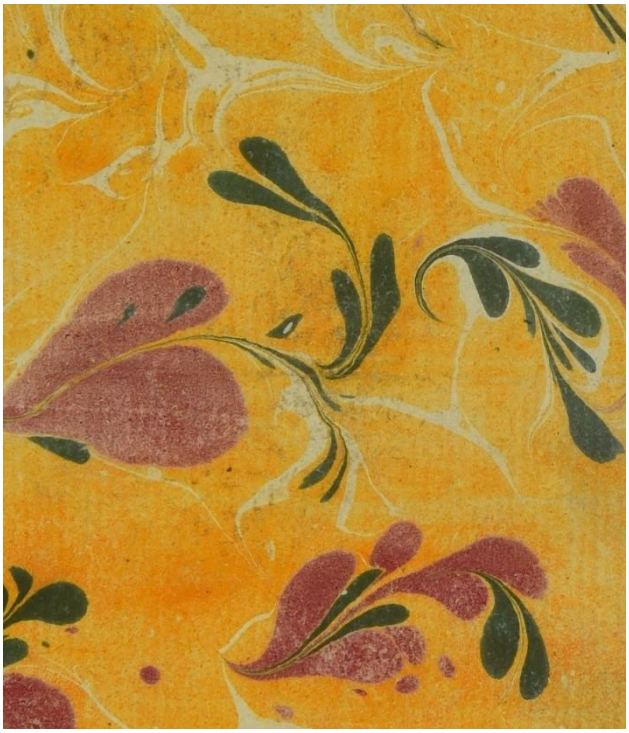

Detay

Katalog No.	**050**
Bulunduğu Yer	Başbakanlık Osmanlı Devlet Arşivleri / İstanbul
Kodu ve Sıra No.	EV.HMH.d / 538
Defterin Adı	Gebze'de Mustafa Paşa Camii, Medrese ve İmareti Evkāfı İhracat ve Mahsûlât Muhasebesi
Tarihi	h.1100 / m.1688-1689
Sayfa Sayısı	8
Ölçüleri	16 x 43

Üst ve alt kab

Detay

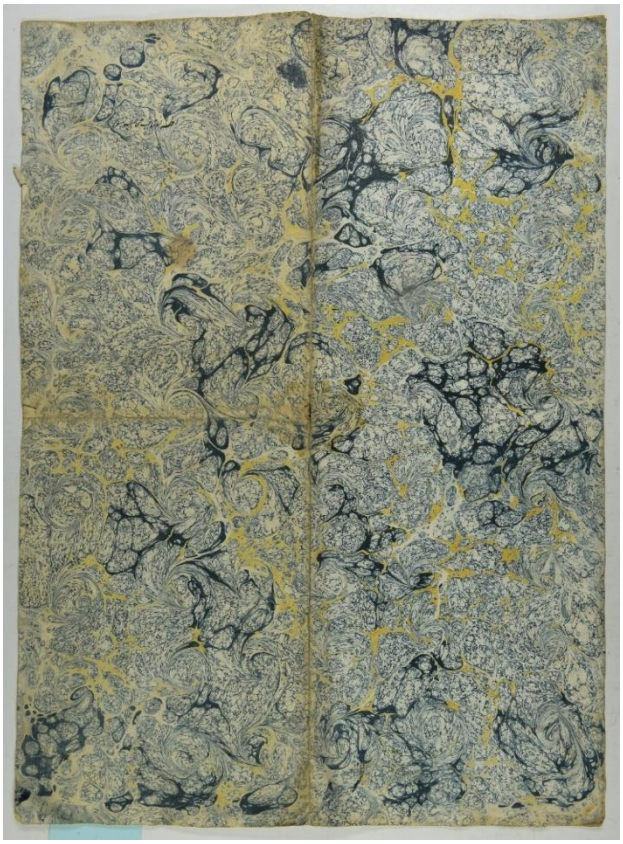
Renk ve Kompozisyon Özellikleri

Battal ebrû örneği defterin üst ve alt kabında yer almaktadır. Defterin köşe kısımlarında hafif yıpranmalar mevcuttur. Turuncu boya atılarak oluşturulan zemin rengi üzerine muhtemelen küçük bir fırça ile serbest olarak önce kırmızı sonra siyah boya yüzeye serpiştirilmiştir. İrili ufaklı düşen boyalara belli bir yön gözetmeden ince biz ile şekiller verilmiştir. Zaman içinde zemin renginde ve kırmızı renkte solmalar oluşmuştur. Kâğıdın rengi turuncu boyanın arkasından ince damarlar halinde görülmektedir.

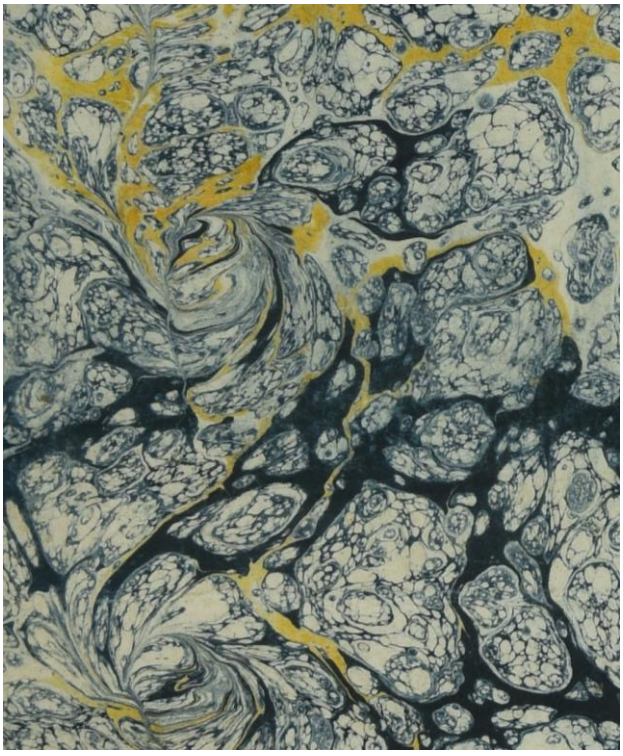
Katalog No.	**051**
Bulunduğu Yer	Başbakanlık Osmanlı Devlet Arşivleri / İstanbul
Kodu ve Sıra No.	EV.HMH.d / 530
Defterin Adı	Adana ve Kazalarındaki Ramazanoğulları Camii, Cafer Paşa, Hüseyin Ağa Vakfı ve Sair Vakıfların Vezâif Muhasebesi
Tarihi	h.1100 / m.1688-1699
Sayfa Sayısı	4
Ölçüleri	17 x 45

Renk ve Kompozisyon Özellikleri

Neftli battal ebrû örneği defterin üst ve alt kabında yer almaktadır. Defterin kenarlarında hafif yıpranmalar ve renklerinde solmalar mevcuttur. Zırnık sarısı, yer yer koyu lahor çividi boya atılarak oluşturulan renklerin üzerine neftli lahor çividi boya serpiştirilmiştir. Altta sıkışan sarı ve koyu lahor çividi renkler ince damar görünümünü almıştır. Son olarak tekneye atılan tüm boyalara ince bir biz yardımıyla bülbül yuvası gibi küçük helezon görünümü verilmiştir. Kâğıdın rengi serpilen boyaların altından damarlar ve neftli boyanın oluşturduğu küçük boşluklar halinde görünmektedir.

Üst ve alt kab

Detay

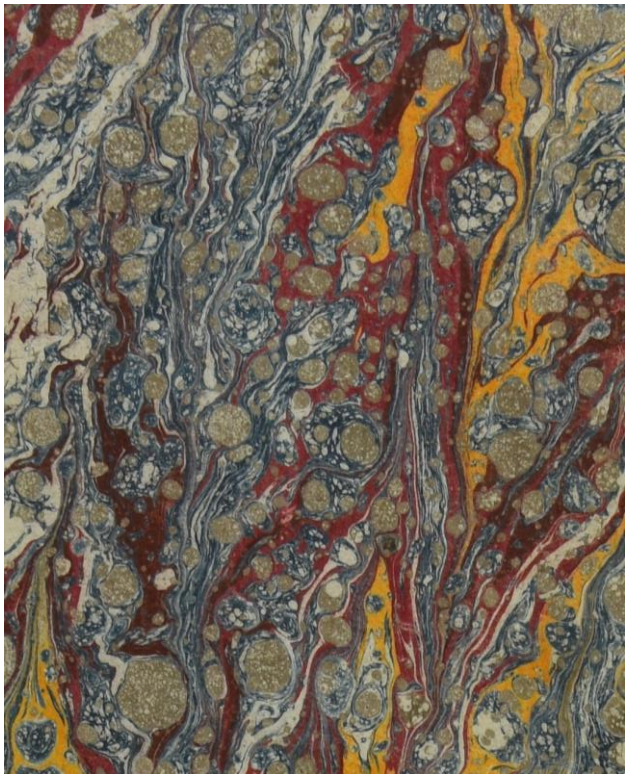
Katalog No.	**052**
Bulunduğu Yer	Başbakanlık Osmanlı Devlet Arşivleri / İstanbul
Kodu ve Sıra No.	EV.HMH.d / 524
Defterin Adı	İstanbul'da Çakır Ağa Zaviyesi ve Mescidi Evkāfının İhracat ve Mahsûlât Muhasebesi
Tarihi	h.1100 / m.1688-1699
Sayfa Sayısı	4
Ölçüleri	15 x 42

Renk ve Kompozisyon Özellikleri

Neftli gelgit ebrû örneği defterin üst ve alt kabında yer almaktadır. Açık kırmızı zemin rengi üzerine koyu kırmızı, oksit sarı ve lahor çividi boya dengeli olarak yüzeye atılmıştır. Atılan renkler enine ve tek yönde gelgit yapılmıştır. En üste neftli lahor çividi ve neftli kahverengi boya küçük boyutlarda yüzeye serpiştirilmiştir. Kâğıdın rengi gelgit şekline paralel olarak renklerin arkasından görülmektedir.

Üst ve alt kab

Detay

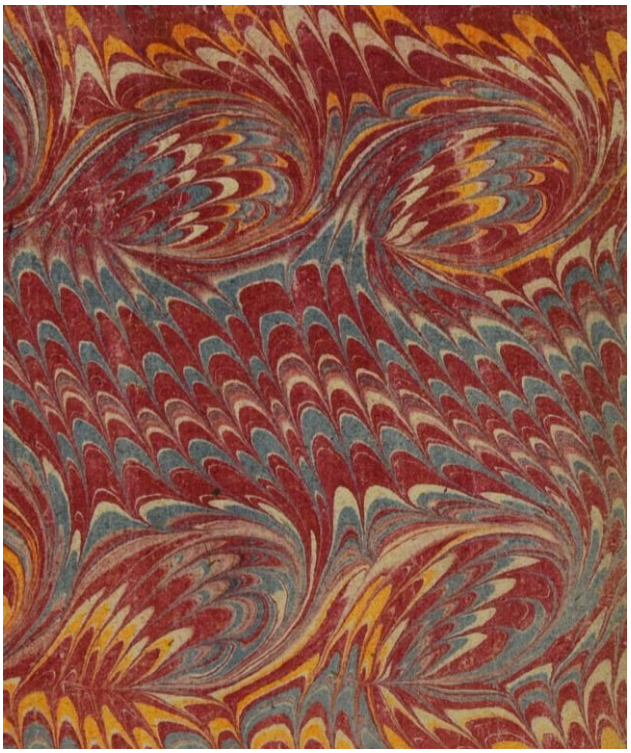
Katalog No.	**053**
Bulunduğu Yer	Başbakanlık Osmanlı Devlet Arşivleri / İstanbul
Kodu ve Sıra No.	EV.HMH.d / 593
Defterin Adı	İstanbul, Galata, Tophane, Beşiktaş, Kasımpaşa, Eyüp, Üsküdar ve Defterde Adı Geçen Diğer Yerlerde Haremeyn-i Şerifeyn Vakfı Han ve Dükkanlarının Mahsûlât ve İhracat Muhasebesi.
Tarihi	h.1101 / m.1689-1690
Sayfa Sayısı	6
Ölçüleri	15 x 42

Renk ve Kompozisyon Özellikleri

Taraklı ebrû örneği defterin üst ve alt kabında yer almaktadır. Defterin kenar ve köşe kısımlarında aşınmalar mevcuttur. Toprak kırmızısı zemin rengi üzerine mavi ve sarı boyalar sırasıyla atılmış, atılan boyalar önce boyuna sonra enine gelgit yapılmıştır. Yaklaşık 35 cm. boyunda ve 4 mm. diş aralığı olan bir tarakla yukarıdan aşağıya doğru çekilerek taranmıştır. Üzerine ince bir biz ile sarmal hareketler yapılmıştır. Soldan sağa sekiz, yukarıdan aşağıya altı olmak üzere toplam kırk sekiz kez tekrarlanmıştır. Kâğıdın rengi renklerin arkasından tarağın şekline paralel biçimde görülmektedir.

Üst ve alt kab

Detay

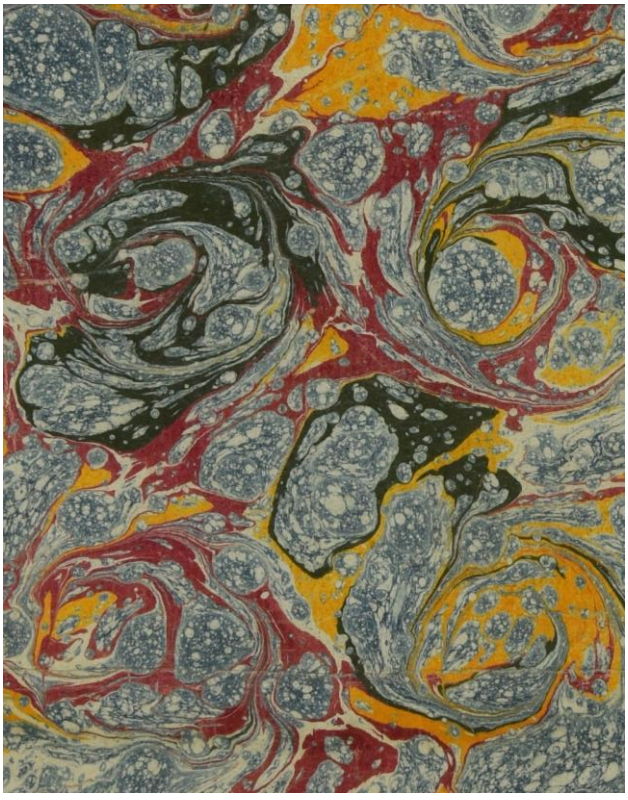
Katalog No.	**054**
Bulunduğu Yer	Başbakanlık Osmanlı Devlet Arşivleri / İstanbul
Kodu ve Sıra No.	EV.HMH.d / 581
Defterin Adı	İstanbul'da Hüseyin Ağa Camii Evkāfının Mahsûlât ve İhracat Muhasebesi
Tarihi	h.1101 / m.1689-1690
Sayfa Sayısı	2
Ölçüleri	16 x 42

Renk ve Kompozisyon Özellikleri

Battal ebrû örneği defterin üst ve alt kabında yer almaktadır. Toprak kırmızı zemin üzerine sarı, yeşil ve neftli lahor çividi boyalar üst üste atılmıştır. Atılan renklere enine altı boyuna yedi olacak şekilde ince bir biz yardımıyla helezonik şekiller verilmiştir. Kâğıdın rengi serpilen boyaların altından yer yer damarlar halinde görülmektedir.

Üst ve alt kab

Detay

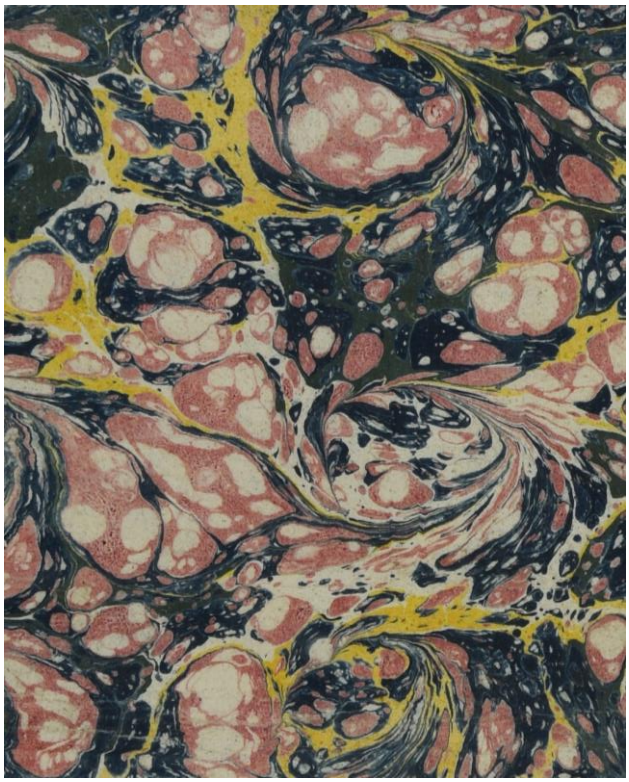
Katalog No.	**055**
Bulunduğu Yer	Başbakanlık Osmanlı Devlet Arşivleri / İstanbul
Kodu ve Sıra No.	EV.HMH.d / 601
Defterin Adı	İstanbul'da Mihrivefa Dadı Hatun Evkāfının Mahsûlât ve İhracat Muhasebesi
Tarihi	h.1101 / m.1689-1690
Sayfa Sayısı	13
Ölçüleri	16 x 45

Renk ve Kompozisyon Özellikleri

Bülbül yuvası örneği defterin üst ve alt kabında yer almaktadır. Zırnık sarı ve lahor çividi zemin renkleri üzerine az miktarda neftli toprak kırmızı boya irili ufaklı serpiştirilmiştir. Atılan renklere ince bir biz yardımıyla helezonik hareketler verilmiştir. Soldan sağa beş, yukarıdan aşağıya yedi olmak üzere toplam otuz beş adet bülbül yuvası yapılmıştır. Kâğıdın rengi serpilen boyaların altından damarlar halinde görülmektedir.

Üst ve alt kab

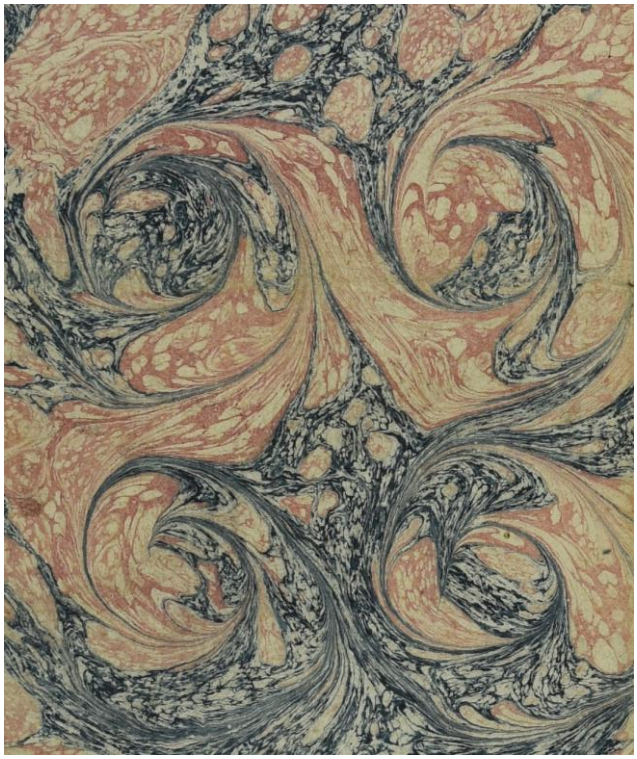

Detay

Katalog No.	**056**
Bulunduğu Yer	Başbakanlık Osmanlı Devlet Arşivleri / İstanbul
Kodu ve Sıra No.	EV.HMH.d / 585
Defterin Adı	Edirne'de Sultan Selim Han Camii, Medresesi ve Dârülkurrâsı Evkāfının Mahsûlât ve İhracat Muhasebesi
Tarihi	h.1101 / m.1689-1690
Sayfa Sayısı	6
Ölçüleri	17 x 44

Üst ve alt kab

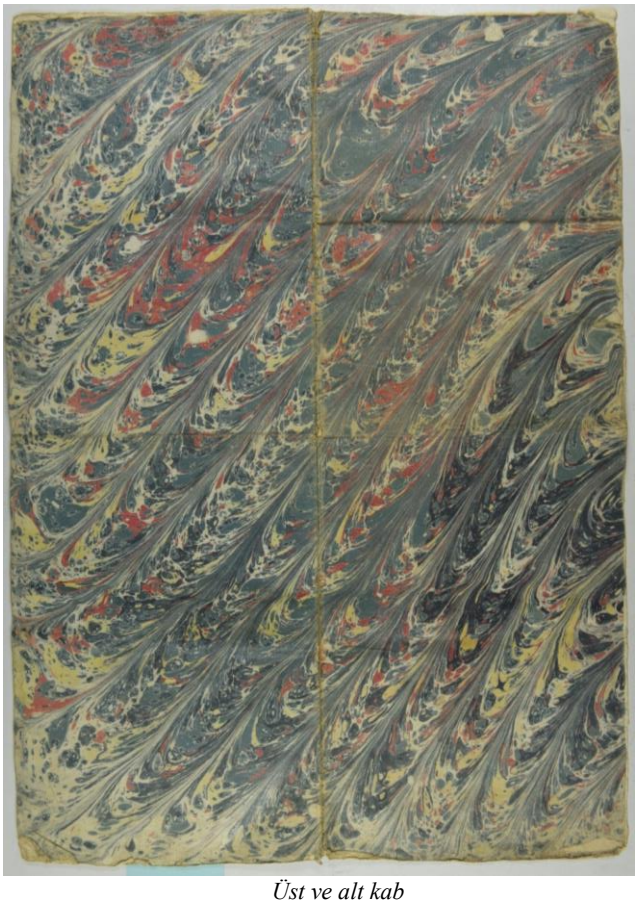

Detay

Renk ve Kompozisyon Özellikleri

Bülbül yuvası örneği defterin üst ve alt kabında yer almaktadır. Defterin kenarlarında ve köşe kısımlarında aşınmalar mevcuttur. Neftli lahor çividi ve neftli toprak kırmızı boyalar atılarak oluşturulan renk üzerine ince biz ile helezonik hareketler verilmiştir. Soldan sağa altı yukarıdan aşağıya sekiz olmak üzere toplam kırk sekiz adet helezon yapılmıştır. Kâğıdın rengi serpilen neftli boyaların altından damarlar ve küçük delikler halinde görünmektedir.

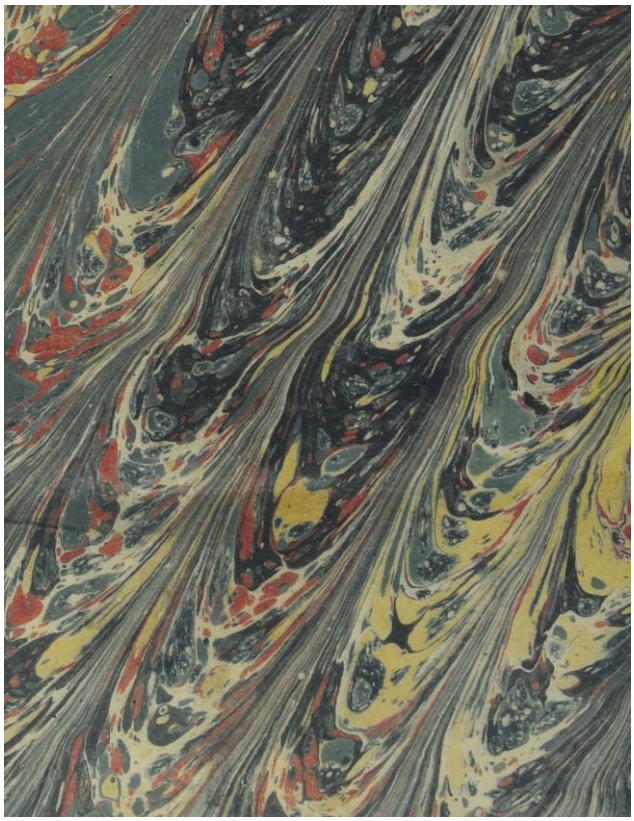
Katalog No.	**057**
Bulunduğu Yer	Başbakanlık Osmanlı Devlet Arşivleri / İstanbul
Kodu ve Sıra No.	EV.HMH.d / 704
Defterin Adı	Mütekaidin, Duagüyân ve Hudemanına Mukataâ-İ İhtisab Malından Maaş ve Esamisi
Tarihi	h.1103 / m.1691-1692
Sayfa Sayısı	6
Ölçüleri	16 x 45

Üst ve alt kab

Renk ve Kompozisyon Özellikleri

Battal ebrû örneği defterin üst ve alt kabında yer almaktadır. Defterin kenar ve köşe kısımlarında aşınma ve yıpranmalar mevcuttur. Toprak kırmızı, zırnık sarı ve lahor çividi boyaların üst üste atılmasıyla oluşan zemin rengi üzerine neftli lahor çividi boya küçük damlalar halinde serpiştirilmiştir. Son olarak orta boy biz ile çaprazlama tek yönlü gel git yapılmıştır. Boyalar dengeli bir biçimde atılmadığından renklerin dağılımında homojenlik sağlanamamıştır. Kâğıdın rengi serpilen boyaların arkasından damarlar halinde görülmektedir.

Detay

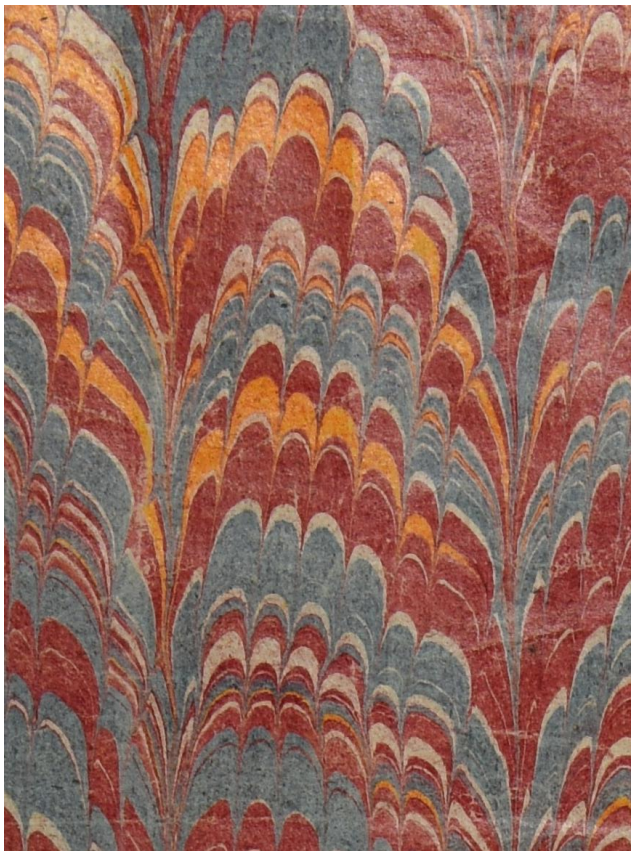
Katalog No.	**058**
Bulunduğu Yer	Başbakanlık Osmanlı Devlet Arşivleri / İstanbul
Kodu ve Sıra No.	EV.HMH.d / 697
Defterin Adı	İstanbul'da Vezir Yemişçi Hasan Paşa Vakfının Vâridat ve Mahsûlât Muhasebesi
Tarihi	h.1103 / m.1691-1692
Sayfa Sayısı	2
Ölçüleri	16 x 42

Renk ve Kompozisyon Özellikleri

Taraklı ebrû örneği defterin üst ve alt kabında yer almaktadır. Defterin kenar ve köşe kısımlarında aşınmalar, yüzeyinde ise çizikler mevcuttur. Toprak kırmızı zemin rengi üzerine mavi ve sarı boyalar sırasıyla atılmıştır. Atılan boyalar önce boyuna sonra enine gelgit yapılmıştır. Yaklaşık 35 cm. ve 3 mm. diş aralığı olan bir tarakla yukarıdan aşağıya doğru çekilerek taranmıştır. Son olarak 3,5 cm. aralıklı dokuz dişli bir tarak ile tekrar taranarak çalışma tamamlanmıştır. Kâğıdın rengi boyaların arkasından tarağın şekline paralel olarak görülmektedir.

Üst ve alt kab

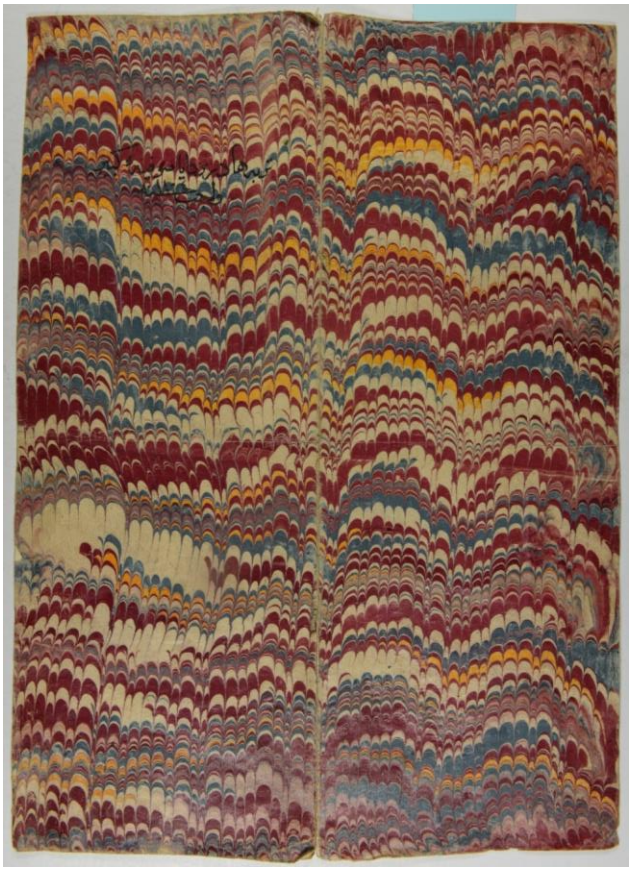

Detay

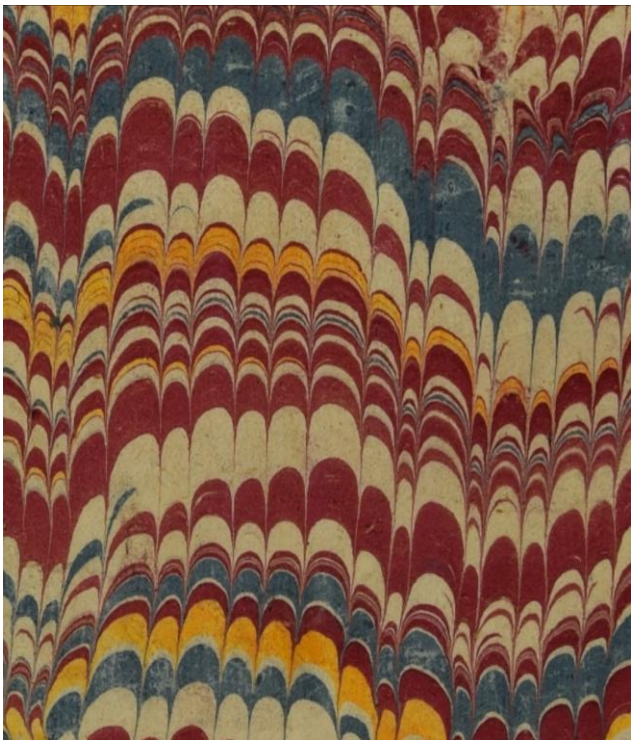
Katalog No.	**059**
Bulunduğu Yer	Başbakanlık Osmanlı Devlet Arşivleri / İstanbul
Kodu ve Sıra No.	EV.HMH.d / 729
Defterin Adı	İstanbul'da Ayasofya-i Kebir Nezdindeki Sultan ve Şehzadeler Türbeleri Evkāfının Mahsûlât ve İhracat Muhasebesi
Tarihi	h.1104 / m.1692-1693
Sayfa Sayısı	4
Ölçüleri	15 x 42

Renk ve Kompozisyon Özellikleri

Taraklı ebrû örneği defterin üst ve alt kabında yer almaktadır. Defterin kenar ve köşe kısımlarında aşınmalar mevcuttur. Toprak kırmızı zemin rengi üzerine mavi ve sarı boyalar sırasıyla atılmıştır. Atılan boyalar önce boyuna sonra enine gelgit yapılmıştır. Yaklaşık 35 cm. boyunda ve 4 mm. diş aralığı olan bir tarakla yukarıdan aşağıya doğru çekilerek taranmıştır. Kâğıdın rengi boyaların arkasından tarağın şekline paralel biçimde görülmektedir.

Üst ve alt kab

Detay

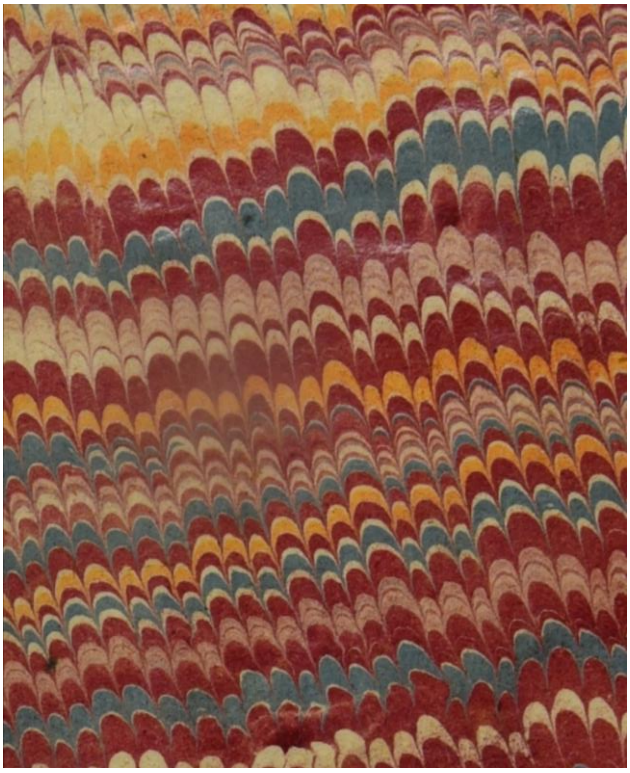
Katalog No.	**060**
Bulunduğu Yer	Başbakanlık Osmanlı Devlet Arşivleri / İstanbul
Kodu ve Sıra No.	EV.HMH.d / 728
Defterin Adı	Sultan Selim Han Camii ve İmareti Evkāfının Mahsûlât ve İhracat Muhasebesi
Tarihi	h.1104 / m.1692-1693
Sayfa Sayısı	4
Ölçüleri	15 x 40

Renk ve Kompozisyon Özellikleri

Taraklı ebrû örneği defterin üst ve alt kabında yer almaktadır. Defterin kenar ve köşe kısımlarında aşınmalar mevcuttur. Toprak kırmızısı zemin rengi üzerine mavi ve sarı boyalar sırasıyla atılmıştır. Atılan boyalar önce boyuna sonra enine gelgit yapılmıştır. Yaklaşık 35 cm. boyunda ve 2 mm. diş aralığı olan bir tarakla yukarıdan aşağıya doğru çekilerek taranmıştır. Kâğıdın rengi boyaların arkasından tarağın şekline paralel olarak görülmektedir**.**

Üst ve alt kab

Detay

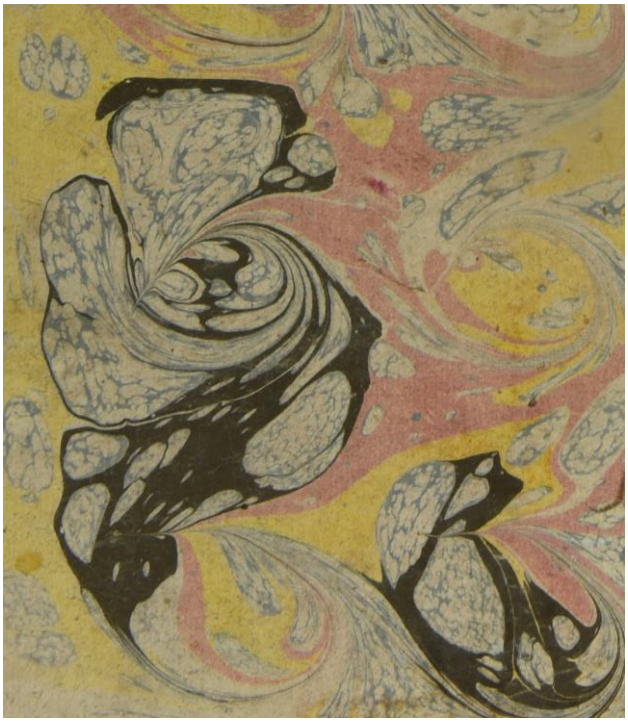
Katalog No.	**061**
Bulunduğu Yer	Başbakanlık Osmanlı Devlet Arşivleri / İstanbul
Kodu ve Sıra No.	EV.HMH.d / 710
Defterin Adı	İstanbul'da Hüseyin Ağa Camii Evkāfının Mahsûlât ve İhracat Muhasebesi
Tarihi	h.1104 / m.1692-1693
Sayfa Sayısı	2
Ölçüleri	15 x 41

Renk ve Kompozisyon Özellikleri

Bülbül yuvası sayılabilecek bir teknik ile üretilen ebrû defterin üst ve alt kabında yer almaktadır. Defterin kenarlarında hafif yıpranmalar ve renklerinde solmalar mevcuttur. Zırnık sarı ve açık kırmızı boya atılarak oluşturulan renklerin üzerine siyah boya belirli bölgelere biz ya da fırçayla az miktarda damlatılmıştır. Son olarak üzerine neftli lahor çividi boya dengeli biçimde yüzeye atılarak boyaları sıkıştırmıştır. Sıkışan siyah boyanın yoğunluğu diğer renklere göre daha baskındır. Son olarak tekneye atılan tüm boyalara ince bir biz yardımıyla bülbül yuvası gibi küçük helezon görünümü veren çalışmalar yapılmıştır. Kâğıdın rengi serpilen boyaların altından damarlar ve neftli boyanın oluşturduğu küçük delikler halinde görünmektedir.

Üst ve alt kab

Detay

Katalog No.	**062**
Bulunduğu Yer	Başbakanlık Osmanlı Devlet Arşivleri / İstanbul
Kodu ve Sıra No.	EV.HMH.d / 791
Defterin Adı	İstanbul'da Valide Handan Sultan Evkāfının Mahsûlât ve İhracat Muhasebesi
Tarihi	h.1105 / m.1693-1694
Sayfa Sayısı	2
Ölçüleri	15 x 43

Renk ve Kompozisyon Özellikleri

Battal ebrû örneği defterin üst ve alt kabında yer almaktadır. Defterin köşe kısımlarında hafif yıpranmalar mevcuttur. Siyah boya atılarak oluşturulan zemin rengi üzerine serbest olarak önce oksit sarı sonra lacivert boya muhtemelen küçük bir fırça ile yüzeye serpiştirilmiştir. İrili ufaklı düşen boyalara belli bir yön gözetmeden ince biz ile şekiller verilmiştir. Kâğıdın rengi serpilen boyanın arkasından ince damarlar halinde görülmektedir.

Üst ve alt kab

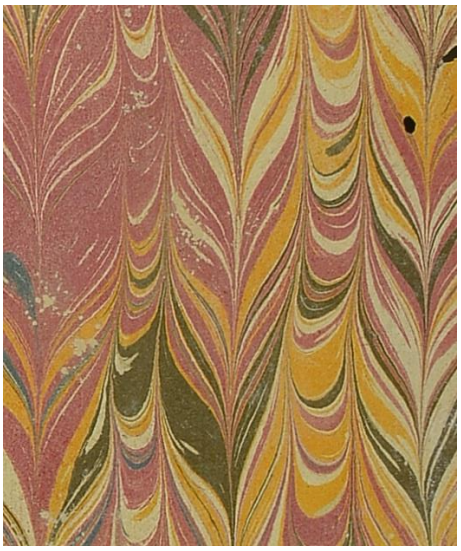

Detay

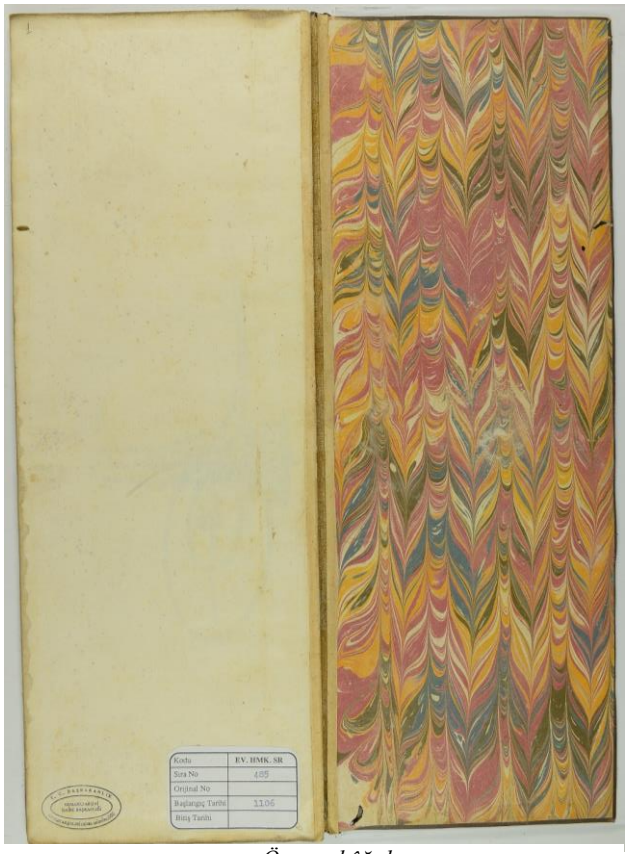
Katalog No.	**063**
Bulunduğu Yer	Başbakanlık Osmanlı Devlet Arşivleri / İstanbul
Kodu ve Sıra No.	EV.HMK.SR.d / 485
Defterin Adı	Halebiye ve Hoca Ömer Efendi (Sabun Hanı İcâresi) Vakıfları ile İsmi Yazılı Vakıflardan Medine'ye Gönderilen Surre
Tarihi	h.1106 / m.1694-1695
Sayfa Sayısı	21
Ölçüleri	15 x 41

Renk ve Kompozisyon Özellikleri

Gelgit ebrûsu örneği defterin yan kâğıtlarında yer almaktadır. Toprak kırmızı zemin rengi üzerine mavi, sarı ve yeşil boyalar sırasıyla atılmış ve atılan boyalara gelgit yapılmıştır. Son olarak yapılan gelgitlerin arasına ince biz ile tek yönlü düz çizgiler çekilmiştir. Kâğıdın rengi boyaların arkasından gel git hareketine paralel olarak görülmektedir.

Detay

Ön yan kâğıdı

Arka yan kâğıdı

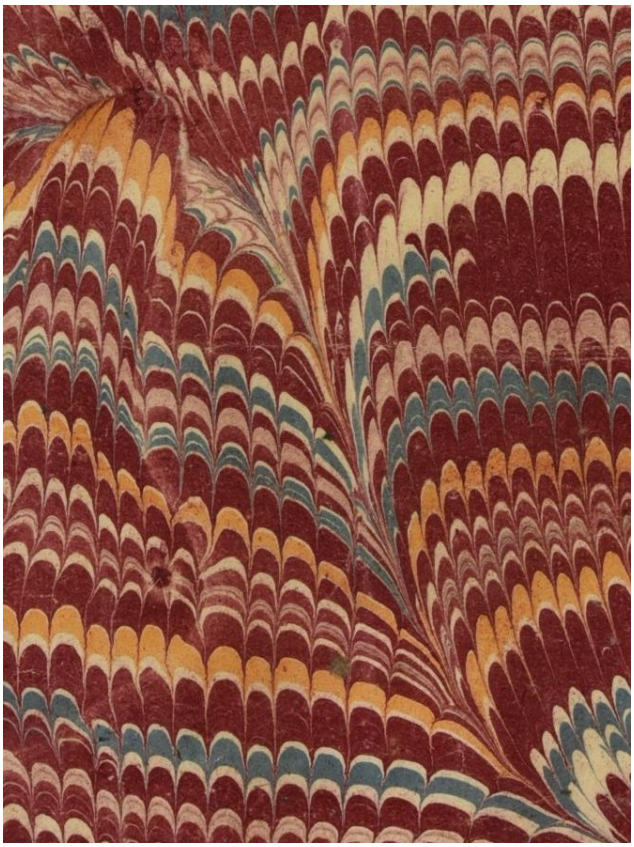
Katalog No.	**064**
Bulunduğu Yer	Başbakanlık Osmanlı Devlet Arşivleri / İstanbul
Kodu ve Sıra No.	EV.HMH.d / 879
Defterin Adı	Şam'da Sâdât-ı Mısriyyûn Evkāfının Muhasebe Kaydı
Tarihi	h.1107 / m.1695-1696
Sayfa Sayısı	4
Ölçüleri	15 x 42

Renk ve Kompozisyon Özellikleri

Şal ebrûsu örneği defterin üst ve alt kabında yer almaktadır. Defterin kenar ve köşe kısımlarında aşınmalar mevcuttur. Toprak kırmızısı zemin rengi üzerine mavi ve sarı boyalar sırasıyla atılmıştır. Atılan boyalar önce boyuna sonra enine gelgit yapılmıştır. Yaklaşık olarak 35 cm. ve 2mm. diş aralığı olan bir tarakla yukarıdan aşağıya doğru çekilerek taranmıştır. Son olarak ince bir biz ile "S" hareketleri verilerek şal desenine benzemiştir. Kâğıdın rengi boyaların arkasından tarağın şekline paralel olarak görülmektedir.

Üst ve alt kab

Detay

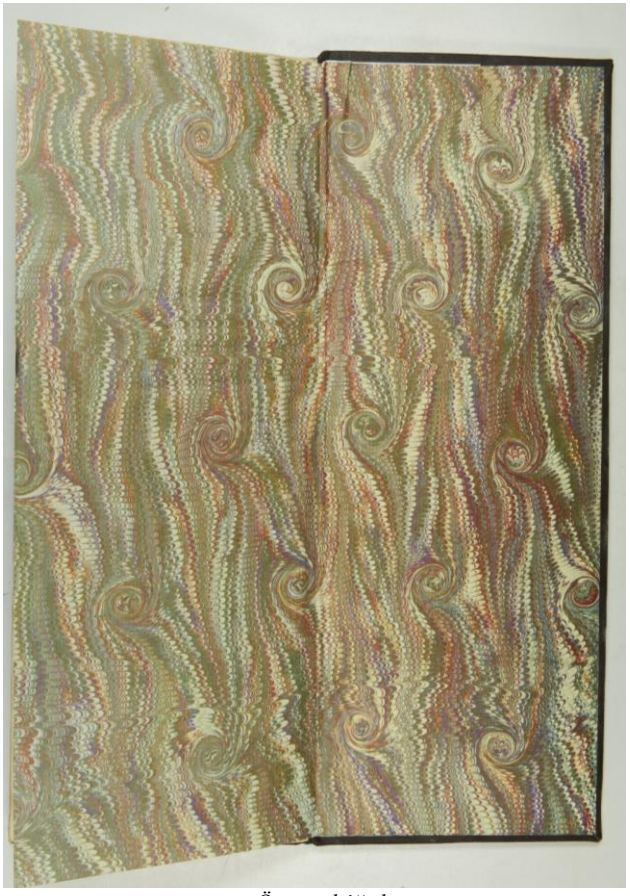
Katalog No.	**065**
Bulunduğu Yer	Başbakanlık Osmanlı Devlet Arşivleri / İstanbul
Kodu ve Sıra No.	EV.HMK.SR.d / 576
Defterin Adı	Valide Sultan (Sultan Mehmed Han Validesi) Vakfından Mekkeye Gönderilen Surre
Tarihi	h.1114 / m.1702-1703
Sayfa Sayısı	12
Ölçüleri	15 x 42

Renk ve Kompozisyon Özellikleri

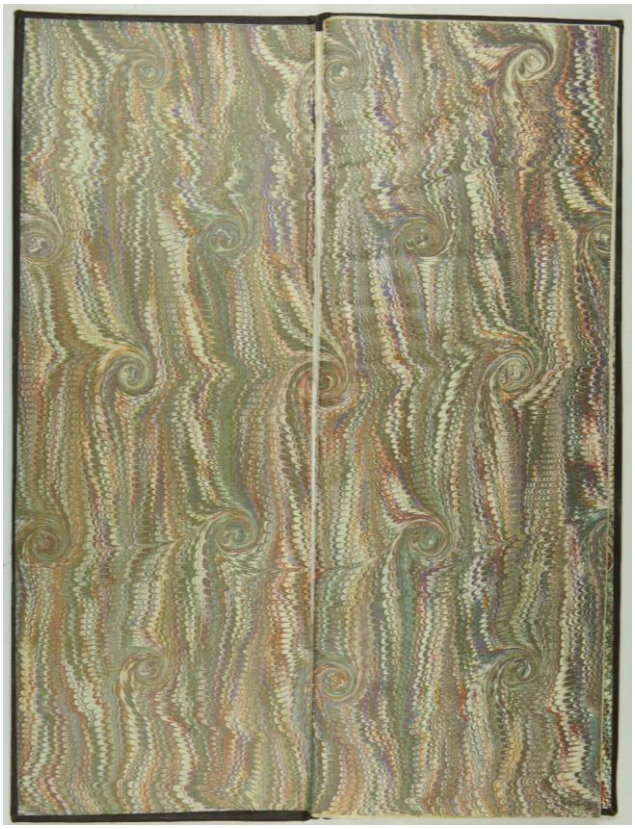
Taraklı ebrû üzerine bülbül yuvası örneği defterin yan kâğıtlarında yer almaktadır. Oksit sarı, toprak kırmızı, mavi ve yeşil boyalar üst üste atılmıştır. Atılan renkler önce enine sonra boyuna gel git yapılmıştır. Yaklaşık olarak 2 mm. diş aralığı olan bir tarakla soldan sağa doğru çekilerek taranmıştır. Son olarak ince bir biz ile bir sıra dört bir sıra üç olacak şekilde küçük helezonik çalışmalar yapılmıştır. Boyalar dengeli bir biçimde atılmış ve renklerin dağılımında homojenlik sağlanmıştır. Kâğıdın rengi serpilen boyaların altından gel git hareketine paralel olacak şekilde görülmektedir.

Detay

Ön yan kâğıtlar

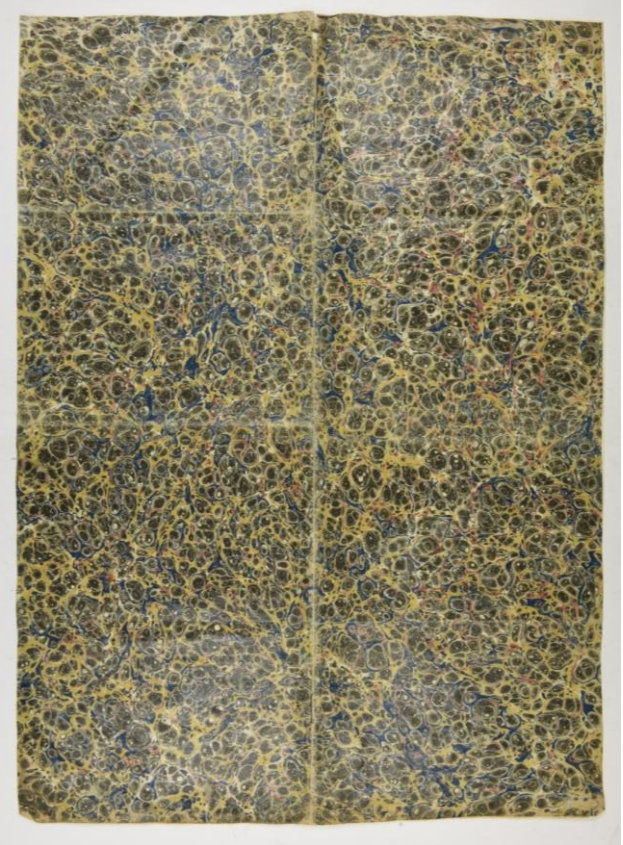

Arka yan kâğıtlar

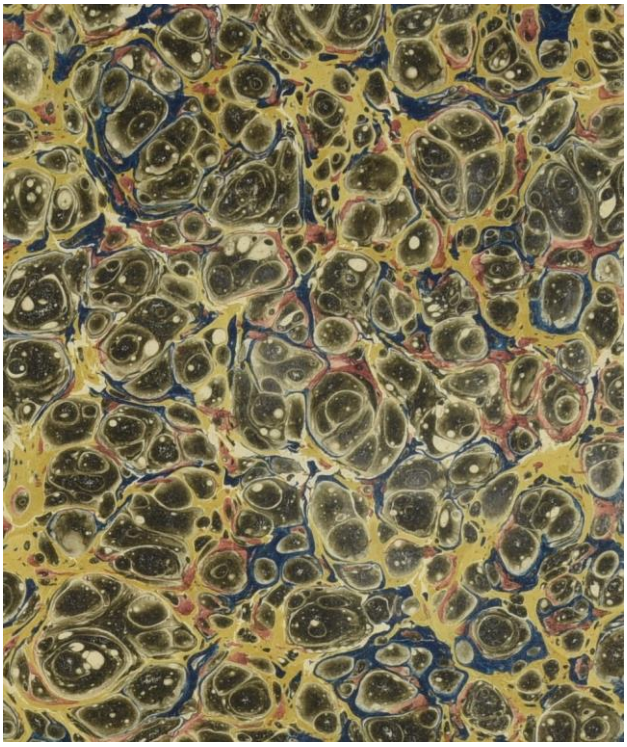
Katalog No.	**066**
Bulunduğu Yer	Başbakanlık Osmanlı Devlet Arşivleri / İstanbul
Kodu ve Sıra No.	EV.HMH.SR.d/ 729
Defterin Adı	Sultan Murad Han Türbesi Vakfından Mekke'ye Gönderilen Surre
Tarihi	h.1125 /m.1713-1714
Sayfa Sayısı	12
Ölçüleri	15 x 42

Renk ve Kompozisyon Özellikleri

Neftli battal ebrû örneği defterin üst ve alt kabında yer almaktadır. Oksit sarı boya atılarak oluşturulan zemin üzerine lahor çividi boya ve yer yer gördüğümüz az miktarda toprak kırmızısı boyadan sonra neftli siyah boya atılmıştır. Neftli siyah boyanın yoğun olarak kullanılması alttaki boyaların damarlar şeklinde görünmesini sağlamıştır. Dengeli boyutlarda atılan neftli siyah boya çalışmaya homojen bir görünüm sağlanmıştır. Kâğıdın rengi serpilen boyaların altından ince damarlar halinde görülmektedir.

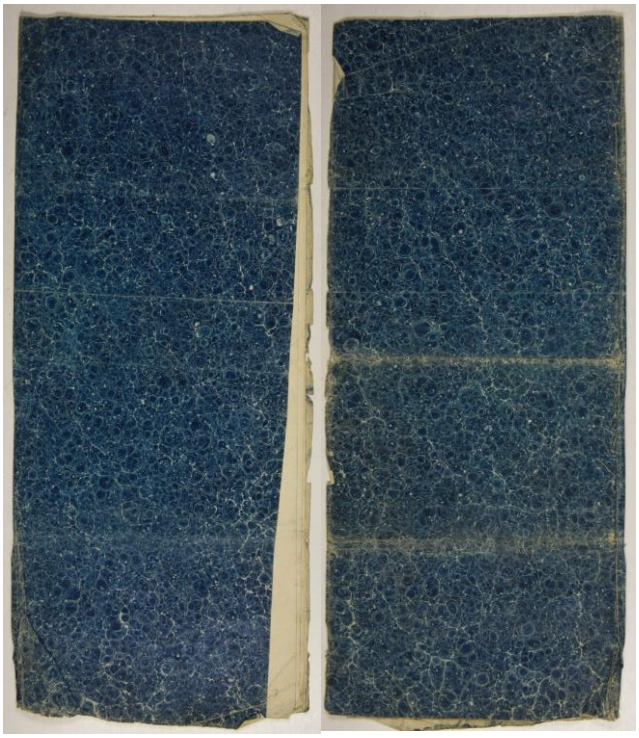

Üst ve alt kab

Detay

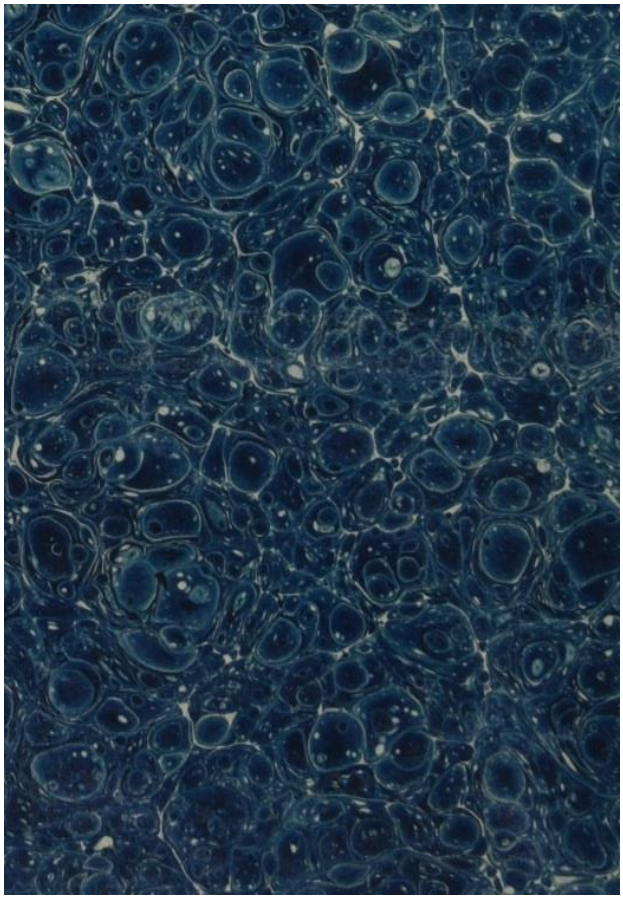
Katalog No.	**067**
Bulunduğu Yer	Başbakanlık Osmanlı Devlet Arşivleri / İstanbul
Kodu ve Sıra No.	EV.d / 16500
Defterin Adı	Karahisar-ı Sahib'de Bulunan Bazı Vakıfların Tevliyet, Zaviyedarlık Hisselerinin Kimin Ölümüyle Mahlûle Kaldığının Bilinmeyişi Sebebiyle Varidatlarının Evkāf-I Hümâyûn Hazinesi'ne Gönderileceği
Tarihi	h.1274 / m.1857-1858
Sayfa Sayısı	6
Ölçüleri	19 x 44

Üst ve alt kab

Renk ve Kompozisyon Özellikleri

Neftli battal ebrû örneği, defterin üst ve alt kabında yer almaktadır. Neftli lahor çividi boya üst üste atılarak tüm zemin doldurulmuştur. Sıkışan boyanın arkasından kâğıdın rengi incecik damarlar halinde görülmektedir.

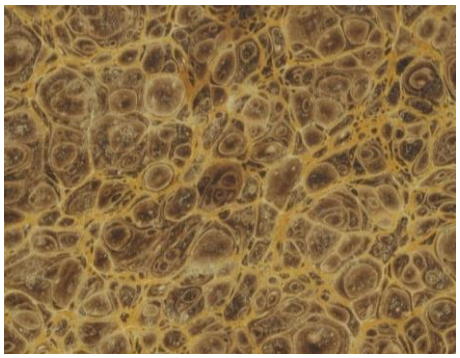

Detay

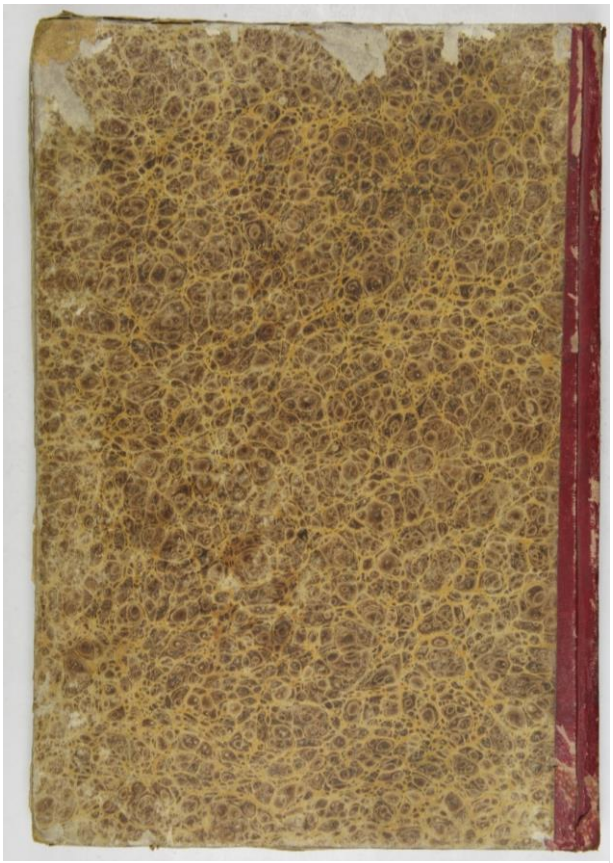
Katalog No.	**068**
Bulunduğu Yer	Başbakanlık Osmanlı Devlet Arşivleri / İstanbul
Kodu ve Sıra No.	EV.d / 16784
Defterin Adı	Evkāf-ı Hümâyun Nezareti'ne Bağlı Vakıfların Muhtelif Muhasebelerinin Ruznamçe Kayıtları
Tarihi	h.1275 / m.1858-1859
Sayfa Sayısı	90
Ölçüleri	25 x 36

Renk ve kompozisyon özellikleri

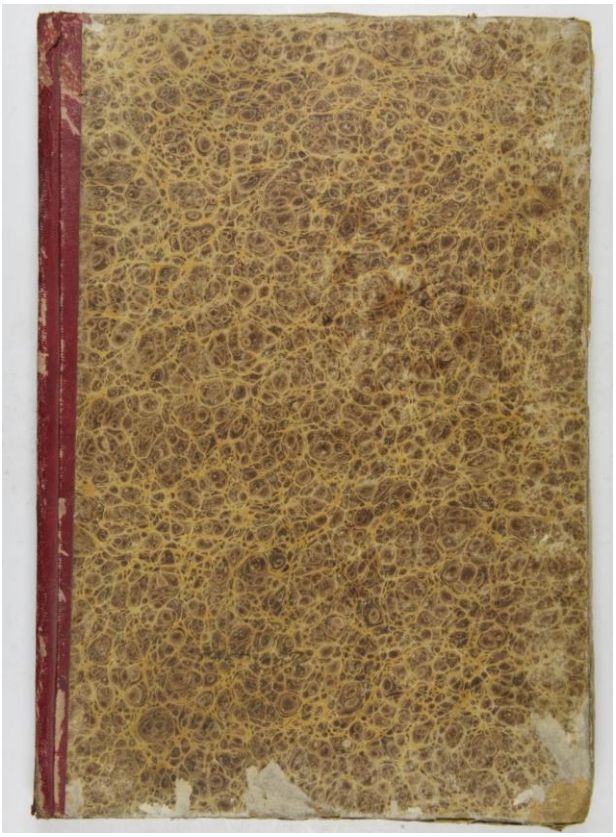
Neftli battal ebrû örneği defterin üst ve alt kabında yer almaktadır. Defterin ön ve arka yüzeyindeki ebrûlarda yırtılmalar, solmalar mevcuttur. Oksit sarı renkli boya atılarak oluşturulan zemin rengi üzerine neftli kahverengi boya küçük ve dengeli bir şekilde atılarak altta kalan sarı rengi sıkıştırıp damarlar halinde görünmesini sağlamıştır. Boyaların dengeli bir biçimde atılması renklerin dağılımında homojenlik sağlanmıştır. Kâğıdın rengi ise serpilen boyaların altında neredeyse kaybolmuştur.

Detay

Üst kab

Alt kab

Katalog No.	**069**
Bulunduğu Yer	Başbakanlık Osmanlı Devlet Arşivleri / İstanbul
Kodu ve Sıra No.	EV.d / 22729
Defterin Adı	Trabzon'da bulunan Hatûniye Gülbahar Hatun Evkāfı ve Defterde İsimleri Olan Diğer Vakıfların Arazi Mevkūteleri Müstegallatının Ferağ Ve İntikatıyla Kâğıt Bedeli ve Kalemiye Miktarı
Tarihi	h.1290 / m.1873-1874
Sayfa Sayısı	4
Ölçüleri	19 x 51

Üst ve alt kab

Detay

Renk ve Kompozisyon Özellikleri

İspanyol ebrûsu örneği defterin üst ve alt kabında yer almaktadır. Açık kırmızı ve siyah boya atılarak oluşturulan zemin rengi üzerine su ve öd oranı fazla kahverengi boya iri öbekler halinde atılarak altta kalan boyalar iyice sıkıştırılmış ve ince damarlar halinde görülmesi sağlamıştır. Daha sonra kâğıt zikzak biçimde katlanmış ve tekneye yatırılmıştır. Bunu da dalgaların eşit şekilde görülmesinden anlamaktayız. Boyalar yüzeye dengeli bir biçimde atılmış ve renklerin dağılımında homojenlik sağlanmıştır. Kâğıdın rengi serpilen boyaların altından ince damarlar halinde görülmektedir. Ön yüzde ebrûnun üzerinde şemse bulunmaktadır. Uç kısmı şekilli kesilmiş, su damlasını andıran kâğıdın üzerine yazılar yazılmıştır.

3. HATÎB EBRÛLARI

a) KATALOG LİSTESİ

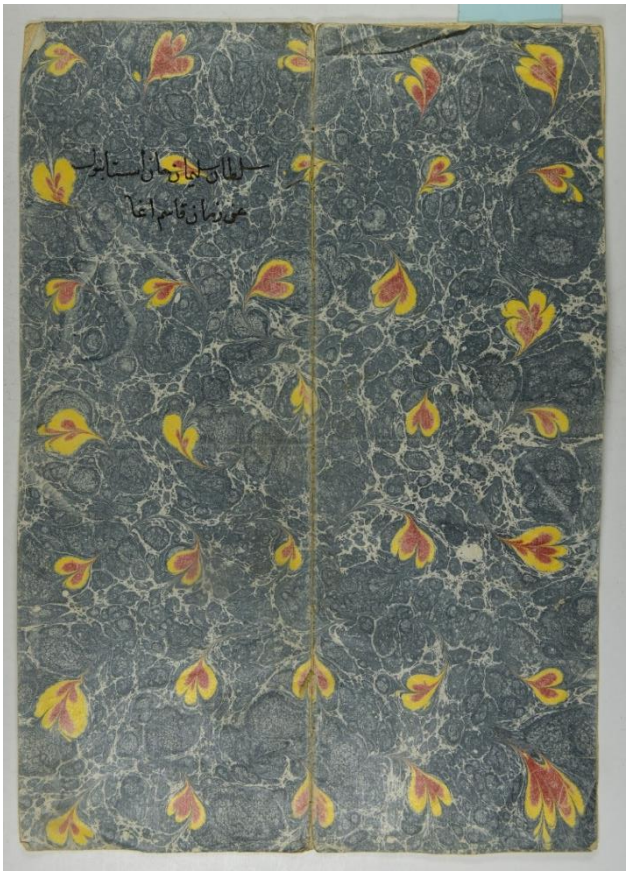
Katalog No.	Kodu ve Sıra No.	Defterin Adı	Tarih	Uygulama
70	EV.HMH.d / 503	Sultan Süleyman Han'ın İstanbul'daki Cami ve İmareti Evkāfı Mahsûlât ve İhracat Muhasebesi	h.1099 / m.1687-1688	-
71	EV.HMH.d / 638	Eğribucak ve Civarındaki Haremeyn-i Şerifeyn Evkāf-ı Mahsûlât ve İhracat Muhasebesi	h.1102 / m.1690-1691	-
72	EV.HMK.SR.d / 552	Sultan Murad Han Türbesi Vakfından Mekke'ye Gönderilen Surre	h.1111 / m.1699-1700	-
73	EV.HMH.d / 4282	İstanbul'da Valide Handan Sultan Vakfının Mahsûlât ve İhracat Muhasebesi	h.1155 / m.1703-1704	-
74	EV.HMK.SR.d / 654	Halebiye ve Hoca Ömer Efendi (Sabun Hanı İcaresi) Vakıfları ile Defterde İsimleri Yazılı Vakıflardan Medine'ye Gönderilen Surre	h.1120 / m.1708	Bkz. Sayfa 150
75	EV.HMK.SR.d / 653	Girid Serdarı Vezir Hüseyin Paşa Vakfından Medine'ye Gönderilen Surre	h.1120 / m.1708	-
76	EV.HMK.SR.d / 2555	Sultan II. Ahmed Han Vakfı ve Defterde İsimleri Yazılı Vakıflardan Medine'ye Gönderilen Surre	h.1197 / m.1728-1783	-
77	EV.HMH.d / 3617	İstanbul Valide Handan Sultan Türbesi Evkāfının Mahsûlât ve İhracat Muhasebesi	h.1146 / m.1733-1734	Bkz. Sayfa 136
78	EV.HMH.d / 4179	İstanbul'da Valide Handan Sultan Evkāfının Mahsûlât ve İhracat Muhasebesi	h.1153 / m.1740-1741	-
79	EV.HMH.d / 5000	İstanbul'da Sultan Süleyman Han Camii, Türbesi, Medresesi, İmareti ve Darüşşifâsı Evkāfının Mahsûlât ve İhracat Muhasebesi	h.1168 / m.1754-1755	-
80	EV.HMH.d / 5585	Ayasofya-i Kebir Camii Yanında, Valide Handan Saltan Evkāfının Mahsûlât ve İhracat Muhasebesi	h.1180 / m.1766-1767	-
81	EV.HMH.d / 3620	Şam'da Sultan Süleyman Han Camii, Medresesi ve İmaret Vakfı'nın Mahsûlât ve İhracat Muhasebesi	h.1146 / m.1733-1734	-
82	EV.HMK.SR.d / 2311	Sultan III. Ahmed Kütüphanesi Vakfı ve Haremeyn-i Şerifeyn Vakfından Medineye Gönderilen Surre	h.1189 / m.1775-1776	-
83	EV.HMK.SR.d / 2323	Valide Sultan (Sultan III. Ahmed Han Validesi) Camii Vakfından Medine'ye Gönderilen Surre	h.1189 / m.1775-1776	-
84	EV.HMK.SR.d / 2311	Sultan III. Ahmed Kütüphanesi Vakfı ve Haremeyn-i Şerifeyn Vakfından Medine'ye Gönderilen Surre	h.1189 / m.1775-1776	-
85	EV.HMK.SR_d / 2312	Sultan Mahmud Han Vakfından Mekke'ye Gönderilen Surre	h. 1189 / m.1775-1776	-
86	EV.HMH.SR.d / 2441	Girid Serdarı Vezir Hüseyin Paşa Vakfı'ndan Mekke'ye Gönderilen Surre	h. 1193 / m. 1779-1780	-
87	EV.HM / 6548	İstanbul'da Sultan Mustafa Han Camii ve İmaret Evkāfı ile Üsküdar ve Diğer Yerlerdeki Hayratı, Mukataâsı ve Musakkafatının Îrâd ve Mesarifi	h.1200 / m.1785-1786	-
88	EV.HMH.d / 6757	Amasya'da Sultan II. Bayezid Han Camii ve İmareti Evkāfı Mahsûlât ve İhracat Muhasebesi	h.1203 / m.1788-1789	-
89	EV.HMH.d / 6984	İstanbul'da Sultan Süleyman Han Camii, Türbesi, Medresesi, İmareti ve Darüşşifası Evkāfı'nın Mahsûlât ve İhracat Muhasebesi	h. 1206 / m. 1791-1792	-
90	EV.HMH.d / 6975	İstanbul'da Sultan II. Bayezid Han Camii, İmareti, Medresesi ve Türbesi Evkāfı'nın Mahsûlât ve İhracat Muhasebesi	h. 1206 / m.1791-1792	-
91	EV.HMH.d / 6971	İstanbul'da Sultan Selim Han-ı Kadîm Camii, Medresesi, Türbesi ve İmareti Evkāfı'nın Mahsûlât ve İhracat Muhasebesi	h.1206 / m.1791-1792	-
92	EV.HMH.d / 7111	İstanbul'da Ayasofya-i Kebir Camiindeki, Sultan Mehmed Han Türbesinde Valide Handan Sultan Evkāfı Mahsûlât ve İhracat Muhasebesi	h.1208 / m.1793-1794	-

b) K A T A L O G

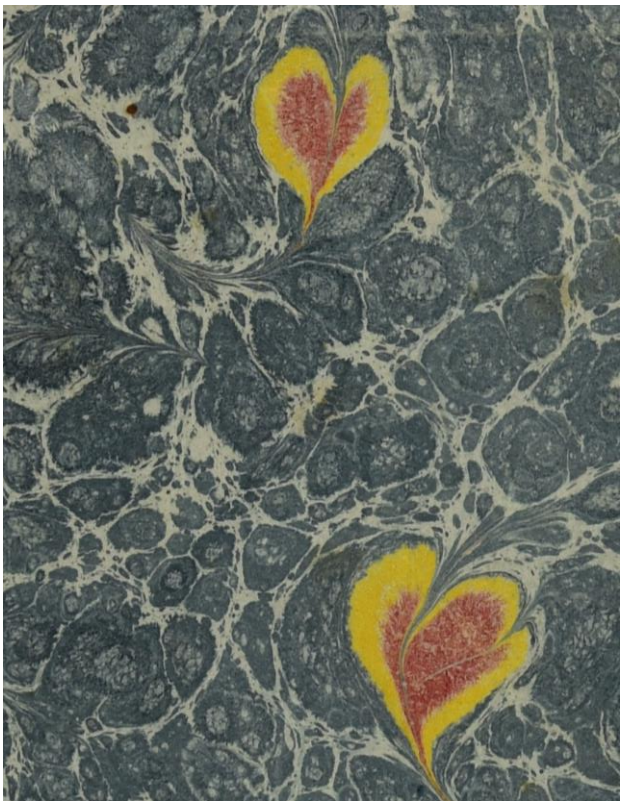
Katalog No.	070
Bulunduğu Yer	Başbakanlık Osmanlı Devlet Arşivleri / İstanbul
Kodu ve Sıra No.	EV.HMH.d / 503
Defterin Adı	Sultan Süleyman Han'ın İstanbul'daki Cami ve İmareti Evkāfı Mahsûlât ve İhracat Muhasebesi
Tarihi	h.1099 / m.1687-1688
Sayfa Sayısı	6
Ölçüleri	15 x 42

Renk ve Kompozisyon Özellikleri

Hatîb ebrûsu örneği defterin üst ve alt kabında yer almaktadır. Üst üste atılarak oluşturulan neftli lahor çividi zemin rengi üzerine sarı ve kırmızı boyalar ince biz ile üst üste damlatılmış, damlatılan boyalara belli bir yön gözetmeksizin ince bir biz ile yürek hatibi şekilleri verilmiştir. Soldan sağa beş yukarıdan aşağıya yedi olmak üzere toplam otuz beş adet yürek hatîbi yapılmıştır.

Üst ve alt kab

Detay

Katalog No.	**071**
Bulunduğu Yer	Başbakanlık Osmanlı Devlet Arşivleri / İstanbul
Kodu ve Sıra No.	EV.HMH.d / 638
Defterin Adı	Eğribucak ve Civarındaki Haremeyn-i Şerifeyn Evkāf-ı Mahsûlât ve İhracat Muhasebesi
Tarihi	h.1102 / m.1690-1691
Sayfa Sayısı	2
Ölçüleri	14 x 40

Renk ve Kompozisyon Özellikleri

Hatîb ebrûsu örneği defterin üst ve alt kabında yer almaktadır. Neftli lahor çividi renk atılarak oluşturulan zemin rengi üzerine yürek hatîbleri yapılmıştır. Tekli orta boy bir biz ile bir sıra zırnık sarı, siyah ve toprak kırmızı boya, bir sıra kiremit rengi, siyah ve kırmızı boya damlatılmıştır. Daha sonra ince biz ile her yuvarlak sağından ve solundan ikişer ya da üçer kez karışık olarak bölünmüştür. Son olarak yukarıdan aşağıya doğru her bir yürek hatîbi bizi kitreden çıkartmadan bölünmüştür. Hatîbler hafif yatay şekilde çalışılmıştır. Defter ciltlenirken çalışmanın belli bir kısmı kesildiği için yapılan hatîblerin sayısını net olarak söylemek mümkün değildir. Kâğıdın rengi zemin renginin arkasından ince damarlar halinde görülmektedir.

Üst ve alt kab

Detay

Katalog No.	**072**
Bulunduğu Yer	Başbakanlık Osmanlı Devlet Arşivleri / İstanbul
Kodu ve Sıra No.	EV.HMK.SR.d / 552
Defterin Adı	Sultan Murad Han Türbesi Vakfından Mekke'ye Gönderilen Surre
Tarihi	h.1111 / m.1699-1700
Sayfa Sayısı	12
Ölçüleri	15 x 41

Ön ve arka yan kâğıtlar

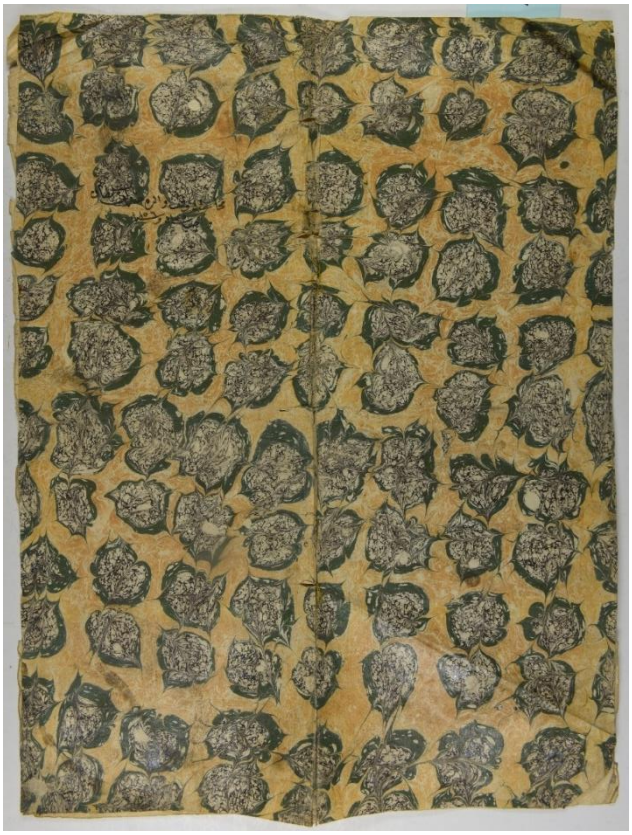

Detay

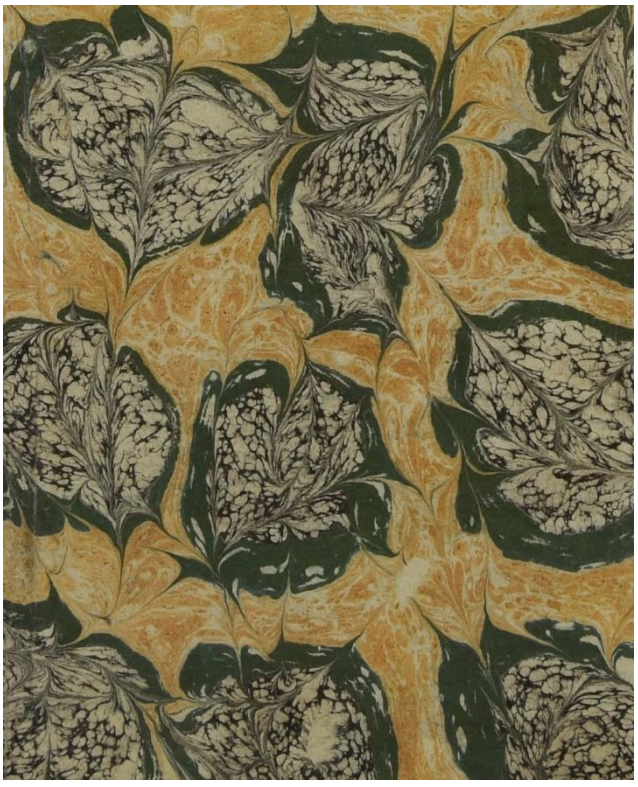
Renk ve Kompozisyon Özellikleri

Hatîb ebrûsu örneği defterin yan kâğıtlarında kullanılmıştır. Defterin kenar ve köşe kısımlarında yıpranmalar, renklerinde ise solmalar mevcuttur. Lahor çividi ve yeşil boyalar alt alta damlatılmıştır. Lahor çividi boyanın ortasına açık pembe boya damlatılmıştır. İnce biz yardımıyla lahor çividi ve pembe renkleri iki parçaya bölüp ortalarından aşağıya doğru inilerek yürek hatîbleri yapılmıştır. Soldan sağa yedi, yukarıdan aşağıya on olmak üzere görülen zeminde toplam yetmiş adet hatîb ebrûsu bulunmaktadır.

Katalog No.	**073**
Bulunduğu Yer	Başbakanlık Osmanlı Devlet Arşivleri / İstanbul
Kodu ve Sıra No.	EV.HMH.d / 4282
Defterin Adı	İstanbul'da Valide Handan Sultan Vakfının Mahsûlât ve İhracat Muhasebesi
Tarihi	h.1155 / m.1703-1704
Sayfa Sayısı	2
Ölçüleri	17 x 44

Üst ve alt kab

Detay

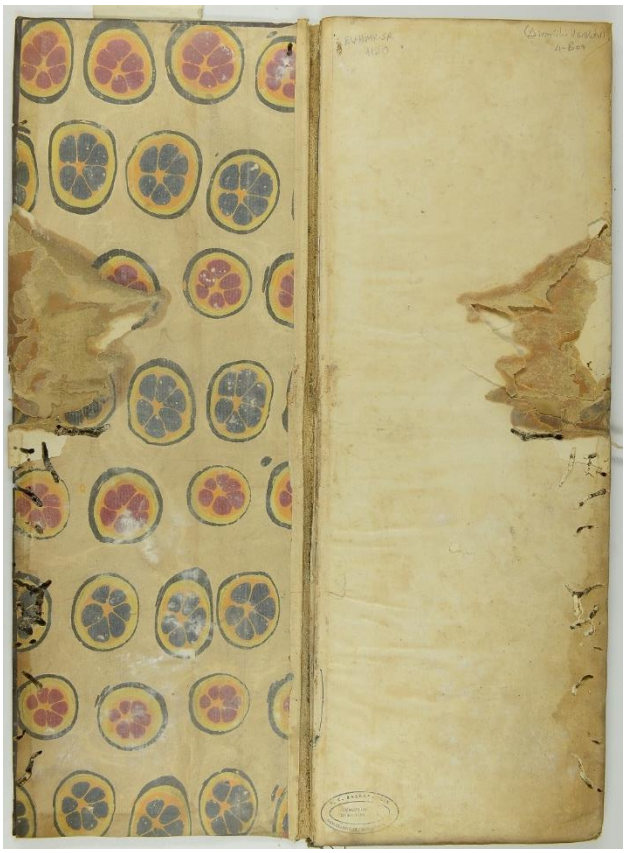
Renk ve Kompozisyon Özellikleri

Defterin üst ve alt kabında kullanılan hatîb ebrûsu örneği koyu sarı zemin rengi üzerine çalışılmıştır. Defterin köşe kısımlarında yıpranmalar mevcuttur. Soldan sağa dokuz, yukarıdan aşağıya on iki olmak üzere görünen zeminde toplam yüz sekiz adet hatîb ebrûsu yapılmıştır. Zemin rengi üzerine hâkî yeşil ve neftli lahor çividi boya üst üste damlatılmıştır. Oluşan yuvarlak formlara çarkıfelek hatîbine benzer şekiller verilmiştir. Kâğıdın rengi zemin renginin altından damarlar ve neftin oluşturduğu delikler halinde görülmektedir.

Katalog No.	**074**
Bulunduğu Yer	Başbakanlık Osmanlı Devlet Arşivleri / İstanbul
Kodu ve Sıra No.	EV.HMK.SR.d / 654
Defterin Adı	Halebiye ve Hoca Ömer Efendi (Sabun Hanı İcaresi) Vakıfları ile Defterde İsimleri Yazılı Vakıflardan Medine'ye Gönderilen Surre
Tarihi	h.1120 / m.1708
Sayfa Sayısı	22
Ölçüleri	15x41

Ön yan kâğıdı

Arka yan kâğıdı

Renk ve Kompozisyon Özellikleri

Hatîb ebrûsu örneği, defterin yan kâğıtlarında yer almaktadır. Defterin büyük bir kısmında yıpranmalar mevcuttur. Kırık beyaz zemin rengi üzerine sırasıyla lahor çividi, zırnık sarı, oksit sarı olmak üzere toplam üç renk üst üste damlatılmıştır. Damlatılan son rengin üzerine altılı biz ile bir sıra toprak kırmızı bir sıra lahor çividi boya damlatılarak papatya şekli ortaya çıkmıştır. Aynı zamanda hatîblerin her biri dairevi biçimde etrafını çevreleyen çizgi sebebiyle ortadan kesilmiş limon dilimine de benzemektedir. Soldan sağa bir sıra dokuz bir sıra sekiz, yukarıdan aşağıya dokuz sıra olacak şekilde yetmiş yedi adet hatîb yapılmıştır. Kâğıdın rengi zemin boyasının altında damarlar halinde az miktarda görülmektedir.

Katalog No.	**075**
Bulunduğu Yer	Başbakanlık Osmanlı Devlet Arşivleri / İstanbul
Kodu ve Sıra No.	EV.HMK.SR.d / 653
Defterin Adı	Girid Serdarı Vezir Hüseyin Paşa Vakfından Medine'ye Gönderilen Surre
Tarihi	h.1120 / m.1708
Sayfa Sayısı	12
Ölçüleri	15X41

Ön yan kâğıdı

Renk ve Kompozisyon Özellikleri

Hatîb ebrûsu örneği, defterin yan kâğıtlarında yer almaktadır. Toprak kırmızı renk üzerine neftli lahor çividi boya irili ufaklı atılmıştır. Oluşturulan zemin rengi üzerine oksit sarı ve siyah boyalar iç içe damlatılmıştır. Farklı şekillerde iki çeşit hatîb uygulanmıştır. hatîblere şekillerini vermek için ince uçlu tekli biz kullanılmıştır. Soldan sağa sekiz yukarıdan aşağıya sekiz olmak üzere toplam yetmiş iki adet hatîb yapılmıştır. Kâğıdın rengi serpilen boyaların altından ince damarlar halinde görülmektedir.

Detay

Arka yan kâğıdı

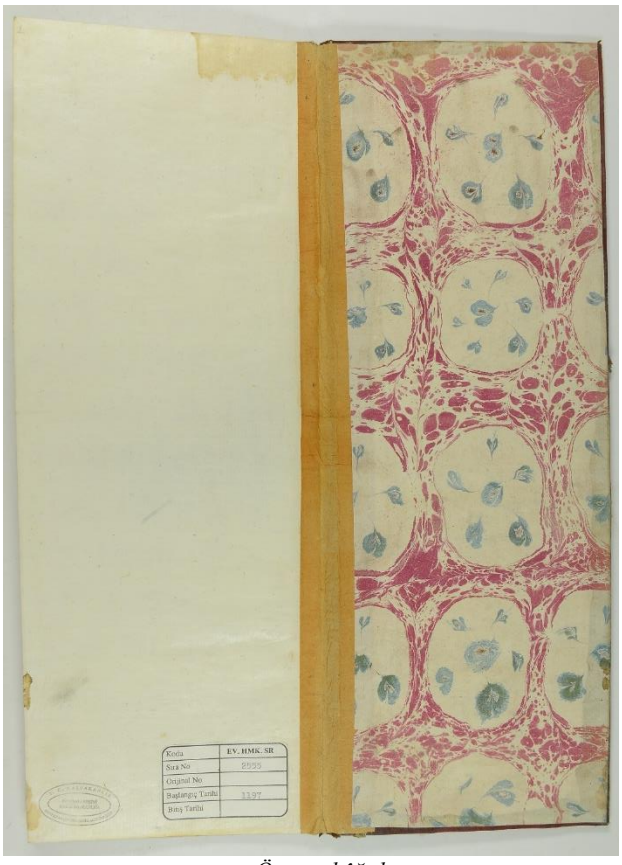
Katalog No.	**076**
Bulunduğu Yer	Başbakanlık Osmanlı Devlet Arşivleri / İstanbul
Kodu ve Sıra No.	EV.HMK.SR.d / 2555
Defterin Adı	Sultan II. Ahmed Han Vakfı ve Defterde İsimleri Yazılı Vakıflardan Medine'ye Gönderilen Surre
Tarihi	h.1197 / m.1728-1783
Sayfa Sayısı	12
Ölçüleri	15 x 41

Renk ve Kompozisyon Özellikleri

Hatîb ebrûsu örneği defterin yan kâğıtlarında yer almaktadır. Açık toprak kırmızı boya küçük boyutlar halinde yüzeye serpilmiştir. Üzerine orta boy biz ile sulandırılmış öd damlatılarak yuvarlak, boş bir alan oluşturulmuştur. İçine ince biz ile lahor çividi boya damlatılmış, siyah boya az miktarda damlatılıp her biri yürek hatîbi haline getirilmiştir.

Detay

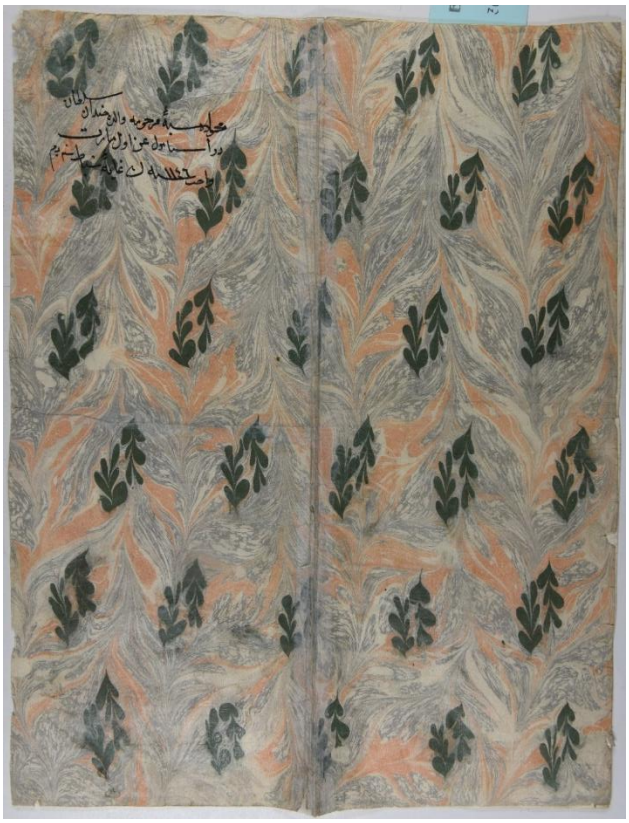

Ön yan kâğıdı

Arka yan kâğıdı

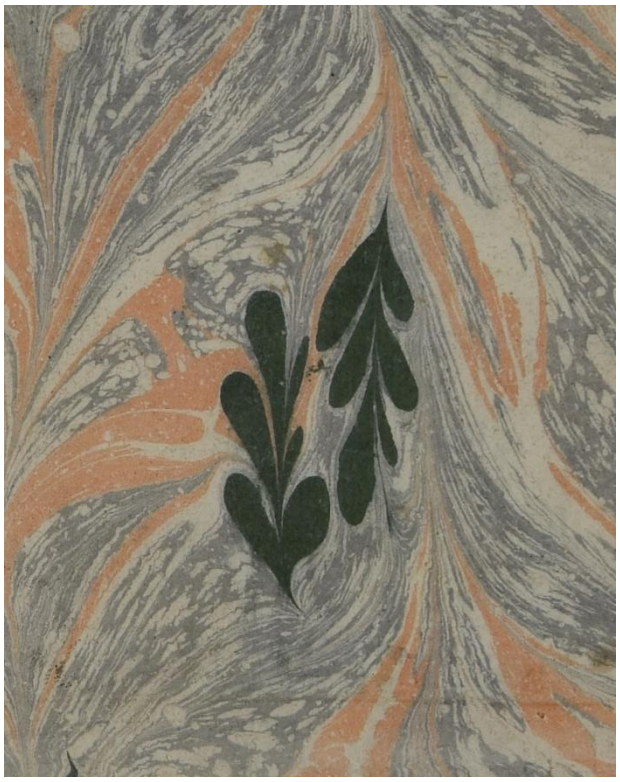
Katalog No.	**077**
Bulunduğu Yer	Başbakanlık Osmanlı Devlet Arşivleri / İstanbul
Kodu ve Sıra No.	EV.HMH.d / 3617
Defterin Adı	İstanbul Valide Handan Sultan Türbesi Evkāfının Mahsûlât ve İhracat Muhasebesi
Tarihi	h.1146 / m.1733-1734
Sayfa Sayısı	2
Ölçüleri	16 x 42

Üst ve alt kab

Renk ve Kompozisyon Özellikleri

Hatîb ebrûsu örneği defterin üst ve alt kabında yer almaktadır. Defter cildinin köşe kısımlarında yıpranmalar mevcuttur. Açık kırmızı boya ve neftli lahor çividi boya atıldıktan sonra çalışmaya çift yönlü gelgit yapılmıştır. Üzerine üçlü biz ile siyah boya iki kez yan yana damlatılmıştır. Damlatılan boyalar ince biz ile biri yukarı diğeri aşağıya çekilerek yan yana hatîb tarzında çapraz simetrik üçlü yürek hatîbi oluşturulmuştur. Soldan sağa beş yukarıdan aşağıya altı olmak üzere toplam otuz kere bu motif tekrarlanmıştır. Kâğıdın rengi gelgit hareketine paralel biçimde irili ufaklı damarlar halinde görülmektedir.

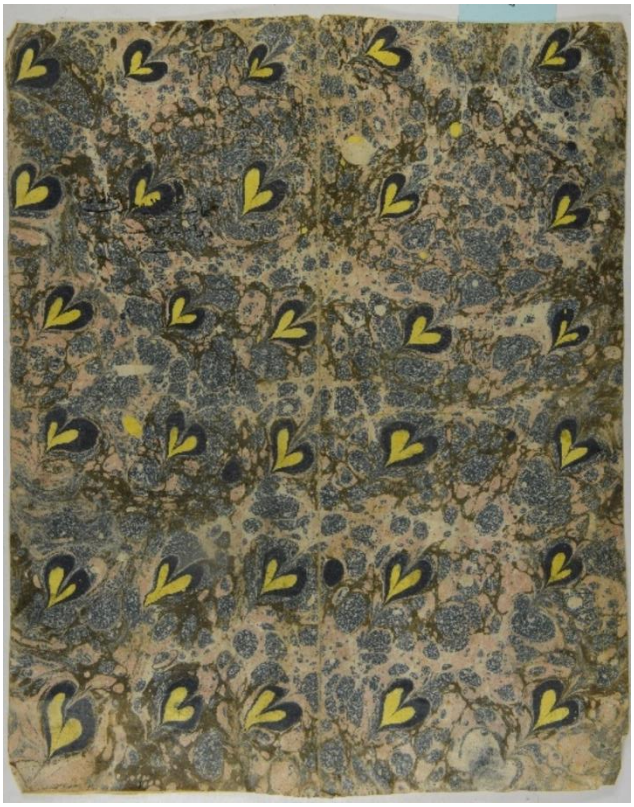

Detay

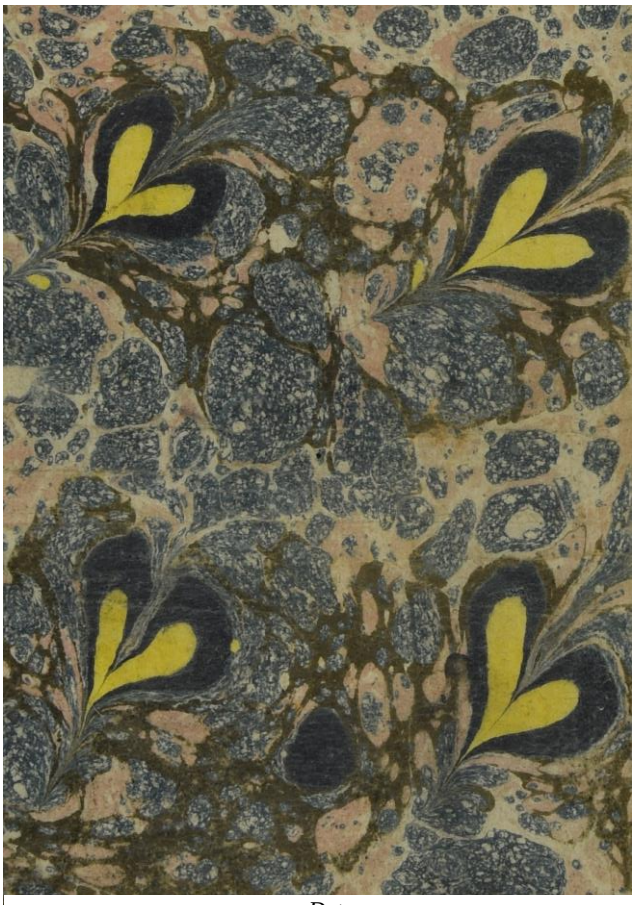
Katalog No.	**078**
Bulunduğu Yer	Başbakanlık Osmanlı Devlet Arşivleri / İstanbul
Kodu ve Sıra No.	EV.HMH.d / 4179
Defterin Adı	İstanbul'da Valide Handan Sultan Evkāfının Mahsûlât ve İhracat Muhasebesi
Tarihi	h.1153 / m.1740-1741
Sayfa Sayısı	2
Ölçüleri	16 x 40

Renk ve Kompozisyon Özellikleri

Hatîb ebrûsu örneği, defterin üst ve alt kabında yer almaktadır. Siyah, açık pembe ve neftli lahor çividi boyalar atılarak zemin rengi oluşturulmuştur. Üzerine lacivert ve zırnık sarı boyalar iç içe damlatılmıştır. Damlatılan renklere ince biz yardımıyla yatay biçiminde üstten aşağıya doğru inilerek yürek şekli verilmiştir. Soldan sağa beş, yukarıdan aşağıya altı olacak şekilde toplamda otuz adet yürek hatîbi ebrûsu yapılmıştır. Kâğıdın rengi serpilen boyaların arkasından ince damarlar halinde görülmektedir.

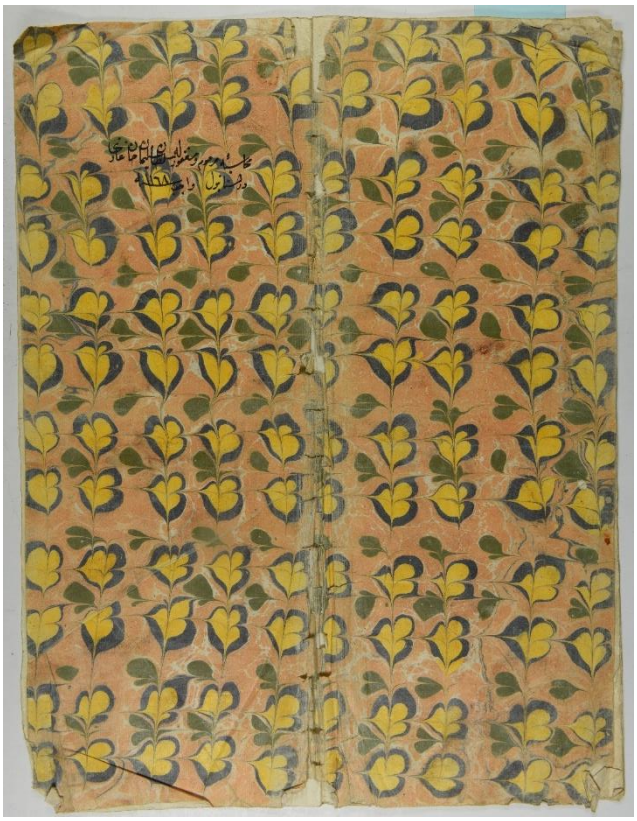

Üst ve alt kab

Detay

Katalog No.	**079**
Bulunduğu Yer	Başbakanlık Osmanlı Devlet Arşivleri / İstanbul
Kodu ve Sıra No.	EV.HMH.d / 5000
Defterin Adı	İstanbul'da Sultan Süleyman Han Camii, Türbesi, Medresesi, İmareti ve Darüşşifâsı Evkâfının Mahsûlât ve İhracat Muhasebesi
Tarihi	h.1168 / m.1754-1755
Sayfa Sayısı	8
Ölçüleri	17 x 44

Üst ve alt kab

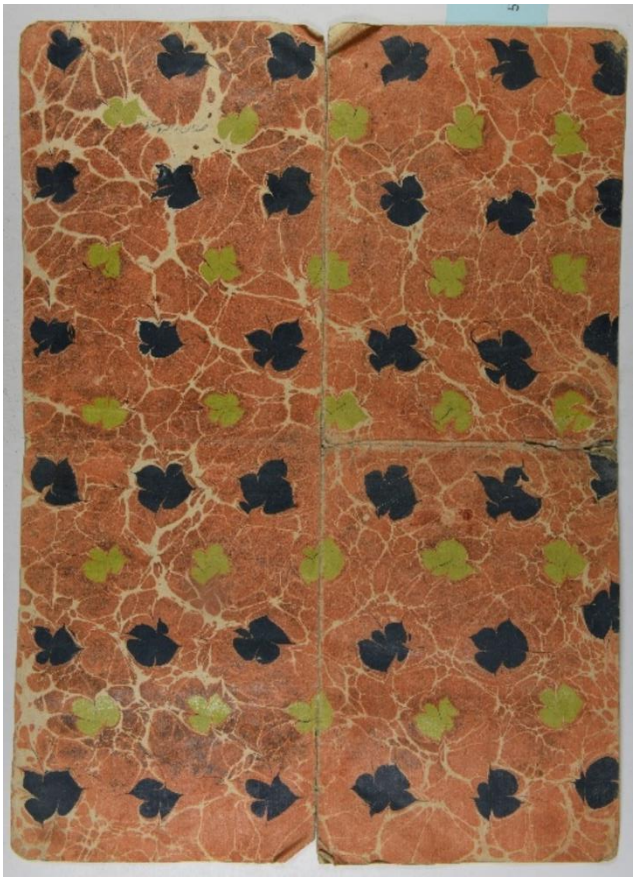

Detay

Renk ve Kompozisyon Özellikleri

Hatîb ebrûsu örneği defterin üst ve alt kabında kullanılmıştır. Defterin kenar ve köşe kısımlarında yıpranmalar mevcuttur. Somon rengi zemin üzerine soldan sağa on, yukarıdan aşağıya on iki olmak üzere görülen zeminde toplam yüz yirmi adet hatîb ebrûsu yapılmıştır. Zemin rengi üzerine lahor çividi ve sarı boyalar üst üste damlatılmış ve her birinin arasına ince biz ile yeşil boyalar damlatılmıştır. Öncelikle yeşil boyalar soldan sağa ince bir biz ile çekilmiş daha sonra lahor çividi ve sarı boyalar da ince biz ile sağdan sola ve yukarıdan aşağıya tek seferde çekilerek şekillendirilmiştir. Kâğıdın rengi zemin renginin altından damarlar halinde görülmektedir.

Katalog No.	**080**
Bulunduğu Yer	Başbakanlık Osmanlı Devlet Arşivleri / İstanbul
Kodu ve Sıra No.	EV.HMH.d / 5585
Defterin Adı	Ayasofya-i Kebir Camii Yanında, Valide Handan Saltan Evkāfının Mahsûlât ve İhracat Muhasebesi
Tarihi	h.1180 / m.1766-1767
Sayfa Sayısı	2
Ölçüleri	16 x 43

Üst ve alt kab

Detay

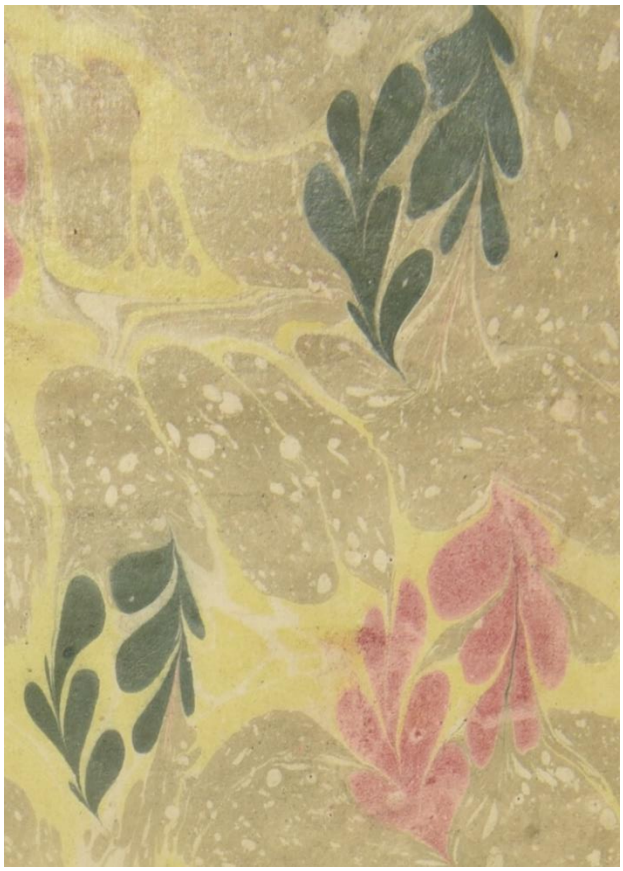
Renk ve Kompozisyon Özellikleri

Hatîb ebrûsu örneği, defterin üst ve alt kabında kullanılmıştır. Defterin kenar ve köşe kısımlarında yıpranmalar mevcuttur. Kiremit rengi zemin üzerine bir sıra siyah bir sıra sarı boyalar damlatılmıştır. Sarı renkler siyah renklerin aralarına gelecek şekilde dizilmiştir. Damlatılan renklerin her biri ince biz yardımıyla soldan sağa, sağdan sola, yukarıdan aşağıya ve son olarak aşağıdan yukarıya çekilerek şekillendirilmiştir. Böylece soldan sağa altı, yukarıdan aşağıya on bir olmak üzere görülen zeminde toplam kırk dokuz adet çarkıfelek motifinin yer aldığı bir hatîb ebrûsu meydana getirilmiştir. Kâğıdın rengi zemin renginin altından ince damarlar halinde görülmektedir.

Katalog No.	**081**
Bulunduğu Yer	Başbakanlık Osmanlı Devlet Arşivleri / İstanbul
Kodu ve Sıra No.	EV.HMH.d / 3620
Defterin Adı	Şam'da Sultan Süleyman Han Camii, Medresesi ve İmaret Vakfı'nın Mahsûlât ve İhracat Muhasebesi
Tarihi	h.1146 / m.1733-1734
Sayfa Sayısı	4
Ölçüleri	16 x 43

Üst ve alt kab

Detay

Renk ve Kompozisyon Özellikleri

Hatîb ebrûsu örneği, defterin üst ve alt kabında yer almaktadır. Açık sarı boya ve neftli açık kahverengi boya zemin rengi olarak kullanılmıştır. Üzerine üçlü biz ile bir siyah bir kırmızı boya yan yana iki kez damlatılmıştır. Damlatılan boyalar ince biz ile biri yukarı diğeri aşağıya çekilerek yan yana hatîb tarzında çapraz simetrik üçlü yürek hatîbi oluşturulmuştur. Soldan sağa altı yukarıdan aşağıya altı olmak üzere toplam otuz altı kez aynı motif tekrarlanmıştır. Kâğıdın rengi zemin renginin arkasından ince damarlar halinde görülmektedir.

Katalog No.	082
Bulunduğu Yer	Başbakanlık Osmanlı Devlet Arşivleri / İstanbul
Kodu ve Sıra No.	EV.HMK.SR.d / 2311
Defterin Adı	Sultan III. Ahmed Kütüphanesi Vakfı ve Haremeyn-i Şerifeyn Vakfından Medineye Gönderilen Surre
Tarihi	h.1189 / m.1775-1776
Sayfa Sayısı	18
Ölçüleri	16 x 43

Arka yan kâğıdı

Detay

Renk ve Kompozisyon Özellikleri

Hatîb ebrûsu örneği, defterin yan kâğıtlarında yer almaktadır. Toprak kırmızı renk üzerine kalın biz ile her sıraya bir sarı bir koyu füme rengi boya iri damlalar halinde damlatılmıştır. Sarı renklerin üzerine açık mavi boya damlatılmıştır. Damlatılan tüm renkler yaklaşık 4 mm. aralıklı bir tarakla enine olacak şekilde taranmıştır. Son olarak ince biz ile serbest şekiller verilmiştir. Kâğıdın rengi tarak hareketine paralel olacak şekilde yer yer görülmektedir.

Katalog No.	**083**
Bulunduğu Yer	Başbakanlık Osmanlı Devlet Arşivleri / İstanbul
Kodu ve Sıra No.	EV.HMK.SR.d / 2323
Defterin Adı	Valide Sultan (Sultan III. Ahmed Han Validesi) Camii Vakfından Medine'ye Gönderilen Surre
Tarihi	h.1189 / m.1775-1776
Sayfa Sayısı	6
Ölçüleri	16 x 43

Renk ve Kompozisyon Özellikleri

Hatîb ebrûsu örneği defterin yan kâğıtlarında yer almaktadır. Renkler biz yardımıyla sıralı olarak damlatılmıştır. İlk sırada soldan sağa koyu lahor çividi boyalar üç kez aralarına toprak kırmızı renk gelecek şekilde damlatılmıştır. Altındaki sırada üstteki renklerin aralarına açık mavi boyalar damlatılmıştır. Bir alt sırada ise koyu lahor çividi boya üç kez aralarına kırmızı boya gelecek şekilde tekrar damlatılmış ve yine altındaki sırada açık kırmızı boya üstteki renklerin aralarına damlatılmıştır. Bu sistemle yukarıdan aşağıya yedi sıra, soldan sağa beş sıra olacak şekilde toplamda atmış damladan oluşan bir çalışma yapılmıştır. Son olarak çalışmanın tamamı yatay şekilde yaklaşık 4 mm. diş aralığı olan bir ebrû tarağı ile taranmıştır. Kâğıdın rengi tarak hareketine paralel olacak şekilde yer yer görülmektedir.

Ön yan kâğıdı

Arka yan kâğıdı

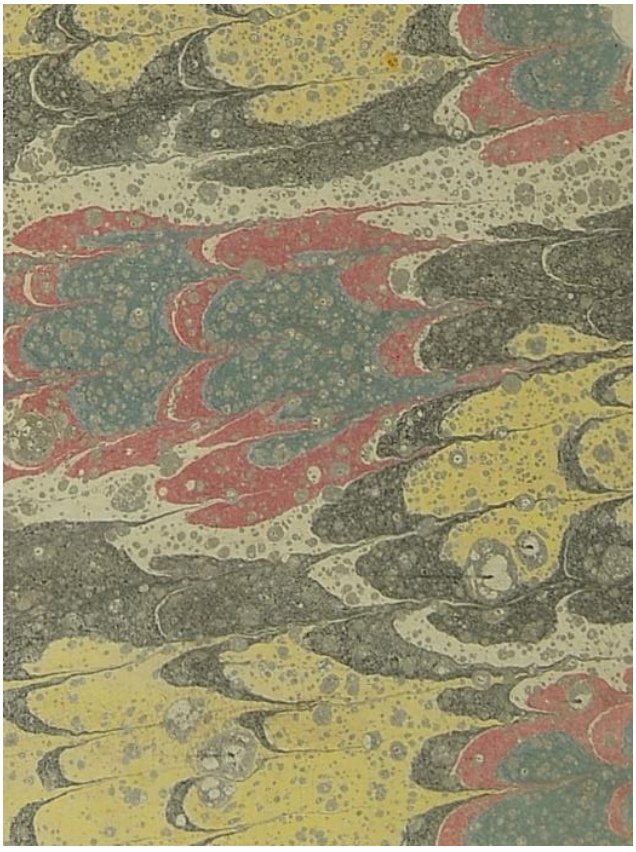
Katalog No.	**084**
Bulunduğu Yer	Başbakanlık Osmanlı Devlet Arşivleri / İstanbul
Kodu ve Sıra No.	EV.HMK.SR.d / 2311
Defterin Adı	Sultan III. Ahmed Kütüphanesi Vakfı ve Haremeyn-i Şerifeyn Vakfından Medine'ye Gönderilen Surre
Tarihi	h.1189 / m.1775-1776
Sayfa Sayısı	18
Ölçüleri	16 x 43

Ön yan kâğıdı

Renk ve Kompozisyon Özellikleri

Hatîb ebrûsu örneği defterin yan kâğıtlarında yer almaktadır. Soldan sağa dörtlü biz ile koyu lahor çividi, toprak kırmızı ve tekrar lahor çividi boya damlatılmıştır. Altındaki sırada toprak kırmızı renk, lahor çividi ve toprak kırmızı renk sırasıyla damlatılmıştır. Diğer alt sıralara aynı sistemle devam edilmiştir. Dörtlü biz ile lahor çividi rengin üzerine sarı, toprak kırmızı rengin üzerine açık mavi boyalar damlatılmış, soldan sağa on iki yukarıdan aşağıya yedi olmak üzere görülen zeminde toplam seksen dört adet hatîb ebrûsu yapılmıştır. Son olarak çalışma ebrû tarağı ile taranmış ve üzerine neftli kahverengi boya serpilmiştir. Kâğıdın rengi sıkışan hatîblerin arasından geniş aralıklı olarak görülmektedir.

Detay

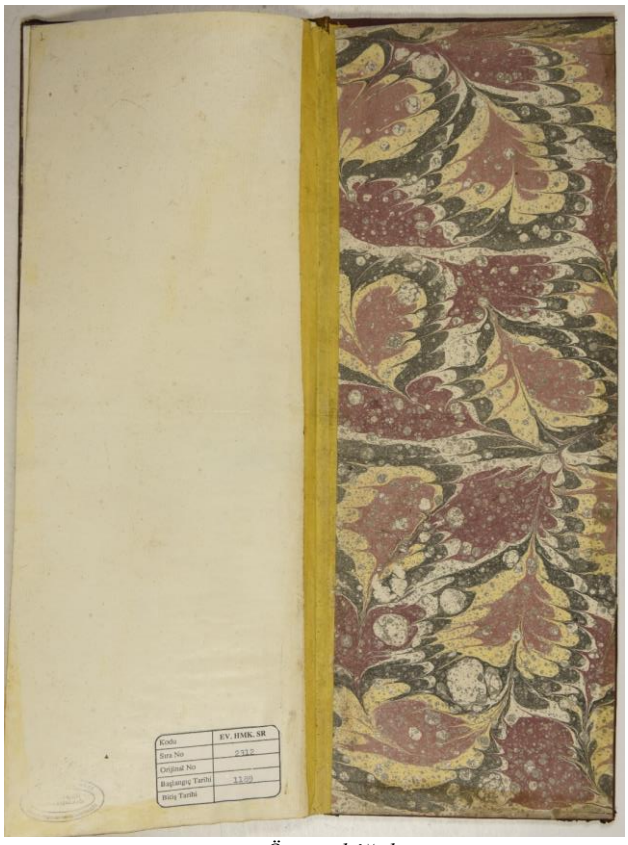
Katalog No.	**085**
Bulunduğu Yer	Başbakanlık Osmanlı Devlet Arşivleri / İstanbul
Kodu ve Sıra No.	EV.HMK.SR_d / 2312
Defterin Adı	Sultan Mahmud Han Vakfından Mekke'ye Gönderilen Surre
Tarihi	h. 1189 / m.1775-1776
Sayfa Sayısı	4
Ölçüleri	16 x 43

Renk ve Kompozisyon Özellikleri

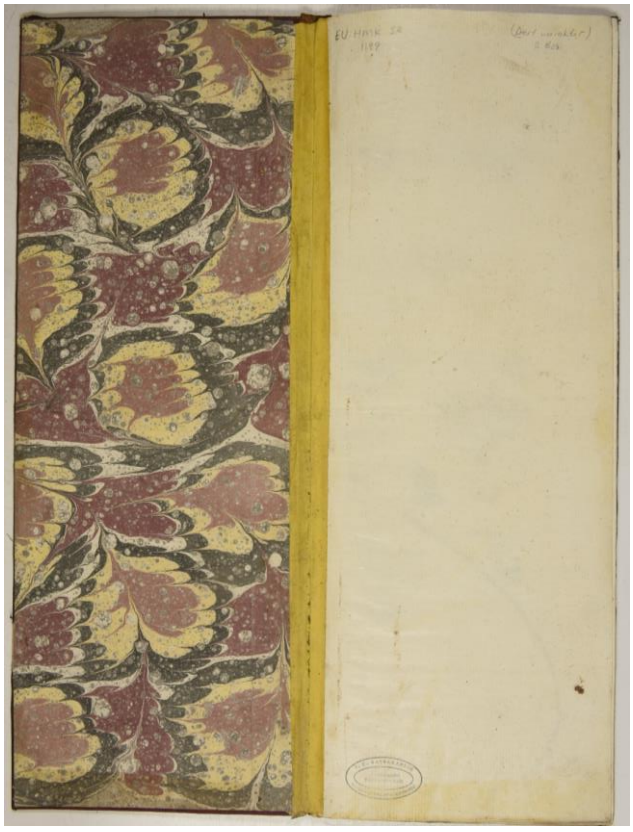
Hatîb ebrûsu örneği, defterin yan kâğıtlarında yer almaktadır. Boyaların tümü biz yardımıyla damlatılmıştır. Bir sırada dört bir sırada iki olmak üzere siyah, sarı ve kırmızı boyalar iç içe aralıklı olarak damlatılmıştır. Bırakılan aralıklara ise toprak kırmızı boya damlatılmış ve tüm renkler tahmini 4 mm. aralıklı bir tarakla enine olacak şekilde taranmış ve ince bir biz ile serbest şekiller verilmiştir. Son olarak renklerin üzerine neftli kahverengi boya küçük boyutlarda serpiştirilmiştir. Kâğıdın rengi damlatılan renklerin aralarından ve tarak hareketine paralel olacak şekilde görülmektedir**.**

Detay

Ön yan kâğıdı

Arka yan kâğıdı

Katalog No.	**086**
Bulunduğu Yer	Başbakanlık Osmanlı Devlet Arşivleri / İstanbul
Kodu ve Sıra No.	EV.HMH.SR.d / 2441
Defterin Adı	Girid Serdarı Vezir Hüseyin Paşa Vakfı'ndan Mekke'ye Gönderilen Surre
Tarihi	h. 1193 / m. 1779-1780
Sayfa Sayısı	8
Ölçüleri	16 x 42

Renk ve Kompozisyon Özellikleri

Hatîb ebrûsu örneği, defterin yan kâğıtlarında yer almaktadır. Açık pembe atılarak oluşturulan zemin rengi üzerine çarkıfelek hatîbi yapılmıştır. Açık mavi ve kırmızı boyalar üst üste damlatılmıştır. Aralarına siyah ve sarı boyalar yine üst üste damlatılmıştır. Her biri için ince biz ile yukarı-aşağı, sağa ve sola gelgit yapar gibi şekiller verilerek çalışma tamamlanmıştır. Kâğıdın rengi zemin boyanın arkasından ince damarlar halinde görülmektedir.

Detay

Ön yan kâğıdı

Arka yan kâğıdı

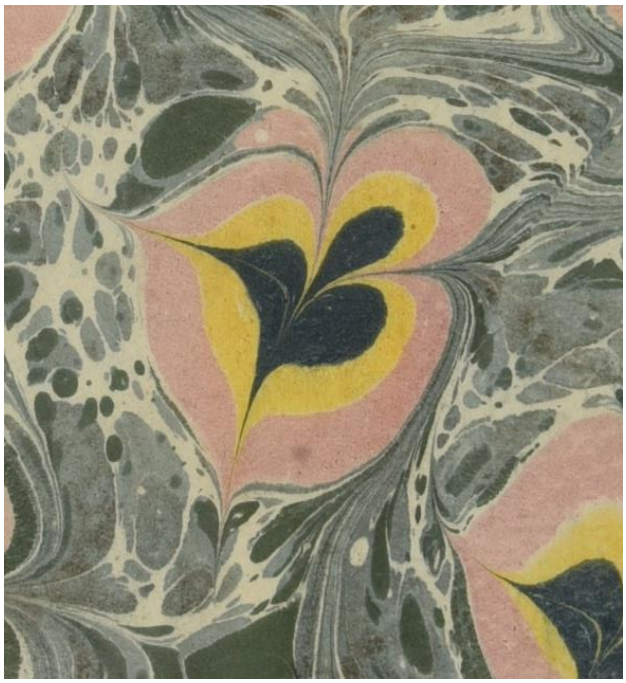
Katalog No.	**087**
Bulunduğu Yer	Başbakanlık Osmanlı Devlet Arşivleri / İstanbul
Kodu ve Sıra No.	EV.HM / 6548
Defterin Adı	İstanbul'da Sultan Mustafa Han Camii ve İmaret Evkāfı ile Üsküdar ve Diğer Yerlerdeki Hayratı, Mukātaâsı ve Musakkafatının Îrâd ve Mesarifi
Tarihi	h.1200 / m.1785-1786
Sayfa Sayısı	4
Ölçüleri	17 x 45

Üst ve alt kab

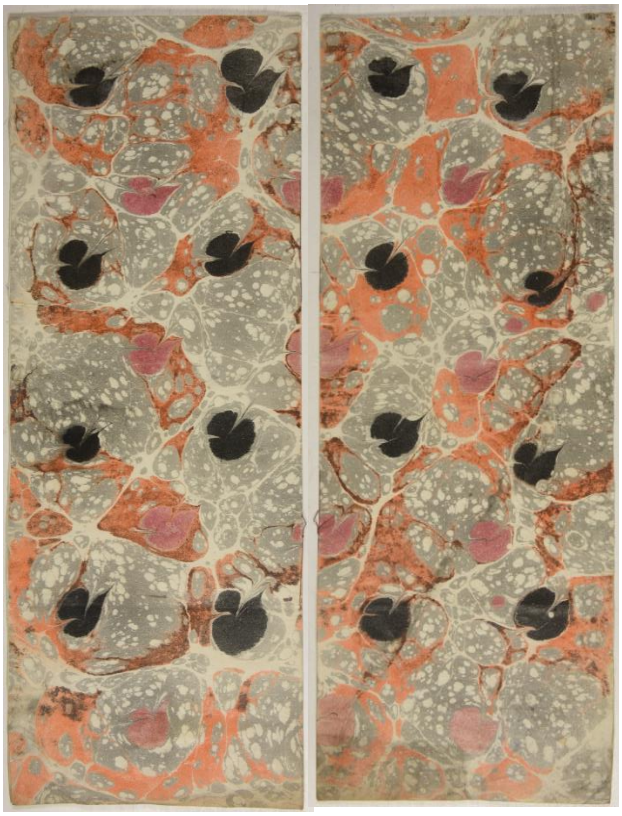
Renk ve Kompozisyon Özellikleri

Hatîb ebrûsu örneği, defterin üst ve alt kabında yer almaktadır. Açık mavi zemin rengi üzerine koyu mavi boya serpiştirilmiştir. İlk olarak orta boy biz ile açık pembe boyalar sırayla damlatılmıştır. Üzerine sarı ve lahor çividi boyalar damlatılarak her biri ince biz ile sağdan sola ve yukarıdan aşağıya bölünerek şekillendirilmiştir. Bir sıra üç bir sıra iki olmak üzere toplam yirmi üç tekrardan oluşan aynı motife yer verilmiş bir hatîb ebrûsu yapılmıştır. Kâğıdın rengi zemin boyanın arkasından ince damarlar halinde görülmektedir.

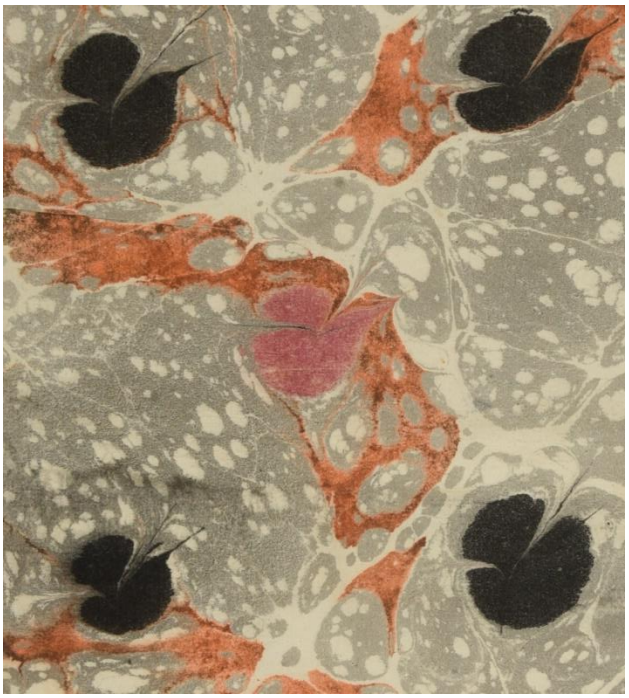

Detay

Katalog No.	**088**
Bulunduğu Yer	Başbakanlık Osmanlı Devlet Arşivleri / İstanbul
Kodu ve Sıra No.	EV.HMH.d / 6757
Defterin Adı	Amasya'da Sultan II. Bayezid Han Camii ve İmareti Evkāfı Mahsûlât ve İhracat Muhasebesi
Tarihi	h.1203 / m.1788-1789
Sayfa Sayısı	2
Ölçüleri	16 x 42

Üst ve alt kab

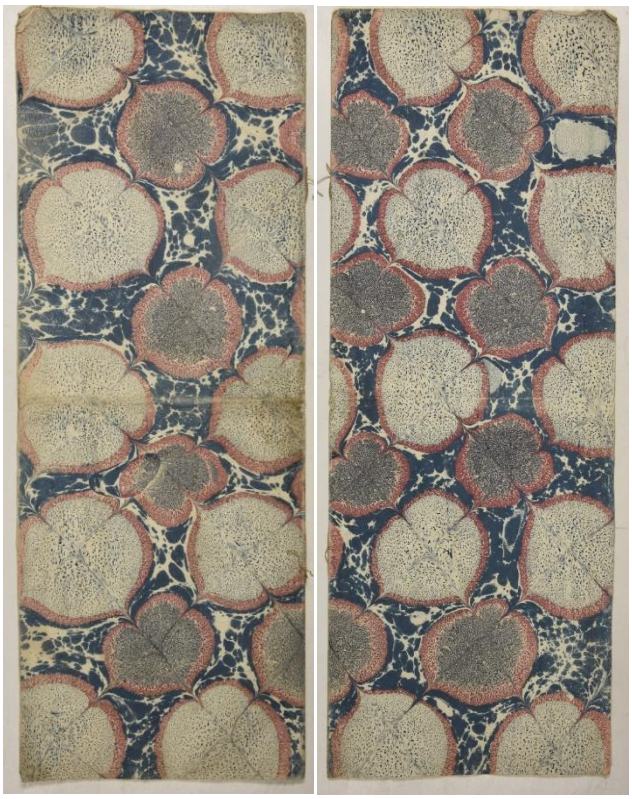

Detay

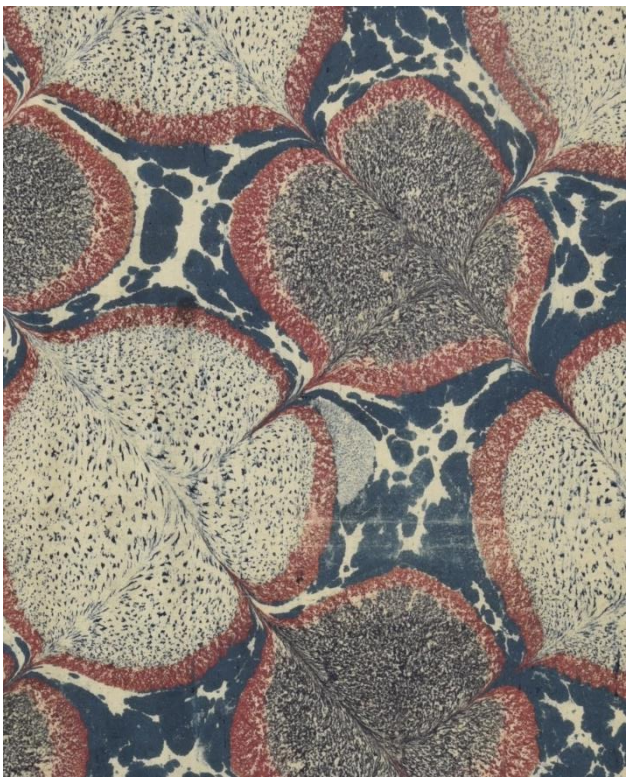
Renk ve Kompozisyon Özellikleri

Hatîb ebrûsu örneği, defterin üst ve alt kabında yer almaktadır. Kahverengi boya ve neftli gri boya atılarak oluşturulan zemin rengi üzerine orta boy biz ile bir sıra siyah bir sıra kırmızı boyalar damlatılmıştır. İnce biz ile ilk olarak boyaların içinden sağa doğru çıkılmış daha sonra her iki tarafından içeri doğru girilmiştir. Siyahlar soldan sağa dört, yukarıdan aşağıya dört, kırmızılar ise soldan sağa üç, yukarıdan aşağıya dört olacak şekilde toplam otuz iki adet uygulama yapılmıştır. Zemin renginde kullanılan kahverengi boyanın zaman içerisinde rengi kaybolup turuncu renge dönüşmüştür. Kâğıdın rengi zemin renklerin arkasından ince damarlar ve neftli boyanın oluşturduğu küçük delikler halinde görülmektedir.

Katalog No.	**089**
Bulunduğu Yer	Başbakanlık Osmanlı Devlet Arşivleri / İstanbul
Kodu ve Sıra No.	EV.HMH.d / 6984
Defterin Adı	İstanbul'da Sultan Süleyman Han Camii, Türbesi, Medresesi, İmareti ve Darüşşifası Evkāfı'nın Mahsûlât ve İhracat Muhasebesi
Tarihi	h. 1206 / m. 1791-1792
Sayfa Sayısı	4
Ölçüleri	17 x 46,5

Üst ve alt kab

Detay

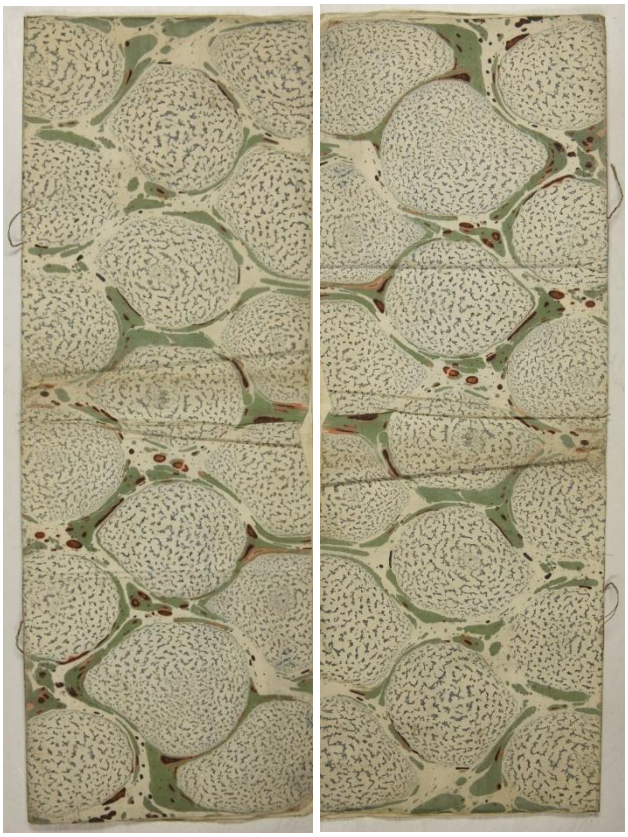
Renk ve Kompozisyon Özellikleri

Hatîb ebrûsu örneği defterin üst ve alt kabında yer almaktadır. Koyu mavi zemin rengi üzerine orta boy biz ile sırasıyla kırmızı ve açık mavi boya, bir alt sıraya ise kırmızı ve koyu mavi boya damlatılmıştır. Aralara gelen kırmızı ve koyu mavi boyaların boyutları daha küçüktür. Bu da daha küçük bir bizle damlatıldığını gösterir. Dairesel görümünde olan hatîblerin formu bozulmadan ince bir biz ile içlerinden çaprazlama düz çizgiler çekilmiştir. Damlatılan renklerin kitrenin ve boyaların kıvamından dolayı kumlandığı düşünülmektedir. Görülen zeminde bir sıra üç bir sıra dört olacak şekilde toplam otuz iki kez aynı motife yer verilmiş bir hatîb ebrûsu yapılmıştır. Kâğıdın rengi kumlanan boyanın içinden ve zemin boyanın arkasından küçük damarlar halinde görülmektedir.

Katalog No.	**090**
Bulunduğu Yer	Başbakanlık Osmanlı Devlet Arşivleri / İstanbul
Kodu ve Sıra No.	EV.HMH.d / 6975
Defterin Adı	İstanbul'da Sultan II. Bayezid Han Camii, İmareti, Medresesi ve Türbesi Evkāfı'nın Mahsûlât ve İhracat Muhasebesi
Tarihi	h. 1206 / m.1791-1792
Sayfa Sayısı	6
Ölçüleri	17 x 46

Renk ve Kompozisyon Özellikleri

Kumlu hatîb ebrûsu örneği defterin üst ve alt kabında yer almaktadır. Yeşil zemin rengi üzerine az miktarda kahverengi boya serpiştirilmiştir. Kahverengi boyada zaman içinde solmalar dökülmeler oluşarak yer yer açık kırmızı görünüm oluşmuştur. Üzerine su miktarı az öd miktarı fazla lahor çividi boya kalın biz ile sırasıyla damlatılmıştır. Bir sıra üç bir sıra iki olacak şekilde damlatılan lahor çividi boyaların yüzeydeki açılımı yeşil boyayı sıkıştırarak damar şeklinde görünmesini sağlamıştır. Lahor çividi boyadaki suyun azlığından kaynaklı kumlu bir görünüm oluşmuştur. Hatta tüm boya parçalanıp birbirinden ayrılmış bir görüm kazanmıştır. Kâğıdın rengi kumlanan boyanın içinden ve yeşil boyanın arkasından küçük damarlar halinde görülmektedir.

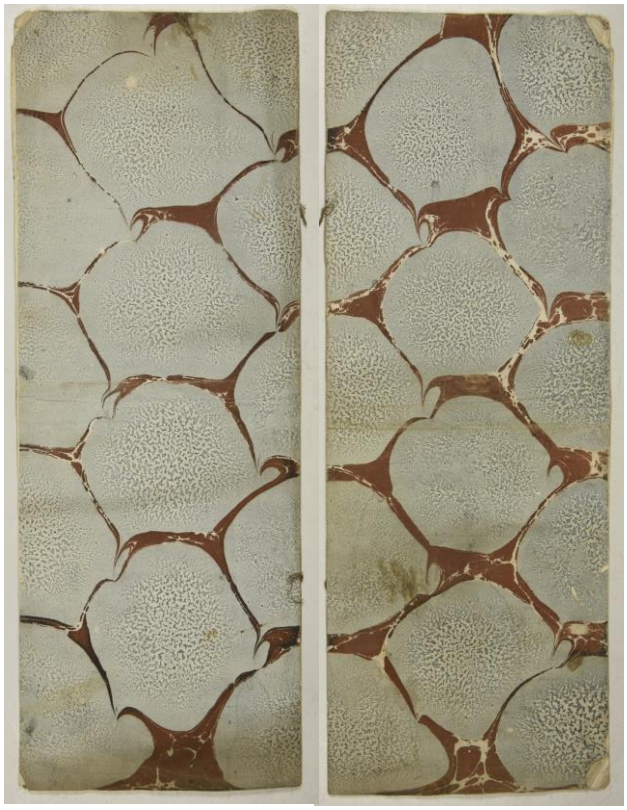

Üst ve alt kab

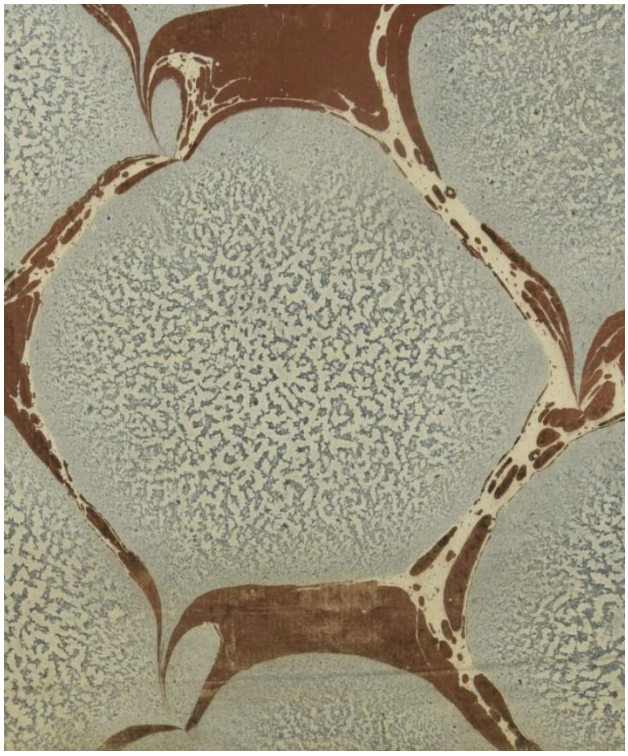

Detay

Katalog No.	**091**
Bulunduğu Yer	Başbakanlık Osmanlı Devlet Arşivleri / İstanbul
Kodu ve Sıra No.	EV.HMH.d / 6971
Defterin Adı	İstanbul'da Sultan Selim Han-ı Kadîm Camii, Medresesi, Türbesi ve İmareti Evkāfı'nın Mahsûlât ve İhracat Muhasebesi
Tarihi	h.1206 / m.1791-1792
Sayfa Sayısı	4
Ölçüleri	17 x 47

Üst ve alt kab

Detay

Renk ve Kompozisyon Özellikleri

Kumlu hatîb ebrûsu örneği defterin üst ve alt kabında yer almaktadır. Kahverengi zemin boya üzerine tekli kalın biz ile su miktarı az öd miktarı fazla açık mavi boya sırasıyla damlatılmış, bir sıra üç bir sıra iki olacak şekilde damlatılan mavi boyaların yüzeydeki açılımı kahve rengi boyayı sıkıştırarak damar şeklinde görünmesini sağlamıştır. Mavi boyadaki su azlığından kumlu bir görünüm oluşmuştur. Son olarak ince bir biz ile sıkışan kahverengi boyadan mavi boyanın içine doğru küçük hareketler verilmiş olduğu anlaşılmaktadır. Kâğıdın rengi kumlanan mavi boyanın içinden ve kahverengi boyanın arkasından küçük damarlar halinde görülmektedir.

Katalog No.	**092**
Bulunduğu Yer	Başbakanlık Osmanlı Devlet Arşivleri / İstanbul
Kodu ve Sıra No.	EV.HMH.d / 7111
Defterin Adı	İstanbul'da Ayasofya-i Kebir Camiindeki, Sultan Mehmed Han Türbesinde Valide Handan Sultan Evkāfı Mahsûlât ve İhracat Muhasebesi
Tarihi	h.1208 / m.1793-1794
Sayfa Sayısı	2
Ölçüleri	17 x 47

Renk ve Kompozisyon Özellikleri

Hatîb ebrûsu örneği defterin üst ve alt kabında yer almaktadır. Beyaz zemin rengi üzerine siyah boya serpiştirilmiş, tekli kalın biz ile siyah boya soldan sağa iki yukarıdan aşağıya beş olacak şekilde yüzeye iri damlalar halinde bırakılmıştır. Boyalar her sırada birbirlerinin aralarına gelecek şekilde dizilmiş, damlatılan boyaların her biri önce çaprazlama olacak şekilde gelgit yapar gibi iki parçaya bölünmüş daha sonra ters yönde tekrar ikiye bölünerek çalışma tamamlanmıştır. Kâğıdın rengi beyaz boyanın arkasından incecik damarlar halinde görülmektedir.

Üst ve alt kab

Detay

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BAŞBAKANLIK OSMANLI ARŞİVİ'NDEN SEÇİLEN EBRÛLARIN GÜNÜMÜZ İMKÂNLARIYLA YENİDEN UYGULANMASI

A) UYGULAMA İÇİN ÜRETİLEN ÂLET VE EDEVÂT

Başbakanlık Osmanlı Arşivi'nde bulunan defterlerin ebrûları incelendiğinde günümüzde kullanılan ebrû malzemelerinin dışında birtakım farklı âlet ve edevât kullanıldığı düşünülerek bunların yeniden üretilmesi planlanmıştır. Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi'nin ahşap atölyesinde hazırlanmış olan bu âletlerin fotoğrafları aşağıya çıkarılmıştır. Şimdi bunları maddeler halinde tek tek zikredelim. Uygulama bölümünde detaylı olarak bu malzemelerin kullanım aşamalarından bahsedilecektir.

1. Bizler

a) Yaprak bizleri

Resim 10. İnce ikili yaprak bizi

Resim 11. Orta boy ikili yaprak bizi

b) Çiçek Bizleri

Resim 12. Dokuzlu sümbül bizi

Resim 13. Dörtlü papatya bizi

Resim 14. Altılı papatya bizi

Resim 15. Beşli ve ortası noktalı papatya bizi

Resim 16. Üçlü çiçek bizi

c) Hatîb Bizleri

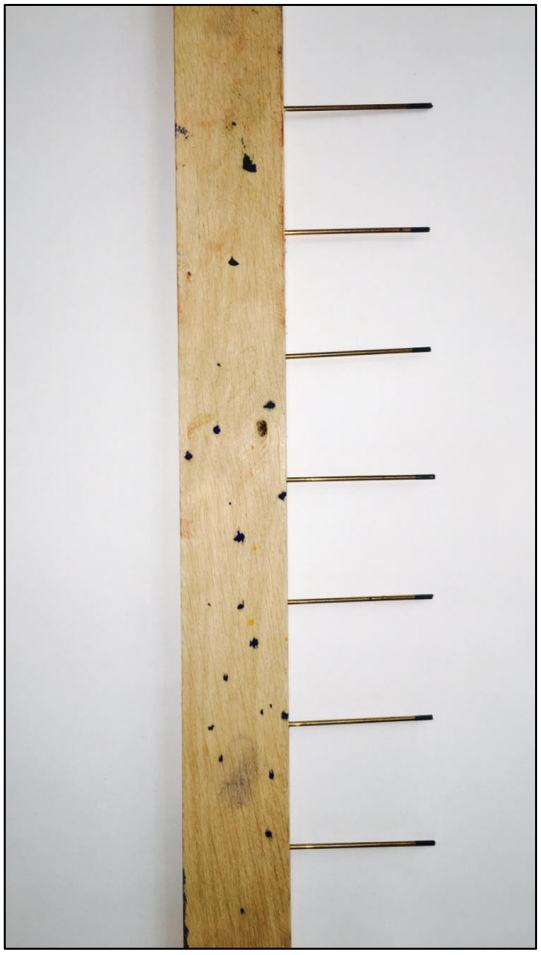

Resim 17. Üçlü hatîb bizi

Resim 18. Dörtlü hatîb bizi

2. Taraklar

Resim 19. Yedili tarak

Resim 20. Sekizli tarak

B) TEKNİK

Başbakanlık Osmanlı Arşivi'nde görmüş olduğumuz ve bir kısmını da uygulama açısından ele aldığımız ebrûların tekniğinden bahsetmek gerekirse;

1. Battal

Hiçbir müdâhale edilmeden, boyaların fırça yardımıyla tekneye serpilmesiyle ortaya çıkan desenin kâğıda alınmasıyla yapılmıştır *(Bkz. s. 90 - Katalog no:66).*

2. Gelgit

Tekneye atılmış birden fazla renkte boyayı biz yardımıyla yukarı aşağı, sağa ve sola çekerek gelgit hareketi oluşturulmuştur *(Bkz. s. 76 - Katalog no:52).*

3. Taraklı ve Şal

Tarak şekline getirilmiş bir tahta yardımıyla tekneye atılmış olan boyaların gelgit yapıldıktan sonra enine ya da boyuna çekilmesiyle taraklı ebrû oluşmuştur. *(Bkz. s. 83 - Katalog no:59).* Gelgit ya da tarak hareketinden sonra boyalara ince biz ile serbest hareketler verilmesiyle şal ebrûsu yapılmıştır. *(Bkz. s. 88 - Katalog no:64).*

4. Bülbül Yuvası

Tekne üzerindeki renk dağılımlarına özen gösterilmiştir. Biz veya belli aralıklarla hazırlanmış taraklar yardımıyla dıştan içe doğru helezon formlar verilerek elde edilmişlerdir *(Bkz. s. 66- Katalog no:42).* Arşiv ebrûlarında renklere gelgit yapılıp tarak çekildikten sonra ince biz ile bülbül yuvaları yapıldığı da gözlemlenmiştir *(Bkz. s. 89 - Katalog no:65).*

5. Çiçekli

Birçok çiçek denemelerini söz konusu arşiv defterlerinde görmekteyiz. Uygulanan çiçek çeşitleri arasında lâle, papatya, sümbül sıklıkla karşımıza çıkmaktadır *(Bkz. s. 26, 61 - Katalog no:5 , 40).* Çiçeklerin şekillerini tek seferde ya da daha kolay verebilmek için çeşitli bizler kullanıldığı düşünülmektedir. Buna en iyi örnek sümbül ve papatya çiçekleri için hazırlanmış olan bizlerdir *(Bkz. s. 57 - Katalog no:36).* Bunlara ek olarak hatîb formunu andıran şekiller içerisinde çiçek buketleri de yapılmıştır *(Bkz. s. 22 – Katalog no: 1).*

Çiçekli ebrûlar içinde teknik olarak diğerlerinden farklı uygulanmış olan bir diğer ebrû ise baklava dilimi bir yapı içerisinde görmüş olduğumuz papatya buketleridir *(Bkz. s. 30 - Katalog no:9).* Zerbahar ciltlerine benzemekte olan bu çalışma için damlatılan yeşil boyaların oluşturduğu boşlukların biz ile tek tek damlatılması halinde boyaların eşit büyüklükte açılması mümkün olmayacağından tarak şeklinde hazırlanmış çoklu biz yardımıyla yapıldığı düşünülmektedir.

6. Hatîb

Genellikle hafif zeminli battal üzerine çalışılmıştır. Zemin renginin üzerine belli aralıklarla birer damla boya bırakılmış, daha sonra her damlanın oluşturduğu dairenin içine ikinci, üçüncü ve isteğe göre daha fazla sayıda damla bırakılarak iç içe değişik renklerden oluşturulmuş daireler elde edilmiştir. Daha sonra ince bir bizle bu dairelere belirli formlar vererek hatîb desenleri elde edilmiştir *(Bkz. s. 97 - Katalog no:71).*

Hatîb ebrûları kendi içinde çeşitlilik göstermektedir. Örneğin tekneye damlatılan boyaların içine katılan su miktarının az tutulması suretiyle elde edilen "kumlu hatîbler" *(Bkz. s. 117 - Katalog no:91)*, boyalar damlatıldıktan sonra tarağın çekilmesiyle "taraklı hatîbler" *(Bkz. s. 109 - Katalog no:83),* içine neft katılan boyalarla "neftli hatîbler" *(Bkz. s. 99 - Katalog no:73)* meydana getirilmiştir.

C) UYGULAMALAR*

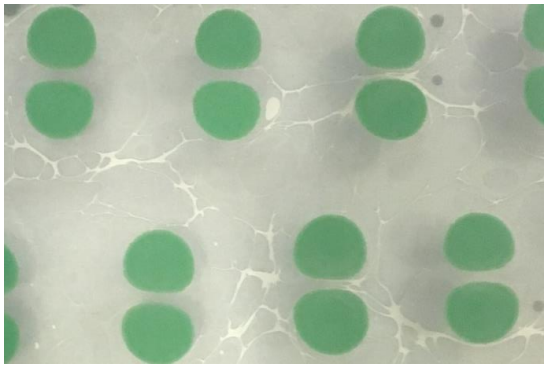
Toplamda 92 adet Evkāf defterinin üst ve alt kabları ile yan kâğıtlarında bulunan ebrûlar incelenmiş, katalog, renk ve kompozisyon özellikleri tezin ikinci bölümünde detaylı bir şekilde anlatılmaya çalışılmıştır. Arşivde yer alan ebrûların bir kısmının günümüz imkân ve şartlarıyla uygulanmış hali ve hazırlamış olduğumuz âlet ve edevâtın kullanım aşamaları bu bölümde yer almaktadır.

Uygulama açısından ele aldığımız ebrûların birbirinden farklı olması ve özellikle kullanılan malzemenin çeşitliliğini göstermek amaçlanmıştır. İlk resimlerde arşiv defterlerindeki orijinal ebrûlar, onu takip eden resimlerde uygulama aşamaları ve son resimde de uygulamanın bitmiş hali görülmektedir. Metin kısmında ise kullanılan renkler ve çalışmanın tekniğinden bahsedilmektedir. Başbakanlık Osmanlı Arşivi'nde bulunan toplam 14 adet ebrû kaplı defterde kullanılan ebrûlara benzetmeye çalışarak uygulama yapılmıştır.

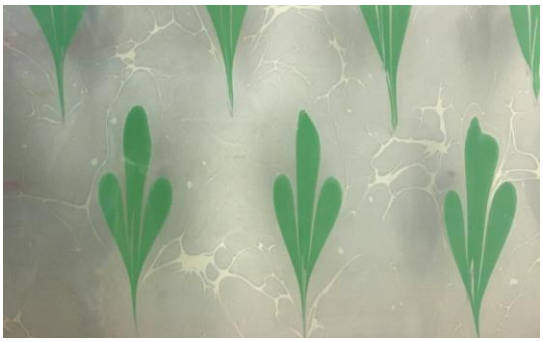
* Bu bölümde yer alacak resimlere tıpkı daha evvelki katalog bölümündekine benzer bir mantıkla özel numaralama yoluna gidilmiş, aynı pozun farklı varyantlarına yeni numara vermek yerine a, b, c şeklinde kodlama tercih edilmiştir.

Resim 1. EV.HMH.d / 1737

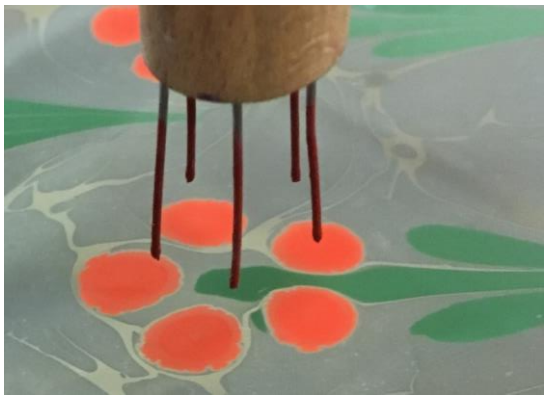
Resim 1a

Resim 1b

1. Uygulama

Lahor çividi zemin rengi atıldıktan sonra ikili biz ile yaprak yeşili boyalar damlatılmıştır *(Bkz. R. 1a)*. Orta boy biz yardımıyla üstteki boyadan aşağıya doğru inilerek dallar ve yapraklar oluşturulmuştur *(Bkz. R. 1b)*. Dalların üzerine gelecek şekilde beşli çiçek bizi ile toprak kırmızı boyalar sırasıyla damlatılmıştır *(Bkz. R. 1c)*. Oluşan papatya şekillerinin ortasına tekli ince biz ile sarı boya damlatılarak çalışma tamamlanmıştır *(Bkz. R. 1d)*. Bir sıra altı bir sıra beş olacak şekilde toplamda otuz üç adet çiçek yapılmıştır. Çiçekler her sırada birbirlerinin arasına gelecek şekilde dizilmiştir *(Bkz. R. 1e)*.

Resim 1c

Resim 1d

Resim 1e. Papatyalar, Ayşe S. Aşlamacı, Şubat 2018.

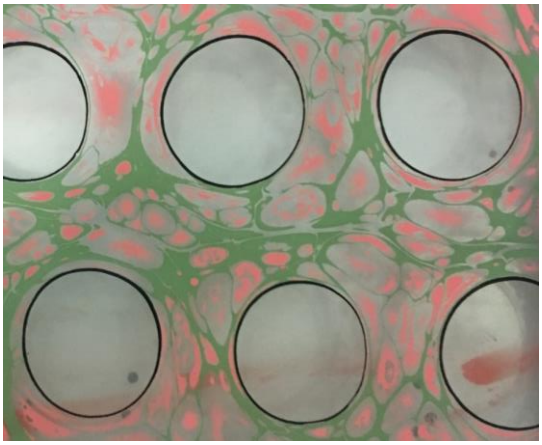
Resim 2. EV.HMH.d / 1738

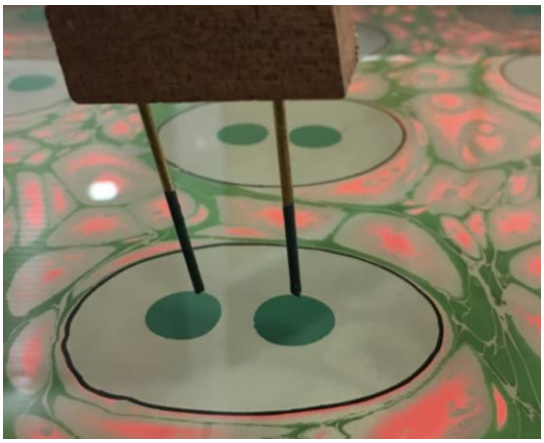
Resim 2a

2. Uygulama

Yeşil boya ve neftli toprak kırmızısı boyalar zemin rengi olarak kullanılmış, üzerine dörderli sıralar halinde siyah boyalar 8 cm. aralıklı dörtlü biz ile damlatılmıştır *(Bkz. Resim 2a).* Siyah boyaların içine orta boy biz ile öd damlatılarak çiçek yapılabilecek alan oluşturulmuştur *(Bkz. Resim 2b).* İçlerine ikili biz yardımıyla yaprak yeşili boya damlatılmış *(Bkz. Resim 2c)* ve tekli orta boy biz ile dal ve yapraklar üstteki yeşil boyadan aşağıya doğru çekilerek oluşturulmuştur *(Bkz. Resim 2d).* Dalların üzerine gelecek şekilde üçlü çiçek bizi ile bir sarı bir kırmızı olmak üzere sırayla boyalar damlatılmıştır *(Bkz. Resim 2e).* Tekli biz ile damlatılan boyalar dört kenardan içe doğru çekilerek papatya yapılmıştır. Son olarak oluşan yuvarlak formlara ortadan ve üstten ince biz ile önce

Resim 2b

Resim 2c

Resim 2d

Resim 2e

içeri doğru sonra içeriden dışarı doğru çekilerek şekiller verilmiştir *(Bkz. Resim 2f).* Soldan sağa dört yukarıdan aşağıya beş olmak üzere toplam yirmi adet şekil meydana getirilmiştir.

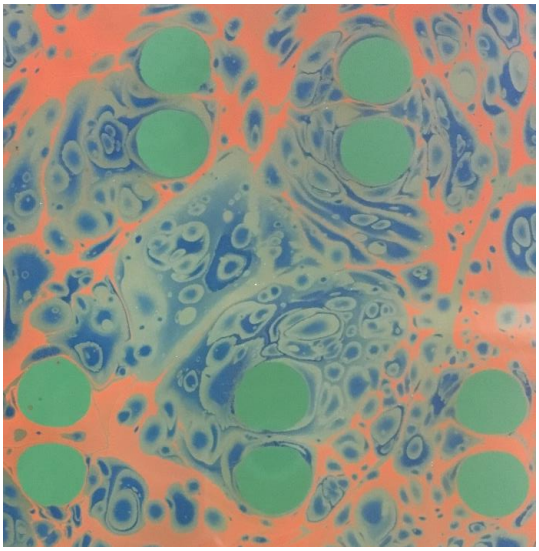
Resim 2f

Resim 2g. Hatib formu içerisinde papatya buketleri, Ayşe S. Aşlamacı, Şubat 2018.

Resim 3. EV.HMK.SR.d / 648

Resim 3a

Resim 3b

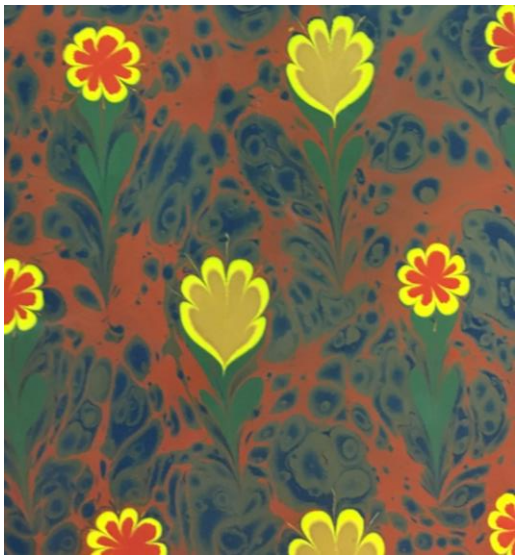
Resim 3c

3. Uygulama

Toprak kırmızısı ve neftli lahor çividi boyalar atılarak oluşturulan zemine orta boy ikili biz ile yaprak yeşili boyalar damlatılmıştır *(Bkz. Resim 3a)*, orta boy biz yardımıyla üstteki yeşil boyanın ortasından aşağıya doğru inilerek dal ve yapraklar oluşturulmuştur *(Bkz. Resim 3b)*. Her dalın üzerine orta boy biz ile zırnık sarısı boya damlatılmış ve zırnık sarısı rengin üzerine de sırasıyla biri kırmızı diğeri oksit sarı boyalar damlatılmıştır *(Bkz. Resim 3c)*. Tekli ince biz ile kırmızı renkli olanlar sekiz kenardan içe doğru çekilerek papatyalar oluşturulmuştur *(Bkz. Resim 3d)*. Sarı renkli olanlar ise ince biz ile orta kısımlarından yaprağa doğru inilmiş ve üst kısımları dilimlenerek farklı bir çiçek

Resim 3d

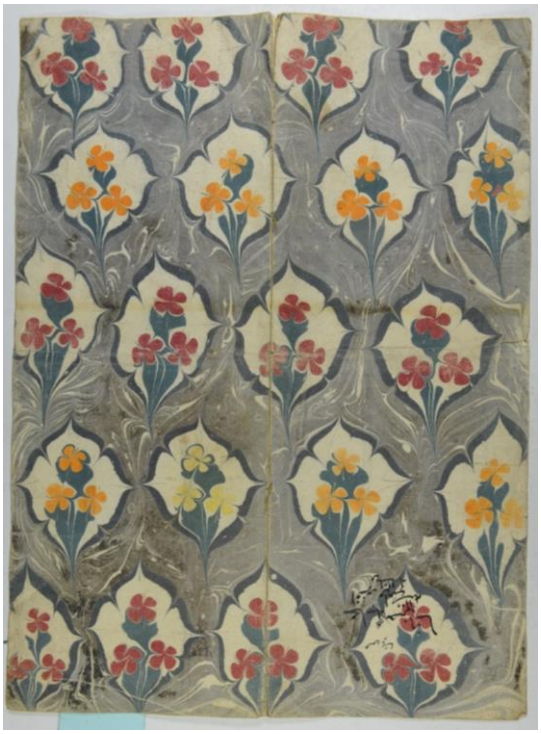

Resim 3e

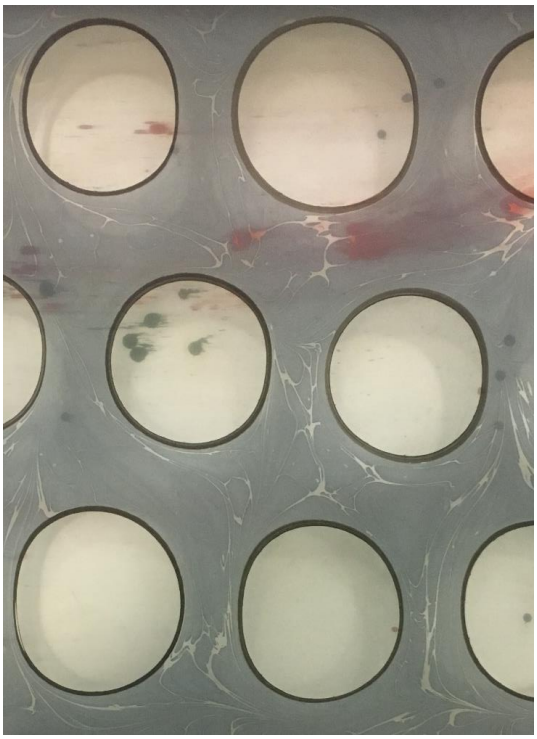
formu elde edilmiştir. *(Bkz. Resim 3e).* Söz konusu zeminde soldan sağa altı yukarıdan aşağıya yedi olmak üzere toplamda elli iki adet çiçek yapılmıştır.

Resim 3f. Papatyalar, Ayşe S. Aşlamacı, Şubat 2018.

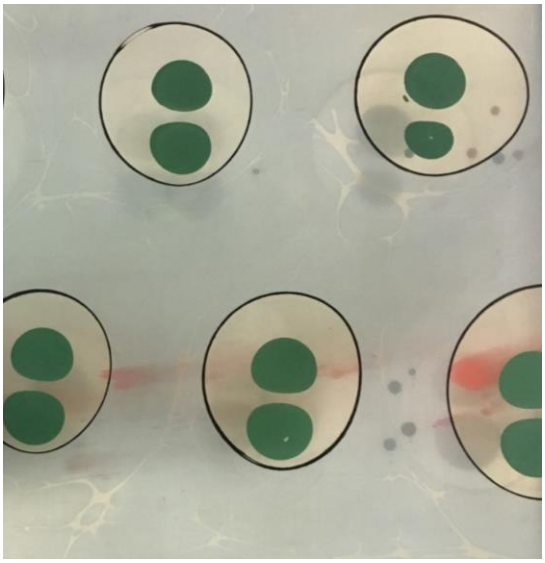
Resim 4. EV.HMH.d / 542

Resim 4a

4. Uygulama

Açık füme zemin rengi tekneye atıldıktan sonra gelgit yapılarak boşluklar dengelenmiştir. Üzerine koyu füme rengi damlalar ve çiçeklerin uygulanacağı alanı oluşturmak için orta boy biz ile öd damlatılmıştır *(Bkz. Resim 4a).* Oluşan alanın içine orta boy ikili biz yardımıyla yaprak yeşili boya damlatılmış *(Bkz. Resim 4b)* ve tekli orta boy biz ile üstteki yeşil boyadan aşağıya doğru iki kez inilerek dallar oluşturulmuştur *(Bkz. Resim 4c).* Dalların üzerine gelecek şekilde üçlü biz ile bir sıra sarı bir sıra kırmızı olmak üzere boyalar damlatılmış *(Bkz. Resim 4d),* bunlara ince biz ile dört kenardan içeriye doğru çekilerek papatya formu verilmiştir. Son olarak oluşan yuvarlak formlara ince biz ile ortadan ve

Resim 4b

üstten, önce içeri sonra içeriden dışarı doğru çekilerek şekiller verilmiştir *(Bkz. Resim 4e).* Soldan sağa dört, yukarıdan aşağıya beş olmak üzere toplam yirmi adet hatîb ebrûsu içerisinde papatya buketleri yapılmıştır.

Resim 4c

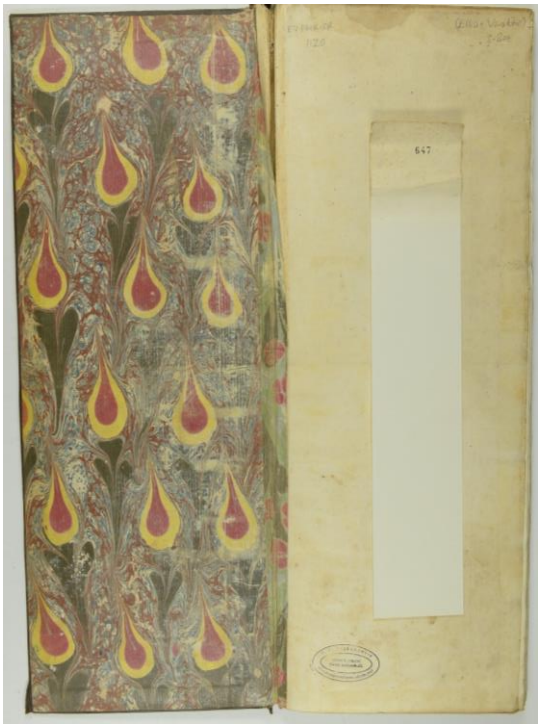
Resim 4d

Resim 4e

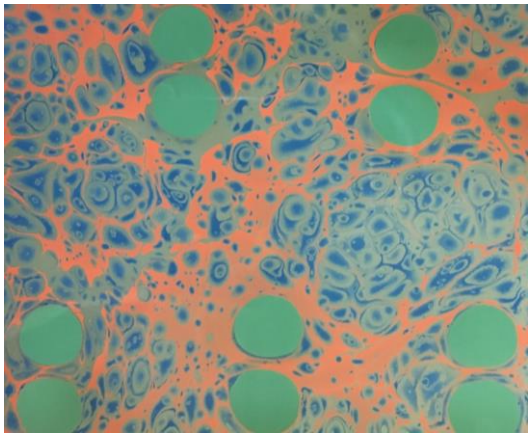
Resim 4f. Hatib formu içerisinde buket papatyalar, Ayşe S. Aşlamacı, Şubat 2018.

Resim 5. EV.HMK.SR.d / 674

5. Uygulama

Toprak kırmızısı ve neftli lahor çividi boyalar atılarak oluşturulan zemin rengi üzerine orta boy ikili biz ile yaprak yeşili boyalar damlatılmıştır *(Bkz. Resim 5a).* Orta boy biz yardımıyla üstteki yeşil boyanın ortasından aşağıya doğru inilerek dal ve yapraklar oluşturulmuştur *(Bkz. Resim 5b).* Her dalın üzerine orta boy biz ile oksit sarı ve toprak kırmızı boya damlatılmıştır *(Bkz. Resim 5c).* Tekli ince biz ile kırmızı boyanın ortasından yukarı doğru çekilerek lâleler oluşturulmuştur *(Bkz. Resim 5d).* Her sırada birbirlerinin aralarına gelecek şekilde dizilen laleler, bir sıra altı bir sıra yedi olacak şekilde toplamda otuz dokuz adet lâleye yer verilmiştir.

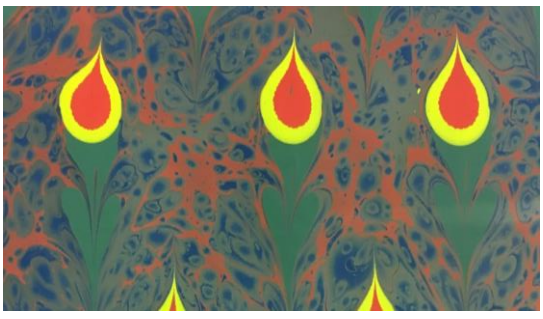
Resim 5a

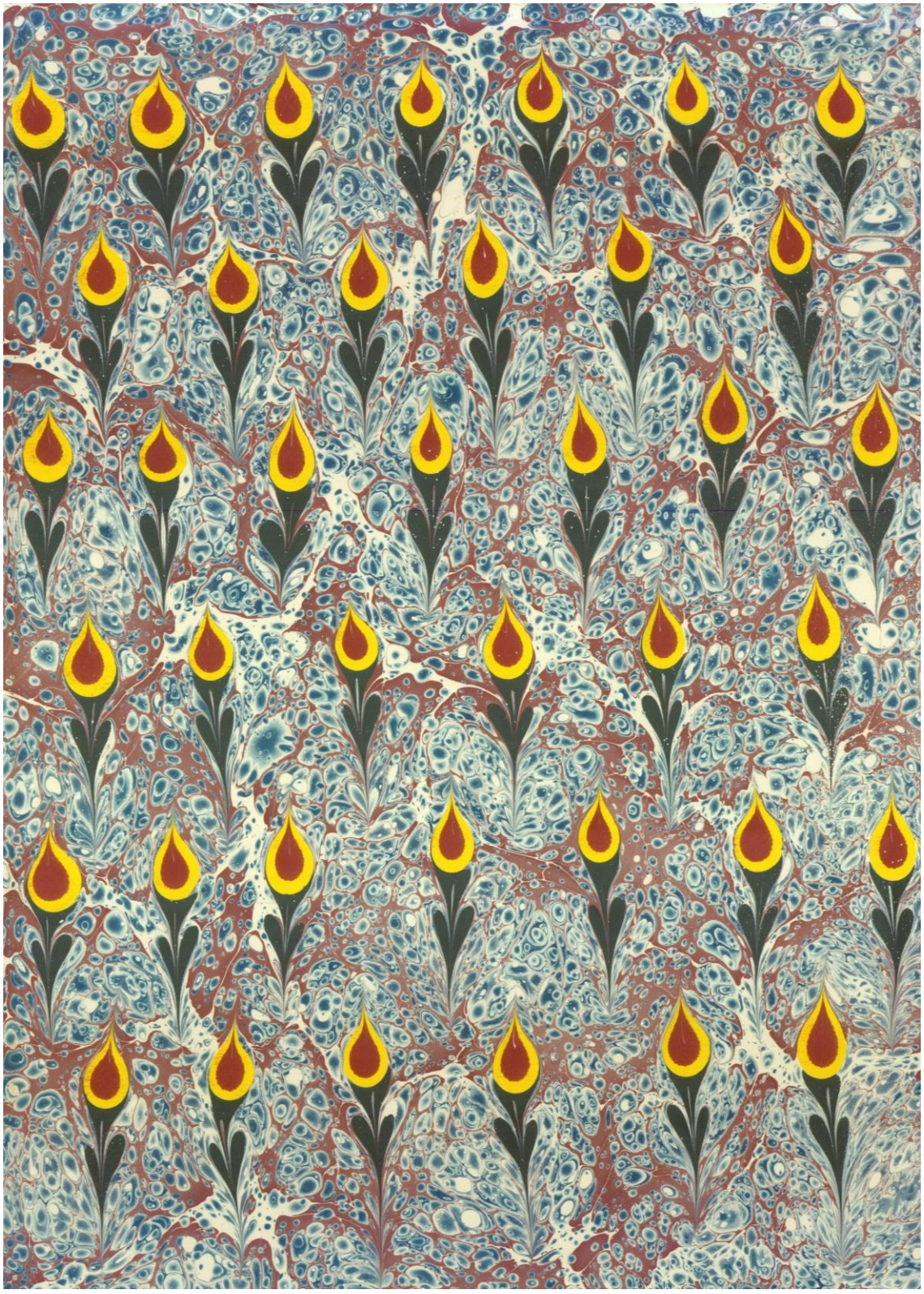
Resim 5b

Resim 5c

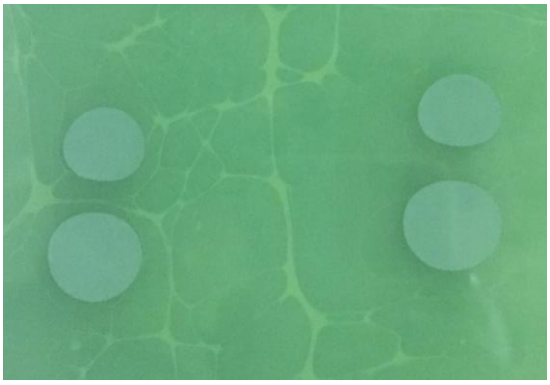
Resim 5d

Resim 5e. Laleler, Ayşe S. Aşlamacı, Şubat 2018.

Resim 6. EV.HMH.d / 629

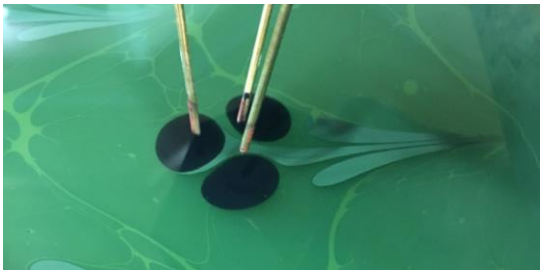
Resim 6a

Resim 6b

6. Uygulama

Lahor çividi renk atılarak oluşturulan hafif zemin üzerine ikili biz ile yaprak yeşili boya damlatılmıştır *(Bkz. Resim 6a).* Orta boy biz yardımıyla üstteki yeşil boyadan aşağıya doğru inilerek dal ve yapraklar oluşturmuştur *(Bkz. Resim 6b).* Dalın üzerine gelecek şekilde üçlü biz ile biri toprak kırmızı diğeri is siyahı boyalar sırasıyla damlatılmış *(Bkz. Resim 6c),* bunlara ince bir biz ile dört bir kenardan içeri doğru çekilerek papatya şekli verilmiştir *(Bkz. Resim 6d).* Bir sıra beş bir sıra dört olacak şekilde yedi sıra çalışılmıştır. Çalışmada böylece toplamda otuz iki adet çiçek buketine yer verilmiştir.

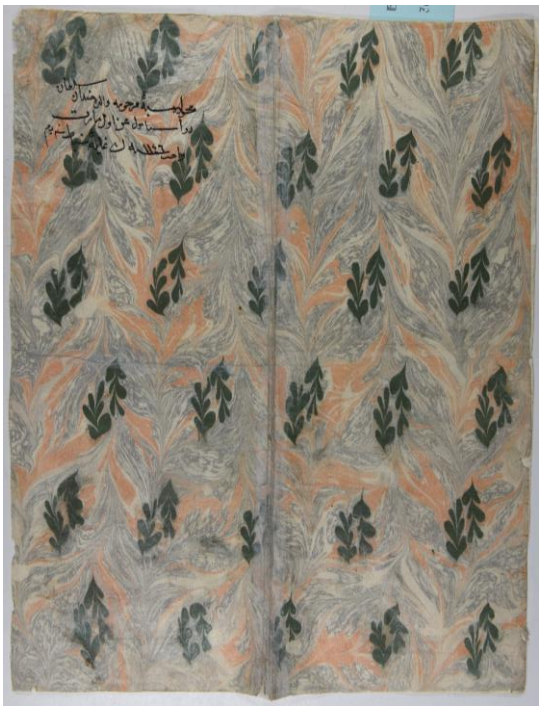
Resim 6c

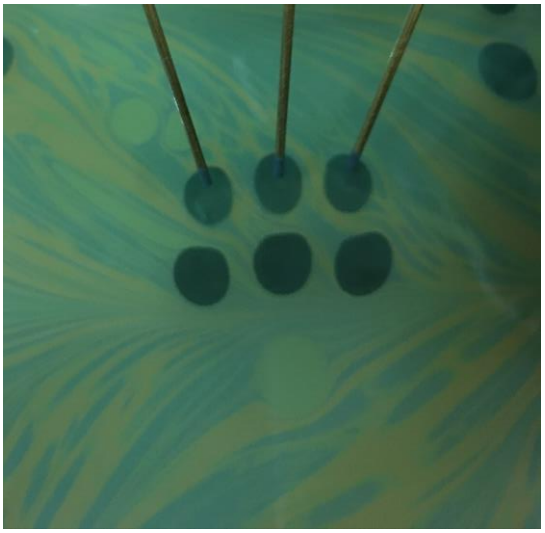
Resim 6d

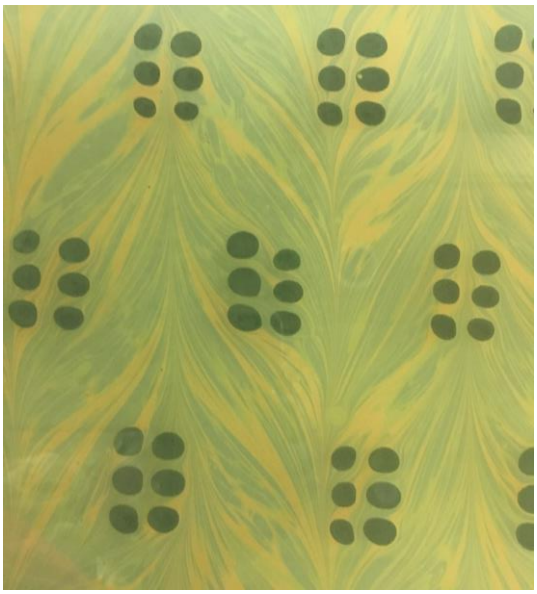
Resim 6e. Papatya buketleri, Ayşe S. Aşlamacı, Şubat 2018.

Resim 7. EV.HMH.d / 3617

Resim 7a

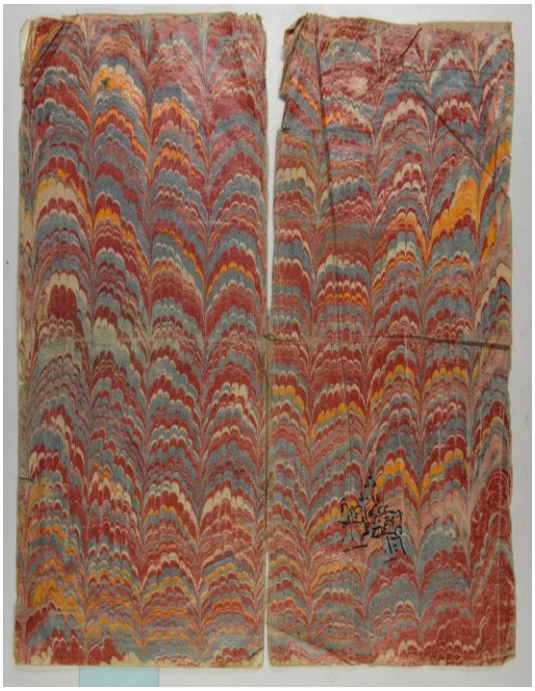
Resim 7b

7. Uygulama

Açık kırmızı boya ve neftli lahor çividi boya atıldıktan sonra çalışmaya çift yönlü gelgit yapılmıştır. Üzerine üçlü biz ile is siyahı boya iki kez yan yana damlatılmıştır *(Bkz. Resim 7a).* Damlatılan boyalar ince biz ile biri yukarı diğeri aşağıya çekilerek yan yana çapraz simetrik üçlü yürek hatîbi yapılmıştır *(Bkz. Resim 7b).* Soldan sağa beş yukarıdan aşağıya altı olmak üzere toplam otuz kez bu motif tekrarlanmıştır.

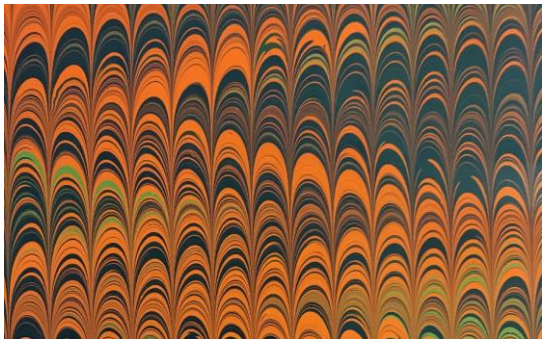
Resim 7c. Hatib Uygulama, Ayşe S. Aşlamacı, Şubat 2018.

Resim 8. EV.HMH.d / 697

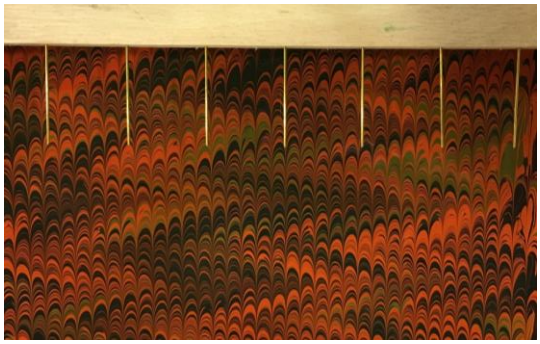
Resim 8a

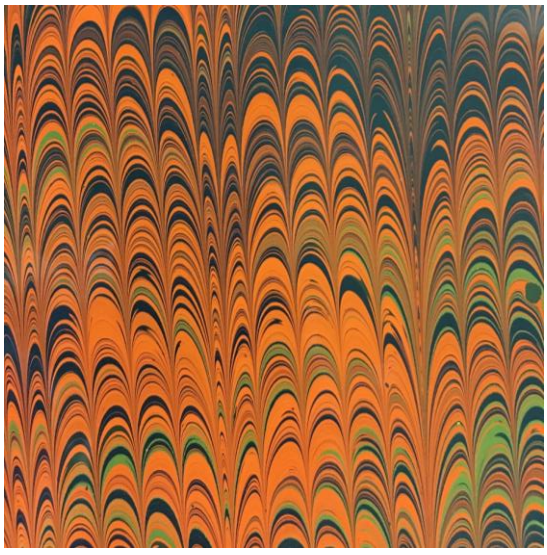
Resim 8b

8. Uygulama

Toprak kırmızısı zemin rengi üzerine mavi ve sarı boyalar sırasıyla atılmıştır. Atılan boyalar önce boyuna sonra enine gelgit yapılmıştır *(Bkz. Resim 8a).* Yaklaşık olarak 35 cm. boyunda ve 3 mm. diş aralığı olan bir tarakla yukarıdan aşağıya doğru çekilerek taranmıştır *(Bkz. Resim 8b).* Son olarak 3,5 cm. aralıklı dokuz dişli bir tarak ile tekrar taranarak çalışma tamamlanmıştır *(Bkz. Resim 8c – 8d).*

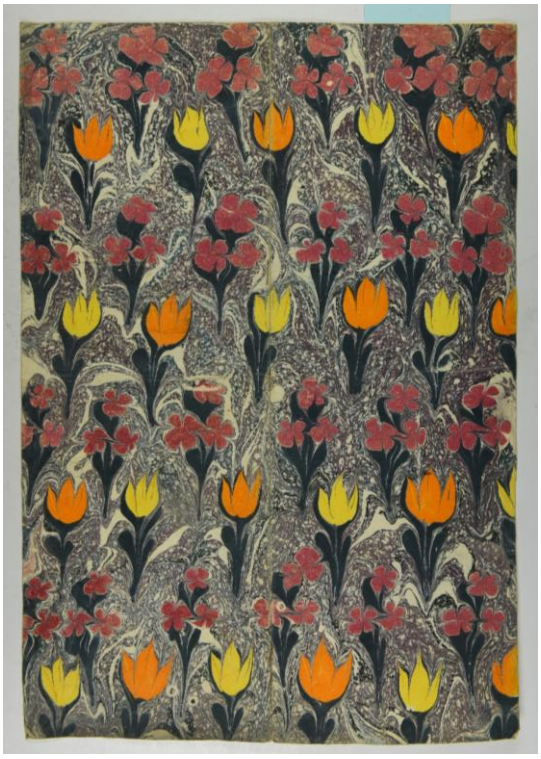
Resim 8c

Resim 8d

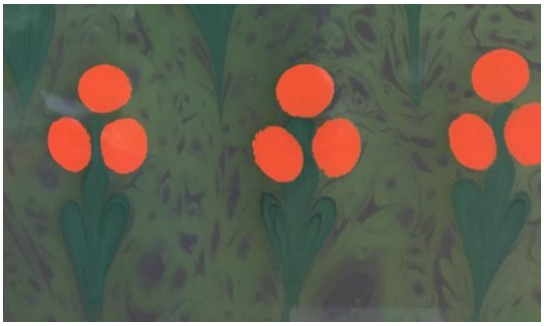
Resim 8e. Taraklı Ebrû, Ayşe S. Aşlamacı, Şubat 2018.

Resim 9. EV.HMH.d / 725

9. Uygulama

Neftli lahor çividi boya atılarak oluşturulan zemin rengi üzerine ikili biz ile yaprak yeşili boyalar sırasıyla damlatılmıştır. Tekli biz ile yukarıdan aşağıya doğru çekilerek dal ve yapraklar oluşturulmuştur. İlk sırada yeşil boyanın üzerine üçlü çiçek bizi ile kırmızı boya damlatılmış *(Bkz. Resim 9a)*, ikinci sırada ise zırnık sarısı ve turuncu boyalar sırasıyla yaprakların üzerine damlatılmıştır. *(Bkz. Resim 9b)*. Kırmızı renkler ince tekli biz ile dört bir kenardan dıştan içe doğru çekilerek papatyalar, zırnık sarısı ve turuncu renkler tekli ince biz ile önce sarı rengin içinden dışarı doğru üç parçaya bölünmüş *(Bkz. Resim 9c)*, çekilen kısımların aralarından içeri doğru girilerek lâlenin yaprakları oluşturulmuştur. *(Bkz. Resim 9d)*.

Resim 9a

Resim 9b

Resim 9c

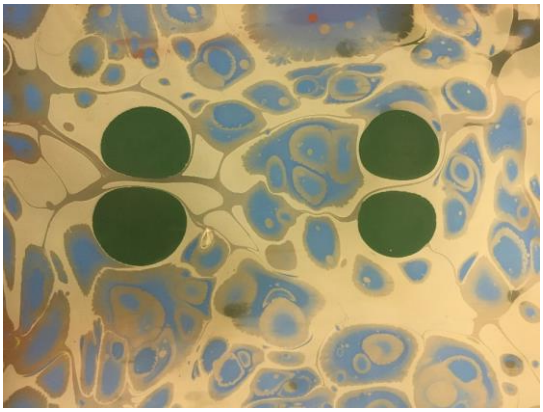
Resim 9d

Resim 9e. Laleler ve papatya buketleri, Ayşe S. Aşlamacı, Şubat 2018.

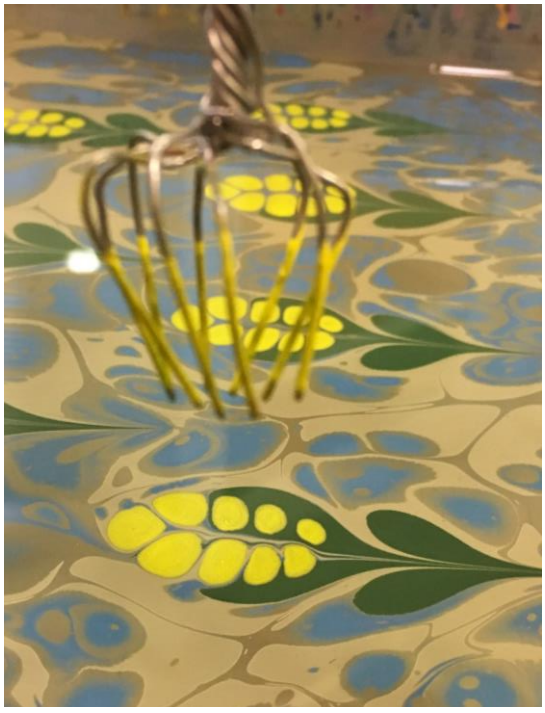
Resim 10. EV.HMK.SR.d / 1415

Resim 10a

Resim 10b

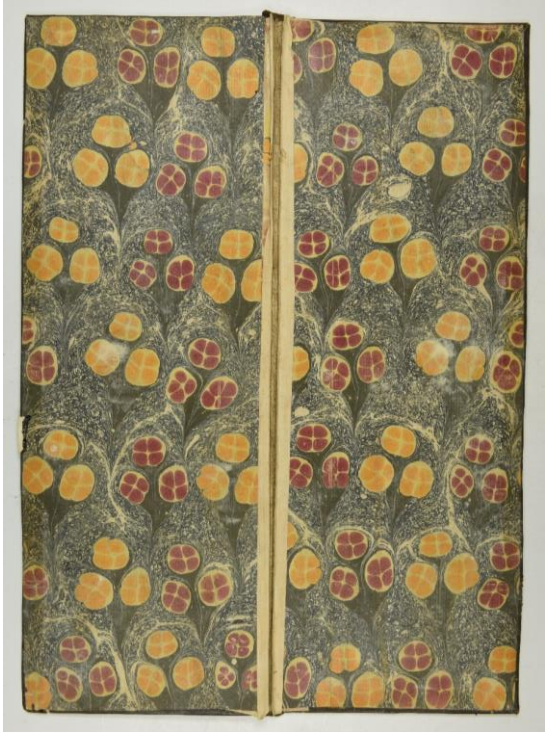
Resim 10c

10. Uygulama

Zemin rengi için açık sarı renk üzerine neftli lahor çividi boya atılmıştır. İkili biz yardımıyla yeşil renkler damlatılmıştır *(Bkz. Resim 10a).* Damlalara yaprak formunu vermek için orta boy biz ile yukarıdan aşağıya doğru tek seferde inilmiştir *(Bkz. Resim 10b).* Oluşan üstteki yaprakların üzerine gelecek şekilde dokuz telli sümbül bizi yardımıyla zırnık sarısı boyalar damlatılmıştır *(Bkz. Resim 10c).* Bir sıra altı bir sıra beş olmak üzere çiçekler birbirlerinin aralarına gelecek şekilde dizilmiştir.

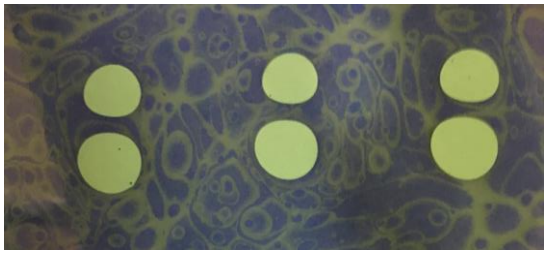
Resim 10d. Sümbüller, Ayşe S. Aşlamacı, Şubat 2018.

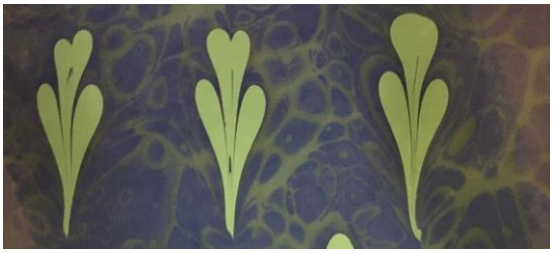
Resim 11. EV.HMK.SR.d / 656

11. Uygulama

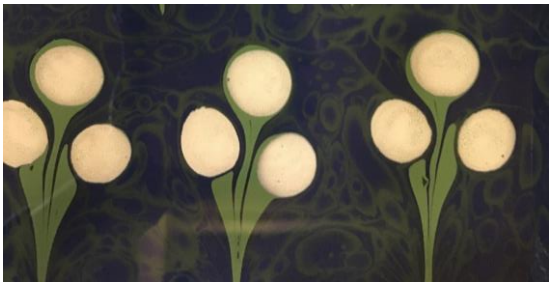
Neftli lahor çividi zemin rengi üzerine orta boy ikili biz ile yaprak yeşili boya sırayla damlatılmıştır *(Bkz. Resim 11a).* Tekli orta boy biz ile üstteki yeşil boyadan aşağıya doğru iki kez inilerek dallar oluşturulmuştur *(Bkz. Resim 11b).* Dalların üzerine üçlü biz ile beyaz boyalar damlatılmıştır *(Bkz. Resim 11C).* Beyaz renklerin üzerine dörtlü çiçek bizi yardımıyla boyalar bir kerede suya bırakılmış ve herhangi bir müdahaleye gerek kalmadan papatyalar kendiliğinden oluşmuştur *(Bkz. Resim 11d).* Çiçek buketlerinin biri oksit sarı diğeri toprak kırmızı renk olacak şekilde sıralanmıştır *(Bkz. Resim 11e).* Soldan sağa altı yukarıdan aşağıya yedi sıra olacak şekilde toplamda kırk beş adet çiçek buketi yapılmıştır.

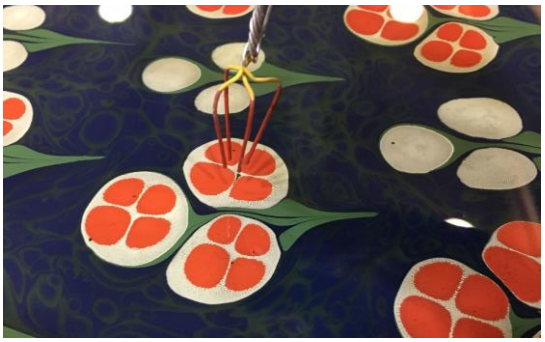
Resim 11a

Resim 11b

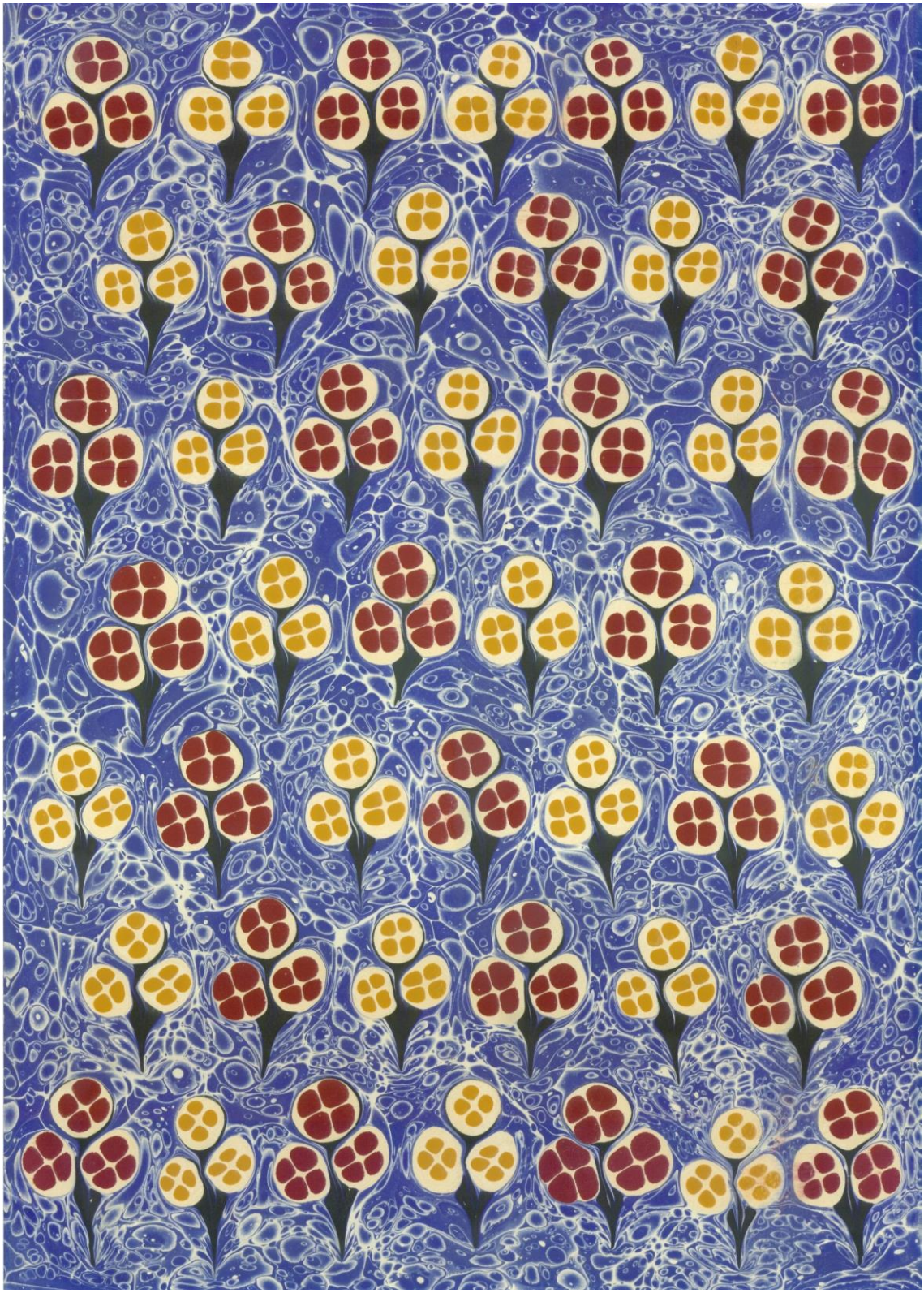
Resim 11c

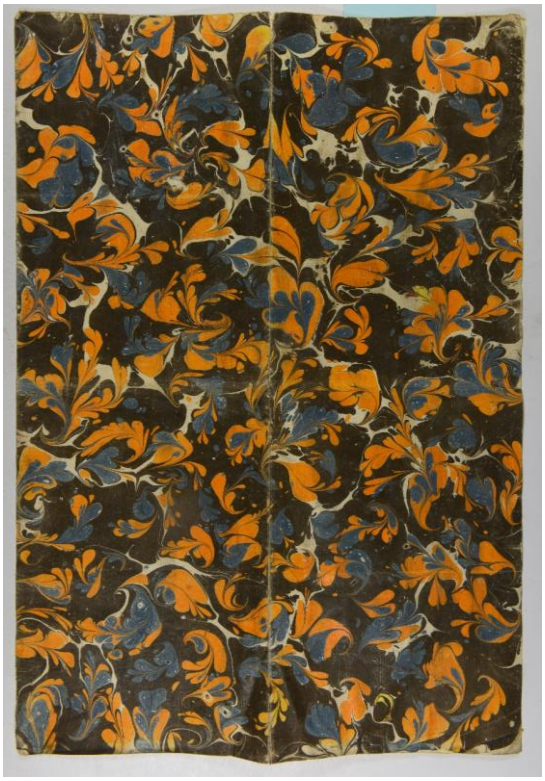
Resim 11d

Resim 11e

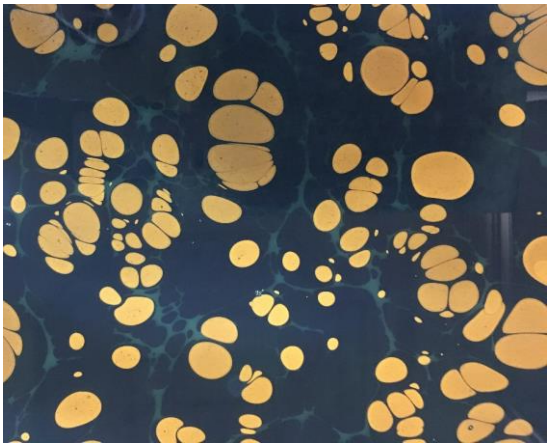
Resim 11f. Papatya buketleri, Ayşe S. Aşlamacı, Şubat 2018.

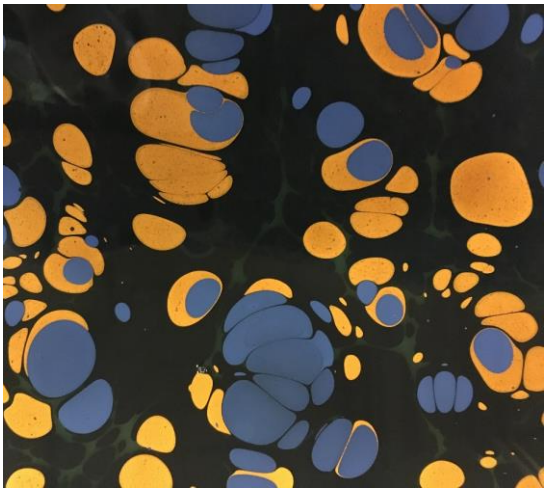
Resim 12. EV.HMH.d / 791

12. Uygulama

Siyah boya atılarak oluşturulan zemin rengi üzerine küçük bir fırça yardımıyla önce turuncu sonra lacivert boyalar yüzeye serpiştirilmiştir *(Bkz. Resim 12a – Resim 12b).* İrili ufaklı düşen boyalara belli bir yön gözetmeden ince biz ile şekiller verilmiştir *(Bkz. Resim 12c).*

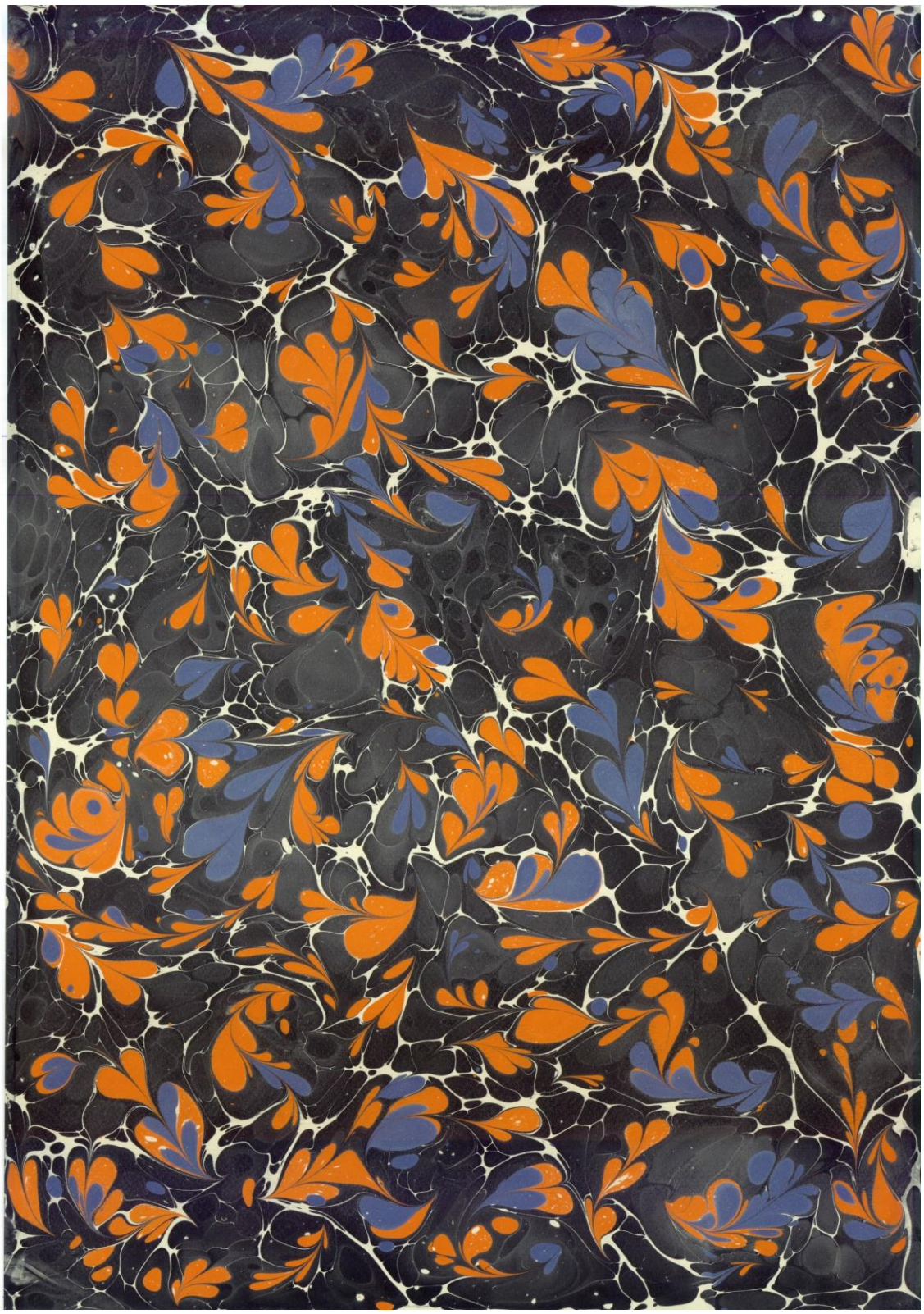
Resim 12a

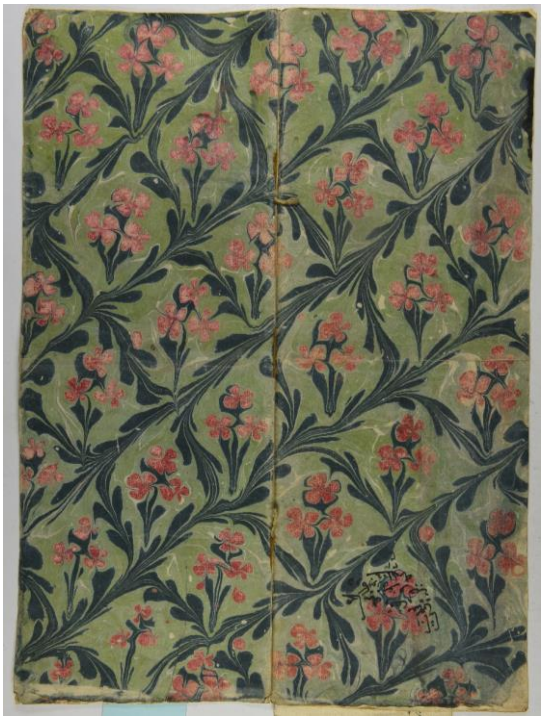
Resim 12b

Resim 12c

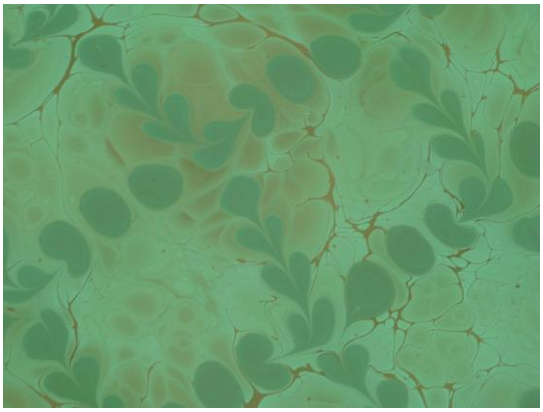
Resim 12d. Battal üzerine serbest uygulama, Ayşe S. Aşlamacı, Şubat 2018.

Resim 13. EV.HMH.d / 723

13. Uygulama

Açık yeşil zemin rengi üzerine tarak şeklinde hazırlanmış çoklu biz yardımıyla yaprak yeşili boyalar damlatılmıştır *(Bkz. Resim 13a).* Damlatılan yaprak yeşili boyalar tekli ince biz ile şekillendirilmiştir *(Bkz. Resim 13b).* Oluşturulan boşluklara ikili biz ile yaprak yeşili boya damlatılmış ve orta boy biz ile üstteki yeşil boyadan aşağıya doğru çekilerek dallar yapılmıştır. Dalların üzerine üçlü çiçek bizi ile kırmızı boya damlatılmış *(Bkz. Resim 13c)* ve tekli ince biz ile dört kenardan içeriye doğru çekilip papatya şekli verilmiştir *(Bkz. Resim 13d).*

Resim 13a

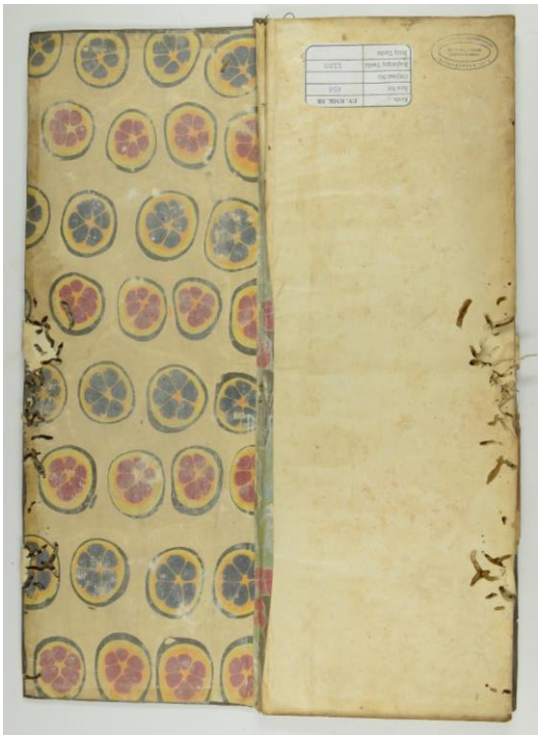
Resim 13b

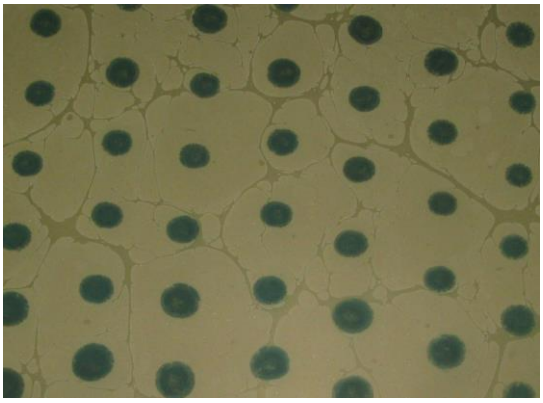
Resim 13c

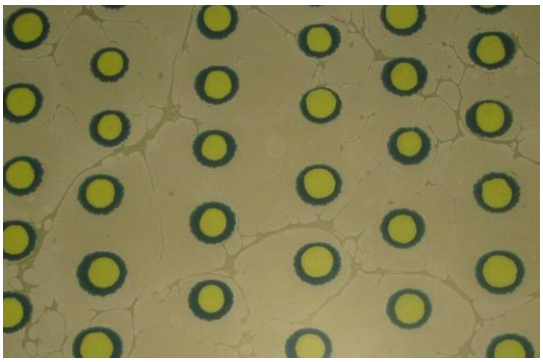
Resim 13d. Zerbahar ebrû, Ayşe S. Aşlamacı, Şubat 2018.

Resim 14. EV.HMK.SR.d / 654

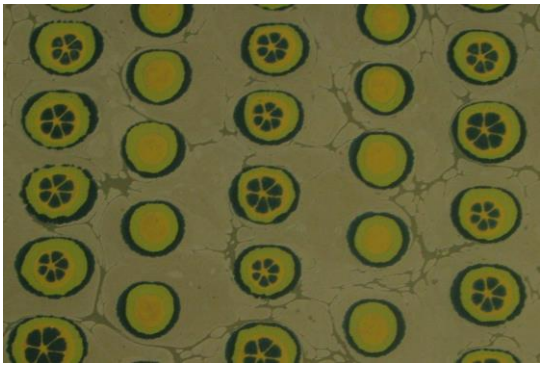
Resim 14a

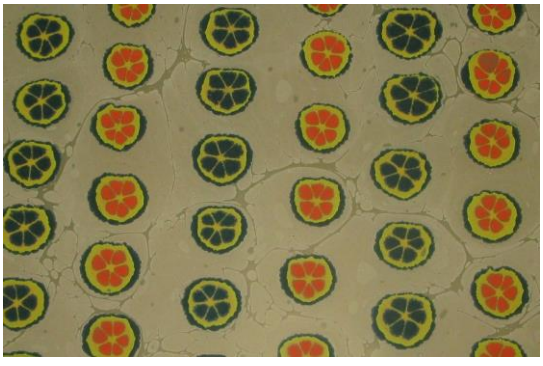
Resim 14b

14. Uygulama

Kırık beyaz zemin rengi üzerine sırasıyla lahor çividi, zırnık sarı, oksit sarı olmak üzere toplam üç renk üst üste damlatılmıştır (*Bkz. Resim 14a – 14b).* Damlatılan son renklerin her birinin üzerine altılı çiçek bizi ile bir sıra lahor çividi bir sıra kırmızı boyalar sırasıyla damlatılmıştır *(Bkz. Resim 14c – 14d).* Beş sıra dokuz, dört sıra sekiz olmak üzere toplamda yetmiş yedi kez bu motif tekrarlanmıştır *(Bkz. Resim 14e).*

Resim 14c

Resim 14d

Resim 14e. Hatib Ebrûsu, Ayşe S. Aşlamacı, Şubat 2018.

SONUÇ

Çalışma Başbakanlık Osmanlı Devlet Arşivleri'ndeki Evkāf defterlerinin cilt kablarında ve yan kâğıtlarında kullanılan ebrûları kapsamaktadır. Toplamda 92 adet ebrûlu defter örneği, ait oldukları dönemler, defter ölçüleri, sayfa sayıları, defterin adı ve kodu, uygulanan ebrû çeşitleri, kullanılan renkler ve kompozisyon özellikleri bakımından incelenmiş, fotoğrafları ile katalog düzeninde detaylı bilgileri verilmiştir. Evkāf defterlerinin tamamı taranmamış olmakla birlikte, karşımıza çıkan ebrûların desen, renk, kompozisyon vb. açılardan farklı olanları teze konu olmuştur. Örnekleri sunulan ebrûların net yapılış tarihlerini ve sanatkârlarını tespit etmek mümkün olamamıştır.

Çalışmaya konu olan 92 adet defterin ait olduğu dönemlerin 17. yy.'dan 19. yy. ortalarına kadar uzandığı görülmektedir. İncelenen defterlerin en erken tarihli olanı 1655 (milâdî) yılında, en geç tarihli olanı ise 1873 (milâdî) yılında yazılmıştır. Defter ciltlerinin kablarında ve yan kâğıtlarında ebrû kullanımının en yoğun görüldüğü yıllar 1600'lü yılların sonu ile 1700'lü yılların başıdır.

"Çiçekli Ebrû" örneklerini incelediğimiz 41 adet defterin, 17. ve 18. yy. arasında yazılmış olduğu görülmektedir.

Çiçekli ebrûların çeşitlerinden bahsetmek gerekirse; 6 adet hatîb formu içerisinde buket papatyalar, 2 adet tekli lâle ve üçlü papatyalar, 1 adet baklava dilimli form içinde üçlü papatyalar, 1 adet üçlü açmamış lâleler, 1 adet sümbül ve papatyalar, 3 adet tekli lâleler, 2 adet sümbüller, 7 adet üçlü papatyalar, 10 adet tekli papatyalar, 3 adet üçlü ve tekli papatyalar, 5 adet ismini bilemediğimiz farklı çiçek türleri görülmektedir.

27 adet "Battal ve Battal Zeminli Ebrû" örneklerini incelediğimiz defterler ise, 17. ve 19. yy. arasında yazılmıştır.

Battal ve battal zeminli ebrûların çeşitlerinden bahsetmek gerekirse; 1 adet gelgit, 3 adet taraklı, 8 adet bülbül yuvası, 1 adet İspanyol, 3 adet battal zemin üzerine atılan boyalara ince biz ile serbest hareketler vererek yapılan çalışma, 4 adet neftli battal, 1 adet

şal, 1 adet taraklı üzerine rumî motifini andıran çalışma, 2 adet taraklı üzerine bülbül yuvası, 1 adet gelgit üzerine neftli serpme, 1 adet buket ebrû, 1 adet bozuk olduğu düşünülen kitre üzerinde renklerin dağılımı görülmektedir.

23 adet "Hatîb Ebrûsu" örneklerini incelediğimiz defterler ise, 17. ve 18. yy. arasında yazılmıştır.

Hatip ebrûların çeşitlerinden bahsetmek gerekirse; 4 adet yürek, 4 adet çarkıfelek, 1 adet hatîb formları içinde küçük yürek hatîbleri, 2 adet biz ile damlatılan renkler üzerine tarak çekildikten sonra neftli boya serpiştirilmiştir, 2 adet bulut görünümlü hatîbler, 3 adet dilimli yürek hatîbi, 3 adet kumlu, 1 adet limon dilimine benzer hatîbler, 3 adet zemin rengi üzerine tek renk atılarak yapılmış olan farklı hatîb şekilleri görülmektedir.

Ebrûların yapılış tarihlerinin defterlerin yazıldığı yüzyıl aralığında olduğu düşünülmektedir.

Renkler açısından değerlendirildiğinde günümüzden geçmişe doğru gidildikçe toprak renklerinin hâkim olduğu gözlemlenmekte, ticaretin gelişmesiyle daha canlı ve çeşitlilik bakımından daha fazla renklerin görülmeye başlandığı düşünülmektedir. Arşivdeki ebrûlar incelendiğinde en çok aşı kırmızısı, lahor çividi ve sarı ile bu renklerin tonlarının kullanıldığı görülmektedir. Bunlar dışında yeşil, turuncu, füme ve pembe gibi renkler ile bunların karışımıyla elde edilmiş renkler ve bu renklere ilave olarak zamanla siyah ve beyazı da görmek mümkün olmuştur.

Başbakanlık Osmanlı Arşivi'nde bulunan defterlerin ebrûlarında günümüze kıyasla bir takım farklı âlet edevât kullanıldığı anlaşılmış ve bunların yeniden üretilerek uygulamada nasıl kullanıldığı tezde fotoğraflarla aşama aşama anlatılmaya çalışılmıştır. Meselâ sümbül çiçeği yapımında kullanılan sümbül bizi, papatya yapımında kullanılan papatya bizi gibi başka çiçekler için de tek seferde sonuca ulaştıracak bizler üretilmesinin mümkün olduğu görülmüştür. Aynı zamanda hatîb ebrûlarının yapımında kullanılan bizlerin, tarakların ve bunları kullanabilmek için uygun boya kaplarının üretilip ebrû sanatında bilinen tekniklerin geleneğe uygun bir biçimde geliştirilebileceği anlaşılmıştır. Son yıllarda bir takım ebrû âlet ve edevâtı arasında farklı boyutlarda bu türden bizler de üretilmekte olduğu bilinmektedir. Bu tez vesilesiyle ele almak ve değerlendirmek durumunda kaldığımız ebrûların ihtiva ettikleri zengin kompozisyon içeriği renk kullanım tekniği bakımından incelendiğinde, geçmiş asırlarda, âlet edevât ve malzeme

bakımından ebrû atölyelerinde çok derin bir zenginliğin söz konusu olduğu anlaşılmaktadır.

Günümüzle kıyaslandığında Osmanlı ciltlerinin kablarında ve özellikle yan kağıtlarda ebrû kullanımının âdeta vazgeçilmez olduğu anlaşılmaktadır. Aynı zamanda ebrûların defterlerde tezyînî olarak kullanımının dışında, kitabı kaba bağlayan yan kâğıtların fonksiyonel işlevi ciltlerde ebrû kullanımının önemini ayrıca göstermektedir.

Söz konusu ebrûlar içerisinde göze çarpan çiçek desenleri, günümüzde yapılanlara kıyasla çok daha basit görünmesine rağmen bunların muhtelif âlet ve edevât yardımıyla üretilmiş olduğu görülmektedir.

Uygulama bölümünde ise seçilen ebrûların her aşamasının fotoğrafları çekilerek uygun malzemelerle ve günümüz imkanlarıyla nasıl gerçekleştirilebilecekleri gösterilmeye çalışılmıştır. Bu uygulamalar ile arşivde karşılaşılan farklı ebrû türlerinin yapılış tekniklerinin doğrulanması mümkün olmuştur.

Arşiv defterlerinde ve kütüphanelerimizdeki yazma eser ciltlerinde kullanılan ebrûların ait olduğu dönem insanlarının renk ve kompozisyon anlayışını ve estetik algılarını yansıtmak yönüyle ayrı bir değeri olduğu açıktır. Dolayısıyla bu türden araştırmaların geçmiş asırların sanat anlayışını ortaya çıkarmak gibi bir misyonu da bulunmaktadır.

Tezin alanı Başbakanlık Osmanlı Arşivi Evkāf Defterleri ile sınırlı tutulmuş olmakla birlikte, arşivlerimizde bulunan kabında ebrû kullanılmış kitap ve defterlerin sayıca incelenenlere kıyasla çok fazla olması nedeniyle diğer arşivlerimizin de benzer bir yaklaşım tarzıyla ele alınıp incelenmesinin, kullanılan ebrûların renk ve desen açısından buradakilerle kıyaslanarak tasnif edilmelerinin gelecekte arşivlerimizde çalışma yapacak araştırmacılar için önemli bir hedef olduğu değerlendirilmektedir.

DİZİN

A

Akkâse, 13
Aziz Mahmud Hüdayi, 8

B

Biz:, 11
Bülbül Yuvası, 12

Ç

Çarkuşe, 1

D

Destiseng, 10
Devlet Güzel Sanatlar Akademisi, 8

E

Edhem Efendi, 7, 11
Evkāf Defterleri, vi
Evkāf Haremeyn Muhasebeciliği Defteri, vi
Evkāf Haremeyn Mukataası Surre Defterleri, vi

G

Gelgit, 12
Gıyâseddin Halcî, 4

H

Hacı Arif Efendi, 8
Hadîkatü's-Süedâ, 6
Hatîb Mehmet Efendi, 6
Hatîb, 12
Heratlı Mir 'Ali, 5

İ

İspanyol Ebrûsu, 13

K

Kitre, 9
Koltuk Ebrûsu, 12
Kronos Koleksiyonu, 4
Kumlu Ebrû, 13

L

Lahor çividi, 104

M

Mâlik-i Deylemî, 5
Mehmet Ali Kâğıtçı, 4
Mîr Muhammed Tâhir, 3
Mustafa Düzgünman, 8
Mustafa Düzgünman Battalı, 11
Mutaf Ebrûsu, 12

N

Necmettin Okyay, 3
Neftli Battal, 11

Ö

Öd, 10
Özbekler Tekkesi, 7

P

Palette Dergisi, 4

R

Risâle-i Hoşnüvîsan, 5

S

Sacid Okyay, 8
Sami Okyay, 8

Ş

Şebek Mehmet Efendi, 6
Şeyh Sadık Efendi, 7

T

Tarak, 10
Taraklı Ebrû, 12
Tarzı Kadim Battal Ebrû, 11
Tekne, 9
Tertîb-i Risâle-i Ebrî, 5
Topkapı Sarayı, 4

KAYNAKÇA

A) İstifade Edilen Kaynaklar

BABAOĞLU T. Alparslan*, Türk Ebrûsu*, Klasik Türk Sanatları Vakfı, İstanbul 2017.

DERMAN Uğur, "Düzgünman Mustafa" , madd. *, DİA,* İstanbul 1994, c.10, s. 62-63.

DERMAN Uğur, "Ebrû" madd. *, DİA,* İstanbul 1994, c.10, s. 80-82.

DERMAN Uğur, "Tertîb-i Risâle-i Ebrî", *Prof. Dr. Nihat Çetin'e Armağan,* İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Matbaası, İstanbul 1999, s. 371-405.

DERMAN Uğur, *Türk Sanatında Ebrû*, Ak Yayınları, Nisan 1977.

HAIDAR Navina Najat and SARDAR Marika (with contributions of Jake Benson), *Sultan's of Deccan İndia,* 1500-1700, Opulance and Fantasy, New York 2015, s. 157-161.

KORKMAZ Ebrû, "Dr. Rıfkı Kâmil Urga Çankırı Araştırmaları Merkezi'nde Bulunan Ebrû Ciltli Defter-Kitapların Envanterlerinin Oluşturulması ve Ebrûların İncelenmesi", *Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi,* Gazi Üniversitesi – Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara 2016.

OVALIOĞLU İlhan, *Osmanlı Belgelerinde Ebrû ve Etiket – Arşivin Rengi,* Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2007.

ÖZEN M. Esiner, *Türk Cilt Sanatı*, Türkiye İş Bankası, Ankara 1998.

YAZAN Işık, "Ebrû Sanatı", *Antika Dergisi*, İstanbul 1986, sy. 11, s.40-43.

https://www.devletarsivleri.gov.tr/icerik/236/devlet-arsivleri-genel-mudurlugu-tarihcesi

B) Bazı Seçme Kaynaklar

AYVAZOĞLU Beşir, *Aşk Estetiği,* İslâm Sanatlarının Estetiği Üzerine Bir Deneme, Ötüken Neşriyat, İstanbul 1999.

AYVAZOĞLU Beşir, *Geleneğin Direnişi,* Ötüken Neşriyat, İstanbul 1997.

ÇIĞ Kemal, *Türk Kitap Kapları,* Doğan Kardeş, Ankara 1971.

EASTON Phoebe Jane, *Marbling, History and a Bibliyography,* Los Angeles 1983.

ERİŞ Muin Nursen, *Mustafa Esat Düzgünman ve Ebrû*, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür A. Ş. Yayınları, İstanbul 2007.

GÖKTAŞ Uğur, *Ebrû Terimleri Sözlüğü,* Anadolu Sanat, İstanbul 1987.

KOÇ Turan, *İslam Estetiği*, İsam Yayınları, İstanbul 2014.

MÜLAYİM Selçuk, "Medeniyetimizde Zanaat ve İslam" *Gelenekten Geleceğe Kültür Sanat Dergisi*, İstanbul 2014, sy. 6-7.

MÜLAYİM Selçuk, *İslam Sanatı,* İsam Yayınları, İstanbul 2013.

ÖKTEN Sadettin, *Gelenek Sanat ve Medeniyet*, Kültür Bakanlığı, İstanbul 2015.

ÖZEMRE Ahmet Yüksel, *Üsküdar'da Bir Attar Dükkânı,* Kubbealtı Neşriyatı, İstanbul 2007.